

Vanda Markovska

Graikų mitai

Mitai

Vertė
Vytautas Martišius

Skaitmeninta iš knygos:
Vanda Markovska. Graikų mitai. Vilnius: Vaga, 1971.

ISBN 978-5-430-05946-0

Kūrinys suskaitmenintas vykdant ES struktūrinių fondų remiamą projektą „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“, 2012
<http://mkp.emokykla.lt/ebiblioteka/>

UGDYMO
PLĖTOTĖS
CENTRAS

TURINYS

DIEVŲ KILMĖ	4
PROMETĖJAS	30
DEUKALIONAS IR PIRA	39
DEMETRA IR KORA	48
FAETONAS	57
MELEAGRAS IR ATALANTĖ	67
Atalantė ir Hipomenas	79
PERSĖJAS IR ANDROMEDA	83
SIZIFAS	98
BELEROFONTAS	103
HERAKLIS	118
ALKESTIDĖ	182
ARGONAUTŲ ŽYGIS	187
DEDALAS IR IKARAS	228
TESĖJAS	233
TANTALAS	264
SLIBINO NUODAI	268
Europa	268
Tėbų slibinas	269
Semelė ir Dionisas	272
Dionisas baudžia Agavę ir Pentėją	275

Akteonas	285
Antiopė ir Dirkė	287
Niobė	292
Edipas	302
Septyni prieš Tėbus	313
Antigonė	320
Tėbų sugriovimas	323
KARALIUS MIDAS	325
ORFĖJAS IR EURIDIKĖ	329

DIEVŲ KILMĖ

Iš pradžių tebuvo chaosas, ir iš jo kilo visokia gyvybė.

Pirma beribėj būty radosi Gaja – Motina Žemė. Bet ji buvo dyka ir nebyli, joks balsas netrikdė jos neaprėpiamų plotų amžinos tylos. Nuo žemės gelmių atsiskyrė niūrusis Tartaras, bedugnis tamsos kraštas.

Paskui Žemė sukūrė žydrąjį Uraną (Dangų) ir galingąjį Pontą (Jūrą).

Iš Gajos ir Ponto kilo įvairios jūrų dievybės, kurių pats maloniausias buvo Nerėjas. Jisai turėjo penkiasdešimt gražuolių dukrų nereidžių, kurios, taškydamosi žaliose bangose, jūros platybes pripildė lengvabūdiško juoko. Gajos ir Ponto sūnus Taumantas davė gyvybę gražuolei vaivorykštės deivei Iridei, vilkinčiai daugiaspalvį drabužį, tačiau sukūrė ir šlykščiąsias harpijas – pusiau paukštes, pusiau moteris. Kiti Gajos ir Ponto palikuonys pasaulyje priveisė visokių pabaisų, iš kurių siaubingiausios buvo grajos ir gorgonės.

Pirmoji Gajos ir žydėjo Urano karta buvo trys milžinai šimtarankiai, vardu Kotas, Briarėjas ir Gigis. Jiems gimus, pasaulį ištiko žemės drebėjimai, baisios audros ir potvyniai.

Išsigandęs savo sūnų neapsakomos galios, Uranas ryžosi nutrenkti juos į Tartaro gelmes, kad nepaveržtų pasaulio valdžios.

Nuliūdo Motina Žemė, karštai mylėjusi savo vaikus, tačiau nedrįso prieštarauti vyro valiai.

Po amžių pasaulį išvydo antroji Gajos ir Urano karta – trys apvaliaakiai kiklopai, kurie buvo labai tvirto sudėjimo, o jų balsai priminė griaustinę. Tai buvo Brontis (Perkūnas), Steropas (Žaibas) ir Argas (Spindintis). Bet ir jie susilaukė liūdno savo brolių likimo. Skradžiai pasaulio prarajos jie nugarmėjo į Požemio karalystės gelmes, kur dusliai staugė šimtarankiai.

Trečioji Urano karta iš žemės iščių buvo titaniai. Tai būta teisingų pasaulio valdovų. Jų išdidžios galvos siekė kalnų viršūnes, o akys svaidė žaibus. Titanų buvo šeši: Okeanas, Kojas, Krejas, Hiperionas, Japetas ir Kronas. Šešios buvo ir titanidės: Tėja, Rėja, Temidė, Mnemosinė, Febė ir Tetija.

Iš jūrų dievybių Okeano ir Tetijos kilo nimfos okeanidės, kurių buvo trys tūkstančiai, iš Hiperiono ir

Tėjos – skaistusis saulės dievas Helijas, sidabrinė mėnulio deivė Selenė ir aušra rausvapirštė Eos.

Nauja gyvybė dabar pradėjo rasti žemėje. Lig tol plika ir išdeginta Gajos pluta, virš kurios driekėsi vien rūko tumulai, ir tvyrojo amžina tamsa, dabar nušvito nuo saulės spindulių, sužaliavo joje laukai, suošė girios, pražydo lankose kvapnūs žiedai. Žalių miškų tankynėse prisiveisė žvėrių visokių, aukšto dangaus žydrinėje suskambo paukščių balsai. Tuo metu atsirado ir pirmieji žmonės.

Pats išmintingasis iš titanų buvo jaunylis Kronas (Laikas), kurį Gaja labiausiai mylėjo. Ji dažnai skųdavosi sūnui dėl Urano žiaurumo – jis pats savo vaikus pasmerkęs amžinai tamsai. Motinos leidžiamas, Kronas ne kartą pridėdavo ausį prie žemės ir klausydavos duslių smūgių ir dejonų, sklindančių iš gilumos. Tai šimtarankiai ir kiklopai tuščiai lig kraują galuodavos, stengdamiesi išversti Tartaro vartus.

Kai Kronas suaugo į jaunikaitį, ryžosi išpildyti Gajos valią, atkeršyti už brolių kančias ir išvaduoti juos iš nuožmaus tėvo valdžios.

Vieną kartą Kronas įslinko į Urano kambarį, kai tas miegojo, ir patraukė jam su aštriu pjautuvu, o paskui nusviedė žemyn iš dangaus aukštybių. Dar neseniai toks galingas dangaus valdovas devynias

dienas ir naktis krito į žemę, o iš ten dar devynias dienas ir naktis lėkė į niūriojo Tartaro gelmes.

Nugalėjęs tėvą ir užėmęs jo sostą, Kronas šimtarankiams ir kiklopams atvėrė Požemio vartus, o pas-
kui, titanų pritiriamas, patsai ėmė valdyti pasaulį. Jo žmona tapo viena iš titanidžių – Rėja. Po rūščių Urano laikų žemėje stojo ramybė ir laimė. Švelni ir dosni Motina Gaja nešykstėjo savo vaisių dievams ir žmonėms, gyvenantiems pagal amžinus jos dėsnius. Pasauliui prasidėjo aukso amžius, kuriame nebuvo vargų nei karų, kančių nei nusikaltimų.

Tačiau Krono kaktą neretai temdė niūrus rūpes-
tis. Mat, žemyn garmėdamas, Uranas baisiu prakei-
kimu prakeikė savo sūnų:

– Nedėkingasai, už savo nusikaltimą susilauksi
tokios pat lemties.

Kad tėvo prakeiksmas išsipildyti negalėtų, Kro-
nas ėmė ryti ką tik gimusius savo vaikus. O vyres-
niusius brolius, šimtarankius ir kiklopus, kuriems
ne taip seniai buvo atvėręs Tartaro vartus, dabar
vėl nugrūdo į pragaro bedugnę, būkštaudamas dėl
savo viešpatavimo.

Nelaiminga jo žmona Rėja tuščiai maldavo pasi-
gailėti savo vaikų – valdžia ir baimė prarasti ją

Krono širdį pavertė akmeniu, kurio nejaudino nei ašaros, nei prašymai.

Poseidas ir Hadas – du Rėjos sūnūs – kaip kokioj prarajoj jau dingo Krono gerklėje. Toks pat likimas ištiko ir tris dukteris – deives Demetrą, Herą ir Hestiją.

Laukdamasi šešto vaiko, Rėja pasiryžo žūtbūt jį išgelbėti.

Patarta motinos Gajos, ji susuko į drobę akmenį ir davė praryti Kronui, sakydama, kad tai naujagimis sūnus. Nė neįtardamas klastos, Kronas prarijo tą akmenį. Tuomet Rėja pasislėpė Kretos saloje, ir ten kalnų urve pasaulį išvydo neregėtai dailus kūdikis, būsimasis dievų ir žmonių tėvas Dzeusas. Palikdama tą laimingąją salą, mažąją dievaitį ji davė globoti kalnų nimfoms.

Vaikas užaugo girios tankmėje, kur lopšys jam buvo rudos samanų ir vešli žolė. Maloningoji ožka Amaltėja maitino jį savo pienu, aukso bitės nešė kvapniojo medaus, laukiniai žvėrys glaustėsi prie kojų, medžiai tyliai šlamėjo prieš miegą, laukymėje dailiai šoko ir dainavo nimfos. Devyni Rėjos žyniai – kuretai – šoko karo šokį ir trankė kalavijais skydus, kad kūdikio riksmo neišgirstų žiaurusis Kronas.

Dzeusas labai pamilo savo maitintoją ožką Amaltėją, todėl, vienąkart nusilaužus į medį jai ragą, nusprendė ypatingu būdu atlyginti tą nuoskaudą. Nulaužtą ragą jis pripildė kvepiančio medaus ir vaisių, kurie niekuomet nesibaigdavo. Nuo tol Amaltėjos ragas ir vadinamas gausybės ragu.

Suaugęs į nežmogiškos jėgos jaunikaitį, Dzeusas ryžosi grumtis su tėvu dėl pasaulio valdžios. Tačiau jis žinojo, kad pats vienas nestengs atlikti tokio didelio žygio. Todėl ir patarė savo motinai Rėjai per puotą įduoti Kronui vaistų, kad jį pykinti imtų. Patarimo būta nuostabaus. Kai tik Kronas išgėrė tuos vaistus, bemat jį skausmai surėmė ir turėjo išsriaugėti visus prarytus vaikus.

Gražus jaunų deivių ir dievų būrys stoji šalip savo išgelbėtojo Dzeuso. Tuo pat metu Dzeusui pasisekė iš Tartaro išvaduoti šimtarankius ir kiklopus, kurie irgi stoji kovon su savo engėju Kronu.

Su senuoju dievu ėjo didesnė dalis titanų ir titaniškių, kurių galia taip pat nemaža buvo. Mūšio lauku virto Tesalija. Čionai, Otrijs kalno viršūnėje, stovėjo Krono pajėgos, o Dzeuso būriai buvo susirinkę Olimpo šlaituose.

Užvirė baisi dievų kova. Tvirta savo kaire ranka Dzeusas laikė milžinišką skydą egidę, kalną aras

nešiojo jam liepsningus perkūnus, kuriuos Požemio kalvėje kalė išvaduotojui dėkingi kiklopai. Tai buvo baisus ginklas, kuriuo Dzeusas guldė titanų eiles, akindamas juos žaibais ir degindamas griaustiniais.

Dešimt metų tęsėsi tasai karas, vadinamas titanomachija. Griaudėjo kalnai nuo krintančių į prarąjas uolų ir akmenų, kuriuos svaidė šimtarankiai. Iš pamatų drebėjo žemė po galingais titanais, siaubo pagautas, virpėjo dangus, matydamas milžinų grumtynes. Žmonės, ligi tol tokie laimingi, išmirė iš baimės, regėdami praamžių kovą. Juos gailestingai priglaudė Gaja, kurios gelmėse jie ir gyveno kaip gerieji demonai.

Galų gale Kronas ir titanai pralaimėjo ir nugalėtojų buvo nutrenkti į Požemį. Šimtarankiai dabar stojo sergėti kalinamos dievų giminės.

Taigi kronidai su Dzeusu priešakyje tapo pasaulio viešpačiais ir pasidalijo valdžią. Dzeusas paėmė valdyti dangų, savo broliui Poseidonui atidavė jūrą, o Hadui Požemio karalystę. Žemę sutarė visi drauge valdyti.

Poseidonas paėmė už žmoną Nerėjo dukterį Amfitritę ir su ja karaliavo puikiuose jūros dugno rūmuose. Jis buvo ūmus dievas ir lengvai pykčio pagaunamas. Tuomet vargas jūreiviams, užklup-

tiems jūroje. Lėkdamas su vežimu, į kurį pakinkyti laukiniai žirgai išsidraikiusiais karčiais, Poseidas kaip vėzdą mosuodavo savo didžiulį trišakį ir daužydavo su juo povandenines uolas. Iš jūros dugno kildavo įdūkusios bangos ir dusliai riaumodavo, tarytum pritardamos savo valdovo pykčiui.

Tuomet netgi žmona Amfitritė negalėdavo jo nuraminti. Todėl jūroj deivė tesirodydavo giedrią dieną, o žalios bangos, švelnios ir ramios, tyliai driekdavosi jos kelyje. Baušščiosios sidabražvynės nereidės, raitos ant Poseidono sūnų tritonų, nutrūktgalviškai lenktyniaudavo ir kaip vaikai žaisdavo su linksmisiais delfinais.

Kitas Dzeuso brolis, niūrusis Hadas, vos tik gavęs savo siaubingąją karalystę, sandariai užtrenkė jos vartus ir iš ten nenorom į dangų atvykdavo.

Tik neaiškūs gandai apie tą šešėlių viešpatystę sklido tarp mirtingųjų, o ir dievai be didelio noro prisimindavo jos tamsiąją prarają.

Apie jį daug būtų galėjęs papasakot Dzeuso ir titanidės Majos sūnus sparnuotkojis Hermis, kuris, kaip dievų pasiuntinys, į Hado teismą lydėdavo mirusių žmonių šešėlius. Tartaro valdovas ten sėdėjo su trimis rūščiais teisėjais: Minu, Radamantu ir Ajaksu. Požemyje tekėjo niūrioji Stikso upė, kuri devynis kar-

tus juosė visą Tartarą. Į ją plaukė aimanų upė Kocitas. Čionai dvasios jau laukdavo senasis Hado tarnas, kėlėjas Charontas, kuris šešėlį už vieną obolą¹ paimdavo į savo valtį ir perplukdydavo per Stiksą ir pelkėtą ežerą – kančių upės Acheronto užutekį. Tenai laukdavo Požemio sargas trigalvis šuo Cerberis, kuris atgalios neišleisdavo nė vienos dvasios.

Sulig teisėjų duotu ženkle teisieji traukdavo į dešinę, iš kur ėjo takas į užsimiršimo upę Letą. Atsigėrę šios upės vandens, jie pamiršdavo visas žemėje patirtas kančias ir džiaugsmus, o paskui gaudavosi į Eliziejaus laukus, palaimintųjų dvasių buveinę šviesiausioje Požemio karalystės vietoje.

Drąsuoliai, kurių sąžinė buvo sutepta krauju, negaudavo palaimintųjų dvasių ramybės ir klaidžiodavo kaip šešėliai po tamsiausias Tartaro sferos lankas, nusėtas žydinčiais asfodelais.

Tuo metu nusikaltėliai turėdavo sukti į kairę, į baisiausią Hado karalystės dalį, tikrąjį Tartarą, kur jų laukdavo pragaro pabaisos, keršto deivės, žiauriosios erinijos arba rūsčių teisėjų skirtos bausmės.

Čionai tekėjo ugnies upė Piriflegetontas, kur sruvo ne vanduo, o raudona liepsna.

¹ Smulki moneta senovės Graikijoje.

Tolumoj dunksojo didžiuliai geležiniai vartai, už kurių kalėjo nugalėtoji titanų giminė. Iš ten sklido galingi įveiktų milžinų balsai.

Hado tarnai buvo tamsos deivė Hekatė ir juodsparniai Nakties sūnūs – Hipnas (Sapnas) ir Tanatas (Mirtis).

Čionai gyveno ir moiros (parkės). Tai buvo trys seserys, Dzeuso ir teisingumo deivės titanidės Temidės dukros. Jos žinojo pasaulio ateitį ir, kaip lemties deivės, savo rankose laikė dievų ir žmonių likimą. Netgi patsai dangaus ir žemės valdovas griausma-valdis Dzeusas turėjo klusti jų valios.

Gimus kokiam žmogui, viena sesuo Klotė laikė kuodelį, kita sesuo Lachesė verpė ir suko siūlą; išmušus valandai, trečia moira, vardu Atropa, pati rūščioji ir negailestingoji, nesudrebančia ranka žirklėmis kirpo žmogaus gyvenimo giją.

Tartaro valdovas Hadas retai lankėsi naujojoje dievų buveinėje. Mat, debesingąjį Olimpą, įamžinusį pergalę prieš titanus, Dzeusas pasirinko savo būstu. Čionai puošniuos aukso ir krištolo rūmuos jis linksmai puotaudavo drauge su dievais. Rėjos dukterį baltaranę Herą jisai paėmė už žmoną; Olimpo puotose nuo tol ji sėdėdavo Dzeusui iš dešinės. Dzeuso sesuo, maloningoji Demetra, tapo derliaus ir gamtos

našumo deive, o garbinga ir griežta Hestija sergėjo namų židinį, didžiausią dievų ir žmonių šventenybę.

Tačiau neilgai truko ramybė Dzeuso karalystėje. Olimpas dar gavo patirti sunkių, varginančių kovų, kol užviešpatavo pasaulį, ir negreitai Dzeusas galėjo padėti savo grėsmingus perkūnus.

Mat, Motina Gaja, supykusi ant Dzeuso, kad tasai drįso stoti prieš jos mylimus sūnus titanus, iš keršto prigimdė gigantų.

Savo gyslose jie turėjo Krono kraujo, kuriuo jis aptaškė žemę, kai krito sužeistas iš dangaus į prarają.

Milžiniški gigantai kėlė siaubą visam pasauliui. Po jų galingais kūnais su gyvačių uodegom drebėjo žemė, tikroji motina.

Tačiau ir šitas Gajos jėgas įveikė Dzeusas, šį kartą padedamas savo sūnaus Heraklio. Mat jis prisiminė Prometėjo pranašystę. Tasai aiškiaregys titanas kažkada pasakė, kad ateis diena, kai dievai nebestengs atsilaikyti prieš Žemės gimdytus galiūnus; tuos galiūnus, girdi, įveiks pačios Žemės tvarinys – Žmogus, gimęs iš mirtingosios moteriškės.

Tatai žinodamas seniai prieš atsirandant gigantams, apdairusis Dzeusas nusižiūrėjo Alkmenę, Tėbų – galingo helėnų šalies miesto – karalienę.

Pasivertęs jos vyru Amfitrionu, Dzeusas davė gyvybę didžiausiam Heladės didvyriui Herakliui, būsimajam Olimpo gynėjui.

Sunkus buvo Dzeuso sūnaus gyvenimas žemėje. Kova ir darbas anuomet lydėjo žmonių kartą. Lai-
mingas aukso amžius seniai buvo apgaubtas laiko
ūkanų, prabėgo kančiom žymėtas sidabro amžius,
karus užtraukęs vario amžius, išaušo geležies
amžius, kuris atnešė vargą ir nusikaltimus.

Sunkių kovų užgrūdintas, Heraklis dievų mūšio
lauke neišsigando galingų gigantų ir pradėjo juos
guldyti iš lanko savo mirštamom strėlėm.

Tuomet ir kiti Dzeuso vedami dievai, matydami
mirtingojo žmogaus narsą, su dviguba jėga puolė
triuškinti gigantus, ir tasai karas baigėsi olimpie-
čių pergale.

Dar kartą Motina Žemė stojo kovon savo sūnų
vaduoti. Į Olimpą ji nusiuntė Tifoną, šimtagalvį
slibiną, kuriam iš nasrų veržėsi liepsna ir dūmai.
Pabaisa buvo tokia siaubinga, kad, baimės pagauti,
dievai spruko iš Olimpo, pasivertė į laukinius žvėris
ir davėsi Egiptan.

Tik vienas Dzeusas išdidus likosi Olimpe, pasi-
rengęs ligi galo ginti savo karalystę.

Sparnuotu vežimu jis išrūko grumtis su Tifonu. Pirma jo grumėjo debesys auksinių perkūnų. Doslūs griaustiniai draskė erdves, o kalnų skardžiai juos kartojo šimtabalsiu aidu.

Galingasai Tifonas išsigando skaisčiojo dangaus valdovo ir užmerkė savo liepsningas akis prieš švytinčius žaibus. Tuomet Dzeusas jį pervėrė spindulių strėlėmis ir vos gyvą prislėgė Etnos kalnu. Nuo tol ir šiandien dejuoja dreba kalnas, išsigandęs riaumojančios pabaisos, kuri tuščiai stengiasi išsivaduoti. Nuo amžių nuodingas slibino tvaikas sklinda ore, o ugninis dūmų ir karštų pelenų debesis apgaubia kalną, kai galingai atsidūsta tasai milžinas.

Taip buvo įveiktas paskutinis didysis Dzeuso priešininkas. Dabar niekas nebedrįso stoti prieš jo valdžią. Dzeusas tapo dangaus ir žemės valdovu. Jisai pradėjo naują olimpiečių kartą ir daugelį narsių didvyrių žemėje, tapdamas dievų ir žmonių tėvu.

Hera jautakė jam pagimdė sūnų Arėją – karo dievą. Jis nuolatos barškino kalaviju ir skydu ir ieškojo kivirčių tarp dangaus gyventojų ir mirtingųjų. Mūšiuose jam padėdavo du sūnūs: Fobas ir Deimas, kurie vien savo pasirodymu keldavo baimę ir siaubą.

Jaunutė Olimpo valdovų duktė Hebe tapo meilės deive. Puotose olimpiečiams ji nešiodavo dieviškąją

ambroziją ir į aukso taures pilstė kvapnujį nektarą, kuris teikė jiems amžiną jaunystę ir nemirtingumą.

Kitas Dzeuso ir Heros sūnus Hefaistas, ugnies dievas, neilgai džiaugėsi dangiškėmis linksmybėmis. Vieną kartą, kai pavyduolė Hera susikivirčiojo su Dzeusu, Hefaistas drįso užstoti motiną. Tuomet įpykęs tėvas jį nutrenkė iš dangaus į žemę. Kiaurą dieną lėkė Hefaistas žemyn, kol, saulei leidžiantis, nukrito į Lemno salą. Jis buvo vos gyvas ir ilgai negalėjo atsipeikėti. Pagaliau, salos gyventojų slaugomas, atgavo jėgas, tačiau nuo tol šlubavo viena koja, kurią krisdamas susilaužė į uolas.

Taip įžeistas, jis nebenorėjo grįžti Olimpan, nors Dzeusas, pykčiui atlėgus, gailėjosi pasikarščiavęs ir siuntė pas jį savo sūnų Hermį parvesti į dangaus rūmus.

Niūrus ir užsispyręs Hefaistas atstūmė olimpiečių draugystę ir likosi savo pamėgtoje Lemno saloje. Čionai, vidur liepsnojančio Mosichlo kalno, jis pasistatė ugnies kalvę ir ten patenkintas leido sau dienas, lydydamas karštus metalus. Kita jo pamėgta buveinė buvo Etnos kalnas Sicilijoje, kur, jo vadovaujami, kiklopai kalė savo perkūnus.

Hefaistas tapo geru meistru ir dievams bei didvyriams nuostabius ginklus nukaldavo. Tai jo darbo

buvo karo dievo Arėjo ginklai, nuostabūs Dzeuso skydas egidė, saulės dievo Helijo ratai, Poseidono trišakis ir puikūs deivių puošalai.

Norėdamas atlyginti sūnui padarytą skriaudą, Dzeusas jam davė per žmoną pačią gražiausią iš deivių – skaisčiaakę Afroditę.

Nuostabus buvo Afroditės gimimas. Vieną gražų rytą ji išniro iš jūros putų netoli Kipro salos. Todėl ir vadinama „kilusioji iš putų“ (Anadiomenė). Oro vežimu, traukiamu baltųjų balandžių, jinai nuvažiavo į Citero salą, o paskui į Kiprą. Čia ją puolė dabinti trys dieviškosios Dzeuso ir okeanidės Eurinomės dukros – baltarankės charitės, grakštumo ir grožio deivės. Aglaja jai apjuosė diržą, Eufrosinė sušukavo dailius plaukus, o Talija papuošė gėlių žiedais. Deivę lydėjo Potas ir Himeras – Geismas ir Ilgesys, o taip pat Himenėjas – vestuvių džiaugsmų dievaitis. Taip Afroditė plaukė į Olimpą. Visas pasaulis džiaugėsi, užgimus visagalei Meilės valdovei. Jai po kojom skleidėsi margos gėlės, plaukuose rasa kaip perlai spindėjo, viršum galvos linksmi giedojo paukščiai vestuvines giesmes.

Kai ji pasirodė Dzeuso buveinėje, visi dievai žado neteko iš nustebimo ir pasigėrėjimo. Tik deivės ją priėmė šaltai ir išdidžiai, pavydėdamos grožio, bet

ir jos negalėjo atsispirti Afroditės žavesiui ir, užmiršusios pavydą, pakvietė į savo būrį.

Tai šią nuostabiausią deivę Dzeusas sujungė moterystės ryšiais su savo šlubu sūnum Hefaistu. Juodu nebuvo laiminga pora. Gražuolė deivė nuobodžiavo su savo niūriu ir visuomet nusiplūkusiū vyru. Mat Hefaistas, beveik vienintelis iš olimpiečių, labiau vertino darbą, negu nuolatinės puotas ir malonų dievų dykinėjimą. Taigi Afroditė tik vargais negalais išsitempdavo jį į Olimpo rūmus.

Netrukus aikštingoji deivė iš nuobodumo pavergė širdį karingajam Arėjui ir su juo susilaukė dukters Harmonijos ir sūnaus auksaplaukio Eroto, meilės dievaičio. Tasai lengvabūdis berniukas greitai užkariavo visą Olimpą, o ir žemės šaly nepaliko. Plasnodamas auksiniais sparneliais, jis visur lydėdavo savo motiną ir, jos leidžiamas, o kartais šiaip išdykaudamas, jai už nugaros imdavo taikliai šaudyti iš mažo lanko auksinės meilės strėles, nuo kurių niekas negalėdavo apsiginti – nei dievas, nei mirtingasis.

Vieną kartą deivė išvydo gražų jaunikaitį Adonį, Asirijos karaliaus dukters Mirchos sūnų, ir pamilo jį neapsakomai. Tatai sumetė pavydusis Arėjas ir, kai sykį Adonis, buvęs aistringas medžiotojas, vaikštinėjo po tėvo girią, paleido ant jo didžiulį šerną.

Adonis drąsiai puolė žvėrį, tačiau, sunkiai sužeistas, sukniubo ant žolės, visas kraujais pasruvęs.

Išgirdusi šitą nelaimę, Afroditė kuo greičiausiai išskubėjo mylimajam pagalbon. Ji lėkė per girios tankynes, aštrūs spygliai badė baltas kojas, ir kraujo lašai žymėjo kelią. Tačiau per vėlai atbėgo. Adonis nebegyvas gulėjo ant miško samanų. Iš deivės ašarų, nubirusių prie mylimojo lavono, išaugo nuostabios gėlės anemonės. Matydamas Afroditės sielvartą ir jos prašomas, Dzeusas sutiko, kad Adonis pusę metų būtų Požemio šešėlių karalystėje, o pusę – šalia deivės Olimpe. Nuo tol pavasari, kai ateina metas grįžti mylimajam, deivė ima puoštis, o podraug su ja ir visa gamta, ruošdamasi sutikti Adonį. O kai žiemą jis turi palikti žemę, tuomet didis Afroditės skausmas sukausto pasaulį šalčiu ir liūdesiu.

Smagiausia deivei būdavo Kipre, savo gimtojoj saloj, kur ją ir labiausiai garbino.

Kipro karalius buvo Pigmalionas, garsusis skulptorius. Jo kalto darbai netgi dievus stebindavo.

Vieną kartą Pigmalionas iškalė neregėto grožio moters statulą ir pavadino ją Galatėja. O paskui pats ją karštai pamilo.

Kartą geroji deivė Afroditė išgirdo karaliaus maldą ir pasigailėjo jo kančios. Mat norėjo, kad jos saloj teviešpatautų laimė, meilė ir džiaugsmas.

Vieną vakarą, kai Pigmalionas šaltai Galatėjos statulai kuždėjo meilės žodžius, deivė pasirodė skulptoriaus kambaryje. Dieviška ranka palietusi marmurinę moters statulą, šaltam akmeniui ji įkvėpė gyvybę.

Staiga sujudėjo statulos kojos, lig tol tarsi priaugusios prie postamento, šyptelėjo sustingusios Galatėjos lūpos, o rankos išsitiesė į Pigmalioną.

Tik tada Kipro karaliaus rūmuos apsilankė laimė. Galatėja jam padovanojo sūnų, vardu Patosą, kuris vėliau saloje įkūrė savo vardo miestą, o jame pastatė puikią, visam pasaulyje išgarsintą Afroditės šventyklą.

Afroditė buvo gražiausia iš gražiausių deivių, o tarp dievų nebuvo lygaus Apolonui. Jis buvo Dzeuso ir Lėtojos sūnus. Laukdamasi Apolono, Lėtoja turėjo slapstytis žemėje, nes bijojo pavyduolės Heros, dangaus valdovės, keršto. Pagaliau Delo saloje pasaulį išvydo dvyniai Apolonas ir Artemidė.

Jaunas ir grakštus, dieviškai nuaugęs ir visuomet susimąstęs, Apolonas niekada nepadėdavo savo auk-

sinės formingos², su kuria grodavo nuostabiausias melodijas.

Jį lydėdavo devynios mūzos, kurios jam patar-naudavo kelionėse. Tai buvo Dzeuso ir titanidės Mnemosinės – atminties deivės – dukros. Su savo valdovu jos gyveno Apolono mėgstamaj buveinėj Helikono kalne Beotijoje arba dviejų viršūnių Parnase, kurio papėdėje tryško šventasis Kastalijos šaltinis. Kaliopė, vaizduojama su stiliumi³ ir rašomąja lentele, buvo herojinio epo mūza ir savo menu šlovino didžius dievų bei žmonių žygius; vynuogienoj lapais apsikaišiusi Melpomenė su herojiška kauke rankoje buvo tragedijos deivė; Talija, kurios atributas – komiška kaukė, buvo komedijos mūza; Euterpė – lyrikos, simbolizuojamos dviguba fleita, mūza; Erata – meilės dainų mūza; garbingoji Polihimnija buvo muzikos valdovė; grakščioji Terpsichorė su lyra rankoje – dieviško šokio mūza; Klėjo, laikanti pergamento ritinį, buvo istorijos mūza ir užrašinėjo Olimpo ir Heladės šlovingus žygius, o

² Senovės graikų muzikos instrumentas, lyros (ir kitaros) rūšis.

³ Senovės graikų rašomoji lazdelė.

Uranija, kurią vėlesni skulptoriai vaizdavo su dideliu gaubliu rankoje, buvo astronomijos mūza.

Apolonas savo dienas leido Parnase, skambindamas lyra, klausydamasis mūzų meno arba medžio-damas.

Bet prieš apsigyvenant Parnase Apolonui su mūzomis, čia viešpatavo kitas valdovas. Tai buvo Gajos sūnus slibinas Pitonas, kuris sergėjo Kastalijos šaltinį, ištekantį iš Parnaso šlaitų; kadaise ten buvo senasis Motinos Žemės orakulas.

Apolonui patiko šitoji vieta, ir jis užmušė Pitoną, o paskui nusprendė čia įrengti savo buveinę. Ir ten atsirado garsusis Delfų orakulas, kur Apolono žynė Pitija, sėdėdama ant trikojo svaiginančiam žolių tvaikie, dievo įkvėpta, pranašaudavo paslaptis, dengiamas ateities šydo.

Už Pitono užmušimą Dzeusas metus laiko ištrėmė Apoloną iš Olimpo. Tuomet spinduliuojantis dievas pasivertė į vargšą piemenį ir ganė karaliaus Admeto galvojus Tesalijoje. Bet vieną kartą, atėjęs į tvartą, rado jį tuščią. kažkas išsiginė bandą.

Supykęs Apolonas, ilgai negalvodamas, ištraukė kelionėn, nes bemat suprato, kieno čia pokštas. Vakarop jis nusigavo į Kilenės kalną, kur pasislėpusi gyveno deivė Maja. Auštant ji buvo susilau-

kusi Dzeuso sūnaus Hermio ir kaip tik vystė kūdikį. Apolonas ėmė šaukti, kad Majos sūnus pavogęs kaimenę, bet ji tik parodė lopšį ir linksmai nusijuokė, girdi, Parnaso valdovui poezija bus protą pamaišiusi, jeigu iš tikrųjų gali tokią darbą priskirti naujagimiui, vos vienos dienos tesulaukusiam.

Sudvejojo Apolonas ir liovėsi ją kaltinęs. Negi jis, aiškiaregis dievas, galėjo suklysti? Negi ne Hermis įsivogė į Admeto tvartus? Sutrikęs jis žiūrėjo į suvystytą kūdikį. Staiga kalnai sudrebėjo nuo griausmingo juoko. Tai mažasis Hermis, kiek galėdamas twardėsis, dabar nusikvatojo visa gerkle ir prisipažino tą pokštą iškrėtęs.

Mat jis numigo porą valandų užgimęs, paskui išsiropštė iš lopšio ir išėjo iš urvo. Netrukus sutiko didžiulį vėžlį. Užmušė jį ir iš jo kiauto pasidarė citrą. Paskui nukeliavo į Admeto kraštą, įsigavo į tvartą, išsivarė bandą, nusiginė ją į mišką ir ten paslėpė tarpu kalnų. Pakeliui jis užmušė jautį, užsikūrė laužą, išsikepė ketvirtadalį mėsos, suvalgė ir atsigėrė vandens iš šaltinio. Paskui patraukė atgal į Kilenę. Patyliukais įlindo į urvą, ant galų pirštų praėjo pro miegančią Mają ir gražiai atsigulė į lopšį.

Galima įsivaizduoti, kaip nustebo vargšė motina, išgirdusi šį pasakojimą. Taip, tik Hermis galėjo taip

padaryti, tasai gudrus, linksmas ir greitakojis dievaitis, visuomet pasišovęs krėsti išdaigas. Apolonas atleido jam viską, o už tai gavo citrą iš vėžlio kiauto.

Mūzų valdovas netgi dovanojo jam stebuklingą lazdyno rykštę, kuri turėjo galią visokius ginčus raminti. Vieną kartą Hermis pamatė du susipynusius žalčius, įnirtingai vieną su kitu besigrumiančius. Jų slidžius kūnus tik palietė santaikos rykšte, žalčiai tučtuojau liovėsi kapotis ir apie ją apsivyniojo.

Nuo tol Hermis iš rankų nebepaleido savo stebuklingos lazdelės, vadinamos kaducėjumi. Majos sūnus vėliau tapo visų olimpiečių numylėtiniu, be kurio tiesiog niekas negalėjo apsieiti. Patsai Dzeusas pasiskyrė jį sau pasiuntiniu, o kiti dažnai prašydavo atlikti įvairiausius reikalus žemėje. Su sparneliais prie kojų Hermis tolydžio skraidydavo tarp Olimpo ir žemės, buvo greičiausias ir vikriausias iš visų dievų.

Apolono sesuo buvo Artemidė, medžioklės deivė. Su lanku ir pilna strėline ji lakstydavo po miškus su skalikais ir nimfų būriu. Tik retai ji būdavo Olimpe. Artemidė mėgo plačias erdves, neįžengiamus žalių girių tankumynus ir žvarbų kalnų orą.

Taigi, nors olimpiečiai dabar gyvena ramiai ir gražiai, nors nestigo jiems džiaugsmo ir laimės, tačiau daugeliui pabodo Olimpo prabanga, ir jie,

nužengę žemėn, mieliau gyvendavo tarp mirtingųjų, mokydami juos menų įvairiausių. Hefaistas išmokė žmones lydyti ir kalti metalą, Apolonas – muzikos ir dainų, Demetra – žemdirbystės, Dionisas, linksmasis Dzeuso ir mirtingosios moteriškos Semelės sūnus – auginti vynuoges.

Vis dėlto didžiausia helėnų bičiule tapo deivė Atėnė Paladė. Negirdėtas dalykas buvo Paladės gimimas. Nugalėjus titanus, jau seniai niekas nebedrumstė dievų ir žmonių tėvo ramybės. Tad tuo labiau buvo nesuprantami baisūs galvos skausmai, kurie pradėjo jį kamuoti. Nebegalėdamas skausmų pakęsti, vieną kartą Dzeusas pasišaukė savo sūnų Hefaistą ir liepė kirviu atvožti galvą, pažiūrėti, kodėl gi ji taip sopa.

Hefaistas išpildė tėvo įsakymą. Kaip nustebo abudu dievai, pamatę iš galvos iššokant dailią mergelę su visais šarvais, su skydu rankoje ir ietimi, su karišku šalmu. Tai buvo Atėnė Paladė, kuri nuo tol tapo Dzeuso numylėtine, o kaip gimusi iš jo minties, paveldėjo visą dangaus valdovo gudrybę.

Atėnė Paladė, pelėdakė išminties deivė, buvo didelė drąsuolių bičiulė. Jinai lėmė taiką ar karą žemėje, palaikė didvyrius ir buvo griežta karinių papročių sergėtoja. Paskui Atėnę Paladę, išskėtusi

savo sparnus, nuolatos skraidė laurais vainikuotoji pergalės deivė Nikė.

Skaisčioji Dzeuso duktė labiausiai iš visų Heladės miestų pamėgo Atėnus. Todėl, jūrų valdovui Poseidonui panorus taip pat gražiojo miesto, abudu dievai susivaržė dėl viešpatavimo Atėnams.

Po pasitarimo Dzeusas nusprendė, kad tas iš jų gaus valdyti miestą, kuris gyventojams padovanos brangiausią dovaną. Poseidonas, galinga dešine čiupęs savo trišakį, įsmeigė jį į uolingą žemę; nustebusių atėniečių akyse ištryško stebuklingas šaltinis iš plikos uolos, kur buvo įsmeigtas trišakis.

Tuomet pasirodė Atėnė Paladė. Plačiai užsimojusi, ji sviedė toli savo ietį. Ir štai toj vietoj, kur krito ietis, išaugo alyvos medis. Dievai ir žmonės, pamatę tą stebuklą, vienu balsu pergalės palmę pripažino deivei. Alyvmedžiai nuo tol pasidarė Atikos turtas. Savo globėjai dėkingi atėniečiai Akropolio kalne pastatė puikią šventyklą ir skaisčiosios deivės garbei pavadino Partenonu.

Atėnė Paladė taip pat buvo amatų globėja. Moteris ji išmokė austi, nes pati buvo didi audėja. Vieną kartą su Atėne stojo varžytis nimfa, vardu Arachnė, kuri puikavosi prieš drauges, kad mokanti gražiau už pačią deivę austi.

Tuomet Atėnė Paladė žiauriai nubaudė išpuikėlę nimfą ir pavertė ją į šlykštų vorą; nuo tol vargšė Arachnė audžia ir audžia savo dailiuosius tinklus ir gaudo su jais neatsargius vabzdžius.

* * *

Visą pasaulį graikai užpildė dievais ir pusdieviais. Giriose knibždėte knibždėjo miškų ir medžių nimfų, driadžių ir hamadriadžių, upės ir upeliai buvo žaliaplaukių najadžių karalystė, kalnuose, nuklydęs į kokią nuošalią lanką, galėjai sutikti šokančių oreadžių ratelį, jūroje, vaikydamosi su delfinais ir tritonais, žaidė baukščiosios nereidės, naktimis miškuos trepsėjo laukiniai kentaurai – pusiau žmonės, pusiau žirgai, kvatojo ir laigė keistieji silfai, silenai ir ožiakojai satyrai. O vidudienį, keliaudamas per Arkadijos girią, galėdavai išgirsti liūdnus siringos, dievaičio Pano dūdelės, garsus.

O, tuomet geriau jau bemat užsikimšti ausis ir bėgti iš miško, nes gali pagauti paniška baimė už bausmę, kad sudrumstei girios valdovui pokaitį.

Negražus buvo miškų ir piemenų dievas Panas. Barzdotas, mėšlingais plaukais, ožiakojis ir stambus, negalėjo jis į save palenkti nė vienos nimfos širdies.

O pats karštai buvo pamilęs nimfą, vardu Siringą, ir persekiojo ją neatstodamas. Pamačiusi Paną, Siringa išsigąsdavo ir sprukdavo į miško tankynę, nenorėdama nė klausytis to bjauraus padaro. Vieną kartą, bėgdama nuo įkyraus garbintojo, ji visai iš jėgų išsimušė ir pasibaisėjusi ėmė maldauti Motiną Gają pagalbos. Tuomet Gaja pavertė ją į nendrę. Nebetekęs mylimosios, dievaitis Panas nusiminė ir iš siūruoklės nendrės pasidarė dūdelę. Nuo tol miško tylumoj su siringa jis tebegroja savo gailias ir ilgesingas melodijas.

PROMETĖJAS

Tuo metu dar neseniai danguje viešpatavo jaunasis dievas Dzeusas, sunkioj kovoj įveikęs savo tėvą Kroną ir iš aukštybių nutrenkęs senąją titanų giminę.

Naujasis dangaus valdovas atidžiai stebėjo, kas dedasi Žemėje, būkštaudamas, kad jo valdžiai tenai nekiltų kokio pavojaus. Mat, Žemėje buvo likęs vienas nenugalėtas titanas išmintingasis Prometėjas, Japeto ir Temidės sūnus.

Po neseniai vykusių baisių grumtynių Žemė buvo tyli ir išmirusi. Tada Prometėjas ryžosi atgaivinti dykynes ir iš naujo sukurti žmonių giminę, kad toji galėtų džiaugtis žemės dovanomis. Jis paėmė molio gniužulą, suvilgė jį šaltinio vandeniu, suminkė savo dieviškais pirštais ir nulipdė žmogų. Titano prašoma, Atėnė įkvėpė žmonių kūnams gyvybę.

Tačiau silpni ir menki buvo tie pirmieji Prometėjo žmonės. Žiūrėjo, bet nieko nematė, klausė, bet nieko negirdėjo; bejėgiai ir susnūdę jie lyg vaiduokliai slankiojo po jauną Žemę, nestengdami įminti josios paslapčių. Jie nieko nenutuokė apie darbo įna-

gius, nemokėjo tašyti akmenų ir iš molio degti plytų, taip pat iš medžių rėsti trobų. Nelyginant akli termantai, jie glaudėsi po žemėmis, tamsiuose, drėgnuose uolų urvuose. Naktimis tie žmonės stiro nuo šalčio ir drebėjo, išgirdę girioje gūdžiai staugiant laukinius žvėris. Jie dar nebuvo patyrę, kas toji karšta ugnis, neišmanė, kaip lydyti ir kalti metalą.

Šit kodėl dieną naktį suko galvą Prometėjas, kaip pagelbėti žmonėms, kuriems jis suteikė gyvybę. Išmintingai titano vedami, bendro darbo suvienyti, žingsnis po žingsnio atskleisdami gyvenimo paslaptis, pamažu jie kilo į aukštesnę buities pakopą.

Bet išdidusis Dzeusas nusprendė žmonių giminę atimti iš Prometėjo valdžios. Tada jis sušaukė visus žmones būrin, kur nurodė ir apskelbė jų teises ir pareigas naujiesiems dangaus valdovams. Už tai pažadėjo malonę ir globą, kad nuo tol įsiviešpatautų teisinga dievų ir žmonių sąjunga.

Susirinkimo dieną prie aukuro pasirodė Prometėjas. Kaip žmonių giminės tėvas ir gynėjas, jis bijojo, kad dievai už savo globą neužkrautų žmonėms ant pečių per didelės naštos. Norėdamas juos apsaugot, išmintingasis titanas ryžosi imtis apgaulės. Kai visi dievai suėjo prie aukuro, ir žmonės sustojo aplinkui, jisai žengė į priekį, užmušė aukai didelį jautį,

nulupo jam odą, aštrių peiliu perrėžė pilvą, išvertė vidurius ir padalijo skerdieną į dvi nelygias dalis. Vienoj aukuro pusėj padėjo geriausius mėsos gabalus, lajų ir viską suvyniojo į gyvulio odą, o kitoj kaulus ir vidurius dailiai apdėjo lajaus gumulais. Viską slaptomis sutvarkęs, grįžo jisai pas Dzeusą, kad tas pasirinktų sau auką: kurią gyvulio dalį parodys, tą žmonės dievams ir aukos lig pat pasaulio pabaigos.

Kairėje aukuro pusėje tematydamas odą ir mažumą mėsos, o kitoj baltą, gardų lajų, Dzeusas pasirinko dešinę dalį.

Kaip jis nustebo ir užsirūstino, po plonu lajaus sluoksniu radęs plikus kaulus ir kruvinus jaučio vidurius. Pyktis aptemdė jam veidą.

O Prometėjas džiaugėsi apgavęs nekenčiamus dievus, kurie smurtu paveržė jo protėvių sostą ir dabar norėjo užvaldyti mylimiausią jo kūrinį – žmogų. Tos klastos dėka nuo šiol žmonės dievams atnašaus tik gyvulio kaulus ir vidurius, o patys pasiims mėsą ir lajų.

Įžeistas ir įtūžęs Dzeusas nusprendė rūščiai nubauti akiplėšą, drįsusį taip apgauti dievų ir žmonių valdovą. Norėdamas kuo labiau iškaudinti titaną – juk žinojo, kaip jis myli žmones, – Dzeusas nebedavė jiems ugnies dovanos, paskutinės ir

didžiausios malonės, kurią troško savo kūriniais suteikti Prometėjas.

Tatai matydamas, Prometėjas ryžosi žmonėms gauti ugnį prieš Olimpo valdovo valią. Vieną naktį jis nusikirto ilgą alyvmedžio šaką ir slapta prisigavo prie Helijo, saulės dievo, vežimo. Ugnies žirgai daužė kanopomis žemę, žerdami auksines kibirkštis, kurios nušvietė tamsią dangaus bedugnę. Jie nekantriai laukė Aušros rausvaporštės, kad galėtų leisti kelionėn aplink dangų. Ryški pašvaistė nutvieskė vežimą. Prometėjas prikišo alyvmedžio šaką prie ratų ašies; sausas medis bemat užsiplieskė, linksmai sutraškėjo, ir titanas patyliukais, kaip ir čion atsigavęs, paliko Helijo arklides.

Su liepsnojančiu deglu rankoje Prometėjas nužengė į Žemę ir uždegė joje pirmą ugniakurą.

Tuomet žmogus ir patyrė, kaip gera prie liepsnojančio laužo, nuo tol galėjo pasitaisyti karšto valgio, maitintis ne vien žalia mėsa ir šaknimis. Jis paliko niūrų urvą giliai po žeme ir susirentė erdvią trobą paviršiuje ir saulėje. Vakarais visur galėjai matyti virpančius liepsnos žiburėlius, žmonės ištiesė šalčio sugaužtus pečius, ir nuo tol giriose traukdavosi jiems iš kelio laukiniai žvėrys, o išdrįsusius priartėti prie sodybų nuvaikydavo su liepsnojančiais deglais.

Gerasis titanas, žmonių bičiulis, išmokė juos menų visokių, atvėrė daugelį dangaus ir Žemės paslapčių, prijaukino laukinius žvėris, kad tie žmogui padėtų, pamokė, kaip dirbti žemę ir išsiauginti auksinių grūdų. Parodė jiems, kur glūdi žemės gelmėse ligi tol nežinomi metalai – varis, sidabras ir auksas.

Olimpo valdovas net sudrebėjo ir pykčio, pamatęs šventąją ugnį degant Žemėje. Ir vėl, norėdamas nubausti Prometėją, pirmiausia Dzeusas siuntė nelaimę jo mylimiems žmonėms. Liepė jis ugnies dievui Hefaistui, pagarsėjusiam savo kalvystės menu, nulipdyt iš žemės ir vandens dailios mergaitės statulą. Netrukus meistras ir nulipdė neregėto grožio statulą, kuriai Dzeusas savo valia įkvėpė gyvybę. Prometėjo priešininkė Atėnė – mat ji titanui išminties pavydėjo – mergaitę išmokė austi ir siuvinėti, charitės jos galvą apgaubė baltu, skaidriu šydu ir uždėjo dieviško grožio gėlių vainiką, Hermis suteikė jai sąmojo ir iškalbos, o Kipro valdovė Afroditė – savo neapsakomo žavesio.

Toji moteris buvo pavadinta Pandora, o tai reiškia: visų apdovanotoji. Kai darbas buvo atliktas, Pandora, švelniai šypsodama pro skaidrų šydą, atsistojo vidur Olimpo puotų salės ir savo gražumu netgi die-

vus apakino. Hermis paėmė ją už rankos ir nuvedė iš dangaus Žemėn. Čia jis padavė mergaitei dailiai apkaltą ir išraižytą stebuklingą skrynelę, o paskui liepė eiti į garbingo ir geraširdžio Epimetėjo, Prometėjo brolio, namus. Bet prieš palikdamas ją, dievų pasiuntinys Dzeuso vardu prigrasino neatvožti skrynelės dangčio.

Epimetėjas net žado neteko, savo namuos išvydęs nežemiško grožio Pandorą. O kai mergaitė pasakė atėjusi pasveikinti dievų ir žmonių tėvo vardu, šeiminkas priėmė ją su džiaugsmu ir pasididžiavimu. Veltui ji perspėjo Prometėjas nepasikliauti nežinoma dievų dovana – jisai numanė čia esant klastą; apžavėtas gražuolės Dzeuso pasiuntinės, Epimetėjas užmiršo viską ir galų gale paėmė ją už pačią.

Bet neilgai truko jo laimė.

Aikštingoji Pandora netvėrė smalsumu ir kasdien meldė Epimetėją atidaryti slėpiningą paauksuotą skrynelę ir parodyti, kas jos viduj. Ilgai spyriojosi Epimetėjas, persergėtas savo brolio, bet vieną dieną nusileido pačiai, ir abu drauge atvožė skrynelės dangtį.

Tačiau tą patį mirksnį juodu atšoko nustėrę. Iš tos skrynelės ėmė liūti nuodingos gyvatės, šliužai, skorpionai, šlykštūs didžiuliai vorai, bjaurūs ropliai,

kurių įkandimas mirštamasis, ir šnypšdami išsklido po visą Žemę.

Ūmai iš skrynelės dugno ėmė kilti lengva kaip rūkas, neapsakomai daili moteriškė. Tai buvo Viltis. Tačiau Pandora, išgirdusi Dzeuso kuždesį, greitai pribėgo ir užtrenkė dangtį, amžinai užvoždama Viltį.

Tuo metu iš nelemtos skrynelės pasprukusios nuožmios ligos, drugiai ir kita bjaurastis ėmė nuodyti lig tol sveiką žmonių ir žvėrių kraują. Kančios amžinai įsikūrė žemėje, jūroje ir ore, o mirtis virš viso pasaulio išskleidė savo juodus sparnus.

Bet tuo nesibaigė Dzeuso kerštas.

Jisai pasišaukė Hefaistą ir liepė jam sugauti ir grandinėmis sukaustyti Prometėją. Nenorom kluso Hefaistas tėvo įsakymo, tačiau priešintis jam neišdrįso. Hefaisto tarnai Kratas ir Bija (Jėga ir Prievara) nutempė titaną skitų dykumon ir ten prikaustė grandinėmis prie uolos Kaukazo kalnuose. Ir pakibo Prometėjas virš prarajos ant plikos sueižėjusios uolos, kur negalėjo nei kelių sulenkti, nei akių sumerkti ir bent sapne rasti atilsį.

Tačiau veltui jį meldė Hefaistas, sujaudintas titano žiauraus likimo, veltui prašė nusilenkti dievų tėvo valiai, prisipažinti klydus ir padaryti galą savo kančioms. Nepalenkiamas Prometėjas ant uolos

kentė baisius skausmus, tačiau nenorėjo išsižadėti žmonių giminės meilės ir maldauti Olimpą pasigalėjimo. Matydamas to nenuolankaus pasmerktojo didybę, Dzeusas liepė ereliui kas dieną draskyti Prometėjui kepenis, o tie turėjo nuolatos stebuklingai užgyti.

Vėjas ir audra, jūra, žemė ir saulė buvo jo kančių liudininkai. Niekur aplinkui nebuvo girdėti žmogaus balso. Tylą trikdė vien šniokščiančios bangos, krinantys akmenys ir kraupus kalnų erelių riksmas. Nelaimingojo kankinio kūną svilino karšti saulės spinduliai. Baisus troškulys kamavo jį dieną naktį, ir tik atūžęs gailestingas lietus kartais pavilgydavo jo sukepusias lūpas.

Ir šitaip turėjo tęstis amžius. Prometėjo kančios galėjo baigtis tik tuomet, kada koksai nemirtingasis savo noru už jį sutiks eiti Tartaran.

Kartą jūros pakrante ėjo Heraklis, jisai traukė į vieną iš daugelio savo žygių. Staiga išgirdo ką dejuojant: apsidairė aplinkui ir iš tolo pamatė ant uolos prikaltą milžinišką Prometėją, o šalia piktą erelį, draskantį jam kepenis.

Siaubo pagautas, didvyris įtempė lanką ir paleido strėlę, kuri mirštamai pervėrė kraugerį paukštį. Ir priėjo tuomet Heraklis prie titano uolos.

– Šlovė tau, didis viešpatie! – tarė jis. – Tavo lemtis išsipildė. Pasibaigė tavo kančios. Dievų kerštas išblėso prieš tavo narsumą! Aš tave išvaduosiu.

Sulig tais žodžiais jis smogė kuoka, sudaužė kaus-tančias titaną grandines ir jį paleido.

O garbingasis kentauras Chironas, kuris buvo nemirtingas ir kentė neapsakomas kančias netyčiomis Heraklio sunkiai sužeistas, sutiko savo noru eiti į Hadą, į palaimintus Eliziejaus laukus; šitaip buvo išpildyta Dzeuso valia.

Į Olimpą grįžęs titanas neužmiršo žmonių giminės, gyvenančios Žemėje, ir nuo tol tapo jos geriausiu globėju ir gynėju.

DEUKALIONAS IR PIRA

Kai Prometėjas paliko Žemę, žmonės pasidarė nuožmūs, ir tarp jų pasklido nusikaltimai. O kai jų nedorybės pasidarė besaikės, ir Motina Žemė nebe-norėjo žmonių giminės nešioti, Dzeusas nutarė išpildyti jos prašymą – nužengti iš Olimpo pas mirtinguosius ir savo akimis pamatyti jų pikta valią.

Vieną vakarą dievų ir žmonių valdovas atėjo į pagarsėjusio žiaurumais Arkadijos karaliaus Likaono rūmus. Sėdo jis su karaliumi prie puotos stalo, ir visi bemat suprato, koks nepaprastas svečias valgo su jais vakarienę. Tik karaliaus Likaono nejaudino žėrinčios dievo akys. Jis nusprendė nužudyti keistąjį svečią, kurio šviesus žvilgsnis kiaurai smelkė žmogų.

Tačiau prieš tai, norėdamas įsitikinti, ar čia mirtingasis, ar dievas, jis liepė užmušti vieną savo tarną ir gabalą jo kūno pataisyti svetimšaliui vakarienei. Kai tik buvo atneštas naujas valgis, Dzeusas su pasibjaurėjimu atsistojo nuo stalo ir savo žaibų liepsna supleškino piktavalio valdovo rūmus. Siaubo pagautas karalius Likaonas, keikdamas dangų ir žemę, išbėgo į mišką. Kad dieviškos ausies nepik-

tintų tie keiksmi, Dzeusas jį pavertė kraujo ištroškusiu vilku.

Baisiai įširdęs dievų ir žmonių tėvas grįžo Olimpan. Ir sušaukė dievus pasitarti. Jau nebėr pasigalėjimo. Taurė perpildyta. Žmonių giminė vienan balsan sutarta išnaikinti. Keršto pagautas, dangaus valdovas žaibų ugnim norėjo sudeginti bedievišką mirtingųjų buveinę, bet susiturėjo, pagalvojęs, kad nuo tos ugnies gali užsiliepsnoti visatos eteris.⁴ Tuomet padėjo šalin liepsningus griautinius ir nutarė, kad vanduo vykdys jo ištarmę.

Dzeusui įsakius, buvo išleisti keturi galingi viesulai, ligi tol kalinti Eolo salos urve. Speiguotas šiaurės vėjas Borėjas, baisiai kaukdamas, ištrūko į žemę. Jo paniurusį veidą gaubė nakties tamsa. Barzda buvo sunki nuo lietaus debesų, ant kaktos karojo rusvi krušos skaruliai, nuo plaukų žliaugė vandens latakai, o iš burnos ūždamas šniokštė audringas kalnų srautas.

Sausas, karštas pietys su liepsnos ir smėlio garbanom galingais pečiais siekė kalnų viršūnės ir iš ten ėmė tempti už plaukų debesis, ligi tol besišildžiusius saulėje tarp uolėtųjų skardžių.

⁴ Galima visatos erdvės substancija. Senovės graikų sąvoka.

Netgi visada švelnūs vėjai, vakaris ir rytys, dabar įnirtę, kaip nuo grandinės paleisti pikti šunys, pašėlusiai puolė pasaulį. Aštriomis iltimis jie draskė ir kandžiojo visa, ką tik kelyje patiko. Tūkstantmečiai medžiai, dar menantys Žemės vaikystę, griuvo dejuodami, miškai kėlė siaubą išplėstom šaknų žerplom ir milžiniškų kamienų sąvartom.

Uolos amžius stovėjo įaugusios į žemę ir padengtos rudai žalsvu samanų apklotu, o dabar galingi uragano šuorai blaškė jas kaip kokius šapus. Įdūkęs gaivalas nušlavė žmonių namus, žvėrių urvus ir paukščių lizdus. Žemėje įsiviešpatavo tamsa, vėtra ir vanduo. Saulėtasis Helijas užsidengė savo spindulingą veidą, nenorėdamas žiūrėti į Žemės pragaištį. Baisi liūtis užtemdė dangų, šniokščiančios upės ir ištvinę srautai stebė net griaustinio dundesį. Tiktai melsvi žaibų zigzagai tenušviesdavo vandens prisigerusią ertmę.

Dzeuso brolis Poseidonas, Okeano valdovas, stovėdamas ant audringų bangų keteros, įsmeigė į povandeninę uolą savo trišakį ir sušuko:

– Pakilkit iš gelmių, vandens verpetai, palikit jūros dugną ir užliekit niekingą žmonių giminę!

Antrą kartą jis smogė trišakiu į pakrantės granitą ir atvėrė plačias žiotis įdūkusio vandens kalnams.

Kaip tūkstančiai buivolų suriaumojo bangos. Baisybė vandens užtelėjo į žemyną. Miškus, kalvas ir laukus, vargšų lūšnas ir karalių rūmus užtvindė įsisiautėjusi vandens stichija. Iš rudų verpetų tekyšojo aukščiausios pušys, tačiau ir tos, paplautos iš šaknų, virto viena po kitos į vandenį. Bangos nešė namų stogus, sienojus, gegnes, šventyklų kolonų liekanas, žmonių ir žvėrių lavonus.

* * *

Dar gerokai prieš tvaną žvėrių viešpatiją apėmė keistas nerimas. Dažną naktį žmonės girdėdavo dusliai riaumojant giriose laukinius žvėris. Kur blausiam danguje mėlynavo kalnų viršūnės, blaškėsi siaubo pagautų arklių, liūtų, vilkų ir taurų kaimeinės. Genamos tos pačios nuojautos, baimės, plėšrios ir vingrios panteros, taip pat klastingos lūšys bėgo drauge su avimis ir gazelėmis.

Kalnuose knibždėte knibždėjo žvėrių, dieną naktį jie aidėjo nuo trepsėjimo ir kaukimo.

Išgąstis suspaudė ir žmonių širdis. Pasaulį aptemdė artėjančios pražūties baimė. Tomis dienomis ne vienas nusikaltėlis degino aukas prie seniai

pamirštų aukurų. Tačiau jau buvo per vėlu. Išmušė Žemės valanda.

Jau ir aukščiausius kalnus prarijo verpetai. Susiliejo jūra ir žemė, nebeskiriama griežtos ribos. Nieko neliko, vien vandens platybės, virš kurių tvyrojo tamsa. Nedaugis žmonių, išsigelbėjusių nuo pražūties kalnų viršūnėse, mirė iš bado, šalčio ir negalios.

Ir žuvo visa nelaiminga žmonių giminė, kaip kad buvo dievų nuspręsta.

Dangų ir žemę dengė neperregima lietaus marška. Ažuolų šakose žuvys leido ikrus, o pintys apraizgė granito uolas, po kurias dar neseniai lakstė kalnų ožkos.

Fokidės šalyje stūksojo kalnų grandinė su dviem viršūnėm. Tai buvo Parnasas, pašvęstas dievui Apolonui.

Tik čionai nesiekė potvynio bangos, ir kalnų viršūnės vienišos ir plikos kyšojo vidur šėlstančių vandenų.

Netoli Parnaso ant įsisiautėjusių jūros bangų siūbavo menka valtelė, o joje virpėdami gūžėsi du seni žmonės – vyriškis ir moteriškė. Tai buvo titano Prometėjo sūnus Deukalionas ir jo žmona Pira, Prometėjo brolio Epimetėjo ir Pandoros duktė.

Dar seniai prieš tvaną išmintingasis Prometėjas persergėjo Deukalioną keršysiant dievus ir liepė pasistatyti laivą, pasiimti į jį maisto ir pasirengti kelionei, kad drauge su Pira galėtų nuplaukti prie Parnaso viršūnės, kai vanduo užtvindys visą žemę. Šitaip gerasis titanas norėjo išgelbėti savo paties sutvertą žmonių giminę, kurią Dzeusas pasmerkė žūti.

O pasirinkimo geresnio nereikėjo, nes visam pasauly nebuvo doresnio, teisingesnio, kilnesnio vyro už senąjį Deukalioną, švelnesnės ir darbštesnės žmonos už Pirą.

Dabar jiedu plaukia su savo menka valtim ir baimingai šnabžda maldos žodžius. Vėjas kaukia aplinkui, bangos liejasi į valtį, ir kiekvienas mirksnis jiems regisi paskutinis šioje žemėje. Jau šventojo Parnaso viršūnė priešais juos juoduoja. Dar aki mirka, kad tik pasisektų laimingai praplaukti tuos baltus putų karčius prie kranto, o ten jau išgelbėti!

Pagaliau jie išgirdo į uolas brazdant valtės dugną. Priplaukė sausumą.

Iš Olimpo aukštumų žvelgdamas į vandens užtvindytą tuščią žemę, Dzeusas nutarė jau suturėti niokojančius gaivalus. Žmonių giminė žuvo, kaip buvo nulemta, betgi negali žūti žemė. Taigi švelnesnis

pasidarė dievų tėvas ir liepė vėjui nuvaryti juodus debesis ir išsklaidyti virš vandens rūką. Podraug ir Poseidas, jūrų valdovas, padėjo savo trišakį ir nuramino bangas. Jūra vėl turėjo grįžt į savo krančius, upės – į savo vagas, lietaus dryžiai nebečaižė erdvės, rūkų marška suskydo, ir pagaliau pro ją prasisverbė į žemę saulės spinduliai.

Vanduo pamažu nuseko. Iš pradžių tik aukščiausi kalnai vėtroj džiovino viršūnes, paskui iš vandens gelmių išnirio užlieti miškai, apnešti dumblu ir maurais. Vėjai ir saulė sugėrė nuo žemės vandenį, ir galop liko jinai drėgna ir plika kaip sutvėrimo dieną. Tik tvankus rūkas dar ilgai kilo nuo laukų, tačiau aukštai jį puolė sausas ir karštas pietys, draskė skyvytais jam baltą apdarą, kad negalėtų žemėn lietum iškristi.

Deukalionas ir Pira gyveno saugiai Parnase, šakų trobelėje, ir meldė dievus pasigailėti žemės. Kai lietus liaudavos lijęs, ir debesis išnykdavo, juodu žiūrėdavo į pasaulį.

Žemė buvo didžiulis žmonių, žvėrių ir medžių kapinynas. Jokios gyvos būtybės: nei paukštis sučiulba, nei driežas sujuda tarp akmenų.

Ašaros ėmė risti Deukalionui.

- Pira, - sako jis, - kiek mano akys užmato, visur dykuma ir dykuma. Mudu vieninteliai žmonės pasaulyje. Ak, kodėl gi mus paliko gyvus dievų tėvas! Ar dėl to, kad mirtume vieniši, pergyvenę pasaulio pabaigą? Kad prieš mirtį išvystume Žemės pradžią? Tėve mūsų, siųsk mums greitą mirtį ir neleisk žvelgti į žmonių giminės pragaištį!

Ir senukai raudodami iškėlė rankas į viršų, meldė nemirtinguosius kuo greitesnio galo.

Staiga Deukalionas išgirdo galingą savo tėvo Prometėjo balsą ir akies mirksniu pamatė jo išmintingą, liūdną veidą, nutviektą šviesios šypsenos.

- Sūnau, nesibaimink! Pira, neraudok! Prisidinkite veidus, prisirinkite drabužiuosna savo motinos kaulų ir mėtykite juos paskui save!

Balsas nutilo.

Pira tuos žodžius išgirdo ir, siaubo apimta, sušuko:

- Ar girdėjai, Deukalionai? Tai koks piktas patarimas! Nedera žmogui mėtyti šventų savo tėvų palaikų!

Betgi ne veltui Deukalionas buvo išmintingojo titano sūnus. Iškart jis suvokė savo tėvo dievišką mintį: *visų motina yra Žemė, o jos kaulai - tai akmenys.*

Prisirinko jie į drabužių klostes akmenų, veidus apsisiaustė skaromis ir, eidami į priekį, paskui save mėtė tuos akmenis.

Ir įvyko stebuklas. Akmenys keitė pavidalą, nebeteko tvirtumo, ėmė lankstytis, augti ir virsti žmonėmis. Akmeninės gyslos prisipildė kraujo, gumbai ir raukšlės išburko į raumenų gumulus vyrų pečiuos, moterų skruostai pasidarė balti raudoni. Iš Deukaliono sviestų akmenų radosi vyrai, o paskui Pirą žengė pulkas moterų.

Tai buvo tvirta giminė, akmeninė, vargui ir prakaičiai sutverta. Be baimės jie kibo į darbą nuniokoj žemėj, nevengė jokių pastangų ir nesitraukė prieš jokiais kliūtis.

Deukalionas ir Pira išmokė naujuosius gyventojus menų ir amatų, žemdirbystės, statybos, dievų ir žmonių teisių, o ypač pagarbos visų motinai – Žemei.

DEMETRA IR KORA

Ant jūros kranto, žydinčioj pievoj, žaidžia nimfų apsupta Kora, derliaus deivės Demetros duktė. Skaičioja ji raudonas aguonas, žydrus varpelius ir auksaakius vėdrynus. Juokaudama purto baltagalves pienės ir žiūri, kaip vėjas toli skraidina pūkelius, barsto sau ant kasų žiedų lapelius, pina vainiką iš violetinių žvaigždūnių.

Papievyje stebuklingu aromatu Korą vilioja baltas narcizo žiedas. Tačiau mergaitė jo neliečia, prisiminusi motinos žodžius, kad tasai žiedas apgaulingas, pašvėstas baisiam Požemių dievui.

Betgi ją traukia nuostabi kvapsnis ir balti kaip krištolas lapeliai. Korai regisi, kad iš taurelės dugno, pro auksinius kuokelius, žvelgia į ją Narcizas, patsai dailiausias medžiotojas, kurį pamilusios visos upių ir medžių nimfos. Tačiau Narcizui terūpėjo medžioklė, jis net nežvilgterėdavo į dievaites, nors tos ne kartą miškuose viliojo dainomis ir šokiais. Nelaimingiausia iš jų buvo nimfa Echo, kurios širdis be galo linko į tą gražuolį jaunikaitį. Gaili jos rauda aidėjo po Heladės kalnus ir miškus.

Vieną kartą, išvargintas medžioklės ir ištroškęs baisyje kaitroje, Narcizas pasilenkė virš miško šaltinio ir vandenyje pamatė savo atspindį. Ir deivė Afroditė, išsižeidusių dievaičių priprašyta, uždegė Narcizui meilę pačiam sau.

Užmiršo jis medžioklę ir greitakojus elnius, užmiršo žygio draugus ir tik dienų dienas žiūrėjosi į virpantį šaltinio paviršių. Galų gale jis numirė iš ilgesio ir meilės savo atspindžiui. Ant jo kapo užaugo gėlė, kurios žiedas buvo baltas kaip sniegas ir skleidė stebuklingą kvapą. Ir toji gėlė buvo pavadinta jaunikaičio vadu – narcizu.

Klūpo Kora pievoje ir mąsto apie liūdną gražulio medžiotojo likimą. Bet vis labiau ją traukia balti lapeliai, tyliai tyliai šnarinami vėjo. Pagaliau, pamiršusi motinos žodžius, ji nuskina narcizą. Tą patį mirksnį tamsa uždengia pievą, tarsi auksu užlietą saulės spindulių, kur neseniai skardėjo vieversio giesmė, ir šoko nimfos.

Ūmai prasivėrė žemė, ir juodais žirgais kinkytu vežimu pasirodė Hadas, Požemių valdovas.

Silpnu balsu iš baimės tesuriko Kora, ir siaubingasis dievas čiupo ją vežiman, nusigabeno į savo niūriąją šešėlių karalystę.

Mažoji Koros bičiulė undinė Kianė, žaisdama šalia Demetros dukters, išgirdo pagalbos šauksmą. Ji viena tematė Tartaro valdovo ristūnus ir vežimą. Nė negalvodama, puolė lekiantiems žirgams po kanopom ir pastojė kelią.

Bet viskas veltui.

Vežimas su Kora pralėkė kaip žaibas ir dingo žemės gelmėse. Praraja vėlei užsivėrė, o žydinčioj pievoj pasklido stebuklingas narcizų kvapas, ir suskambo vieversio giesmė. Nimfos žaidė, išdykavo sau vejoje, nė nežinodamos, kas nutiko. Tiktai Kianė sėdėjo žolėje nuliūdusi, plovė šaltinio vandenu peties žaizdą, kur savo kanopom įspyrė Požemio žirgai, ir tyliai raudėjo pagrobtosios bičiulės. Iš jos ašarų radosi žydras upelis, josios vardu pavadintas.

Koros motina Demetra, derlingų laukų ir žydinčių sodų valdovė, taip pat rauda. Graudžios ašaros jai byra iš sopulingų akių ir krinta ant žemės.

Dieną naktį ji nuliūdusi klaidžioja po laukus be miego ir poilsio, apsigaubusi pašukinį drabužį, rankoje suspaudusi pajuodusią varpą, ir ieško po visą žemę savo dingusios dukros.

Ant kalnų viršūnių liepsnoja laužai – ženklas gal pasiklydusiai girioje mergaitei. Viskas veltui.

Ir kur tik praeina nusiminusi Motina, ten blykšta ir gelsta žaluma, vysta gėlės, ir juosta kviečių varpos, lūžta ir trupa neseniai dar vešėję stiebai, žemė bemat pilkėja, virsta karščio deginama dykuma. Jausdama Motinos skausmą ir širdgėlą, rauda ji iš gailesčio drauge su savo valdove, nenori klausyti nei linksmo paukščių ulbėjimo, nei džiaugtis kvepiančiais žalumynais ir šnarančiais, pjūčiai subrendusiais javais. Išdžiūvo vandens šaltiniai, ir žydri kalnų ežeriukai virto pelkėtom balom. Baisi pragaištis ištiko pasaulį.

O sopulingoji deivė vis eina ir eina per žemę, tuščiai šaukdama ir ieškodama savo dukters.

Jau pėdos atmuštos į aštirus akmenis, ir kraujas žymi kelią, akys nuo dulkių ir kaitros ničnieko nebe-mato, o ji kančios sukepintomis lūpomis dar šnabžda tą vienintelį vardą: Kora!..

Bet tyli negailestingasai dangus, o sausros išde-ginta žemė vien audros blaškomų pageltusių lapų šnaresiu lyg aidą tekartoja: Kora...

Vieną dieną sopulingoji Motina sutiko tamsos deivę Hekatę ir, jos patariama, nuėjo pas saulės dievą Heliją. Visaregintis dievas apsakė Demetrai, kaip Kora buvo pagrobta. Iš jo Motina taip pat sužinojo, kad Dzeusas be jos žinios jau seniai Korą pažadėjęs Hadui už žmoną, ir kad dabar jo žodis išsipildęs.

Baisus pyktis pagavo Demetrą, kai ji patyrė visą teisybę. Vadinasi, pats Dzeusas drįso padaryti jai tokią didelę skriaudą ir pasmerkti jos kūdikį amžinai tamsybei. O, ji kojos nebekels į išdavikiško Olimpo rūmus.

Puolusi į neviltį, Demetra prakeikė žemę, kuri prarijo josios kūdikį. Teneduoda ji vaisiaus ir derliaus auksinio. Tesudegina ją karštis, kad būt nenaši ir dyka, kaip tuščia ir vieniša paliko ji, Demetra!

Veltui, pragaišties išgąsdinti, žmonės krovė dievams hekatombes⁵ – galingos deivės prakeiktoji žemė nebedavė vaisių.

Demetra paliko dieviškąją Olimpą ir kaip mirtinga moteriškė gyveno nuo pasaulio atsiskyrusi, vieniša, kamuojama skausmo ir liūdesio. Du kartus Dzeusas siuntė pas ją savo pasiuntinį Hermį, kad grįžtų į savo dievišką būstą ir nebekankintų žemės kaitra ir badu.

Net nesuvirpėjo jos akmeninis veidas, pati buvo lyg sustingusi iš neapsakomo sopulio. Ašaros giliai išraižė jos skruostus.

Galop pasigailėjo savo dukters motina Rėja ir prikalbėjo Dzeusą pakeisti rūšią ištarmę.

⁵ Šimto gyvulių auka.

Kartą Demetra sėdėjo savo mėgstamoj užuoglaudoj Atikos mieste Eleusine, tik staiga prieš ją išdygo Rėjos siūstas sparnuotkojis Hermis. Viltis atgijo deivės širdyje, ir ši sykį ji nesispyrė – leidosi nuvedama į Olimpą.

Be žodžio nuliūdusi deivė įžengė į Dzeuso sosto salę, kur jau visi dievai buvo susirinkę. Apsidairė aplinkui Demetra, ieškodama savo dukters, tačiau Koros tarp olimpiečių nematė.

Tuomet Dzeusas mostelėjo paausotu skeptru ir šitaip prabilo:

– Tenusiramina tavo širdis, Demetra. Savo ištar-mės atšaukti negaliu, bet padarysiu taip, kad ir tu apsidžiaugsi. Nuo šiol tavo duktė Kora trečdalį metų gyvens pas savo vyrą kaip Požemių karalienė Persefonė, o du trečdalius metų turėsi ją prie savęs.

Tą patį mirksnį valdovo lieptas žydraakis Ganimedas, Dzeuso pataurininkis, atvėrė salės duris, ir vidun įžengė Kora – Persefonė su narcizų vainiku ant galvos ir puokšte aguonų rankoje – dailesnė, nei kada nors buvusi.

Ilgai negalėjo atsidžiaugti motina ir dukra, o ir kiti dievai patenkinti šypsojosi, matydami jūdviejų laimę ir meilę.

Nuo tol kaip žemėn mestas grūdas Persefonė trečdaliui metų dingsta šešėlių karalystėje, o pas-
kui dvigubu džiaugsmu atlygina motinos ilgesį.

Laiminga po šitokio Dzeuso sprendimo, Demetra atšaukė žemės prakeikimą, ir ji staiga atgijo tūkstančiais upelių, pražydo sodų baltuma ir medžių žaluma, pakvipo mėtom ir čiobreliais, sušnaro auk-sinių javų miškais.

Nuo tol kas pavasarį Žemė – Demetra – dailiai apsitaISO, su džiaugsmu sveikindama savo dukrą, o vė-lų rudenį, kai vėlei reikia su ja skirtis, verkia lie-tumi ir dargana dėl savo nedalios.

* * *

Vieną kartą Demetra, dar tebeklaidžiodama po pasaulį kaip mirtinga moteriškė, atsisėdo ant šulinio netoli Eleusino, Kiterono kalno papėdėje. Tuščio dukters ieškojimo ji buvo baisiai iškamauta. Deme-trą tenai ir pamatė Eleusino karaliaus Kelėjo ir jo žmonos Metaniros dukros. Atėjusios prie šulinio pasisemt vandens ir sutikusios čion nepažįstamą senutę, mergaitės parsivedė ją į savo tėvų namus. O tuo metu karaliai kaip tik buvo susilaukę sūnaus, ir jiems reikėjo auklės.

Deivei patiko Kelėjo šeima, ir ji mielai likosi ten tarnauti. Motiniška deivės širdis bemat palinko prie mažo vaikelio. Ir nusprendė Demetra jį padaryti nemirtingą. Vieną naktį ji išsiėmė kūdikį iš lopšio, užkūrė stebuklingą ugnį ir pakėlė vaiką viršum jos, kad šventoji liepsna išdegintų visa mirtinga ir suteiktų karalaičiui nemirtingumą.

Jau netrukus būtų išsipildę deivės ketinimai, bet šit Metanira, vidur nakties išgirdusi triukšmą sūnelio kambary, atėjo pasižiūrėti, kas ten dedasi. Baisiai išsigando motina, išvydusi savo kūdikį liepsnose, o prie jo auklę, šnabždančią paslaptinius užkeikimus.

Surikusi ji puolė prie deivės ir mėgino išplėsti jai iš rankų sūnelį. Tuomet iširdusi Demetra pasirodė Metanirai savo dieviška gražybe ir rūščiai prabilo:

– Norėjau tavo sūnų padaryt nemirtingą, bet man sukliudei. Pasiimk dabar savo vaiką. Jisai bus pasmerktas myriop, kaip ir tu, nes mirtis – visų žmonių likimas.

Sulig tais žodžiais deivė dingo iš akių siaubo pagautai Metanirai.

Tačiau Demetra nepamiršo vaišingų Kelėjo namų ir toliau teikė jiems savo malonę; o Eleusinas liko jos mėgstama buveine. Savo ruožtu čionai Demetra kuo didžiausiai buvo šlovinama vadinamosiose Eleusino

misterijose. Tai buvo šventos apeigos, kuriose prisimenamas deivės sielvartas, dingus Korai, pavers-tai Persefone, ir džiaugsmas, sugrįžus dukteriai iš Požemių.

Kai Metaniros ir Kelėjo sūnus, vardu Triptole-mas, išaugo į jaunuolį, vienąkart galingoji deivė pasirodė jam su aukso varpų vainiku ant galvos. Ir liepė sušaukti Eleusino gyventojus ir eiti paskui ją į laukus. Tenai nustebusių žmonių akyse jinai išvarė žemėje gilią vagą ir pasėjo auksinių grūdų. Atsi-tiko stebuklas. Vienu mirksniu iš žemės išsikėlė žali želmenys, kurie augdami greitai pagelto ir nulinko nuo sunkių varpų. Tuomet deivė nukirto juos pjau-tuvu, suklojo ant žemės, liepė jaučiams su kanopo-mis javus išminti, o paskui ėmusi sumalė grūdus tarp dviejų plokščių akmenų. Tuomet iš baltų kaip sniegas miltų deivė iškepė pirmąją duoną Žemėje.

Šitaip ji žmones žemės darbų išmokė.

O kad visi galėtų paragauti duonos, Tripto-lemui Demetra dovanėjo sparnuotą vežimą ir liepė apskrieti visus kraštus, išmokyti žmones sėjos ir pjū-ties paslapčių. Hefaistas padovanojo žmonėms gele-žinį arklą, kurį nukalė savo kalvėje, ir nuo tol duona pasidarė kasdieninis ir visada mėgstamas maistas.

FAETONAS

Faetonas buvo nimfos Klimenės ir saulės dievo Helijo sūnus. Kai jis gimė, tėvas šitokiais žodžiais prabilo į savo žmoną:

– Pasižadu tau, mieloji, išpildyti vieną savo sūnaus troškimą. Tai bus mano dovana jam.

Klimenė šių žodžių nepamiršo ir, kai Faetonas paaugo, apsakė jam Helijo pažadą.

Saulės dievo sūnus, kurį motina vadino Spindulėliu, buvo neregėto gražumo jaunikaitis. Aukso garbanos vijosi jam ant skaisčios kaktos, didelės safyri- nes akis temdė ilgos, juodos blakstienos, pats buvo grakštaus sudėjimo ir vaikščiojo iš didžio, jo šyp- sena nudžiugindavo ir liūdniausią žmogų, o pečių tvirtumu jis neturėjo sau lygaus.

Tačiau nuo jo veido niekuomet nenuslinkdavo sielvarto šešėlis. Dažną kartą motina su nerimu stebėdavo ploną širdgėlos raukšlę tarp tiesių sūnaus antakių. Jis mėgo pats vienas vaikščioti po miškus ir žalias pievas, mėgo gulėti tarp pakrantės švendrių ir ajerų ir žiūrėti į dangų, per kurį nuolatos, amžių amžius savo vėžem riedėjo saulėtas tėvo vežimas.

Įskausdavo akys nuo to žiūrėjimo į saulę, priplūsdavo ašarų ir merkdavosi nuo padangių spindesio. Tuomet Faetonas nuleisdavo galvą ir liūdnas, ilgesio slegiamas, grįždavo į motinos namus.

Fajetono draugai, kurių jis šalindavosi, kadangi nuo mažens mėgdavo vienumoj sau mąstyti, dažnai šaipydavosi iš jaunikaičio, kuris dėjosi Helijo sūnumi, o kaip ir jie negalėjo atvirom akim žiūrėti į jo spindulingąjį veidą. Faetonas tylomis kentė vienamečių pažeminimus ir pašaipas, kartais tik priekaištingai žvelgdavo Klimenei į akis.

– Mano sūnau, Spindulėli brangiausias, kodėl sielvartas temdo tau veidą? Ko neini kaip kiti į gojų pasipuošti galvos žiedais ir pašokti, grojant fleitai? Juk tu esi visų išrinktasis, šviesus spindulėlis iš didžiojo tėvo karūnos! – tarė Klimenė.

– Motule, visi iš manęs šaiposi, vadina apsišaukėliu, girdi, neteisybė, kad dievas Helijas davęs man gyvybę, – pasiguodė sūnus.

Nuliūdo Klimenė ir sako:

– Faetonai, Spindulėli, paklausyk, ką aš tau apsakysiu. Kai tavo saulėtas gimdytojas išridens savo vežimą į dangų, tu nusigauk į jo rūmus. Stosi tėvo akivaizdon ir tuomet sužinosi, ar esi jo teisėtas sūnus, ar ne. Ir ką tik panorėsi, jįsai išpildys.

Iškilni saulės buveinė stovi ant grakščių kolonų ir žėri auksu bei liepsnaspalve bronzą.

Baltuoja dailūs dramblio kaulo bokštai, o dvipusių vartų velkės švyti sidabru.

Priejęs statų kalnų takelį ir iš tolo pamatęs saulėtą rūmą, Klimentės sūnus paspartino žingsnį, nors jau taip kvapą vos gaudė, ir įžengė pro vartus.

Staiga sustojo kaip įbestas. Jį apspalgino neapšakomas spindesys, net akis gavo užsidengti delnu. Žaliais smaragdais žėrinčiame soste sėdėjo Helijas, apsigerbęs purpuro drabužiais. Abipus dievo stovėjo stebuklingoji palyda: Diena, Mėnuo, Metai ir Amžiai, ir greitakojės Valandos. Margais žiedais buvo apvainikuotas jaunutis Pavasaris. Vasara turėjo užsidėjusi auksinių varpų vainiką, vynuogių sultimis buvo aptaškyti Rudens drabužiai, sidabriniu šerkšnu žvilgėjo snieguotos Žiemos garbanos.

Visaregintis Helijas pamatė savo sūnų susijaudinusių ir nustebusių.

– Faetonai, kas tave atvedė į mano pilį? Gal ko nori, mielas sūnau, sakyk?

– Šviesiausiasis bekraštės visatos viešpatie, tu žinai mano vardą ir sūnumi vadini mirtingąjį Žemės gyventoją? Ak, įrodyk, kad esi mano tėvas, tegul manęs nebekamuoja netikrumas.

Tuomet Helijas nusiėmė nuo galvos spindulių karūną ir paėmė sūnų į savo karštą glėbį.

– Tikrumo trokšti, Spindulėli, tai prašyk bet kokios dovanos, nieko tau neatsakysiu, tuoj pat išpildysiu tavo norą. Prisiekiu Požemių Stiksui!

– Tėve, ničnieko netrokštu, nei turtų, nei žemiškų malonumų, prašau tik išpildyti mano didžiausią troškimą, ir aš būsiu amžinai laimingas. Leiski tik vieną dieną pasivažinėti tavo saulėtais ratais!

Suvirpėjo Helijas padangių soste ir savo šviesiąją galvą papurtė. Mielai priesaiką atšauktų, betgi ją išgirdo Požemių Stiksas, ir žodžio jau nebelaužysi.

– Sūnau! Nelemtas tavo noras! Spindulėli, žmogus esi, ne dievas, ne mirtingajam toksai troškimas!

Net dangaus gyventojai tam nesiryžta, net patysai Dzeusas, amžinojo Olimpo valdovas, kuris savo dešine svaiddo baisingus žaibus, neimtų į rankas mano vežimo vadžių!

Sunkiu ir baisiu keliu man reikia važiuoti. Iš pradžių jis eina aukštyn, ir mano žirgai vos ne vos įkopia į dangaus skliautą. Iš ten netgi aš su siaubu žvelgiu į žemę ir jūrą, ir širdis man apmiršta iš baimės. O mano kelio galas status – tenai stiprios rankos reikia!

Netgi Tetidė, kurios bekraštės bangos mane kasdien sutinka, būkštauja, kad nenukrisčiau į bedugnę prarają.

Ir dar žinok, Faetonai, kad dangus amžinai sukasi verpetu, neapsakomai greitai skrieja kartu su sida-
brinėmis žvaigždėmis. Nestengsi suvaldyti žirgų, kurie alsuoja liepsna ir žarijomis. Kai jie plėšiasi iš rankų ir lekia į toli baisiu greičiu, netgi *man* sunku išlaikyti jų neklusnius sprandus.

Dar gali atsisakyti savo troškimo, nenoriu, kad mano dovana tau nelaimę neštų. Prašai įrodymo, kad esu tikras tavo tėvas? Pažvelk man į veidą. Ar ne geriausias įrodymas – tasai nerimas ir baimė, kur dėl tavęs suspaudė mano širdį.

Apsidairyk aplinkui – matai, kiek čia dangaus, žemės ir jūros stebuklų – prašyk, kas tau ateina į galvą, viską išpildysiu, tiktai nereikalauk savo pra-
gaišties.

Šitaip pasakė spindulingasai Helijas, norėdamas persergėt sūnų nuo neprotingos užgaidos.

Tačiau Faetonas neperkalbamas, tik tuo vieninteliu noru dega jo širdis.

Galop Helijas nusivedė sūnų prie savo vežimo, Hefaisto dovanos.

Faetonui besigėrint dailiu dangiško kalvio darbu, budrioji Aušra – Eos – rytuose atvėrė purpuro vartus. Rausva žara nušvito danguje, ėmė nykti žvaigždės, ir blėsti mėnulio šviesa.

Helijas tuojau paliepė:

– Atveskite man žirgus!

Horos skubiai atvedė iš arklidžių ambrozija šeramus dieviškuosius ugnies ristūnus ir užmovė aukso pakinktus jiems ant lenktų sprandų.

Stebuklingu balzamu Helijas ištepė Faetonui skruostus, kad būtų jie liepsnai atsparūs. Uždėjo ant galvos savo spindulių vainiką ir, lyg bloga nujausdamas, sako:

– Jei nenori klausyt tėvo perspėjimo, bent viena, sūnau, prisiminki: tvirtai laikyk rankose vadžias, o botago kuo rečiau imkis, nes žirgų nebesuvaldysi. Ir nesuk nei į kairę, nei į dešinę, važiuok pražulniai plačiu lanku per tris dangaus juostas.

Tai geriausias tau kelias, toli nuo jo palieka karštas Pietų ašigalis ir šaltoji Arktis. Ten leisk žirgus, kur pamatysi mano ratų vėžes. Žemę ir dangų apdalyki karščiu po lygiai.

Ir per žemai nenuleisk vežimo, mano vaike, neišlakdink jo į erdvės aukštybes.

Jei pakilsi aukščiau nei reikia – uždegsi dieviškąjį Olimpą, jei per žemai duosiesi – supleškinsi liepsnomis žemę. Laikykis, sūnau, vidurio. Pavedu tave dievų globai.

Jau nebegalima ilgiau delsti, jau drėgnoji Naktis palietė Hesperijos krantus, ir Aušra rausvapirštė apšvietė tamsybes.

Mielas mano sūnau, dabar paskutinė akimirka, kai dar gali atšaukti savo norą ir likti gyvas. Kol nesi palytėjęs tų ašių savo amžinai pražūčiai, leisk man, kaip kasdien, duoti šviesą ištroškusiai žemei, kad tu be pavojaus ja vien gėrėtis galėtum.

Tačiau Faetonas nebeklausė tėvo žodžių – sėdos į liepsnos vežimą ir, visas virpėdamas, su džiaugsmu čiupo vadžias.

Ugnis, Kibirkštis, Kaitra ir Rytas – saulėti žirgai jau nekantriai žvengia, stoja piestu ir kanopomis daužo vartus.

Tetidė juos atidarė. Priekyje tolimoj sutemoj snūduriuoja visatos platybės. Pašoko oro žirgai, savo sparnais daužydami papurusius debesis. Kažkodėl nuostabiai lengva jiems šiandien, vežimas regisi be įprasto sunkumo; kaip tuščią laivą per bekraštę jūrą gena smarkus vėjas, taip ir vežimas čia sklendžia lengvai oru, čia pasuka į šoną.

Žirgai tuoju pajuto laisvę ir kaip patrakę šoko iš kasdienio kelio!

Iš baimės suvirpėjo Faetonas, nebeneša galva, kaip tramdyt žirgus, o kelio, tiesą sakant, juk taip pat nežino. Po juo bedugnėj gilumoj sukasi neregėti pasauliai. Išblyško kaip negyvas jaunikaitis, ir, nors vežimas tviskėjo nuo šviesos, baisi baimė akis jam apgaubė nakties tamsa. Dabar gal net gailėjosi, sėdęs į tėvo ratus.

O žirgai lekia ir lekia į priekį. Saulės vežimas lyg tas laivas, kurį gena iširdęs Borėjas (pavargęs šturmanas jau išleido iš rankų vairą, jau maldauja dievus pagalbos). Ką daryti? Aplinkui nepažįstamos dangaus platybės. Žiūri Faetonas į vakarus, paskui į rytus atsigręžia. Visai nebežino, ko imtis, bet vadžių dar nepaleidžia, nors ir sunku jas laikyti.

Su baime akyse jis žvelgė į dangaus šmėklas aplinkui. Staiga iš siaubo net sudrebėjo, pamatęs, kad šone dvi lenktas gauruotas žnyples tiesia baisus skorpionas. Jo uodega ir žastai užima du dangaus ženklus. Jau artinasi jis, jau taikosi suvaryt savo gyli.

Suriko visas nustėręs Faetonas, kraujas iš baimės sustingo gyslose, ranka bejėgiškai paleido vadžias žirgams ant nugarų, ir saulės ristūnai, sakytum, botagu perlieti, stačiai padūko. Plėšiasi į priekį

be atodairos, tai aukštyn duodamiesi, daužydami į žvaigždes ašis ir tekinius, tai krisdami į prarają. Čia skrieja jie baisiam aukštyje, čia sklendžia visai netoli žemės. Stebisi sidabrinis Mėnulis, kas ištiko Saulės žirgus, kad žemiau jo vežimo prabėgo. Pašvaistė krauju dažo debesis – visur draikosi juodi dūmai. Jau liepsnos laižo ir žemę, dega aukštos kalnų viršūnės, vagose aižėja išdžiūvę grumstai, žolė ir medžiai pelenais virtę, o javai dar liepsnoja. Ugnies galybė tautų ir kraštų, ir didelių miestų griuvėsius tepalieka. Miškai ir tankiosios girios pleška net uždamos. Ugnis apėmusi visą pasaulį. Faetonui nuo kaitros jau trūksta oro. Ir šit vežimas ima degti! Karšti pelenai ir juodi dūmai virsta kamuoliais ir po juo, ir virš jo.

Kurgi lekia tie pašėlę žirgai? Kur jo vežimas atsidūręs, kurioje dangaus pusėje? Nieko nežino nelaimingasai Faetonas, nes jį gaubia įkaitęs rūkas.

O žirgai šuoliuoja, genami šnypščiančios liepsnos. Žmonės sako, kad tuomet etiopams nuo karščio oda pajuodusi, o Nilas iš baimės pabėgęs į žemės kraštą. Savo galvą – versmę – nuo ugnies ligi šiol jisai slepia. Septynios jo atšakos teberodo išdžiūvusį dugną.

Galop pamatė Dzeusas visagalis, kad pasaulio laukia neišvengiama pražūtis. Jisai užbėgo į Olimpo viršūnę atskleisti virš žemės lietaus uždangos, tačiau

gaisrai buvo išdžiovinę net debesis. Tuomet atsivėdėjęs Dzeusas sviedė perkūną į tą pašėlusį vežėją. Gavęs mirštamą smūgį, Faetonas iškrito iš vežimo į bedugnę prarają. Žirgai, išgąsdinti griaustinio, nutrenkė pakinktus, sutraukė vadžias ir diržus, o Saulės vežimas subiro į šipulius. Čia guli danguj žaboklės, o ten ašys, o toliau dar sudaužytų ratų stipinai.

Faetonas kaip žvaigždė liepsnodamas krito iš padangių. Šaltojo Eridano bangos gailestingai suvilgė apanglėjusį jo kūną, o Hesperijos nimfos kaip dera jį palaidojo.

Ant jaunikaičio kapo tokį užrašą jos iškalė:

*Čia ilsis Faetonas, Helijo ratų vežėjas,
Į didelį žygį pakilęs, nors jo netesėjęs.*

MELEAGRAS IR ATALANTĖ

Kalnuotoj Etolijoj prie srauniojo Achelojo krantų stovėjo Kalidono miestas. Virš jo iškilusios kalvos viršūnėje stūksojo karaliaus pilis. Joje gyveno garsus Etolijos karalius Oinėjas su savo žmona gražuole Altaja. Jų rūmus laimė aplankė, kai susilaukė pirmagimio sūnaus.

Ir pavadino jį Meleagru.

Karalienė Altaja dieną naktį dabar kojos nekėlė iš miegamojo, kur raštuotam lopšyje gulėjo mažas sūnelis.

Karalaitį užmigdė švelni motinos daina. Dangišką žvilgsnį uždengė tamsios blakstienos. Altaja dar tebeniūniavo, tiktai tyliau ir gaudžiau.

Ramybė ir nedrumsčiama laimė viešpatavo aplinkui. Tik ant kambario sienų tamsoj žvilgėjo tėvo ginklai ir skydai, išraižyti keistais, graikams neįprastais raštais. Juos paliko laukiniai grobikai, kurie iš jūros užpuolė Oinėjo kraštą ir, žiauriai sumušti jo narsių karių, gavo sprukti, iš kur atėję.

Kambary buvo kapų tyla.

Tik židiny degančios pušinės pliauskos kartkartėmis linksmai sutraškėdavo, pažerdamos žarijų spiečių.

Ir šit Altaja giliai įmigo. Jai regėjosi, kad virš sūnaus lopšio pasilenkė trys neregėto grožio deivės, tiktai rūščios ir abejingos kaip lemtis. Tai buvo moiros, trys mergelės, kurių rankose yra žmogaus gyvybė, likimas ir mirtis – Klotė, Lachesė ir Atropa.

Viena iš jų tarė:

– Meleagrai, dovanų tau atnešiau nežemišką grožį, būsi kaip ryto dangus, atsispindintis šaltinio vandenyje.

Kita sako:

– Aš tau atnešiau narsą ir tvirtybę. Prieš tavo ietį ir lanką neatsilaikys nei laukinis žvėris, nei priešas.

O trečia, toji rūščiausio veido, taip byloja:

– Meleagrai, – keistas žmogaus likimas, – tu būtum dailiausias ir drąsiausias jaunikaitis visoje Heladėje, bet nepakeičiamu nuosprendžiu turiu perkirpti tavo gyvybės siūlą, kai tik šiam židiny baigs degti pušinės pliauskos.

Iš siaubo netekusi žado, Altaja pamatė likimo deivės rankose sidabro žirkles, kurios grėsmingai sužvilgo kambario tamsoj.

Be galo išsigandusi, pabudo karalienė ir įsmeigė akis į sūnaus lopšį. Kaip drobė išbalo jos veidas. Meleagras, mažas sūnelis, raitosi, traukomas baisaus mėšlungio, vaiko veidukas iškreiptas skausmo, mažos lūputės plačiai išžiotos, gaudyte gauda orą, rankelės daužosi į spalvotus lopšio drožinius ir virpa mirties konvulsijose.

Kaip paklaikusi, Altaja ėmė blaškytis po kambarį, nieko nematančiom akim dairytis aplinkui pagalbos. Tuo laiku židiny smarkiau suliepsnojo pliauskos, sutraškėjo suspragsėjo ugnyje sausas pušies medis, o liepsnos atšvaitas nutvieskė įsirežusį kūdikio kūną.

„Štai kas! – kaip žaibas blykstelėjo motinai moiros žodžiai, – viskas sudegs, ir galas Meleagru!“.

Vienu šuoliu prišoko karalienė prie židinio, plikomis rankomis čiupo iš ugnies liepsnojantį nuodėgulį, užgesino jį savo drabužiais ir, visa tebevirpėdama, paslėpė pliauską giliai į skrynios dugną. Paskui apdegusiomis rankomis čiupo vaiką į glėbį, ėmė glausti jį prie krūtinės, verkdamas ir juokdamasi iš laimės.

Tikras stebuklas! Meleagras nebemėlynuoja iš skausmo ir linksmi šypsos nusigandusiai motinai.

Praėjo dvidešimt metų. Meleagras išaugo į dailiausią ir drąsiausią karį visoje Heladėje.

Jaunikaičio tėvas, išmintingasis karalius Oinėjas, sumaniai ir teisingai valdė Etoliją. Tuomet Heladėje kur ne kur žmonės jau mokėjo dirbti žemę, ir vietoj žalių ganyklų slėniuose plytėjo javų laukai.

Oinėjas šlovino ne žiauriąją girių ir medžioklės deivę Artemidę, o geraširdę ir maloningą Demetrą, kuri laukams duoda auksinį derlių ir žmones moko gerbti Motinos Žemės dovanas.

Vidur vasaros, kai nuo Etolijos laukų buvo nuimtas gausus derlius, karalius Oinėjas Kalidone, savo sostinės aikštėje, dievams aukojo padėkos aukas.

Apsigerbęs baltais ilgais atnašavimo drabužiais, su žvilgančiu peiliu rankoje, jis pamerkę degančią balandą į indą su šaltinio vandeniu ir apšlakstė ją kalidoniečius, sustojusius aplinkui aukurą.

Žyniai vedė prie jo aukai parinktas aveles, avinus, žvilgančius kaip šilkas vienamečius jautukus ir jaunas telyčias.

Gyvuliai krito vienas po kito. Peilis blykčiojo Oinėjo rankose. Aukų kraujas tryško jam ant veido ir drabužių, ir ranka ligi alkūnės niro į gyvulių vidurius. Mat viduriai, oda, kaulai ir kraujas skiriami dievams.

Tiršti dūmai pamažu kilo į dangų ir temdė saulę virš Kalidono aukų aikštės. Aplink žmonės puotavo ir

šoko, džiaugdamies švente. Paskerstų gyvulių mėsa pasiėmė žyniai, o dalį atidavė žmonėms, kad ir jie galėtų puotauti drauge su dievais.

Jau pagarbintas Dzeusas ir jo pati Hera, debesuoto Olimpo valdovai, ir Hestija, namų židinio deivė, ir jūrų viešpats Poseidonas, ir spindulingasai Helijas, ir mūzų valdovas Apolonas. Tačiau ilgiausiai meldėsi karalius į savo mylimą deivę Demetrą ir paaukoko jai, be baltų kaip sniegas kalnų viršūnėse avių hekatombės, javų ir vaisių iš Etolijos laukų pirmuonis. Nepašykštėjo aukų ir šlubajam Hefais-tui, ir jo dieviškai žmonai Afroditei – Kipro valdovei, ir išminties deivei Paladei, ir jaunajam vyno bei džiaugsmo dievui Dionisui.

Jau virš vienuolikos aukurų kilo dūmai. Tiktai Artemidės, medžioklės deivės, aukuras buvo tuščias. Neapšlakstė jo aukos kraujas, ir neliepsnojo ant jo šventoji ugnis. Liko užmirštas jis, švenčiant derliaus dieną.

Pyktis ir kerštas pagavo deivę.

Nusprendė ji sunaikinti Oinėją ir parklupdyti prie savo kojų.

Ir vieną dieną Etolijos laukuose josios valia atsirado pabaisa: didžiulis juodas šernas, kuris niokojo laukus, naikino javus, griovė trobas, puldinėjo žmo-

nes ir gyvulius. Kalidono laukai ir apylinkės buvo išknaisiotos ir ištremptos, tarsi pralėkus laukinių arklių kaimenei. Visam kraštui iškilo grėsmė. Visi patyrė, kad tai Artemidės kerštas.

Jaunasis Oinėjo sūnus Meleagras pasišovė išvauduoti kraštą iš nelaimės ir pelnyti šerno nugalėtojo šlovę.

Jis sukvietė visos Heladės didžiavyrius į medžioklę.

Iš tolimiausių kampų suplaukė jaunieji karžygiai, pašlovinti savo pergalėm ir nutikimais. Atvyko nenugalimas didvyris Antėjas ir Atėnų valdovas Tesėjas, ir Pelėjas, būsimasis Achilo tėvas, ir Admetas, narsusis Tesalijos karalius, ir daug daug kitų. Iš netolimojo Pleurono taip pat atvyko du karalienės Altajos broliai, galingi kariauninkai. Prigužėjo Oinėjo miestas aukštų svečių, sužvango jame ginklai.

Paskutinę dieną prieš medžioklę į rūmus įžengė ir nuostabioji medžiotoja Atalantė, Artemidės numylėtinė. Maža būdama tėvo pamesta kalnų girioje, gailiaširdės meškos žindyta, jinai pasidarė tokia pat stipri ir nuožmi. Mergaitė augo eglių paunksnėje, laisva ir greita kaip stirna, bebaimė ir graži kaip jos dieviškoji globėja.

Medžiotojams ji pasirodė su trumpu chitonu, per juosmenį perjuostu briedžio odos diržu, su sanda-

lais ant kojų, kaip jaunikaičio susegtais plaukais, su pilna strėline ant peties, su lanku ir ietimi rankoje.

Išdidi ir pasipūtusi, ji nekreipė dėmesio į Oinėjo rūmuose susirinkusius karius, garsiai reiškiančius savo susižavėjimą.

Meleagras, pamatęs Atalantę, negalėjo įveikti keisto širdies virpesio. Tik jinai, tokia puiki, narsi ir daili, galėjo uždegti meilę jaunuoliui, kuriam dar lopšyje moiros suteikė savo dovanas.

Meleagras pamilo Atalantę meilės dar nepatyrusia širdim.

Medžioklėj jis stengėsi būti kuo arčiau mergaitės ir nenuleido akių nuo jos išdidaus stoto. Ilgai vijęsi šerną, medžiotojai liko nakvoti miško laukymėje. Aplinkui linksmai liepsnojo laužai, traškėjo kadagiai ir žemaūgės pušys, kibirkščių spiečius šovė stačiai į tamsiai mėlyną dangų, kuriame tykiai degė Artemidės mylimasis Orionas, ir žerėjo sidabrinis Dioniso sužadėtinės Ariadnės vainikas. Laužų liežuviai šokinėjo po medžiais, virpančios pušų šakelės siūbavo virš ugnies tarsi kokie nėriniai juodame nakties dugne. Miško ir žolių aromatas buvo sumišęs su kepamų ant iešmo tetervinų ir stirnų kvapais. Laukymėje visą laiką skardeno juokas ir aidėjo toli miške.

Miško dievaitės driadės ir hamadriadės drebėjo savo drevėse ir, pabalusios iš baimės, bet smalsios kaip vaikai, kaišiojo savo galvutes pro šakas ir dirščiojo į garsius Heladės didvyrius. Čia prie laužo narsusis Tesėjas pasakoja savo nutikimus, ten vėl du broliai dvyniai, Kastoras ir Polideukas, mena savo žygius įsiklausiusių riterių būryje. Jie buvo kaip tikri dievai gražūs ir jauni ir taip mylėjosi, kad po mirties maloningasai Dzeusas abu kartu paėmė į dangaus viešpatiją.

Prie didžiausio laužo sėdi patsai Etolijos karalius garbingasis Oinėjas ir porina apie senus žygius aplinkui susibūrusiems šauniausiems vyrams. Jau nas jis mėgęs triukšmingas medžiokles, o dabar, senatvėje, jam didžiausias džiaugsmas sėdėti vidur laukų ar vynuogyno aukštumoj ir klausytis, kaip žemėje teka gyvybės sultys. Jauniesiems karžygiams jis pasakojo apie Etoliją, kur vaikystės dienomis šlāmėjo neižengiamos girios, o žmonės nebuvo ragavę grūdo ir kvietinės duonos. Pasakojo apie maloningosios Demetros sūnų Triptolemą, kuris su sparnuotu vežimu atskriejo pas jo tėvą ir atskleidė jam Motinos Žemės paslaptį. Nuo tol kasmet dideli plotai girių išplėšiami iš nuožmios Artemidės, ir tarpumiškėse sėjami auksiniai javai ir mėlynžiedžiai linai.

- Taip, taip, - sako, linguodamas galvą, garbin-
gasis Oinėjas, - ir aš kadaise buvau šaunus medžio-
tojas, ir Artemidė teikdavo jėgų mano iečiai, o miš-
kas buvo man namai, tačiau tik didžioji Demetra
suteikė tikrąjį džiaugsmą. Sėti grūdus ir nuimti der-
lių - nieko nėra brangiau pasaulyje. Betgi jūs šito
neišmanote, - tarė jis nusiminęs, žvelgdamas į jauni-
kaičius, kurie, nuėję nuo laužo, traukė ten, kur skar-
deno linksmas juokas. Lengvabūdė jaunystė bodisi
išmintingos senatvės.

Laukymės pakrašty ant šimtamečio ąžuolo kelmo
sėdi Atalantė. Ietį pasidėjusi ant kelių, lanką paka-
binusi ant kryklės krūmo. Linksma šypsena švelnina
rūstų jos veidą. Išdidžios akys įsmeigtos į dailiai
nuaugusį Meleagrą.

- Atalante, jokia mirtinga moteris neprivertė
mano širdies smarkiau plakti. Tiktai tu, Artemidės
augintine, esi man skirta, - šnabžda jaunasis Oinėjo
sūnus.

- Tik tam atiduosiu širdį ir ranką, kas nugalabys
Kalidono šerną, - sako Atalantė.

- Tu būsi mano, aš tai padarysiu! - sušuko, visas
užsidegęs, Meleagras.

Apyaušriu miško tankumynuos kilo neapsakomas
triukšmas ir šurmulyš. Tai skalikai išbaidė šerną iš

guolio ir dabar trūkčiagalviais spruko nuo jo aštrių ilčių. Pašoko medžiotojų stovykla. Visi pasiruošę lankus ir strėles, pamėgino rankose ietis; aplinkui sužvango šarvai, subrazdėjo strėlinės.

Meleagras atsistojo šalia Atalantės; ji pirmoji sviedė ietį, kai tik išvydo pabaisą. Merginos ietis pervėrė šernui akį. Subliuvo iš skausmo žvėris ir įsiutęs puolė prie Atalantės, iš snukio drabstydamas putas.

Prie jo šoko kiti medžiotojai ir ėmė svaidyti ietis; du Altajos broliai, Meleagro dėdės, pataikė žvėriui per colį nuo širdies. Šernas buvo baisus, apsipylęs krauju, prismaigstytas styrančių strėlių, kurios vos žeidė pabaisos odą; šunys bruko uodegas ir kraupiai kaukė, kai kurie, grybštelėti žvėries ilčių, garsiai cypė iš skausmo, o jis, milžiniškas, juodas, su viena kruvina akim ir liepsna, einančia iš snukio, atkišo iltis, galvą prilenkė prie žemės ir pasileido į Atalantę.

Tuomet Meleagras prišoko prie jo ir suvarė ietį į gerklę. Sustugo pabaisa, ėmė kriokti, klaikiai kratyti ietį ir griuvo žemėn, plūsdama krauju.

Kalidono šernas, Etolijos siaubas, nusibaigė. Pergalėtojas buvo Meleagras, Oinėjo sūnus.

Tačiau kerštingoji Artemidė nesnaudė.

Dalijantis grobį, meilės apakintas Meleagras už pirmąjį ieties metimą ir žvėries sužeidimą atidavė Atalantei galvą ir iltis. Tuo pasipiktino kiti medžiotojai, tarp kurių buvo visos Heladės pašlovintų didvyrių.

Labiau nei jų drąsą Meleagras išskėlė mergaitę, medžiotoją Atalantę, niekam nežinomą valkatą, kaip kalbėjo įširdę kariai.

Meleagro dėdės taip pat baisiai išsižeidė ir supykę puolė plėsti jam iš rankų šerno odą ir galvą. Karščio pagautas ir nesižinąs ką daręs, jausdamas pašaipų mergaitės žvilgsnį, Meleagras užmušė savo motinos Altajos brolius Pleksipą ir Ifiklį.

* * *

Tyli kaip žemė traukia į karaliaus pilį gedulinga eiseną. Vežime ne žvėriena, o užmuštųjų kūnai. Šlovingasis Oinėjas, prilaikomas Tesėjo, sunkiai žengia iš paskos ir rauda, linguodamas žilą galvą. Paskutinis eina be žodžio Meleagras. Didis sielvaras suspaudė jam širdį, kai atsitokėjo iš pykčio ir suvokė savo nusikaltimą.

Tik viena Atalantė, išdidi, pasipūtusi, eina sau nuošaliai su pakelta galva. O pavymui tarnai tem-

pia milžinišką, kruviną šerno galvą, jos medžioklės trofėjų.

Karaliaus Oinėjo dvare jau pasklidusi žinia apie Meleagro nusikaltimą. Senas tarnas su baime eina pranešti naujienos savo valdovei, karalienei Altajai.

Altaja nustėro iš sielvarto. Sugniužo nuo žiauraus smūgio, ir dar skaistus jos veidas staiga suseno nuo kančios. Bet kitą mirksnį kažkokia mintis blykste-lėjo jos užgesusiose akyse. Jinai atsistojo nuo suolo, ištiesė nulinkusius pečius, išdidžiai pakėlė galvą ir rūsti, abejinga, nepalaužiama atidarė miegamajame skrynią, kurios nebuvo lietusi dvidešimt metų.

Ir pradėjo svaityt į šalis brangius rytietiškos medžiagos apdarus, jaunystėje dėvėtus peplumus ir baltus chitonus. Skrynios dugne guli apdegęs pagalys. Altaja paima jį ir žiūri tylėdama. Kažką ji svarsto giliai širdyje ir pati su savimi kovoja. Paskui tą lem-ties nuodėgulį sviedžia į liepsnojantį židinį. Ir žiūri, kaip savo nagais jį pačiumpa ugnis, kaip jos degan-čiuos nasruos pamažu nyksta sausa pušinė pliauska. Dar ilgai stovi karalienė prie užgesusio židinio, kur tik pilki pelenai belikę. Paskui čiumpa nuo sienos savo vyro kardą ir perveria sau širdį.

Tą pačią akimirką, kada židiny baigė liepsnoti nuodėgulis, Meleagras sukniubo ant miško tako ir ėmė rankom daužyti žemę.

Netrukus ir pasimirė jisai, žvelgdamas į akis Atalantei.

Jaunikaičio lavonas buvo užkeltas ant to pat vežimo, kur gulėjo jo pykčio aukos.

Atalantė tylėdama priėjo prie vežimo. Valandėlę žiūrėjo į nebegyvą Meleagro veidą. Paskui pamažu, nė neatsigręždama, patraukė į girios tankumyną.

Oinėjas, žengęs į savo pilį, sėdo ant slenksčio, o rūmuose tebuvo girdėti vien raudos ir aimanos. Žvelgdamas į mirties pjūtį savo namuose, jisai sušuko:

– Tu nugalėjai, Artemide, bet nebeilgai viešpatausi, kruvinoji deive. Ateis diena, kada pasaulį valdys ne kraujas ir kerštas, o taika ir darbas, ir ne tau tuomet kils dūmai nuo žmonių aukurų!

Atalantė ir Hipomenas

Po Meleagro mirties Atalantė ilgai išbuvo miško tankmėje, ir viena sau medžiojo žvėris. Ji valandų valandas sėdėdavo kur ant upelio ar ežero kranto

Etolijos giriose, išvaikščiojo Arkadijos kalnus, tačiau ją visur persekiojo mirties paženklintas jaunikačio veidas.

Vieną dieną Atalantė, pasiilgusi žmonių ir židinio šilumos, įžengė į savo tėvo Iaso rūmus.

Visi miesto gyventojai gėrėjosi ja – tokia paprasta, tvirta, drąsia, vyriško žvilgsnio mergaite. Jos tėvas, amžiaus ir vienatvės palaužtas senis – už jo žiaurų darbą dievai nebedavė daugiau vaikų – su džiaugsmu priėmė stebuklingai išsigelbėjusią dukrą ir net nežinojo, kuo ją pamylėti, kad užmirštų patirtą skriaudą.

Tiktai vieno jisai tetroško: prieš mirtį ant rankų panešioti vaikaičius ir pamatyti savo giminę, sukles-tėjusią karališkoje sostinėje.

Ir nusprendė jis leisti Atalantę už vyro.

O mergaitė, po Meleagro mirties davusi apžadą visą gyvenimą likti viena, nė galvot nenorėjo apie vedybas ir šitaip tėvui atsakė: tekėsianti tik už to, kuris ją aplenksiąs bėgtynėse, o pralaimėjusį drąsuolį jina pati užmušianti.

Sutiko tėvas ir visam krašte apskelbė varžybas dėl karalaitės medžiotajos rankos.

Suvažiavo daugybė jaunikaičių iš visos Heladės, nes gražiosios puikuolis Atalantės šlovė ir garsas apie Kalidono medžioklę buvo plačiai pasklidęs.

Bet netrukus žiaurioji medžiotoja savo ietimi tiek nugalavo bėgtynes pralaimėjusių varžovų, kad net drąsiausi ir labiausiai trokštantys šlovės ir karalaitės rankos nebedrįso su ja rungtis.

Tačiau radosi narsus jaunikaitis, vardu Hipomenas, kurio nebaidė garsas apie žiauriają mergaitę.

Hipomenas stojo į varžybas. Karaliui davus ženklą, jis greit pašoko ir pasileido bėgti. Bet greitakojė Atalantė, įgudusi medžioklėje lakstyti stačiais kalnų takeliais, jau ėmė prisivyti. Hipomenas net jautė už nugaros ją alsuojant. Tuomet jis sviedė žemėn aukso obuolį ir davėsi toliau. Atalantė stabtelėjo, nes neištvėrė, nepaėmusi to puikaus vaisiaus, kokio lig tol nebuvo niekur mačiusi. Pasičiupusi obuolį, lekia toliau, bet Hipomenas meta antrą ir trečią, ir ketvirtą obuolį. Kaipgi jų nesurinksi, jei žėri kaip saulė danguje.

Ir penktas obuolys šit greitai rieda žeme. Atalantė pasilenkė ir bėgs toliau. Tačiau jau per vėlu! Hipomenas, nuotolį nubėgęs, šypsosi ir pergalingai į ją žvelgia. Laimėjo bėgtynes per klastą, kurios,

kaip sako žmonės, jaunikaitį pamokė meilės deivė Afroditė.

Taip Atalantė ir tapo Hipomeno žmona. Tačiau laukinei medžiotojai ne taip lengva buvo gyventi tarp žmonių, kurie ramiai sau dirbo žemę ir kasmet aukojo derliaus pirmuonis maloningai ir geraširdei Demetrai. Nelengva jai buvo gyventi tarp javų ir lankų, kur iškirstų miškų vietoj plyti dirbantieji laukai, o jos valdovei ir globėjai skaisčiajai Artemidei nebedeginamos aukos.

Atalantė nenorėjo garbinti Eleusino deivės Demetros, stengėsi savo žmones gražinti į neižengiamus miškus ir medžioklę. Tuomet Demetra už bausmę pavertė Atalantę ir Hipomeną į du nuožmius liūtus.

PERSĖJAS IR ANDROMEDA

Galingam Argo mieste viešpatavo karalius Akrisijas, kuris turėjo gražuolę dukterį Danąją. Tačiau ėmė jos baisiai nekęsti, kai Delfų orakulas jam išpra-našavo, kad Danajos sūnus nužudys savo senelį.

Dėl to jisai nusprendė Danąją uždaryti savo pilyje ir pastatyti sargą prie jos kambario, kad joks mir-tingasis nepamatytų gražuolės karalaitės.

Tačiau Dzeusas, kuris pasirinko Danąją didvyrio motina, įsigavo pas mergaitę, pasivertęs aukso lie-tumi, ir ji susilaukė sūnaus.

Pagautas baimės ir pykčio, karalius žengė nusi-kalstamą žingsnį.

Jis liepė Danąją su kūdikiu užkalti skrynioje ir įmesti jūron. Bet nelaimingos motinos ir vaiko likimu pasirūpino patsai jos dieviškasis numylėtinis.

Nepaskendo jūroje skrynčia, tik plaukė, nešama švelnių bangų, o paskui Amfitritės siųsti delfinai ant savo nugarų nuplukdė ją į Serifo salą, kur Danąją priglaudė po savo stogu jos valdovas karalius Poli-dektas. Ilgus metus jie gyveno saloje tarp palmių

ir žalių vynuogynų. Tačiau Danajės grožis tapo jos nelaime.

Pamilo ją salos valdovas Polidektas, ligtolinis jos globėjas ir geradarys, ir panoro imti už žmoną. Kadangi Danajė nemylėjo karaliaus, tai ir atsisakė duoti jam ranką. Tačiau Polidektas nepaisė jos atsisakymo ir nesiliovė pirštis. Tuomet Danajės sūnus, kuris jau buvo išaugęs į jaunikaitį, stojo ginti savo mylimos motinos garbę.

Nuo to mirksnio Polidektas dieną naktį suko galvą, kaip čia užmušti didvyrį. Karalius žinojo, koks jis narsus, kaip trokšta didžių nuotykių ir šlovingų žygių. Matė drąsų jaunikaitį visa širdim veržiantis iš mažos palmių salelės. Matė žėrint jo akis, kai vakarais prie židinio seni kariai, ne vieną jūrą perplaukę ir lanke tolimus kraštus, pasakodavo apie garsių Heladės didvyrių žygius ir pergales.

Ir šit gudruolis Polidektas sugalvojo, kaip atsikratyti Persėjo. Jis pareikalavo, kad jaunikaitis dovanų atneštų jam Medūzos – pačios baisiausios iš gorgonių – galvą. Persėjas, kurio širdis nepažinojo baimės, sutiko ir, atsisveikinęs su motina, tuoj pat ištraukė į kelionę. Visi apgailėjo jaunikaičio likimą ir pranašavo jam tikrą mirtį, nes vien blyškių Medūzos

akių žvilgsnis į akmenį paversdavo kiekvieną gyvą padarą.

Tačiau narsųjį jaunikaitį vėl globojo maloningieji dievai, kaip anuomet, kai dar mažas kūdikėlis plaukė per jūros platybes.

Atėnė jam patarė pirmiausia eiti pas tris seseris Grajas – išmintingas raganas, gyvenančias tamsiam kalnų urve. Grajos buvo žilos ir senos kaip pasaulis. Jos turėjo tik vieną dantį ir vieną akį. Ir ta akim, ir dantimi visos trys raganos pakaitom dalydavosi.

Deivės patartas, Persėjas pavogė raganoms akį ir dantį, o kai tos, aklos, alkanos ir vilties nebetekusios, meldė pasigailėti, jis ėmė spirti, kad pirmiau parodytų Medūzos buveinę. Sudrebėjo siaubo pagautos raganos ir užsidengė rankomis galvas, išsigandusios vien baisaus gorgonės vardo. Bet, matydamos, kad kitaip neišsisuks, kad gaus mirti badu, – negi be danties sukramtys šviežią mėsą, kuria jos minta, – ėmė ir išpildė Persėjo reikalavimą.

Palikęs Grajų urvą, didvyris iškeliavo toliau, kur buvo jų nurodyta. Ėjo per miškus ir kalnus, per laukus ir dykumas, kol galop atsidūrė uolėtojų žemumoj, į kurią šniokšdamos daužėsi vandenyno bangos.

Čia kalnų oloj ir buvo gorgonių slėpynė. Persėjas nusiėmė nuo pečių strėlinę, išsitraukė pačią smai-

liausią strėlę ir įtempė lanką. Ant pirštų galų jis prisėlino prie siaubingų pabaisų urvo – jų bijojosi ir dievai, ir žmonės.

Tarp saulės paauksintų krūmų vingiavo takelis, ir staiga jame priešais Persėją išdygo sparnuotkojis dievų pasiuntinys Hermis ir padavė jam Atėnės Paladės dovanas – šalną, su kuriuo daraisi nematomas, sandalus, kuriais ore gali skraidyti, aštrų sidabro pjautuvą ir žalvario skydą, taip nuostabiai nugalindant, kad viską jis lyg veidrodis rodė.

Persėjas paėmė dovanas iš Hermio rankų, karštai padėkojo dievams už globą, ypač savo galingiausiai gynėjai Atėnei. Prisiminęs tolimą salelę vidur jūros ir jo pagalbos laukiančią Danaję, nė nedvejodamas leidosi toliau.

Vandenyno pakrantėje užėjo visas tris gorgones. Jos buvo išlindusios iš urvo ir dabar drybsojo ant smėlio – kaitino savo šlykščius kūnus. Tai buvo moterys pabaisos su gyvačių plaukais ir kraupiu žvilgsniu. Tačiau siaubingiausioji buvo Medūza, nors ir vienintelė iš seserų mirtinga. Jos šaltų akių žvilgsnis akmeniu paversdavo kiekvieną gyvą būtybę.

Aplinkui olą gulėjo nelaimingų aukų kaulai, o visur uolų tarpekliuose ir tarpu krūmų styrojo akmeninės žmonių statulos, kurių veiduos buvo sustingusi

neapsakoma baimė. Nuo saulės karščio ir sūraus vandens purslų tie akmenys buvo balti kaip kalkės ir trupėjo, vos prisilietus Persėjui.

Su stebuklingu šalmu ant galvos, su sparnuotais sandalais ant kojų, su spindinčiu skydu ir pjautuvu rankoje Persėjas pritykino prie miegančios Medūzos. Kad nevirstų akmeniu, ją išvydęs, jis užsidengė spindulingu skydu, kuris viską lyg veidrodis rodė. Žiūrėdamas į tą skydą, jis lengvai pakilo oran viršum pragariškos pabaisos ir sidabro pjautuvu greit nurėžė Medūzai galvą. Juodas kraujas trykštelėjo iš perpjautos gerklės ir baisia srove ėmė kliukti iš žaizdos. Vos tik sukriokus nugalabytai gorgonei, bemat pabudo kitos dvi seserys. Riaumodamos pašoko jos nuo smėlio ir, rangydamosi kaip gyvatės, puolė ieškoti drąsuolio, kuris užmušė Baisiausiąją.

Tačiau nematomas Persėjas su savo stebuklingaisiais sandalais aukštai aukštai virš jų pakilo. Kruviną Medūzos galvą, vis dar į ją nežiūrėdamas, įgrūdo į odinį maišą ir, pergalės apsvaigintas, nuskrido šiaurėn, kur tolimoj salelėj laukė, jo nesulaukdama, mylima motina.

Staiga su triukšmu jam pro šalį kažkas praskrido. Tai buvo sparnuotas, baltas kaip sniegas ilgakartis žirgas, kuriam iš šnervių ėjo žiežirbos. Garsiai suž-

vingęs, jis kaip viesulas nurūko ir dingo dangaus žydrynėje.

Tai iš Medūzos kraujo radęsis eiklus Pegasas nulėkė į šventą Helikono kalną, mūsų buveinę. Ten spyrė jis kanopa į uolą ir atvėrė Hipokrenės, arba kitaip vadinamą Žirgo, šaltinį. Tik retas didelės dvasios mirtingasis drįsta sėsti ant padangių ristūno ir gerti vandenį iš stebuklingojo šaltinio, bet jau kam pritrūksta kvapo, tą be gailesčio nuo savo nugaros nutrenkia kilnūsiai pasiuntinys – padangių Pegasas.

O tuo laiku, jūrų vėjo nešamas, Persėjas nuskrido jau toli nuo gorgonių olos. Tolumoje mirgėjo blyškios upių gijos, lankų ir girių kvadratai, žali miškai ir auksinės dykumos, virpančios nuo karščio ir apgaubtos smėlio dulkių. Kur ne kur matė Persėjas žmonių sodybas miškuotų kalnų šlaituose arba medžių temdomuose slėniuose. Kalnų pievose tysojo piemenys ir žvelgė į dangaus žydrynę, o baltos avys ramiai sau ganėsi, skabydamos vešlią žolę.

Per dykumą traukė kupranugarių karavanai, siūbuodami vienodu ritmu, nelyginant jūros bangos didžiuliame smėlio vandenyne.

Nukamuotas ilgos kelionės, Persėjas ėmė skristi lėčiau ir dairytis oazės, kur galėtų pasislėpti nuo saulės kaitros. Dabar kaip tik skrido virš jūros

kranto. Bangos nuožmiai daužė skardžius. Aplink buvo tuščia – vien jūra, dykuma ir uolos. Pašlaitėje augo vieniša palmė – aukšta ir liekna. Čionai Persėjas ir nusileido. Palmės paunksnėje atsigulė ant smėlio, nusibraukė prakaitą nuo įkaitusios kaktos ir visa krūtine atsikvėpė.

Paskui užmigo ant nežinomos jūros kranto, prie pat dykumos. Iš miego jį pažadino kažkokia aimana. Nustebęs atsistojo ir atidžiai aplink apsidairė. Bet visur buvo tuščia ir be galo tylu. Net kirai buvo dingę ir nekėlė triukšmo pakrantėje. Priešais jį dusliai gaudė jūra, už jo karščiu alsavo dykuma. Buvo giedras rytas.

Ir vėl ta aimana, tik šį sykį aiškesnė ir dar gailesnė. Per užiančias bangas Persėjas girdi šauksmą: – Ak, gailestingi dievai! Ak, Amfitrite, pasigailėk mano jaunystės!

Persėjas greitai uolomis nubėga prie pat jūros ir sustoja kaip įbestas. Ant granito uolos, išsikišusios jūron, guli grandinėmis prikalta graži mergaitė. Juodi plaukai kaip šilko apsiaustas gaubia jos kūną. Didelės akys su siaubu įsmeigtos į vandenyną.

– Kas esi, nelaimingoji? – paklausė, gailėsčio pagautas, Persėjas.

Suvirpėjo ji, išgirdusi nepažįstamojo balsą, ir pakėlė nuvargusias akis į didvyrį.

– Kad ir kas tu būtum, keleivi, bėk sau kuo greičiausiai. Kas akimirką čia gali pasirodyti baisingas slibinas.

– Koks slibinas? – pasiteiravo, jos žodžių nuste-bintas, Persėjas. – Kuo tu vardu, ir kas čia tave pri-rakino?

– Aš esu Andromeda, Etiopijos karaliaus duktė. O suėd mane netrukus liepsningas slibinas, kerš-tingų jūros nimfų nereidžių pasiuntinys. Bėk iš čia, nelaimingasis, nes ir tu pražūsi jo nasruose. Neat-mainomos dievų ištarmės.

Didvyrio širdį suspaudė gailesys ir pyktis.

– Net dievams nevalia duoti neteisingos ištarmės! – sušuko jis.

Greitai prišokęs prie Andromedos, sidabro pjautuvu Persėjas perkirto grandinę. Paskui mergaitę nunešė į palmės paunksnę.

Staiga baisus šnypštimas nustelbė jūros bangu gaudesį.

Tai slibinas – Poseidono ir nereidžių pasiuntinys – atplaukė pasiimti grobio. Pamatė jis tuščią uolą ir įniršęs ėmė daužyti uodega akmenis, tie net trupėjo

nuo galingų smūgių. Siaubūno kauksmas išgąsdino Andromedą.

- Tai jis! Ak, gelbėk mane, jaunikaiti, nesvarbu - dievas ar žmogus esi!

- Nusiramink, Andromeda, kai aš šalia, tau niekas negresia, - atsakė didvyris.

Visa virpėdama, ji prisiglaudė prie Persėjo. Sustingusios lūpos šnabždėjo kažkokius negirdėtus žodžius.

Persėjas užsidėjo ant galvos šalną, prieš tai perspėjęs Andromedą, kad nenusigąstų, kai pasidarys nematomas, čiupo į ranką Atėnės Paladės pjautuvą ir be baimės širdyje patraukė ton pusėn, kur šnypštė slibinas ir dusliai daužė uodega žemę.

Pakilęs į orą, jis kirto tuo pjautuvu pabaisai per liepsningus žvynus. Bet pjautuvas tik dzvangtelėjo ir atšoko kaip nuo akmens. Iš viršaus pajutęs pavojų, slibinas užvertė šlykščią galvą ir, stovėdamas vien ant uodegos ir pelekų, siūbavo į abi puses, šnypšdamas ir skleisdamas bjaurų dvoką; jo ilgos nuodingos iltys klaikiai kaukšėjo, o gremėzdiškas kūnas drebėjo iš įniršio, kad niekur priešo nemato. Persėjas staigiai užsimojo pjautuvu ir smogė į pliką slibino pakaklę, kuri buvo žvynų neapsaugota; bemat šliūkštelėjo kraujas, ir galva nukaro be gyvybės ženklo.

Persėjas išklupo slibinui iš nasrų iltis ir grįžo prie Andromedos, nusiėmęs nuo galvos šalną. Rado ją išblyškusią ir vos gyvą iš baimės. Mergaitė jau tikrai galvojo, kad keistasis gynėjas žuvęs, kad dievų lemtis dabar ir ją ištiks. Ir krintosi vargšė, kad, norėdama gyva likti, į mirtį nusiuntė nekaltą keleivį.

– Pažvelk, Andromeda, – staiga išgirdo šauksmą ir prieš save pamatė didvyrį su baltom slibino iltim rankoje. Mergaitė prasidejo neapsakomai. Ašaros aptemdė jai akis, ji tiesiog negalėjo patikėti savo laime.

Persėjas, kurio širdis lig tol buvo patyrusi vien motinos meilę, dabar pajuto, kad toji iš mirties išgelbėta mergaitė jam pasidarė brangesnė už viską pasauly.

– Apsakyk man dabar, Andromeda, kas pasmerkė tave tokiai baisiai mirčiai, – paklausė Persėjas.

– Prieš daugel metų mano tėvas laimingai valdė Etiopiją, – pradėjo pasakoti kiek aprimusi Andromeda. – Mano motina – karalienė Kasiopėja, daili kaip žėrinti Aušra. Vieną dieną ji, kaip paprastai, prieš veidrodį šukavo savo gražias juodas kasas, o vergės vėsino palmės lapų vėduoklėmis. Draugės ir tarnaitės buvo apstojusios ratu mano motiną, bet

pikta nesantaikos deivė erinija pakišo jai bedieviškus, puikybės kupinus žodžius:

– Tik pasakykit, Etiopijos dukros, ar aš ne dailesnė už Amfitritės palydos nimfas, ar nenublinksta prieš mane sidabražvynės nereidės su žuvų pelekais?

Ėmė juoktis moterys, sužiurusios į karalienę.

– Gražios nereidės, gražios jūrų ir upių nimfos, tačiau tu, Kasiopėja, už visas gražiausia, – atsakė jos vienu balsu.

– Bausmė bemat ištiko, – toliau kalbėjo Andromeda. – Nereidžių ir vandenyno valdovės Amfitritės pyktis įaudrino jūrų platybes nuo dugno ligi pat bangų keterų, ir išsiliejo iš krantų vanduo, apsėmė mano gimtinę. Iš okeano išniro baisus slibinas, jūros dievų rūstybės ženklas, ir ėmė traukti į gelmes žmones ir žvėris. Kasdien iš tolimiausių krašto kampų ateidavo pasiuntiniai, raudodami ir aimanuodami jie meldė karalių pagalbos. Jūra užtvindė jų namus, ir tik aukščiausios palmės kyšojo iš bangų kaip kokie žali taškai virš išėlusių vandens gelmių.

Mano tėvo rūmai stovi ant aukštos kalvos, ūksmingam alke. Vanduo ten dar nesiekė. Šimtai valdinių užplūdo rūmų kiemą ir pusplikiai, nebetekę pastogės, išsigandę Poseidono pykčio, dieną naktį

ant akmens aukurų degino aukas. Nelaimė ištiko Etiopiją kaip ūmi audra dykumoj ir kaip audra užė iš rytų į vakarus.

Tuomet tėvas sušaukė seniausius žynius pasitarti. Jie susirinko šventajame alke ir ilgai meldė iširdusius dievus, atnašavo jiems aukas ir bandė patirti jų valią iš smėlio ir vandens, dūmų, gyvulių kaulų ir vidurių, pagaliau iš paukščių, pamėtėtų oran, skridimo. Galų gale paskelbė tokį nuosprendį:

„Etiopijos karalienė supykėdė rūsčias jūrų nimfas nereides, manydama esanti gražesnė už jas. Savo nimfų prašoma, Amfitritė reikalauja paaukoti Kasiopeją, kitaip jūra praris bedievišką šalį.“

Išgirdo šiuos žodžius mano tėvas ir pravirko, nes labai mylėjo motiną. O Kasiopeja išbalo kaip drobė ir ėmė visa iš siaubo drebėti. Aš puoliau šaukdama prie jos, maldavau žiaurius dievus pasigailėti, bet dangus manęs neišklausė. Dūmai nuo aukurų nekilo į viršų, tik įkyriai draikėsi pažeme, dusino ir juodu debesiu aptraukė šventąjį alką. Tai rodė, kad dievai nepriėmė mūsų maldų.

Ir tuomet, Persėjau, aš pajutau savyje didelę stiprybę ir tariau:

– Mama, sunkiai nusidėjai ir bausmės nebeišvengsi; tačiau, Amfitrite ir tu, Poseidonai, jūrų valdove, keršto aukai imkite mane už motiną.

Sulig tais žodžiais dūmai nuo dvylikos aukurų pakilo stačiai į viršų, ir ryški saulė pažvelgė pro palmių viršūnes. Dievai priėmė mano auką.

Ir šit mane atvedė žyniai ir prikaustė su grandine, o Amfitritės siūstas slibinas turėjo ne Kasiopėją, bet mane sudraskyti.

Daugel ilgų kaip amžius valandų laukiau čia savo mirties.

Bet pasakyk man, ar esi žmogus, ar dievas, kad stengei pakeisti dievų ištarmę? – paklausė mergaitė.

– Aš žmogus, kaip ir tu, Andromeda, bet man buvo leista tave išvaduoti dėl tavo meilės ir pasiaukojimo. Pati sušvelninai kietas nereidžių širdis, – atsakė Persėjas.

Dar ilgai kalbėjosi Persėjas ir Andromeda palmės paunksnėje. Paskui juodu grįžo į Etiopijos karaliaus rūmus, kur visi labai džiaugėsi, kai Persėjas paėmė Kasiopėjos dukrą už žmoną. Netrukus iškeliavo, dabar jau dviese, į Serifo salą, kur buvo likusi didvyrio motina Danajė. Po ilgos kelionės nusigavo jie salon, bet ten išgirdo nelinksmą žinią.

Kai Persėjas keletą metų buvo išvykęs, piktavalis karalius Polidektas liepė uždaryti Daną kalėjiman ir duoti jai tik duonos ir vandens. Ir dar grasino įmesias sukapot gyvatėm, jeigu nesutiksianti būti jo žmona.

Ištikimiems tarnams tatau apsakius, Persėją įtūžis pagavo, ir jis nedelsdamas atsidūrė Polidekto rūmuose. Ten, didžiūną apsuptas, puotavo karalius, atsidrėbęs ant brokato, apsvaigęs nuo vyno, su rožių vainiku ant galvos.

Tuščiai Persėjas bandė ir geruoju, ir piktuoju palenkt nenaudėlio širdį – Polidektas liepė tarnams suimti didvyrį ir kardu perverti jam širdį. Tuomet Persėjas staiga čiupo iš maišo nebegyvą Medūzos galvą ir, laikydamas ją už susisukusių gyvačių, – tokie, mat, gorgonės plaukai, – pakėlė į viršų. Tą pat akimirksnį visi sustingo į akmenį. Vieni stovėjo, įtempę kilpinį, kiti su kardais rankose, dar kiti tebe-laikydami pilnas vyno taures, o pats karalius suakmenėjo purpuro ir brokato ložėje, kur ilsėjosi puotos metu.

Po to nutikimo, kuris Serifo salai metė liūdesio šešėlį, Persėjas su motina ir Andromeda iškeliavo į gimtąjį Argą, o salą valdyti paliko karaliaus Polidekto broliui Dikčiui. Daną visus tuos tremties

metus ilgėjosi savo vaikystės ir jaunystės krašto. Akrisijas vis dar gyveno Argolidėje, bet, kai išgirdo sugrižus Persėją, pabėgo iš argo ir ėjo iš miesto į miestą, apsitaisęs keliauninku, bijodamas pranašystės, kad žus nuo vaikaičio rankos.

Ir šit Persėjas, keliaudamas į savo sostinę, užgaišo Larisos mieste. Kaip tyčia, ten vyko žaidimai ir varžybos. Ir Persėjas pasišovė su kitais pasirungti. Atsistojęs stadione, jis baisiai toli nusviedė diską, nes buvo ne tik drąsiausias Heladės didvyris, bet ir geriausias rungtyniautojas. Likimo jau buvo taip lemta, kad diskas krisdamas pataikytų galvon kažkokiam seniui, stovėjusiam per arti ribos. Tasai senis ir buvo Akrisijas, kuris, bėgdamas nuo vaikaičio, netyčia užklydo į tą miestą. Taip išsipildė pranašystė.

Persėjas ilgai gyveno Arge, kurį teisingai ir laimingai valdė. Andromeda jam padovanojo narsių sūnų ir gražuolių dukrų. Atsidėkodamas už gautas malones, Medūzos galvą Persėjas paaukojo deivei Atėnei, savo geriausiai globėjai. Nuo tol Baisiausiosios galva kelia baimę drąsuoliams iš Mergelės Atėnės egidės.

SIZIFAS

Sizifas viešpatavo gražiajam Korinte. Tai buvo galingas ir turtingas miestas, jo uoste sukiojosi laivai iš visų, net tolimiausių, kraštų, kur tik pasiekė žinia apie klestinčią helėnų žemę. Sizifo miestą puošė puikūs sodai, plačios terasos, ryškiaspalvės dievų šventyklos.

Dievai labai mylėjo Korinto karalių ir nešykštėjo jam savo malonių. Pasikviesdavo jį kartkartėmis net į Olimpą, savo padangių buveinę. Ilgus metus laimingai gyveno karalius Sizifas sveikas ir linksmas, visuomet guvus ir jaunas, nors jau gerai įmetėjęs. Mat, ambrozija ir nektaras – dievų maistas, kurio ne kartą puotose ragavo – teikė jam jėgų ir saugojo nuo senatvės. Būtų dar ilgai taip gyvenęs olimpiečių malonėje, jeigu ne jo plepumas ir pasipūtimas.

Jis mėgo be saiko girtis savo draugyste su dievais ir dažnai puotose pasakodavo bičiuliams apie olimpiečių kalbas ir sumanymus, skleisdavo girdus apie jų meilės nutikimus ir silpnybes. O kartais, norėdamas pasirodyti prieš savo draugus, dar įžūlesnis būdavo. Antai, puotaudamas Olimpe, patyliukais

pasiimdavo truputį nektaro, o paskui vaišindavo juo savo bendrus. Nors ir matydami jo išdaigas, dievai žiūrėjo pro pirštus, nes jį buvo labai pamėgę. Atleisdavo jam netgi apkalbas.

Bet vieną kartą po kažkokių iškilmių Olimpe Sizifas savo rūmuose iškėlė didžią puotą ir įsismaginęs išplepėjo svarbią dievų paslaptį, kurią buvo nugirdęs Dzeuso viešpatijoje.

Dabar jau baigėsi dievų kantrybė. Sizifas nebeteko jų malonės ir už kaltę turėjo galva atmokėti. Bet šitai nepatiko karaliui, kuris jau buvo ragavęs dangiškų malonumų. Todėl mirdamas gudrusis karalius liepė savo žmonai jo nelaidoti. Sizifo kūnas, nepapuoštas gėlėmis, nepašarvotas, be šventojo obolo lūpose, gulėjo prie Korinto rūmų sienos. Visas miestas smerkė piktą karalienę, kuri neskuba atlikti šventos pareigos savo mirusiam vyrui.

O tuo laiku visoje Požemio karalystėje aidėjo Sizifo dejonės ir verksmai. Jis kaip šešėlis klaidžiojo netoli Charonto valtės ir skundėsi pikta žmona, o ašaros kaip pupos jam rito per skruostus. Charonto paklaustas, ko jis taip sielvartauja, Sizifas raudodamas apsakė savo liūdną istoriją, kaip bedievė žmona užmiršo savo pareigą ir nenori jo palaidoti, kaip jo kūnas mėtosi kažkur patvory, koks jis varg-

šas ir pažemintas, kad neturi nė obolo apsimokėti už perkėlimą per Stiksą.

Sizifo skundą ir aimanas galų gale išgirdo Hadas ir Persefonė. Jie gerai Sizifą pažinojo iš Olimpo puotų ir dabar pagailo seno numylėtinio. Pasišaukė jį ir, sužinoję Sizifo nelaimę, leido grįžti į žemę, kad tenai, mirties dievo Tanato globojamas, galėtų įkalbėti piktą žmoną deramai jį palaidoti.

Klatingasis Sizifas be galo dėkingas puolė po kojom Tartaro valdovams ir tučtuojau su Tanatu išskrido į žemę.

Į žemę, į žemę, kur saulė ir vynas, kur gyvenimas ir linksmybės!

Vos tik atvykęs į Korinto rūmus, Sizifas liepė tvirtai surišti mirties dievaitį ir įmesti jį į tamsų, drėgną pilies Požemį.

Ilgus metus vargšas Tanatas sėdėjo uždarytas, o Sizifas sau gyveno ir gyveno. Podraug su juo ir visi žmonės žemėje tuo laiku nei ligų, nei mirties nepatyrė. Žmonių giminė kaip niekuomet prieš tai ir po to paplito, o visam pasauly viešpatavo juokas, sveikata ir laimė. Cerberis ir Charontas ilsėjosi sau po darbų ir slapta jau stebėjosi, kad neturi ko veikti. Tiktai dvasios Eliziejaus laukuos baisiai nuobodžiavo. Jau seniai jos bematė savo artimuosius

ir draugus iš saulėtojo krašto ir juos tik per miglas teprisiminė, jau seniai buvo patyrę tą vienintelę, menką pramogą.

Ir vienąkart Hadas prisiminė Sizifą. Pasišaukia Charontą ir klausia, ar jau pervežęs kitapus Stikso Korinto karalių. O kai senis papurtė galvą, valdovas liepė pašaukti Tanatą. Visas Hadas nuo pat įėjimo ligi giliausių, slapčiausių sferų buvo išieškotas, tačiau nei juodojo dievaičio, nei Sizifo nė kvapo. Tuomet Hadas išsiuntė į žemę Hermį, kad tas surastų pražuvėlius.

Greitakojui dievui tai juokų darbas. Rado jis Sizifą puotaujantį Korinto rūmų terasoj. Hermio akyse sutriko gudrusis senis ir prisipažino savo kaltę. Dzeuso pasiuntinys išvadavo Tanatą iš pančių ir ilgametės nelaisvės. Nakties sūnus išskleidė savo juodus sparnus, taip seniai bekilotus, ir tyliai nuskrido į karaliaus rūmus.

Patsai Sizifas pirmas pajuto šaltą jo prisilietimą, o paskui ir visi draugai, ir rūmininkai. Paskui Korintą ir Peloponesą, ir visą Graikiją sukaustė mirties dvelksmas. Tanatas visur lankėsi – žvejų trobose ir karalių rūmuose, kalnų ganyklose ir slėnių alkuose, visur ėmė dvigubą derlių, norėdamas atsikeršyti visai žmonių giminei.

Siaubas pagavo žemę. Mirties sparnų šlamesys nutraukdavo vaiko dainelę, nuo motinos veido nubraukdavo šypsena. Ir taip truko tol, kol Hadas vėl buvo pilnas mirusiųjų šešėlių, ir Charonto laivas vos neskendo nuo jų svorio. Tuomet Hadas liepė Tanatui pamažiau skraidyti.

O Sizifas? Kas jam po mirties atsitiko?

Sunkiai jį nubaudė dievai.

Hado Požemiuos trilinkas susilenkęs stumia jis milžinišką uolos gabalą. Turi jį užritinti į aukštą kalną. Įsirežusi nelaimingojo nugara, ant rankų išsivertusios gyslos, kraujas tvinksi galvoje, o burna vos gauda kvapą.

Jau nebetoli viršūnė. Tenai atsilsės. Bet šit visai prie jos akmuo išsprūsta iš rankų ir nurieda žemyn.

Vargšas Sizifas turi pradėti savo tuščią darbą ir vėl plūktis ligi devinto prakaito. Ir šitaip jam lemta kamuotis be galo, per amžių amžius.

BELEROFONTAS

Sizifo vaikaitis buvo Belerofontas, Korinto karaliaus Glauko sūnus. Tai buvo taurus ir narsus jaunikaitis. Bet vieną dieną, žaisdamas su tėvo lanku, jis netyčia užmušė miesto gyventoją, kaip tik einantį per rūmų kiemą.

Susitepęs žmogaus krauju, Belerofontas turėjo būti nubaustas: eiti tremtin ir ilgose klajonėse siekti apsisvalymo. O už įstatymą rūstesniu papročiu kaltė atleidžiama tada, kai nusidėjėlį kas priima prie namų aukuro ir šventom apeigom nuplauna nuo jo pralieto kraujo suteptį.

Nelaimingas jaunikaitis, atsisveikinęs su artimaisiais ir jų apgailėtas, iškilo į pasaulį.

Prie daugelio aukurų jis bandė prisigauti ir nuo daugelio buvo pavarytas, nes visi bjaurėjosi keleivio nusikaltimu. Nusiplūkęs ir alkanas jis gulėjo vieną dieną po žaliu alyvmedžiu prie garsiojo Tirinto kelio. Iš praeivių Belerofontas sužinojo, kad Tirinte viešpatauja karalius Pretas. Jis ryžosi nueiti į rūmus ir maldauti atpirkimo malonės. Kai nelaimingasis

priėjo prie aukuro, karalius su savo šeima kaip tik atnašavo vakaro auką.

Sujaudintas jaunikaičio nedalios ir sugraudintas tyro jo žvilgsnio, karalius priėmė keleivį į savo namus kaip įsūnį ir apvalė nuo žmogžudystės dėmės.

Jau dvejus metus Belerofontas gyveno Tirinto rūmuose ir visus žavėjo savo narsa, taurumu ir gymio gražumu. O karalius Pretas turėjo nuostabią žmoną – išpuikėlę Steneboję⁶. Ji pamilo dailųjį jaunikaitį nuodėminga meile ir panoro pavergti jo širdį. Bet Belerofontas pasibaisėjęs atstūmė karalienės meilę, nes nenorėjo išdavystę suteršti gelbėtojo namų. Tuomet Stenebojė pradėjo jo neapkęsti. Trokšdama pražudyti išdidų jaunikaitį, jinai įskundė Belerofontą savo vyrui, karaliui Pretui. Girdi, tasai prašytojas, kurį iš pagailos priėmė prie savo aukuro, dabar nori sutepti savo geradario garbę.

Sulig tais žodžiais Pretą pagavo pyktis, pirmą mirksnį norėjo net užmušt nedėkingąjį. Bet jis buvo dievobaimingas žmogus ir laikėsi senųjų helėnų papročių. Kiek atsitokėjęs nuo įniršio, karalius pagalvojo, kad nedera graikui teptis rankų savo

⁶ Kitose versijose Antėja.

svečio krauju. Tačiau už niekšybę reikia atkeršyti, kitaip pačiam liks nuplėšta šlovė.

Ilgai svarstęs, jis nusprendė kitokiu būdu nugaluoti Belerofontą. Pasišaukė jį ir sako:

– Klausyk, Belerofontai, Korinto karaliaus Glauko sūnau. Dar šiandien pat trauksi į kelionę. Tą laišką paduosi mano uošviui Iobatui, kuris viešpatauja tolimojų Likijoj, ir vėlei grįši į mano namus.

Belerofontas apsidžiaugė, nes buvo nusibodę rūmuose ir svajoto apie didžius nuotykius, o ir dėl Stenebojės seniai jau norėjo palikti Tirintą. Todėl nedelsdamas ir iškeliavo. Laimingai perplaukęs jūrą, be didesnių nutikimų jis pasiekė Likiją Mažojoje Azijoje ir pagaliau atsidūrė karaliaus Iobato rūmuose.

Tai buvo geras, svetingas ir narsus valdovas, garbės dievobaimingumu, tebesilaikantis prieš daugelį metų paliktos Heladės papročių. Su džiaugsmu jis priėmė Belerofontą, mylėjo jį prie savo stalo, davė kuo geriausius apdarus, kuo dailiausius kambarius ir svečio garbei vis sugalvodavo naujų žaidimų ir varžybų.

Šitaip truko devynias dienas ir naktis, ir tik dešimtą dieną vaišingasis šeimininkas paklausė Belerofontą, ko tasai atkeliavęs.

Tuomet didvyris iš užančio ištraukė Preto laišką ir apsakė karaliui savo reikalą. Iobatas skaito savo žento laišką, skaito, o kai į Belerofontą pažvelgia, kaktą jam išvagoja grėsmingos raukšlės, ir susimąstęs veidas darosi rūstus.

Juk Preto šitaip parašyta: „Jaunikaiti Belerofontą, Korinto Glauko sūnų, kuris įteiks tau mano raštą, liepk užmušti dėl mūsų giminystės.“ Išsigando karalius, nes buvo labai pamilęs atviro ir skaistaus žvilgsnio jaunikaiti ir visiškai nenorėjo patikėti, kad būtų jis galėjęs kuo nusikalsti. Bet gerai pažinojo ir Pretą, buvo tikras, kad be svarbios priežasties tokių žodžių niekada nebūtų rašęs. Didžiai nuliūdo Iobatas. Kaip ir Pretas, jis nenorėjo žudyti žmogaus, kuris valgė prie jo stalo ir miegojo po jo stogu, globojamas namų dievybių.

Todėl pasišaukė jaunikaiti ir sako:

– Buvai man mielas svečias, mano namai buvo tavo namai, ar galiu tave paprašyti vienos paslaugos?

– Prašyk, ko nori, karaliau, viską išpildysiu, kad tik gaučiau tau atsidėkoti už vaišingumą, – atsakė Belerofontas.

Iobatas gailiai nusišypsojo ir sako:

- Likijos kalnuose yra sparnuota pabaisa su liūto galva, slibino uodega ir ožio liemeniu, o iš šnervių jai eina ugnis ir dūmai. Tasai sutvėrimas vardu Chimera. Neseniai ji atsirado mano krašte ir ryja žmones bei žvėris ir viską niokoja aplinkui. Eik, užmušk chimera ir išvaduok Likiją iš dievų siųstos nelaimės, o mano žmonės ir aš būsim tau dėkingi, visoj šaly šlovinsime tavo narsą.

Sublizgo akys Belerofontui, išgirdus tokią žinią, o jo vyrišką širdį apėmė aistra ir drąsa. Šit galų gale jo vertas uždavinys! Dėkui dievams nemirtingiems, kad pasirinko jį atlikti didį žygdarbį, kuris išgarsins jo vardą nuo Azijos ligi žaliosios Graikijos!

O Iobatas nė nedvejojo, kad Belerofontas žus pabaisos nasruose, ir jis šitokiu būdu, pats nesusi-
tepęs svečio krauju, išpildys Preto prašymą.

Didvyris tučtuojau ištraukė žygin, apraudotas viso miesto moterų ir apgailėtas vyrų. Juk jie žinojo, kad dar niekas negrižo gyvas iš Chimeros nagų, o Belerofontas savo jaunatve ir dailiu augumu buvo palenkęs visų likiečių širdis.

Jau koks dienos kelias nueitas nuo Iobato miesto, kalnai darosi vis atšiauresni, ir niekur nebematyti žmogaus pėdsako. Nuvargęs ir ištroškęs jaunikaitis

atsisėdo prie Pirenės upės ir ėmė prausti sau veidą šaltu sidabriniu vandeniu.

Staiga jis išgirdo kažkokį garsą, lyg arklio žven-gimą, lyg juoką. Belerofontas bemat pašokio, gal-vodamas, kad čia jau Chimera, atstatė ietį ir pasi-čiupo lanką. Bet – stebuklai! – priešais save išvydo baltą kaip sniegas sparnuotą žirgą su ilgais karčiais, tarsi pieno puta drimbančiais nuo sprando. Žirgas daužo sidabro kanopa uolą, sakytum, nekantrauda-mas skristi. Juodos, ugnim žėrinčios akys šauniai blykčioja. Lengvai pasišokuodamas, tarytum plauk-damas ore, jis prišuoliuoja prie jaunikaičio, stabteli ant upės kranto ir karčius papurto.

Belerofontas šoka prie dieviško žirgo, norėda-mas ant jo užsėsti. Bet tuščios pastangos. Baltakar-tis tik suvirpina nugarą, mosteli galingais sparnais, numeta jį žemėn ir vėl, tarytum žaisdamas, šoka ir rangosi, net akys raibsta.

Tai buvo Pegasas, nemirtingas žirgas, atsiradęs iš Medūzos, kurią kadaise užmušė Persėjas.

Galop Belerofontas, nukamuotas tuščio darbo, atgulė ant žolės paupio krūmų pavėsyje ir užmigo. Ir jam prisisapnavo Atėnė – jo globėja.

– Ko miegi, Belerofontai? Didvyris nemiega, neatlikęs žygio. Imk šį auksinį apynasrį ir žąslus, užmauk juos Pegasui ir sėsk ant jo, tada ir užmuši Chimera.

Sulig tais žodžiais deivė dingo jaunikaičiui iš akių, o Belerofontas ūmai pabudo iš gilaus miego ir šalia savęs ant žolės pamatė auksinį apynasrį ir žąslus. Pegasas kaip sniego debesėlis ramiai sau ganėsi kalnų pievoje.

Didvyris pašoko, priėjo prie sparnuotojo žirgo, greitai užmovė jam žąslus, apynasrį ir užšoko ant nugaros. Šį kartą Pegasas nė kiek nesipriešino, tik visas įsitempė, pajutęs ant savęs mirtingąjį žmogų, net atlasinė jo oda suvirpėjo. Sušlamėjo sidabriniai sparnai, ir žirgas, tarsi žinodamas kelionės tikslą, pakilo aukštyn ir nuskrido tiesiai į Chimeros urvą.

Ji kaip tik buvo išlindusi ir šildėsi prieš saulę. Ilga uodega vyniojosi žvilgančiu žiedu ir, dusliai žvangėdama, daužė uolėtą žemę. Iš nasrų veržėsi dūmai ir liepsna, o gelsvi karčiai žėrėjo rudu atšvaitu. Jį tingiai judino milžiniškus, raudonus kaip ugnis sparnus.

Pamatęs pabaisą, Pegasas pakilo aukštėliau, kad raiteliui būtų lengviau smogti slibiną ietimi. Išgirdusi šnarant Pegaso sparnus, Chimera pakėlė liūto galvą ir įsmeigė į užpuoliką didžiules aukso spalvos

akis. O jėga jų buvo tokia didelė, kad Belerofontas būtų nusirites į liepsnojančius Chimeros nasrus, jeigu paskutinį mirksnį nebūtų nusičiupęs Pegaso karčių.

Kiek atsitokėjęs, jaunikaitis ėmė šaudyti į pabaisą strėles, bet jos žvangėdamos atšokdavo nuo slibino žalvarinės odos ir tik dar labiau jį siutino. Chimera išžiojo nasrus, ir bemat viską aplink aptraukė dūmai, duslus liūto riaumojimas tūkstančiais aidų nusirito kalnais, keldamas siaubą. Ji pakilo į orą ir puolė Belerofontą. Tačiau Pegasas paskrido aukščiau ir, išskleidęs sparnus kaip vanagas, pakilo ore virš Chimeros. Belerofontas iššaudė iš lanko visas strėles ir čiupo į rankas ietį – savo paskutinį ginklą.

Jeigu ji apvils, liks vien mirtis. O išdidus Pegasas tikriausiai nutrenks jį nuo savo nugaros. Todėl kai tik Chimera iširdusi pakėlė galvą, Belerofontas stipriai sviedė ietį į neapsaugotą žvynais pabaisos gerklę, ir ji lengvai įsmigo. Sudrebėjo, mirštamą smūgį gavusi, Chimera, beviltiškai suplazdėjo sparnais, paskutinį kartą išleido liepsną iš krauju plūstančių šnervių ir negyva žnegtelėjo ant žemės.

Pegasas džiugiai sužvingo ir nusileido ant uolos. Belerofontas priėjo prie pabaisos ir tik dabar iš arti pamatė tą neregėtą Chimerą, jos galingą liūto

galvą, dailius karčius, ugninius sparnus ir susivijusią gyvatės uodegą, visą spindinčią tarytum deimantas. Kardu atsikirtęs jos gelsvų karčių, sudėjęs padėkos auką Atėnei, jis sėdo ant Pegaso ir nuskrido į karaliaus Iobato pilį.

Likiečiai, pamatę didvyrį su sparnuotu žirgu ir liepsningais Chimeros karčiais rankoje, pasveikino jį, dainuodami pergalės dainą. Moterys mėtė po kojom žibučių, laurų ir rožių vainikus, Pegaso kano pos taip pat skendo margaspalvėse gėlėse.

Tiktai karalius Iobatas nesidžiaugė su savo žmonėmis. Didvyrį jis sutiko šaltai, išdidžiai ir po kiek laiko išsiuntė į naują tolimą ir pavojingą žygį prieš laukinius solimus, kurie užpuolė jo valstybę. Ir tuokart karalius slapta vylėsi, kad Belerofontą pakirs kokia užnuodyta laukinių užpuolikų strėlė.

O kai Belerofontas ir dabar grįžo nugalėtojas, Iobatas jį išsiuntė prieš tolimąsias amazones, kurios kaunasi narsiau ir už vyrus. Sparnuotasis Pegasas, tarytum pažindamas visas žemės tautas, per naktį nuskraidino jaunikaitį į nuošalų ir neižengiamą kraštą, kur viešpatavo amazonių giminė. Padedamas savo sparnuotojo žirgo, Belerofontas sumušė lig tol nenugalimų moterų karių būrius. Jų drąsa išgaravo, kai pamatė sparnuotąjį raitelį, į jų žemę nusileidusį

iš žydros padangės. Didvyris ir šikart grįžo į Iobato rūmus nugalėtojas.

Po visą Likiją ir helėnų miestus Mažojoje Azijoje pasklido žinia apie Belerofonto šlovę. Visur jis buvo sveikinamas kaip didžiausias karžygys ir dievų numylėtinis. Iobatas suprato, kad neteisinga ir galvoti, jog tas rapsodų apdainuotas vyras, Likijos pasididžiavimas, yra mirties tevertas niekšas. Dievai nepadės nenaudėliui. Pretas tikriausiai suklydo arba tapo klastos auka ir todėl jam parašė tokį piktą lemiantį laišką – galvojo senasis karalius.

Ir kilniaširdis Iobatas nusprendė pasilikti jaunikaitį, išleisti už jo mylimą dukrą Filoną ir atiduoti pusę karalystės.

Filoną dabar papasakojo Belerofontui apie niekšingą Stenebojęs poelgį ir Preto laišką. Baisiai supyko didvyris, kai viską sužinojo, o noras atkeršyti jam nedavė ramybės nė valandėlę. Vieną dieną jisai sėdo ant Pegaso ir išrūko į Tirinto pilį. Išvydusi didvyrį su sparnuotuoju žirgu, Stenebojė visa sudrebėjo iš baimės. Betgi tuojau nusiramino, nes Belerofontas atrodė toks mielas, tarsi nieko nebūtų žinojęs apie jos kaltę.

Vieną kartą Stenebojė užsimetė pajodinėti su Pegasu viršum Tirinto. Belerofontas mielai išpildė

karalienės norą ir, pasisodinęs ją ant Pegaso sau už nugaros, liepė žirgui pakilti į orą. Kai jau labai aukštai atsidūrė, Belerofontas niekšingą išdavikę nustūmė nuo žirgo, o pats skubiai leidosi Likijon.

Keršto troškulys buvo numalšintas.

Nuo tol ilgai gyveno Belerofontas Iobato pilyje laimingojų Likijoj. Filonajė jį mylėjo labiau nei gyvenimą. Mylėjo jį ir visi likiečiai, nes ramiai sau galėjo gyventi Pegaso ir jauno, drąsaus savo karaliaus prieglobstyje.

Per tą Pegasą Belerofontas pasidarė galingiausias žemėje valdovas. Niekas nestengė jo įveikti.

Tačiau didvyris nebuvo laimingas. Jam neganėjo Filonajės meilės ir vaikų glamonės, jo ilgesio nemaldė žmonių pagarba. Ne kartą jisai sėsdavo ant Pegaso ir leisdavosi į ilgas keliones po pasaulį, nusigaudavo į toliausias šalis, kur ne tik žmogaus, bet ir aro niekuomet nebūta.

Belerofontas matė prarajas, kur mestas akmuo dingsta juodoj kiaurymėj, matė didžiules jūras, kurių net mintimis negali aprėpti, tolimas parudusias stepes, skrido per dykumas, virpančias nuo saulėtų dulkių – regėjo tokių dalykų, apie kuriuos nė lakiausios vaizduotės žmogus nedrįstų galvoti. Ir iš tų kelionių grįždavo namo dar liūdnesnis ir niūresnis – valandų

valandas sėdėdavo jis pilies terasoje ir be žodžio žvelgdavo į dangų ir snieguotas kalnų viršūnes, nurausvintas vakarės žaros.

Nuo beprotiškų, nebūtų minčių skilo jam galva. Veltui švelnioji Filonajė prieidavo tyliai prie jo ir prašydavo pažaisti su vaikais, nusišypsoti namiškiams, o ne sėdėti paniurusiam ir liūdnam, tarsi ištiktam kokios nelaimės. Tada jis valandėlę atitrūkdavo nuo savo minčių, su meile glostydavo vaikų galvutes, vyresnįjį sūnelį sodindavos ant Pegaso ir džiaugdavosi šeimos laime.

Bet tai neilgai trukdavo. Tuoj pat Belerofontas vėl susimąstydavo ir niekam neleisdavo trikdyt jam ramybės.

Vieną gražų vakarą, kai aukštai sumirgo blyškios žvaigždės, o žydras dangus kone susiliejo su žeme, Belerofontas, kaip visada, sėdėjo ant pilies sienos ir svajojo apie nuostabius žygius ir kraštus, kurių dar nebuvo aplankęs.

Tuo metu tamsus dangus staiga nušvito. Tai krito vakarinė žvaigždė. Blausi šviesa išblėso dangaus skliaute ir išnyko. „Ten aš dar nebuvau, – pagalvojo Belerofontas, – pažinau Žemės paslaptis, žvalgiaus į prarajas ir viršūnėse mėgavaus kalnų vėju, tačiau

ten, aukštam danguj, kur gyvena nemirtingi dievai, dar nesu buvęs!“

Ak! Kad būtų galima nuskristi į giedrąjį Olimpą ir sėsti kaip lygiam su dangaus gyventojais prie puotos stalo! Iš Dzeuso atimt griaustinį ir viešpataut visam pasauliui! Patirti dievų paslaptis ir pačiam būti kaip dievui! Beje, turi jis Pegasą, kuris visur nuskraidina, bet vis dėlto yra jo belaisvis!

Belerofontas pašoko, nubėgo į arklidę, pasičiupo apynasrius, išsivedė žirgą ir akies mirksniu jį užsėdo. Betgi keista! Pegasas, visuomet atspėjantis savo pono mintį, klūstantis kiekvienam jo ženklui, dabar nė krust iš vietos. Tuomet, pykčio pagautas, didvyris aukso pentiniais įsirežė jam į baltus kaip sniegas šonus.

Pašoko Pegasas ir norėjo nutrenkti nuo nugaros drąsuolį – ėmė mušti sparnais ir pro išplėstas šnerves liepsnas prunkšti. Kraujas raudona srove pasipylė iš šono ir nutekėjo jam per baltą odą. Belerofontas laikėsi karčių iš paskutiniųjų, nebetekęs jėgų ir apkurtintas sparnų ūžesio.

Bet staiga Pegasas nurimo, matyt, persigalvojo ir jau stovi sau tykiaiai, tik sidabro kanopa nekantriai kasa žemę.

- Į Olimpą! Į Olimpą! - sušuko Belerofontas, draskydamas žirgui karčius.

Pegasas šovė į orą kaip sidabrinė kulka ir nakties danguj drauge su raiteliu atrodė lyg dar viena spindinti žvaigždė.

Juodu skrido aukščiau ir aukščiau - jau pranyko giedras dangus, ir staiga išniro suvirtusios pūkinių debesų krūvos, o tamsa juos gaubė tarsi vanduo. Bet debesis tuoju baigėsi, vėl sužibo ryškios žvaigždės, didelės ir spindinčios, kokių niekuomet neregėsi iš žemės.

- Aukščiau, aukščiau, Pegasai! Į Olimpą, į Olimpą! - šaukė lyg pamišęs Belerofontas. Krūtinėj jam trūko oro, kraujas skėlė galvą, rodos, prasiūš pro gerklę ir ausis, gyslų tvinksniai užgožė net Pegaso sparnų užimą, o jis vis dar tampė žirgo karčius ir skubino skristi.

Jau iš tolo matyti žvaigždžių nušviesta dievų kalno - Olimpo - snieguota viršūnė. Kelią užtvėrusios, grėsmingai stūkso smailios, dantytos uolos, o nuo įžūlaus įsibrovėlio saugo gilios kaip naktis prarajos. Deimantais žėri nemirtingųjų rūmai ir aplink skleidžia virpančius spindulius.

Staiga Pegasas stabtelėjo, atsistojo piestu padangėse ir nutrenkė nuo nugaros įžulų raitelį, o pats

nudūmė į Olimpo arklides, džiaugsmingai žvengdamas ir kanopom daužydamas kiemą.

Septynias dienas ir septynias naktis Belerofontas krito iš dangaus žemėn, kol užsimušė į pajūrio uolas.

Taip žuvo drąsus didvyris, panoręs išplėsti pasaulio paslaptį iš dievų, kurie valdžios su niekuo nesisidalija.

HERAKLIS

Heraklis buvo Dzeuso ir mirtingosios Alkmenės iš Persėjo giminės sūnus. Jo patėvis, Tirinto karalius Amfitrionas, priešų išvartytas, gyveno Tèbuose, kur dienos šviesą išvydo Heraklis. Hera, Dzeuso žmona, nekentė savo žemiškosios varžovės Alkmenės ir pavydėjo jai sūnaus, kuriam Olimpo valdovas pranašavo didvyrio šlovę. Užtat visą gyvenimą Heraklis turėjo kentėti ir grumtis su nepalankiu likimu, kurį jam lėmė priešininkė deivė.

Vieną kartą, kai Heraklis dar buvo vaikas, Hera pas jį nusiuntė dvi baisias gyvates. Pro atviras duris jos įšliaužė į kambarį, kur miegojo Alkmenės sūnūs Heraklis ir Ifiklis, užsirangė ant lopšio, apsivijo Herakliui apie kaklą ir ėmė smaugti.

Nakties tyloj sukliko vaikas. Heraklis smaugiamas išbudo ir norėjo nuplėšti nuo kaklo slidų lanką; viena rankute jis čiupo gyvatę už galvos ir nusviedė žemėn, antra bemat sutraiškė kitą bjaurybę. Heraklio riksmo išgąsdinta, Alkmenė pribėgo prie lopšio ir nustėro. Karalius Amfitrionas su kalaviju rankoj taip pat atbildėjo į miegamąjį. Jis sustojo prie lopšio

ir nustebeš žvelgė į sūnų. Heraklis linksmas šypsojosi, pamatęs tėvus, o šalia ant žemės tysojo dvi jo nudobtos juodos gyvatės.

Amfitrionas, tatau palaikęs stebuklingu ženklų, išsikvietė didįjį Heladės žynį Tiresiją ir paprašė išpranašauti sūnaus ateitį. Akklasis Tiresijas paglostė atneštam kūdikiui galvą ir tarė:

– Sunkus bus tavo kelias, Herakli, tačiau šlovingas ir didus. Galynėsis su siaubingom pabaisom žemėje ir po žeme, tačiau iš kovos išeisi nugalėtojas ir tapsi didžiausiu Heladės didvyriu. O už žygius ir kančias pelnysi amžiną jaunystę ir nemirtingumą.

Sužinojęs apie didžią Heraklio paskirtį, Amfitrionas nusprendė būsimąjį didvyrį deramai išlavinti.

Jis pats vaiką pratino važiuoti ratais, garsusis Euritas rodė, kaip šaudyti iš lanko, Autolikas atskleidė jam imtynių paslaptis, garbingasis Eumolpas lavino skambinti lyra, o Kastoras mokė kautis su sunkiais šarvais. Jaunasis Heraklis buvo labai gabus šaudyti ir rungtis, bet su muzika mažai težengė į priekį, todėl ne kartą užsitraukė rūščiojo Eumolpo pyktį. Vienąsyk, kai mokytojas ėmė jį bausti, iširdęs jaunikaitis sviedė lyrą seniui į galvą ir vietoje jį užmušė.

Nuo tol Heraklį ėmė graužti sąžinė. Jis nebega-lėjo likti gimtuos namuos, kuriuos suteršė nekalto žmogaus krauju, ir, Amfitriono patartas, ištraukė į kalnus ganyti avių. Tenai ir prabėgo jo jaunystė. Savo nežmoniška jėga jis stebino visus piemenis. Heraklis buvo tvirtas ir augalotas kaip ąžuolas. Niekas už jį toliau nesviedė ieties, taikliau nešaudė iš lanko. Būdamas aštuoniolikos metų, jis visam krašte garsėjo kaip stipriausias ir dailiausias jaunikaitis. Ateitis turėjo parodyt, ar geram, ar piktam panaudo-s jis tą savo jėgą.

Prieš grįždamas į Tėbus, kur gyveno jo tėvai, Heraklis užkopė toli į kalnus ir vienas klajodamas mąstė, kaip nusiplauti netyčiom padarytą nusikalti-mą.

Vieną kartą, eidamas mišku į medžioklę, staiga jis atsidūrė kryžkelėje. Besvarstydamas, į kurią pusę sukti, ūmai pamatė dvi deives.

Viena, graži kaip vasara, žavingai nusišypsojo ir meiliais žodžiais Herakliui ėmė žadėti didžiausių malonumų ir gyvenimo džiaugsmų, jeigu ją pasirinks palydove. Tai buvo Palaima.

Kita moteriškė buvo Dora; rimta, rūstoka, jau-nojo Amfitriono sūnaus ji neviliojo laimės pažadais. Anaipol. Kalbėjo apie erškėčiuotą ir sunkų kelią,

kuriuo nori jį vesti. Tą kelią renkasi narsieji, kurie gina silpnuosius ir prispaustuosius, kurių nebaido joks pasiaukojimas. Už vargą ir kančias Heraklis susilauks nemirtingumo ir amžinos šlovės.

Heraklis nesvyruodamas pasirinko didvyrių palydovę ir jau norėjo sukti paskui ją keliu į dešinę, bet staiga abidvi deivės dingo iš akių, ir vėl jis liko kryžkelėje vienas.

Nuo tol Heraklis visuomet ėjo vargo ir kovos keliu, kuris vedė į didžiąją lemtį.

Anuomet Graikijoj buvo pilna siaubingų pabaisų, laukinių žvėrių ir žiaurių žmogžudžių, kurie kelyje užpuldavo ramius gyventojus, pirklius ir keliauninkus.

Grįžęs į tėvų namus, didvyris sužinojo, kad Kite-rono kalne seniai lindi baisus liūtas, kuris naikina Amfitriono gyvulių bandas. Nesvyruodamas iške-liavo narsusis jaunikaitis, užmušė liūtą, jo kailį užsi-metė ant pečių, o iš žvėries galvos pasidarė šalną.

Grįždamas iš kelionės, jis sutiko minijų karaliaus Ergino šauklus. Anuomet tas karalius Tėbams buvo uždėjęs sunkią duoklę ir be gailesčio engė jų žmo-nes. Tėbiečių prašomas, Heraklis apkūlė užpuoliko šauklus ir surištus išsiuntė karaliui. Didžiai užsirūs-tino Erginas ir pareikalavo, kad Tėbų karalius Kre-

ontas išduotų jam nubaust Heraklį. Bailys Kreontas išsigando galingojo valdovo ir jau ketino pildyti jo valią – išduoti Tėbų gynėją Heraklį, savo bičiulio Amfitriono sūnų. Tuomet Heraklis pasišaukė keletą drąsių jaunikaičių, kurie jau seniai troško nusimesti minijų jungą, ir nutarė su jais traukti prieš Erginą.

Bet kas iš to? Norai geri, tačiau nėra jokių ginklų. Heraklio vedami, jie išieškojo visas aplinkines pilis ir rūmus. Tačiau niekur nebuvo nei kardų, nei skydų, nei šarvų, nes minijai nuginklavo visus Beotijos gyventojus, būkštaudami engiamų žmonių sukimimo.

Tuomet drąsuoliai jaunikaičiai perėjo per šventyklas ir ten iš žynių gavo senovinių ginklų, kuriuos kadaise protėviai buvo atėmę iš priešų ir paaukoję savo dievams. Apsiginklavę tvirtais vėzdais, milžiniškais žalvario kalavijais, trumpais durklais, užsidėję sunkius šarvus, ištraukė jie į priešų žemę.

Netrukus atsidūrė giliam tarpekly ir pamatė, kaip toli iš uolų išeina Ergino kariauna. Minijų valdovas negalėjo mūšyje išskleisti savo karių, – per ankštas buvo tarpeklys, ir tuomet Heraklis su draugais jo būrius ėmė baisiai kapoti. Jau krito geriausi lankininkai ir svaidytojai, jau praretėjo gretos, ir kai kurie bailesnieji ėmė be galvos bėgti. Pagaliau Hera-

klis su savo vėzdu nukovė patį Erginą, ir beveik visa jo kariuomenė buvo išguldyta.

Bet ir nugalėtojai turėjo aukų. Žuvo keli drąsuoliai ir daug jų buvo sužeista. Krito ir Heraklio patėvis Amfitrionas, kuris drauge su sūnum ėjo į žygį.

Po mūšio Heraklis greitai patraukė į Orchomeną, kuris buvo tuomet minijų sostinė, sudaužė miesto vartus ir padegė karaliaus rūmus – atsikeršijo už tėvo mirtį. Visa Heladė gėrėjosi jo didžiais žygiais, ir Tėbų karalius Kreontas, nors ir bailus, mokėjo būti dėkingas, atidavė didvyriui už žmoną savo dukrą Megarą.

Megara susilaukė trijų vaikų ir kurį laiką su Herakliu gyveno ramiai ir laimingai. Didvyrio motina Alkmenė antrąkart išteikėjo už Radamanto. Dievai buvo palankūs Heraklio šeimai ir nešykštėjo malonių. Tik pavyduolė Hera, neužmiršusi įžeidimo, tebegalvojo apie kerštą.

* * *

Dar prieš Heraklio gimimą dievų taryboj Dzeusas apskelbė, kad pirmas Persėjo vaikaitis viešpataus visai kartai, kilusiai iš to didvyrio, o per savo šlovę ir narsą jis prilygs patiems dievams.

Ir pasakė, kad tasai didvyris bus jo ir Amfitriono žmonos Alkmenės sūnus.

Po šitų žodžių Herą pagavo baisus pyktis, ir ji ryžosi bet ko imtis, kad tik nekenčiamos varžovės Alkmenės palikuonis negautų sėsti prie Olimpo puotos stalo.

Atvirai stoti prieš Dzeuso valią ji nedrįso ir pakeisti jo ištarmės negalėjo. Todėl pavydulingoji deivė sumanė klasta apgauti savo vyrą ir neleisti išaukštinti laukiamojo Tėbų karalienės sūnaus.

Taip, pirmasis Persėjo vaikaitis laikys rankoje visos giminės valdovo skeptrą ir pelnys nemirtingą didvyrio šlovę, tačiau tasai vaikaitis niekuomet nebus Alkmenės sūnus! Ir kol jinai, dangaus ir žemės valdovė, karaliauja giedriajam Olimpe, tuščios bus Dzeuso pastangos!

Nieko nelaukdama, deivė nuskubėjo į žemę, į Mikėnus prie Argo. Ten viešpatavo Persėjo sūnus Stenelas su savo žmona – Pelopo dukra Nikipe. Juodu jau laukėsi kūdikio. Heros dieviška galia sūnus anksčiau atėjo į pasaulį ir buvo pavadintas Euristėju. Taigi pirmasis Medūzos nugalėtojo vaikaitis nebebuvo Dzeuso sūnus.

Lygia greta Hera įsakė gimimo deivei Ilitijai, kad Alkmenės kūdikis išvystų dienos šviesą septynio-

mis dienomis vėliau. Kai Heraklis gimė, buvo jau po laiko. Lemties nepakeisi. Euristėjas tapo jo viešpačiu. Jisai karaliavo visoje Argolidėje ir buvo giminės valdovas.

Atrodė, kad deivė jau atsikeršijusi. Sužinojęs, kas nutiko Argolidėje, Dzeusas smarkiai užsirūstino. Visas Olimpas nustėro iš baimės, kai išgirdo griaudžiant perkūnus, svaidomus įpykusio dievų ir žmonių valdovo. Tačiau ir jis negalėjo pakreipti lemties. Dabar tik nuo paties Heraklio priklauso jo likimas. Tik jis vienas, mirtingas žmogus, gali pasukti ir pakeisti seniai numatytą įvykių tėkmę. Vien jis pats, jo darbas ir kova, jo vargas ir drąsa lems pergalę, amžiną didvyrio šlovę ar pralaimėjimą ir pažeminimą. Ilgas ir skausmingas jo kelias. Ar Heraklis nugalės, ar įveiks jį nežmoniškom pastangom?

Tik išaukęs į vyrus, Heros prikalbėtas, Euristėjas pasišaukė didvyrį į savo pilį ir pareikalavo, kad Heraklis tarnautų jam, giminės valdovui iš paties Dzeuso griausmavaldžio malonės, ir pildytų visus jo įsakymus.

Didvyris piktas išėjo iš rūmų ir nė nemanė klausytis Euristėjo pagyrų. Tuomet nukeliavo į Delfus ir paklausė orakulą, ką jam daryti, kur teisybė, kad jis, didvyris, prieš kurį dreba visi Heladės priešai,

turi klusti didžiuoklio ir bailio karaliaus? Dzeuso lieptas, orakulas atsakė Herakliui, kad nuo šiol jis turi tarnauti Euristėjui, kol nuveiks dešimt jo skirtų darbų. O kai juos nuveiks, paliks laisvas ir pelnys nemirtingumą ir amžiną šlovę.

Pyktis pagavo didvyrį, sielvartas suspaudė jam širdį. Jisai niekaip nenorėjo tikėti orakulo žodžiais, kurie pranašavo tokį gėdingą likimą. Jis, Heraklis, Dzeuso griausmavaldžio sūnus, turi kažkam tarnauti, ir dar tam niekingam Euristėjui! Ne, šito būti negali! Veikiau žus jisai pats, o su juo podraug ir tas niekšas, klastingas bailys!

Taip galvojo didvyris, grįždamas iš Delfų į gimtus namus.

Megara pamanė, kad jos vyrą kelionėj ištiko koks skaudus smūgis. Jo veidą apniaukė liūdesio šešėlis, kartais jis, glostydamas šviesias vaikų galveles, staiga susimąstydavo, ir jo akys piktai, grėsmingai sužaižaruodavo. Rūmuos nutilo linksmų puotų klegesys, nebebuvo girdėti nei formingės garsų, nei bičiųlių dainų, netgi ištikimas Heraklio draugas, geraširdis Iolajas, jo akivaizdoj bijodavo balsiai prabilti.

Ir šit vienąkart atsitiko nelaimė. Didvyris it pamišęs pašoko nuo puotos stalo ir čiupo nuo sienos pliką kardą. Visi išsigandę nutilo ir tik dairės aplin-

kui, ieškodami drąsuolio, kuris supykde didvyrį. O jis, paklaikęs, išsidraikiusiais plaukais, grėsmingai suraukęs kaktą, žengė prie savo bičiulio Iolajo ir, užsimojęs kardu, baisiai suriko:

– Mirk, niekingas šunie, aš tau netarnausiu – geriau pragaištis!

Išblyškęs Iolajas paskutinį mirksnį išsilenkė smūgio ir išbėgo iš salės, šaukdamas pagalbon draugus: juk matė jisai, kaip beprotiškai žėri Heraklio akys.

Tuomet galiūno kardas krito ant jo paties nekaltų vaikelių galvų, pervėrė širdį mylimai žmonai Megarai.

Baimė pagavo salę. Niekas nedrįso prieit prie pamišėlio, išplėst jam iš rankų mirštamą ginklą. O jis, visas kruvinas, prakeiksmu keikdamas savo engėją, lakstė po rūmų kambarius ir kėlė siaubą kitiems namiškiams.

Pagaliau nusiplūkęs, su apsiputojusiom lūpom, krito jis be sąmonės į patalą.

Kelias dienas ir naktis gulėjo be amo, o kai galop atsikėlė ir atsitokėjo, išgirdo namuos verksmą ir pamatė visus ko gedint.

Kai Heraklis sužinojo apie savo baisų nusikaltimą, jo veidas išblyško kaip negyvėlio. Iš gailėsčio jis negalėjo žodžio pratarti, užsidarė kambary,

nepriėmė jokio valgio nei gėrimo ir nenorėjo nieko iš artimųjų matyti. Netgi Alkmenės, savo mylimos motinos, neišleido.

Nuolatos galvodamas apie savo nusikaltimą, graužiamas nevilties ir sielvarto, jis taip atgailavo keletą ilgų dienų. Pagaliau vienąkart atsivėrė kambario durys, ir pro jas įžengė didvyris. Betgi koks pasikeitęs! Tankiose, šviesiose garbanose sidabravo žilos sruogos, veidas buvo išvagotas skausmo raukšlių, o jaunatviškai rausvi skruostai pasidarę pilki nuo kančios.

Heraklis nusprendė savo noru eiti tarnaut Euristėjui ir šitaip atgailauti už savo nusikaltimą. Euristėjas tuo metu gyveno savo pilyje Tirinte, kurį jis taip pat buvo paveldėjęs.

Išdidžiai ir iš aukšto priėmė Heraklį Euristėjas, net į rūmus jo – nusikaltėlio – neišleido, tik per savo tarną Koprėją perdavė įsakymą. *Heraklis turėjo savo valdovui atnešti Nemėjos liūto kailį.*

Tasai Liūtas siautėjo Argolidės miškuos netoli Nemėjos, niokojo visą kraštą, draskė gyvulius ir žmones. Jokia strėlė nei tvirčiausia ietis negalėjo pramušti jam kailio, mirtingo žmogaus ranka niekuo negalėjo jo sužeisti. Vieni kalbėjo, kad jis yra bai-

saus slibino Tifono ir gyvatės Echidnos sūnus, kiti sakė, kad jis pilnatyje nukritęs žemėn iš mėnulio.

Heraklis persimetė per petį pilną strėlinę ir ištraukė į kelionę. Viena ranka nešėsi lanką, o kita didelę kuoką. Ją buvo pasidaręs iš laukinio alyvmedžio, kurį išsirovė Helikono kalne. Priėjęs Nemėjos mišką, ėmė ieškoti žvėries pėdsakų, norėdamas surast jo slėpynę.

Buvo vidudienis. Karštis džioviną gerklę, prakaitas pila kaktą, o jis jau kelias valandas sėlina per tankmę ir negali užtaikyti nė mažiausio pėdsako. Niekur nė gyvos dvasios – nei žvėris, nei žmogus nedrįso būti arti pabaisos.

Ir šit vakarop, jau visai praradęs viltį sugauti žvėrį, Heraklis išgirdo traškant šakas ir pamatė didžiulį geltoną liūtą, grįžtantį savo urvan iš medžioklės. Apsunkęs po kruvinos puotos, jis žengė pamažu, godžiai laižydamasis.

Pamatęs ant tako liūtą, didvyris greit pasislėpė tankiuose brūzgynuose ir palaukė, kada jis prieis arčiau. Paskui Heraklis nusitaikė iš lanko ir paleido strėlę, o ta švilpdama nuskriejo ir įsmigo liūtui į šoną. Valandėlę pasiūbavusi, ji žvangėdama atšoko nuo žvėries kaip nuo akmens ir net odos neįbrėžė.

Liūtas pakėlė savo galingą galvą ir liepsningom akim ėmė skvarbyti aplinkui, ieškodamas užpuoliko, sudrumstusio ramybę jo karalystėje. Liūtas dusliai suriaumojo, o baisios iltys sublizgo išžiotuos nasruos. Heraklis dar kartą įtempė lanką, nusitaikė į širdį, bet ir šįsyk strėlė dzvangtelėjusi atšoko nuo geltono kūno.

Tuo laiku žvėris pamatė Heraklį, jo ilga uodega smarkiai ėmė daužyti šonus, plati krūtinė iš įniršio pasipūtė. Supurtęs ugningus karčius, jis išrietė nugarą ir vienu šuoliu atsidūrė priešais didvyrį. Tuomet Heraklis nusviedė lanką ir strėles ir savo kuoka taip trenkė pabaisai per sprandą, kad ji tik susvyravo ir vos nesukniubo ant žemės. Sukaupęs paskutines jėgas, liūtas antrąkart puolė Heraklį ir savo galinga letena ištrenkė jam iš rankų kuoką. Tada didvyris tvirtom rankom čiupo liūtą už kaklo ir ėmė smaugti, nors tas savo nagais ligi kraujo draskė jam kūną. Netrukus baisingas žvėris dusliai sukriokė ir krito negyvas, o iš snukio jam ėmė dribti kruvinos putos.

Nudyręs liūtui kailį, Heraklis iš jo pasidarė šarvus ir šalną, ir dabar nebebuvo jam baisios ietys ir strėlės, nes nei akmuo, nei geležis negalėjo jų pramušti.

Pasiėmęs lanką ir ietį, jis iškeliaavo atgal į Tirintą. Pilies kieme išvydęs didvyrį, apsigerbusį liūto kai-

liu, karalius Euristėjas labai išsigando ir pasislėpė akmeniniam vynkubily. Ir vėl per Koprėją jis perdavė kitą įsakymą: *Heraklis turi užmušti Lernos hidrą, siaučiančią netoli Argo miesto.*

Tai buvo milžiniška pabaisa su devyniom galvomis, iš kurių aštuonios buvo mirtingos ir tik viena, vidurinė, nemirtinga.

Heraklis į tą žygį išėjo drauge su Iolajumi, savo ištikimu bičiuliu ir draugu, kuris jo nepaliko nelaimėje po Megaros mirties.

Ilgai keliavę, juodu atsidūrė prie Lernos pelkės. Čia savo landynėį ir tūnojo hidra. Iolajas likosi miške netoliese, o Heraklis ėmė leisti į pabaisos urvą degančias strėles, kad toji viršun išlištų. Pagaliau hidra išplaukė iš liūno, iš devynių jos nasrų tvoskė bjaurūs nuodai, o šimtas šlykščių čiuptuvų tiesėsi į užpuoliką – pabaisa norėjo jį nustverti ir pasmaugti.

Heraklis drąsiai žengė į priekį klampiu krantu ir ėmė leisti strėles į baisųjį slibiną. Tačiau strėlės atšokinėjo nuo hidros kaip nuo Nemėjos liūto ir krito į vandenį. Tuomet didvyris čiupo kirvį. Užsimojo jis kartą ir kitą, ir dvi hidros galvos nusirito. Tačiau, nukirtęs trečią, Heraklis išsigandęs pamatė, kad tų trijų vietoj po dvi naujas ataugę, ir dabar jau dvylika baisių nasrų jam šiepia nuodingas iltis.

Hidra apvijo jį savo čiuptuvais, ir didvyris pajuto, kad silpsta. O čia dar koks milžinas krabas išropojo iš pelkės dugno ir savo žnyplėmis sugnybo koją. Tuomet Heraklis tarė sau:

– Kovos sąlygos sulaužytos: jeigu jūs dviese prieš mane vieną, tai ir aš galiu pasišaukti Iolają pagalbon.

Bemat pribėga ištikimasis Iolajas, bičiulio įsakytas, užsidega pagalį ir, kai tik Heraklis hidrai nukerta kokią galvą, tučtuojau gyva ugnim žaizdą pridegina.

Dabar jau nebeataugo hidros galvos, liko tik viena, toji nemirtingoji. Tačiau ir ją Heraklis kirviu nuritino, įmetė į duobę, iškastą Iojalo, užrausė žemėm ir dar uolos nuolauža prislėgė.

Paskui jis kardu perskrodė pabaisos kūną ir hidros tulžy sumirkė savo strėles. Nuo tol priešui jos nešdavo tikrą mirtį, netgi dievai prieš tokį nuodą nestengdavo atsilaikyti.

Tačiau Mikėnų tironas to žygio nepripažino, nes Heraklis, girdi, ne pats jį nuveikęs, o tik padedamas Iolajo.

Trečias darbas, kurį liepė atlikti Euristėjas, buvo šitoks: Heraklis turėjo *sumedžioti briedę Kerinitidę* ir gyvą atvesti į karaliaus pilį. Toji briedė buvo labai

daili: aukso kailiu, žalvario ragais, vario kojom, sidabro kanopom. Jinai ganėsi Arkadijos šlaituose.

Kiaurus metus ją vaikėsi Heraklis, net pasiklydo, sekdamas iš paskos ligi hiperborėjų žemės ir Istro (Dunojaus) versmės, kol pagaliau sučiupo ūksmingam kalnų tarpekly. Surišęs gražuolę briedę, užsimetė ant pečių ir patraukė atgal per Arkadijos kalnus.

Staiga gūdžioj girioj prieš ją stojo iširdusi deivė Artemidė, medžioklės valdovė ir žvėrių globėja.

– Kas tau leido liesti mano mylimą briedę, Herakli? – paklausė ji, piktai kratydama ietį.

– Ne dėl tuščios pramogos tai dariau, valdove, o kitaip pasielgt negalėdamas. Karalius Euristėjas, Heros malone mano valdovas, įsakė sugauti tą briedę ir gyvą atvesti į jo pilį.

Po šių didvyrio žodžių kiek sušvelnėjo rūstus medžiotojos veidas. Pamačiusi jo akis liūdnas ir susirūpinusias, deivė maloningai mostelėjo ranka ir pradingo girios tankynėje. Tik ilgai dar buvo girdėti skalikų balsai ir tolstančių jos palydos nimfų šūksniai.

Nė negavęs kaip reikiant atsilsėti po žygio vargu, Heraklis turėjo leistis į naują kelionę. Šįsyk jam

buvo liepta *gyvą sugauti Erimanto šerną*, kuris nio-kojo Artemidės pykčio ištiktą apylinkę.

Pakeliui Heraklis stabtelėjo paviešėti pas kentaūrą Folą. Kentauras jį gražiai priėmė ir brangiam svečiui pastatė dubenį mėsos. Tačiau Heraklis buvo ilgai keliavęs per kaitrą, labai norėjo gerti ir paprašė šeimininką vyno.

– Turiu rūsyje ąsotį vyno, betgi jis skirtas visiems kentaurams, o tu juk žinai, kokie mano broliai nuožmūs ir ūmūs. Jie gali nepaisyti šventų svečio teisių.

– Nesibijok, Folai, kur aš esu, ten gali būti saugus. Mirštu iš troškulio, – atsakė Heraklis.

Tą ąsotį kentaurams kažkada buvo dovanojęs patsai vyno dievas Dionisas. Ėjo gandas, kad tas vynas jiems užtrauks nelaimę. Tačiau Folas šlovingo didvyrio akivaizdoj užmiršo perspėjimą ir nuskubėjo į rūšį. Kai tik jis atidarė ąsočio dangtį, pasklido toks nuostabus kvapas, jog abu iš karto pažino čia esant ne paprastą, o dievišką vyną.

Tasai kvapas atviliojo kentaurus, kurie medžiojo apylinkėje. Pasičiupe uolų nuolaužas ir didžiulius kelmus, jie bemat subėgo į Folo būstą. Baisingai kaukdami ir keikdami Folą bei jo svečią, kentaurai puolė prie vyno ąsočio, tačiau Heraklis, nė nekrūptelėjęs, ėmė šaudyti į juos strėlėmis.

Kaip perkūno trenkti, jie krito viens po kito nuo Lernos hidros nuodų, kuriuose buvo padažytos strėlės. Kitus, akmenimis prisidengusius nuo mirštamo lanko, jis išdaužė su kuoka, o likusieji išsigandę leidosi bėgti ton pusėn, kur gyveno vyriausiasis ir išmintingiausias kentauras, šlovingasis Chironas, helėnų didvyrių bičiulis, daugelio narsių karžygių auklėtojas ir mokytojas. Jis gerai pažinojo Heraklį, kuris, prieš daugelį metų ištraukęs tolimon kelionėn, pas jį viešėjo.

Kentaurų būrį Heraklis nusiginė lig pat Chirono urvo. Senis kaip tik buvo išėjęs pasižiūrėti, kas čia taip drumba ir kelia triukšmą jo ramiam nuošaly.

Palaukėjis pamatė atidumiant brolius baimės iškreiptais veidais, o už jų – milžiną karžygį su lanku rankoje.

Staiga Chironą pervėrė baisus skausmas, ir jis dejuodamas susmuko ant žemės. Viena Heraklio strėlė įsmigo jam į koją, ir neapsakomas sopulys ėmė deginti kaulus. Pribėgęs Heraklis pažino savo bičiulį. Pamatęs, kas atsitiko, jis tučtuojau pripuolė prie senio ir ištraukė strėlę iš žaizdos.

Tačiau prieš hidros nuodus vaistų nebuvo. Jokios žemiškos ir dangiškos priemonės nebegalėjo išgelbėti vargšo kentauro. Mirtinai išblyškęs, Chironas

tyliai paprašė didvyrį, kad nuneštų į urvą – norėjo ten tylumo ir vėsoj numirti. Tačiau senis užmiršo, kad mirtis negali jo išvaduoti iš baisių skausmų, nes jis, vienintelis iš kentaurų, buvo nemirtingas.

Heraklis su ašaromis akyse atsisveikino su draugu, kurį ne savo valia pasmerkė amžinoms kančioms, ir iškilmingai pažadėjo netrukus atsiųsti gailestingąją mirtį, nors tektų dangų ir žemę iš vietos išjudinti, nors jos pačioj pragaro bedugnėj ieškoti reiktų.

Grįždamas pas Folą, Heraklis užmušė dar daug jį tykojusių kentaurų, tačiau, atsidūręs prie savo šeimininko būsto, pamatė jį gulint ant slenksčio nebegyvą. Mat, Folas, norėdamas išgelbėti Heraklio sužeistą draugą, ištraukė strėlę iš žaizdos, neatsargiai įsibrėžė ranką ir tučtuojau krito negyvas. Taip baigėsi pirmas mūšis su kentaurais.⁷

Sunkaus liūdesio slegiamas, vaikščiojo Heraklis po kruviną kautynių lauką. Su pagarba jis palaidojo Folą, sudėjo gedulo aukas ir pasitraukė iš tos nelaimės vietos.

Priėjęs kraštą, kur siautėjo garsusis Erimanto šernas, jau iš tolo pamatė nagomis išraustus tuš-

⁷ Tai buvo vadinamasis pirmas mūšis, o antras įvyko Tesalijoje. Žr. mitą apie Tesėją.

čius laukus, paliktas trobas, išvartytus medžius ir išstremptus javus. Visi žmonės buvo pagauti baimės. Lig tol derlingas ir gyvenamas kraštas virto kone dykyne.

Įžengęs miškan, Heraklis ėmė garsiai šūkauti ir su kuoka daužyti medžius – jis norėjo išbaidyti žvėrį iš landynės. Ir iš tiesų tatai pavyko – jam kelią tuoj pastojų baisus, juodas šernas su milžiniškom baltom iltim. Jo galinga galva buvo prilenkta prie pat žemės, iš snukio dribo putos, o mažos, įniršio sklidinios akys tartum svaidė žaibus.

Didvyris užmetė jam ant sprando storos virvės kilpą ir prismaugęs tvirtai surišo žvėrį, paskui užsi-metė ant pečių ir iškeliavo į Mikėnus. Pamatęs jį su siaubingu šernu ant pečių, Euristėjas taip išsigando, kad neleido Herakliui nė atsikvėpti ir liepė tučtuojau keliauti iš Mikėnų ir per vieną dieną *išmėžti karaliaus Augėjo tvartus*.

Nusiminė didvyris, nes lig šiol nebuvo dar gavęs tokio žeminančio įsakymo. Jisai galėjo užmušinėti liūtus ir pabaisas, po kalnus ir skardžius gainioti greitakojės briedes, o dabar – mėšlą mėžti! Ne, tai jau per daug! Tačiau, prisiminęs užmuštą Megarą ir nužudytus vaikus, jis bemat sutramdė pyktį ir išėjo į naują žygį. Heraklis turėjo širdy užslėpti pui-

kybę, kitaip juk negaus dievų atleidimo, nenusiplaus žmogžudystės dėmės.

Karalius Augėjas buvo Elidės valdovas. Jis turėjo didžiules kaimenes žirgų ir bandas galvijų. Prieš karaliaus rūmus stovėjo milžiniški tvartai, kur buvo trys tūkstančiai žirgų. Per daugel metų, tarnams nestengiant tų tvartų išvalyti, susikaupė neapsakoma daugybė dvokiančio mėšlo.

Atrodė, joks žmogus negalės išvalyti tų tvartų per tokį trumpą laiką.

Didvyris atėjo prie karaliaus Augėjo sosto ir pasakė, kad stoja pas jį tarnauti, kad apsiima per dieną išmėžti tvartus. Valdovas tik nusikvatojo, galvodamas, kad tas kilnus, tvirtas karžygys su liūto kailiu, taip nelauktai atvykęs į jo pilį, sumanė pajaukauti.

– Na, – linksmi tarė karalius, – jeigu nuveiksi tą darbą, atpildo gausi visos mano kaimenės dešimtąją dalį.

– Dėkoju tau, Augėjau, tik neužmiršk savo žodžių, – atsakė didvyris ir nudrožė į karaliaus tvartus. Kurį laiką jisai vaikščiojo po artimiausią apylinkę, valandėlę žiūrėjo į sraunius Alfėjo vandenį, pastovėjo prie Penėjo, srūvančio iš kalnų į slėnį, ir ėmėsi darbo.

Jis atlapojo iš abiejų pusių tvartų vartus ir ėmė kasti griovį tarp tų dviejų upių. Iškasus griovį, vanduo uždamas sugurgėjo į jį ir ėmė srūti nauja vaga. O tas griovysėjo lig pat atlapų durų.

Galingas Alfėjo ir Penėjo srautas įsiveržė į vidų ir akies mirksniu išnešė per daugel metų susigulėjusį mėsą. Išvalęs tvartus, Heraklis užvertė žemėmis griovį ir abi upes nukreipė į senąją vagą.

Jau temo. Darbo diena baigėsi. Heraklis atėjo į Augėjo rūmus ir apreiškė, kad viskas atlikta.

Tačiau gudrus valdovas nenorėjo didvyriui duoti žadėto atpildo. Tuomet užsirūstinęs Heraklis iššaukė jį dvikovon ir nudėjo, o paskui, pasiėmęs Augėjo kaimenės dešimtąją dalį, ištraukė pas Euristėją. Tačiau Mikėnų karalius nenorėjo pripažinti jo darbo, nes Heraklis, girdi, jį atlikęs ne klusdamas jo įsakymo, o trokšdamas atpildo. Todėl beregint jį išsiuntė į naują žygį.

Šįkart Heraklis turėjo *medžioti siaubingas paukštes, vadinamąsias stimfalides*. Tai buvo plėšrūs sutvėrimai – didumo sulig gerve, su geležiniais sparnais, snapais ir nagais. Jos gyveno pelkėse prie Stimfalo ežero Arkadijoje. Savo snapais tos paukštės pramušdavo ir tvirčiausią šarvą, o nuo galingų sparnų kaip nuo perkūno trenksmo drebėdavo oras.

Visa apylinkė išmirė, žmonių sodybos ištuštėjo, visur tik baltavo sparnuotų plėšrūnų aukų kaulai.

Po ilgos kelionės Heraklis drauge su savo ištikimuoju Iolaju atsidūrė prie Stimfalo ežero. Niūrus rūkas aptraukęs sustingusį vandenį. Kapų tylą gaudia žemę. Žmonės kalbėjo, kad netoli ežero yra anga į Požemio karalystę. Keistas nerimas pagavo keliautojus. Bejėgiškai apsidairė Heraklis, bet aplink niekur nematė nelabų paukščių. Prisigėrusios kraujo, jos lindėjo kur savo slėpynėse.

Visus pavojus ir žygius padėjusi įveikti tvirta valia čionai, niūriam miške prie meldais ir brūzgytais apaugusio tamsaus ežero, didvyriui ėmė blėsti. Baisus nuovargis jėgas jam pakirto. Vien mirties ir amžino poilsio tetrosko Heraklis.

Tuomet pasirodė jo globėja deivė Atėnė, vėl įkvėpė širdin drąsos ir davė du didelius barškalus. Tartum pabudęs iš gilaus miego, didvyris liepė Iolajui barškinti barškalais, ir tie kėlė baisingą triukšmą. Šitaip Atėnė padėjo Herakliui stimfalides išvilioti iš lizdų ir išbaidyti iš miško. Barškalai prižadino plėšrūnės baidykles, ir netrukus jos kaip tamsus debesis ėmė suktis ratu viršum miško ir ežero. Ilgi geležiniai snapai ir lenkti nagai iš tolo blizgėjo, o nuo sunkaus jų plasnojimo aidėjo visas miškas.

Paukštės karksėjo šiurpiais balsais, iš pykčio net kibirkščiavo jų plieninės akys.

Tuomet Heraklis čiupo savo patikimą lanką ir strėles ir taikliais šūviais ėmė galabyti baidykles. Paukščių debesis pradėjo retėti, viena po kitos jos sunkiai krito į ežero bangas, o kitos išsigandusios spruko į pasaulio kraštą ir daugiau nesugrižo.

Dabar Euristėjas įsakė Herakliui *atvesti gyvą Kretos jautį*.

Karalius Minas, Dzeuso ir Finikijos karalienės Europos, valdžiusios Kretos salą, sūnus, kartą prisiekė Poseidonui paaukoti patį pirmą gyvūną, kuris iškils iš jūros bangų. Mat jis teisinosi, kad saloje nėra gyvulio, verto aukoti tokiam didžiam dievui. Tada Poseidas iš jūros dugno atsiuntė neregėto grožio jautį, tas išplaukė iš bangų ir užlipo ant pakrantės uolų. Minui taip patiko jautis, kad jį slapta pakeitė ir liepė išginti ganyklon su savo banda, o jūrų valdovui paaukojo kitą gyvulį. Užsirūstinęs Poseidas nusprendė nubausti gudrujį karalių ir įsakė savo jaučiui niokoti Kretos laukus⁸.

⁸ Pagal kitą pasakojimą tai tas pats jautis, kuris kažkada pagrobė Agenoro dukrą Europą ir atgabeno ją į Kretą. Žr. ciklą „Slibino nuodai“.

Tai šitą jautį Heraklis dabar turėjo sugauti ir atvesti Euristėjui į Mikėnus.

Kai didvyris atėjo į Kretą ir Minui apsakė savo ketinimus, karalius be galo apsidžiaugė, tikėdamasis, kad pagaliau baigsis salos nelaimės ir praeikimas.

Ir Heraklis iš tikrųjų sutramdė jautį. Dėkingo karaliaus Mino dovanotu laivu jis perplaukė jūrą ir išlipo Euristėjo uoste – Nauplijoj. Iš ten grįžo į Mikėnus ir nusigavo į savo engėjo rūmus. Apsidžiaugęs, kad jo banda padidės tokiu dailiu jaučiu, Euristėjas liepė Herakliui jį paleisti į ganyklą. Bet, vos tik atsidūręs lankoje, tasai jautis šoko bėgti ir dingo tankynėse. Dabar jis ėmė niokoti visą Lakoniją ir Arkadiją, per Istmą nusibeldė į Atikos Maratoną ir ten toliau siautėjo, kaip ir Kretoje. Ir tik Tesėjas teįveikė įsidūkusį gyvulį.

Paskui Euristėjas liepė Herakliui *parvartyti į Mikėnus Trakijos valdovo Diomedo žirgus*.

Diomedas turėjo visam pasauly pašlovintus ristiūnus, kurie buvo tokie smarkūs, kad prie akmens ėdžių buvo rišami geležinėm grandinėm. Nuožmusis karalius savo žirgus šėrė ne šienų ir grūdais, o nelaimingais keleiviais, kurie užklysdavo į jo šalį.

Heraklis tatai žinojo ir, atsidūręs Diomedo krašte, nėjo miegoti nei ilsėtis, kad nepakliūtų žiauruolio tarnams į nagus. Jisai stojo prieš karaliaus rūmų vartus, ir sargyba, pamačiusi didvyrį su dailiu Nemėjos liūto kailiu, su kuoka rankoje ir didžiuliu lanku ant pečių, baimės pagauta, išlakstė.

Diomedas, išvydęs didvyrį, net sudrebėjo savo soste, nes pajuto, kad išmušė jo paskutinė valanda. Tačiau jis įveikė baimę ir išdidžiai sušuko:

– Ko atėjai į mano namus, svetimšali?

– Atėjau tavo žirgų, Trakijos karaliau, – ramiai atsakė didvyris.

– Cha, cha, cha! Mano žirgai apsidžiaugs, gavę tokį gardų kąsnį! – nusijuokė nuožmusis karalius. Tačiau nebaigė jis savo žodžių, nes tą mirksnį krito nuo Heraklio kuokos. Didvyris nusikaltėlio kūną numetė suėsti jo paties žirgams. Paskui juos supančiojo, išsivedė iš tvarto ir nusivarė į pajūrį, ketindamas iš čia laivu plukdyti į savo tėvynę.

Tačiau laukiniai trakai, pasišovę atkeršyti už karaliaus mirtį, apsiginklavo kirviais ir ietimis, apsupo didvyrį ir norėjo užmušti. Tuomet Heraklis žirgus globoti atidavė savo draugui Abderui, Hermio sūnui, o pats susirėmė su užpuolikais. Pasibaigus mūšiui, kur buvo nukauta daugybė trakų, Heraklis grįžo į

pakrantę ir – koks siaubas! – pamatė savo bičiulį, sudraskytą plėšriųjų žirgų. Ilgai raudėjo jis vargšo jaunikaičio, gražiai palaidojo ir atminimui toj vietoj įkūrė miestą, kurį pavadino Abderu.

Supančiojęs žirgus, Heraklis persikėlė per jūrą ir jau be kliūčių pasiekė Mikėnus.

Euristėjas, tuokart nebesugalvodamas, kaip pražudyti savo nekenčiamą giminaitį, Heraklį kurį laiką paliko ramybėj. Tada didvyris, išgirdęs apie Jasono žygį, išplaukė su argonautais⁹ į pasakiškąją Kolchidę ieškoti aukso vilnos, nes jau nebegalėjo ramiai gyventi prie tylaus namų židinio. Jo šeima ir laimė sudaužyta, juk savo paties ranka ją sugriovė, nebe jam saldūs ramybės vaisiai.

Ilgai keliavęs, Heraklis grįžo į tėvų šalį. Nekenčiamas Euristėjas jį tučtuojau pasišaukė į rūmus ir per Koprėją įsakė *atnešti Hipolitės diržą*.

Hipolitė buvo amazonių karalienė. Jos gyveno laukiniam skitų krašte prie Termodono upės Juodosios jūros pakrantėje. Tai buvo narsi moterų karių tauta, kuri vertėsi vyriškais amatais, niekino vyrus ir laikė juos kaip belaisvius. Karu jos manėsi, ir karas jas auklėjo. Sako, jog amazonės nusipjaudavusios

⁹ *Argonautai* – Argo laivo irklininkai.

dešinę krūtį, kad nekliudytų šaudyti iš lanko ir svaidyti ietį.

Amazonių karalienė, narsi gražuolė Hipolitė, buvo gavusi iš karo dievo Arėjo stebuklingą diržą – valdžios ženklą. Tasai diržas buvo nepaprasta dovana – kas jį turėjo, tas darėsi neįveikiamas mūšyje.

Heraklis į tą žygį subūrė daug jaunų narsių didvyrių, iš kurių drąsiausias buvo Atėnų karalius Tesėjas. Sėdę į laivą, po daugelio nuostabių nutikimų jie išplaukė į Juodąją jūrą ir pasiekė Termodonto upės žiotis, kur išsilaipino amazonių uoste Temiskiroje.

Heraklio didvyriškų žygių šlovė buvo atėjusi net į tą nuošalų kraštą, jais gėrėjosi karalienė Hipolitė ir jos daugės, taip mėgusios drąsą ir nuotykius. Todėl Heraklį ir jį lydinčius helėnus jos pasikvietė į didžią puotą, kur linksmam klegesį leido ilgąs valandas, gerdami vyną, dainuodami ir šnekučiuodami.

Bet staiga tarp amazonių pasklido žinia, kad vienas iš užjūrio svečių taikosi kažkurią jų pagrobtį. Akies mirksniu jos čiupo ginklus ir nubėgo į helėnų stovyklą, kuri buvo įrengta pakrantėje. Kilo kruvinas mūšis. Iš netyčių užklupti helėnai kovėsi kaip liūtai, Heraklis kapote kapojo amazones, tačiau į grumtynes stėjo vis nauji negirdėtos žinios užrūstintų karių būriai, ir pergalės svarstyklių lėkštė jau sviro į jų

pusę. Stebuklingas Hipolitės diržas nusilpusioms amazonėms grąžindavo jėgas, ir jau atrodė, kad garšus Nemėjos liūto nugalėtojas kris nuo moters rankos, neatlikęs užsibrėžto žygdarbio.

Tačiau mūši nulėmė jaunasis Atėnų valdovas Tesėjas. Jisai į laivą pasigrobė gražuolę amazonė Antiopę, kuri dėl karžygio meilės paaukojo savo drauges ir pasiėmė Hipolitės diržą. Netekusios stebuklingosios galios, amazonės tuojau mūšy nusilpo ir liko helėnų nugalėtos¹⁰.

Griždamas atgalios, Heraklis Trojos pakrantėje patyrė dar kitų nuotykių. Tuo metu Trojos karalius buvo Laomedontas. Kadaise, jo prašomas, Poseidonas pastatė miesto sienas, tačiau klastingas karalius nenorėjo duoti dievui priklausomo užmokesnio. Tuomet didžiai supyko Poseidonas ir atsiuntė jūrų slibiną, kuris ėmė niokoti ir siaubti Laomedonto šalį.

Šventasis orakulas taip išpranašavo: jeigu Laomedontas nori permaldauti Poseidoną ir Troją išgelbėti nuo nelaimių, turi paaukoti jam savo tikrą dukterį.

¹⁰ Pagal kitą versiją Hera, persirengusi amazone, paskleidė žinią, kad Heraklis noris pagrobti karalienę. Kilusiam mūšyje Heraklis nugalėjo amazones, užmušė Hipolitę ir pasiėmė Arėjo diržą,

Kaip tik tuo laiku pro šalį plaukė Heraklis ir pamatė ant uolos gulinčią surištą gražuolę mergaitę. Tai buvo Hesionė, vienatinė Laomedonto duktė. Vos pažinęs Heraklį, Laomedontas su ašarom puolė glaboti didvyrį, kad jo dukrą išgelbėtų iš slibino nasrų. Už tai jam pažadėjo puikius žirgus, gautus iš Dzeuso dovanų. Ir sutiko Heraklis, nes jam pagailo vargšės Hesionės.

Kai tik slibinas atplaukė, didvyris jį užmušė su kuoka ir išvadavo karalaite iš grandinių. Tačiau Laomedontas žodžio netesėjo. Dabar, kai Hesionei ir kraštui gresiantis pavojus praėjo, jis pasidarė išdidus ir begėdiškai išjuokė Heraklį, kai tas paklausė apie žadėtus žirgus.

Išsirdo didvyris ant nenaudėlio karaliaus ir išplaukė tėvynėn, giliai širdy pasiryžęs atkeršyti nedėkingajam.

Išvydęs prie savo kojų stebuklingąjį Hipolitės diržą, Euristėjas net sudrebėjo iš baimės, nes suprato, kad netrukus jo valdžia baigsis, ir Heraklis išsivaduos iš jo tironijos. O tada? Kas bus tada? Juk tiek kartų jis tyčia siuntė didvyrį į tikrą mirtį, davė jam pačius pavojingiausius darbus, dėl jo užgaidų Heraklis turėjo išvaikščioti tūkstančius kelių ir takelių, sunkioj tarnyboj praleido jaunystę ir vyro metus!

Ilgai svarstė Euristėjas ir pagaliau nusprendė Heraklį išsiųsti į pasaulio kraštą parvartyti *Geriono bandos*. Iš ten jis nebegrįš, tikriausiai pakely gaus galą, ir jis, Euristėjas, pagaliau turės ramią galvą.

Gerionas buvo iš siaubingosios gorgonės Medūzos giminės. Tai milžinas su trim galvom, šešiom rankom ir šešiom kojom, jis gyveno Eritėjos saloj (vadinamoj Raudonąja), pačiam pasvietyje, kur spindulingasai Helijas eina ilsėtis. Jis turėjo bandą dailių žalų jaučių, kuriuos sergėjo piemu milžinas ir dvigalvis šuo.

Heraklis, žinodamas nežmonišką Geriono stiprybę, ilgai rengėsi šitam žygiui. Kretos saloje jis subūrė savo bebaimius bičiulius, su kuriais ne vieną nuotyki patyrė, ir iš ten ištraukė į kelionę.

Pikti vėjai jį nunešė prie Libijos krantų. Tai buvo laukinis, karštas dykumų kraštas. Heraklis čia gausiai patyrė nuotykių, įkūrė daug nausėdijų, visur paskleidė helėnų papročius ir geltonuos smėlynuos pristatė aukurų tėviškės dievams.

Vieną kartą jam kelią pastojė Antėjas. Jis buvo Poseidono sūnus, neapsakomai stiprus milžinas, dar nė vieno mirtingojo neįveiktas. Jo motina buvo Žemė, ir kai tik jis paliesdavo ją koja, bemat įgaudavo naujų jėgų.

Heraklis ilgai grūmėsi su tuo didvyriu, net jo galingos rankos nusilpo nelygioj kovojo. Prakaitas žliaugė upeliais, kvapą jau vos begaudė, o Antėjui – nieko, tarsi tik dabar būtų grumtis pradėjęs. Nei pastangų kokių matyti, nei nuovargio. Sukaupęs paskutines jėgas, Heraklis čiupo Antėją už pečių ir iškėlė į viršų, norėdamas trenkti žemėn.

Tą pat mirksnį jis pajuto, kad milžino kūnas glemba jo rankose, kad silpsta tvirti raumenys, o stiprios rankos bejėgiškai svyra žemyn kaip palaužtos ažuolo šakos. Atsivedėjęs Heraklis sviedė jį į žemę, kad tas net suvaitojo. Bet stebuklas! Antėjas, tarsi jam būtų kas naujų jėgų įkvėpęs, atsistojo ir su įniršiu puolė didvyrį. Tuomet Heraklis suprato Antėjo paslaptį. Jis vėl stvėrė milžiną per liemenį ir tol laikė iškėlęs, kol tas iškvėpė dvasią, nebegaudamas prisiliesti prie savo gaivintojos – motinos Žemės.

Ilgai keliavo didvyris per tvankią smėlio dykumą, kepinamą karštos Pietų saulės. Galų gale jis atsidūrė žydinčiam krašte, kurį kirto upių kaspilai. Linksma žaluma džiugino jam akis, pavargusias nuo lakaus, saulėje kibirkščiuojančio smėlio. Tame krašte jis pastatė gražų miestą ir pavadino Hekatompilu (šimtavarčiu).

Pagaliau Heraklis sustojo siauroj uolėtoj nerioj, skiriančioj jūrą nuo didžiulio vandenyno. Galingom

savo rankom jis ėmė trupinti akmenis ir uolas, tampyti juos abipus sąsmaukos, kol atvėrė žiotis nuo amžių atskirtam vandeniui. Putojančios jūros bangos ėmė veržtis pro plyšį ir uždamos susiliejo su vandėnyno platybėm. Paskui jis paliko savo ženklą – mat lig tol žmogaus koja į tuos tolimus kraštus nebuvo žengusi – suvarė į žemę dvi didžiules uolų viršūnes, kurios Heraklio stulpais vadinamos. Dar ir šiandien gali jais gėrėtis Gibraltaro sąsiauryje.

Aiškliai švietė saulė, vidudienio karštis kepino pliką didvyrio galvą. Jis pakėlė akis į dangų ir piktai išmeigė jas į švytintį Helijo vežimą. Apakintas Heraklis užsirūstinęs čiupo lanką, įtempė jį, nusitaikė į dievą mirštama strėle ir pagrasino nutrenksiąs iš dangaus aukštybių. Kodėl gi jį, iškamuoatą ilgos kelionės, taip negailestingai kepina savo spinduliais?

Skaistaveidį Heliją sužavėjo Heraklio narsa; dievas nusileido prie nuvargusio didvyrio, pasisveikino ir pakvietė savo aukso laivan, kuriuo kasnakt keliaudavo į hiperborėjų miškus¹¹ ir ten ilsėdavosi lig pat aušros.

¹¹ *Hiperborėjų miškai* – tolimojoje Šiaurėje. Hiperborėjai – senovėje pasakiški tolimosios Šiaurės gyventojai, kurie buvo laikomi idealiai laimingais žmonėmis, nežinančiais karų, ligų ir senatvės. Juos mini Delo, Delfų ir Tempės šventyklų mitai.

Apsiraminęs milžinas nuleido savo lanką ir sėdo į saulės laivą. Su tuo laivu Heraklis nuplaukė prie Iberijos (Ispanijos) krantų, o toliau į Eritėjos salą, kur gyveno Gerionas.

Vos jį pamatęs, dvigalvis bandos sargas su baisiu įniršiu puolė narsuolį. Heraklis vienu smūgiu užmušė šunį, bet netrukus gavo susidurti su nauju pavojumi. Milžinas Geriono bandos piemuojau bėgo jam priešais, mosuodamas išrauta pušim kaip koku vėzdu. Tačiau ir jį nugalėjo Heraklis ir tuojau ėmė ginti žalus jaučius į purpurinę pakrantę, kur ant bangų sūpavosi jo laivas, ką tik sukaltas iš medžių.

Tačiau Gerionas, išgirdęs baubiant savo bandą, be kvapo atidūmė į ganyklą. Neradęs galvijų ir užtikęs nebegyva piemenį ir šunį, šviežiais pėdsakais jis leidosi pakrantės linkui. Ir čia susigrūmė didvyris su tuo trigalviu slibinu.

Pamačiusi, kad pergalės lėkštė svyra į Heraklio pusę, pati Hera stoji į mūsų greta Geriono. Bet narsusis didvyris paleido iš lanko užnuodytą strėlę ir kliudė Dzeuso žmonai krūtinei. Didžiai sugėdinta, deivė gavo skristi Olimpan, kur ilgai ją turėjo liginti dangiškieji gydytojai, nes hidros nuodai veikė ir nemirtingą dangaus valdovę.

Užmušęs Gerioną, Heraklis grįžo į tėvynę iš ilgos kelionės po Iberiją ir Italiją. Italijos pietuose iš bandos jam paspruko vienas jautis, perplaukė sąsiaurį ir išlipo Sicilijoje. Tuomet didvyris visus kitus jaučius suvarė į jūrą, sėdo vienam ant nugaros ir nuplaukė Sicilijon gaudyti pabėgėlio. Didvyrio pėdsakus saloje dar ilgai rodė Sicilijos gyventojai.

* * *

Tačiau, prieš grįždamas į tėvynę, Heraklis atliko savo didžiausią žygdarbį. Tuo metu vyko smarkios grumtynės tarp olimpiečių ir Žemės gigantų. Dzeuso įsakyta, Atėnė Paladė su karišku šalmu ant galvos atvyko pas Heraklį ir nuvedė didvyrį kautis su pabaisom.

Heraklis drąsiai stojo į mūšį. Gigantai, išvydę mirtingąjį, tarėsi greitai, vienu rankos moju, užmušti jį ir sunaikinti. Bet netrukus pasimatė klydę, nes Heraklis ėmė siaubti jų gretas. Patsai galingasis iš gigantų, Alkionėjas, išvydęs naują priešininką, nuo kurio trūkčiagalviais bėgo jo broliai, stojo su juo grumtis, pasikliaudamas savo jėga.

Heraklis pervėrė jį taikliom strėlėm, bet Alkionėjas, sukniubęs ant žemės, po valandėlės pašoko su naujom jėgom ir dar smarkiau ėmė svaityti į didvyrį

akmenis. Tatai regėdami, gigantai taip pat įsidrąsino ir vėl suskato versti ant kits kito kalnus ir uolų luitus, kad galėtų įsigauti Olimpan.

Alkionėjas vis aršiau puolė Heraklį, nė kiek nebijodamas jo strėlių. Tada sumetė Heraklis, kad gimtoji Žemė savo sūnui teikia naujų jėgų, kad jis bus neįveikiamas, kol jaus ją po kojomis. Tuomet didvyris čiupo gigantą pusiau ir nusinešė į svečią šalį, kur pačia pirma strėle jį nudėjo.

Grįžusį į mūšio lauką didvyrį tuojau pasitiko naujas priešas. Į jį lėkė galingasai Porfirionas, iškėlęs rankose didžiulį akmenį. Bet tą pat mirksnį, kai akmenį gigantas buvo jau bemetęs, Dzeusas žaibu apakino Porfirioną, o tuomet Heraklis jau nesunkiai jį nugalėjo.

Gigantų jėgos pagaliau ėmė sekti, nes ir kiti dievai gerokai išretino jų gretas. Nugalėtojai puolė vytis sprunkančius milžinus. Apolonas strėlėmis šaudė tuos didžiulius siaubūnus. Atėnė Paladė vieną iš jų, Enkeladą, prislėgė Sicilijos sala, ir iki šiol jis ten kamuojasi po sunkia našta. Artemidė Medžioja, pasivertusi elniu, subadė nuožmujį Krationą, o kitus gigantus užtrenkė Dzeuso perkūnas.

Išlydėtas pasigėrėjimo ir dėkingumo kupinų olimpiečių, Heraklis grįžo prie savo žemiškų darbų, o

dievai jo drąsos dėka galėjo vėl spindėti savo padangių buveinėje.

Per Ilyriją ir Trakiją grįžęs Graikijon, Heraklis iškeliaivo prie Istmo ir Geriono bandą iš ten parginę į Euristėjo tvartus.

Taigi baigė jis savo dešimtą darbą. Atėjo išsižadavimo valanda. Tačiau, kaip žinome, gudrusis Euristėjas jam nenorėjo užskaityti dviejų darbų: Lerno hidros užmušimo, kur jam pagelbėjo Iolajas, ir Augėjo tvartų mėžimo, už kurį, girdi, Heraklis paėmęs užmokesnį. Todėl, norėdamas kuo ilgiau turėti didvyrį savo valdžioj, privertė jį išpildyti dar du įsakymus.

* * *

Kitados, per Dzeuso ir Heros vestuves, kurios pradėjo Olimpo naują erą, visi dievai valdovams nešė dovanas. Gaja (Žemė) taip pat nenorėjo liktis nuošaly ir sumanė savo vaikus kuo dosniau apdovanoti.

Toli vakaruose, vandenyno pakrantėj, jos valia išaugo stebuklinga obelis, kuri vedė aukso obuolius. Keturios nimfos hesperidės saugojo šventąjį sodą, o stebuklingąją obelį dar sergėjo šimtagalvis slibi-

nas. Miegas niekuomet neužmerkdamo jam akių, o iš viso šimto nasrų kyšojo nuodingos iltys. Tai nuo šitos obelies Heraklis *turįs nuskinti tris hesperidžių obuolius* – šit koki įsakymą davė Mikėnų valdovas.

Taigi didvyris ištraukė į naują kelionę ir šį kartą atsidavė likimo valiai, nes niekas nežinojo, koks kelias veda į hesperidžių alką. Pirmiausia jis atėjo į Tesaliją.

Tuomet ten gyveno milžinas, vardu Termeras, kuris užpuldavo pakeleivius ir užmušdavo juos su tvirta lazda iš tauro rago. Tačiau nuožmus galvažudys neatsilaikė prieš Heraklį, ir nuo tol vieškelis buvo nebe pavojingas praeiviams.

Toliau keliaudamas, Heraklis sutiko kitą milžiną Kikną. Kai didvyris paklausė kelio į hesperidžių sodą, tasai, užuot atsakęs, puolė jį užmušti. Tačiau netrukus pats jau gulėjo po nugalėtojo kojom.

Paskui Heraklis keliavo per Ilyriją ir galų gale atsidūrė prie Eridano krantų. Čionai gyveno nimfos, Dzeuso ir Temidės dukros. Ir jas iš eilės ėmė klausinėti Heraklis.

– Eik pas senąjį vandenų dievą Nerėją, – atsakė nimfos. – Jisai žino visas Žemės ir dangaus paslaptis. Tačiau jis savo noru kelio neparodys. Turėsi jį įveikti kovoje ir tuomet priversi pasakyti.

Padėkojęs už patarimą, Heraklis atsisveikino su nimfom ir nudrožė nurodyton pusėn. Ant upės kranto sėdėjo senis su ilga žila barzda, visas apsiklėtęs dumblu ir kiaukutais. Tai buvo patsai Nerėjas. Pamatęs jį, priėjo didvyris ir paprašė parodyti kelią į hesperidžių sodą, nes jau daug daug dienų keliaujas ir nežinąs, kur sukti.

Dievas tik nusijuokė:

– Mielas keleivi, kol manęs nenurungsi, nieko tau nesakysiu.

Jis beregint pasivertė į elnią ir pasileido bėgti uolėtu krantu. Heraklis, negaišdamas nė mirksnio, įtempė lanką ir jau leis strėlę, tačiau Nerėjas išsigando (mat gerai žinojo, ką reiškia jo mirštamą strėlės) ir pasivertė riaumojančiu liūtu, kuris daužė į šalis uodegą ir, pasirengęs šokti, sprogino į didvyrį geltonas išverstas akis. Bet ir dabar Heraklis nepabūgo, čiupo žvėrį už sprando savo geležinėm rankom ir ėmė smaugti. Tuomet Nerėjas vėl atsivertė į senį ir, nestengdamas ištrūkti iš didvyrio glėbio, turėjo pildyt jo norą ir parodyti kelią į hesperidžių sodą.

Dabar Heraklis jau guviau patraukė ieškoti aukso obuolių. Kelias ėjo per Libiją ir Egiptą. Anuomet Egiptą valdė žiaurus karalius Busiridas. Jis nuga-

luodavo kiekvieną svetimšalį, kuris tik pasirodydavo jo žemėje.

Apie tai nieko nežinodamas, Heraklis ėjo sau ramiai keliu. Staiga jį apsupo būrys laukinių, tie pačiupo ir kaukdami, kurtinamai mušdami būgnus, nutempė prie kažkokio dievo aukuro.

Atsipeikėjęs ir supratęs, kas atsitiko, Heraklis sutraukė pančius, užmušė karalių Busiridą ir pavergtus to krašto gyventojus išmokė gražesnių papročių. Jis jiems kalbėjo, kad dievai nesidžiaugia kruvinom žmonių aukom, kad jiems mieliausios dovanos – ėriukų kraujas, vynas, pienas ir medus.

Su visokiausiais nuotykiais Heraklis nusigavo ligi Kaukazo kalnų, kur prie uolos prikaltas vaitojo nelaimingasis Prometėjas.

Didvyris sutrupino jo grandines, užmušė plėšrųjį arą ir išvadavo didįjį titaną. Tačiau pagal Dzeuso ištarmę, Prometėjas tik tada galės džiaugtis laisve, kai atsiras nemirtingasis, kuris savo noru atsisakys gyvenimo po Helijo saule ir nusileis į tamsiąją Hado karalystę. Titano išvaduotoju tapo kentauras Chironas, savo urve laukęs mirties nuo pat atsisakymo su Herakliu, kuris netyčiomis jį sužeidė. Su džiaugsmu Chironas sutiko žinią apie išvadavimą ir dienos šviesą iškeitė į Eliziejaus laukų užmarštį.

Taigi Heraklis tesėjo išmintingajam kentaurui duotą žodį, išvadavo jį iš amžinų skausmų, o lygia greta ir Prometėjo kančioms padarė galą.

Pagaliau didvyris atsidūrė pačiam gale pasaulio prie aukštų kalnų, kur Atlantas ant savo pečių parėmęs dangų. Pasak Nerėjo, čia netoliese turėjo būti hesperidžių sodas.

Prometėjas, išmintingasis titanas, trokšdamas atsidėkot Herakliui, patarė jam pačiam neskinti stebuklingų obuolių, o paprašyti šitos paslaugos Atlantą. Išgirdęs didvyrio prašymą, Atlantas neap sakomai nudžiugo, nes jam jau buvo įgrisę amžinai ant pečių laikyti dangaus skliautą.

Jis kuo greičiausiai perdavė laikyti dangų Herakliui, o pats, ištiesęs tūkstantmečiais sulenktą nugarą, giliai atsikvėpė ir nuskubėjo į hesperidžių sodą. Jo paprašytos, hesperidės stebuklingų arfų garsais užmigdė šimtagalvį slibiną, šventosios obels sergėtoją, ir leido Atlantui nuo Motinos Gajos medžio nusiskinti tris aukso obuolius.

Netrukus grįžo Atlantas pas Heraklį ir, metęs jam po kojom obuolius, juokdamasis sako:

– Nuo amžių pirmąkart paragavau laisvės, mano pečių nebeslegia dangaus našta, dabar gausi jį visados laikyti. Aš nė negalvoju čia daugiau kamuotis.

Pasakė šitaip ir jau eis sau. Matydamas, kad iš tikrųjų teks per amžius laikyti dangaus skliautą, jei nestengs Atlanto suturėti, Heraklis sušuko:

– Mielai apsiimu tai daryti, Atlante, man didelė garbė ant pečių laikyti visą pasaulį, bet pirmiau pamokyk, kaip stovėti, kad taip baisiai neslėgtų toji našta. Matyt, blogai man dangų uždėjai, todėl dar kartą parodyk, kaip reikia remtis.

Lengvatikis Atlantas, norėdamas jį šito meno išmokyti, pakišo pečius po dangaus skliautu, o Heraklis tik čiupo nuo žemės aukso obuolius ir greitai spruko šalin, genamas iširdusio titano šūksnių.

Atvykęs į Mikėnus, jis šitaip tarė Euristėjui:

– Tu įsakei, karaliau, nuskinti tris aukso obuolius iš hesperidžių sodo. Šit juos matai. Bet nieko nesa-
kei, kad tau dovanočiau, todėl juos paaukosiu ant deivės Atėnės aukuro.

Kaip tarė, taip padarė. Tačiau maloningoji deivė pasirodė didvyriui ir liepė pačiam suvalgyti šventus vaisius. Kai tik suvalgė juos Heraklis, tuoj pat nuvar-
gęs kūnas atgavo jaunatviškas jėgas, visos raukšlės išsilygino veide, ir vėl suspindo akys.

Taigi, nusiuntęs nekenčiamą didvyrį parnešti hes-
peridžių aukso obuolių, Euristėjas patsai grąžino
jam jaunystę, užuot tenai jį pragaišinęs.

Užsirūstino tironas ir šikart nusprendė Heraklį išsiųsti į niūrują Hado Požemį, iš kur niekas negrižta. Įsakė *atvesti patį Cerberį, pragaro sargą*.

Toji pabaisa turėjo tris liepsną spjaudančius naurus ir slibino uodegą, o jos plaukai buvo nuodingos gyvatės. Jinai tupėjo prie tamsybių vartų ir saugojo, kad jokia dvasia nepabėgtų iš Požemio.

Liūdnas ir susimąstęs dėl savo likimo, Heraklis išėjo į tą naują, paskutinį, kaip jo tikėtasi, žygį. Sunku jam buvo skirtis su saulės šviesa, neberegėti žalių miškų ir helėnų laukų, nebežengti ta pamilta žeme, kur jo tiek nenuilstamai vaikščiota. Menkai laimės jis patyręs savo gyvenime, matęs daug vargo, kančių ir kovų, kurioms reikėjo nežmoniškų jėgų.

Taip svarstydamas, Heraklis traukė į Atikos kraštą, Eleusino linkui, kur gyvena garsusis žynys Eumolpas, išmanantis dangaus, Žemės ir Tartaro paslaptis.

Čia Heraklis sužinojo, kokių keliu pasukti, ir nudrožė Peloponeso pusėn, į Lakonijos miestą Tainarą, kur buvo Požemio anga. Jis dar kartą su ilgesiu pažvelgė į žydrijį dangų, į saulę, išdidžiai pakilusią virš žemės, pasiklausė upės čiurlenimo, paukščių ulbėjimo ir, giliai atsidusęs, žengė į tamsią Tartaro prarają.

Hermis, dvasių palydovas, nuvedė jį per mirties karalystę į pat valdovo rūmus.

Blausūs šešėliai, liūdnai slankantys apie vartus, nestabtelėjo, netgi jį pamatę; abejingi, bevaliai ir mieguisti jie klaidžiojo pilkoj prieblandoje. Vieną vaikuoklį Heraklis atpažino esant Meleagrą, Heladėje garsų nuo Kalidono šerno medžioklės laikų.

Didvyris priėjo prie jo ir pasveikino. Meleagras dar mažokai buvo išgėręs Letės vandens ir ne viską užmiršęs iš ano pasaulio, todėl pažino didvyrį, truputį šyptelėjo ir paklausė, kas gero jo giminaičio Oinėjo rūmuose. Ar jau užaugusi jo sesutė Dejanira, kurią palikęs dar mažą mergaitę?

Heraklis davė žodį jaunikaičiui, kad, grįžęs į Žemę, perduos Oinėjui ir Dejanirai jo linkėjimus, ir patraukė toliau, raginamas Hermio.

Prie Hado pilies vartų nustebęs jis pamatė savo seną bičiulį Tesėją ir jo draugą Piritoją¹².

Įpykęs Hadas juodu skaudžiai nubaudė už beprotiškus ketinimus pagrobtį Persefonę, požemių karalienę.

Prikaustyti prie uolos, juodu turėjo stovėti per amžius be jokio poilsio ir miego.

¹² Žr. mitą apie Tesėją.

Pažinę Heraklį, sielvartingai tiesė į jį rankas ir su ašaromis maldavo gelbėti. Galingu kuokos smūgiu didvyris nudaužė Tesėjo grandines ir jį išvadavo, nes ne nusikaltimas, o draugystė Atėnų valdovą atvedė į šešėlių viešpatiją.

Bet netgi Heraklis nestengė išvaduoti Piritojo. Jį laikė didesni pančiai, negu jo galia – Hado ir Persefonės pyktis.

Tuomet Heraklis nužygiavo į niūriojo tamsybių valdovo rūmus.

Tačiau ant slenksčio stovėjo patsai Hadas su Hefaisto nukaltais šarvais ir užtvėrė jam kelią. Tada iširdęs didvyris čiupo lanką, ir strėlė beregint džergžtelėjo į šarvus, pramušė juos ir sužeidė dievą. Iš skausmo nebetekęs jėgų, jis gavo nusileisti Herakliui ir leido jam pasiimti trigalvį pragaro sargą. Tiktai vienos sąlygos pareikalavo: Heraklis jį turįs įveikti plikom rankom, be jokio ginklo.

Didvyris sutiko ir, padėjęs lanką ir kuoką, davėsi medžioklėn. Baisųjį šunį jis sučiupo prie pelkėtos Acheronto upės žiočių ir, nepaisydamas siaubingo lojimo, griebė pabaisą už trijų galvų kaklo ir stipriai jį suspaudė. Paskui greitai surišo Cerberį ir užsimetė ant pečių. Pasiėmęs ginklus, drauge su išvaduotuoju Tesėju jis paliko šešėlių karalystę ir

pro kitą Tartaro išėjimą prie Troidzenos Argolidėje laimingai iškopė į paviršių.

Pamatęs saulės šviesą, pragaro sergėtojas iš baimės pabruko uodegą ir ėmė gūdžiai kaukti. Jam iš nasrų pradėjo dribti putos, iš jų dygo nuodingos gėlės. Heraklis pasirišo Cerberį virve ir nuvedė į karaliaus Euristėjo rūmus. Pamatę pragaro pabaisą, karalius ir rūmininkai išsigando ir pabėgo. O šuo, pasilikęs vienas, nutraukė virvę ir nurūko atgal į Tartarą.

Tai buvo dvyliktas Heraklio žygis.

Galų gale didvyris nusimetė Euristėjo jungą. Po nežmoniškų darbų ir baisių pavojų jis gaus pailsėti, ramiai atsikvėpti namų užuovėjoj. Lig tol Heraklis nė galvoti negalvojo apie laimę ir ramybę, tačiau, išsivadavęs iš gėdingos priklausomybės, ėmė ilgėtis namų židinio šilumos.

Keliaudamas po daugelį šalių, Eubojos saloje jis buvo matęs Echelijos karaliaus Eurito dukterį – jaunutę gražuolę Ijolę. Heraklis dabar išgirdo, kad tasai karalius apsiskelbė savo dukrą į žmonas atiduosiąs jaunikaičiui, kuris jį nurungsiąs šaudynėse iš lanko.

Didvyris ėmė ir nuvyko į salą, kur, drauge su kitais stojęs varžytis, nugalėjo senąjį karalių. Euritas didvyrį gražiai pavaišino savo rūmuose, tačiau

širdy dar vis krūpsėjo, kad jo vienatinės, mylimos dukters neištiktų nelaimingosios Megaros likimas.

Heraklio paklaustas apie vestuvių dieną, jis atsakė, kad dar daug laiko, kad Ijolė esanti labai jauna mergaitė. Heraklis išėjo iš Eurito namų įsižeidęs, tetrokšdamas kruvino keršto už pažeminimą. Norėdamas užmiršti apgaulę, su kitais bičiuliais jis patraukė į Aziją. Tačiau širdin įsigavo sielvartas ir abejonės, kurios padarė tai, ko nestengė padaryti jokie sunkumai ir kančios.

Didvyris sunkiai susirgo, visiškai nusilpo. Užpultas plėšikų korsarų, jis nebegalėjo apsiginti ir kaip belaisvis buvo parduotas Lidijos karalienei Omfalei.

Po negalios Heraklis ilgai neatgavo jėgų ir buvo tokios nevilties apimtas, kad savo likimu visai nebesirūpino. Karalienė Omfalė, jo naujoji valdovė, buvo keista be galo. Pati gerbdavosi vyriškais drabužiais, o savo tarnams ir kariams liepdavo taisyti moteriškai.

Ir Heraklis, tas nenugalimasis Heraklis, kurio nei liūtai, nei milžinai, nei pragaro pabaisos neišveikė, dabar nuolankus ir bevalis sėdėjo karalienės rūmų šeimyninėj, ant savo galingo kūno užsivilkęs moterišką suknią ir, Omfalės lieptas, audė drobę.

Išgirdę apie šį keistą nutikimą, jo draugai Graikijoje nenorėjo tikėti gandaiis ir visaip suko gal-

vas, kaip čia galėtų būti. Vieni tikino, kad didvyris pamilęs gražuolę karalienę ir todėl pildas jos visas užgaidas, kiti – kad jis pasidavęs gėdingon nelaisvėn, norėdamas atpirkti žmogžudystę, netyčiomis įvykdytą kokiam tolimam krašte.

Kaip buvo iš tikrųjų, niekas nežinojo, tačiau Heraklio nelaisvė ir pažeminimas truko kiaurus metus. Vieną rytą jis nusimetė moterišką apdarą, nusviedė į šalį kuodelį, išsitraukė paslėptą kalaviją ir savo neatskiriamą kuoką ir vėl pasijuto Dzeuso sūnus, pusdievis, nenugalimas ir šlovingas visos Heladės didvyris. Iš savo sandalų iškratęs Lidijos dulkes, sugrįžo jis į tėvynę. Visi graikai sveikino savo gynėją, savo pasididžiavimą ir šlovę. Minios narsių jaunikaitių pasišventė jam tarnauti. Miestuos ir sodžiuos jo garbei buvo imta statyti statulos ir aukurai.

Dabar Heraklis nusprendė atkeršyti savo priešams. Anksčiau negalėjo to daryti, nes turėjo tarnaut Euristėjui.

Tada jis panorą traukti į Troją, galingo karaliaus Laomedonto miestą. Tasai karalius kitados buvo atsisakęs duoti jam žadėtą užmokesnį už dukters Hesionės išgelbėjimą.

Heraklis sušaukė savo kariauną ir paskelbė užjūrio žygį. Į šešis laivus susėdo narsūs, nuotykių ir šlo-

vės ištroškę jaunikaičiai, su kuriais buvo ir pirmieji Graikijos karžygiai, Ajako sūnūs Pelėjas ir skaistaveidis Telamonas, ir išplaukė prie Trojos krantų.

Trojėnai drąsiai gynėsi; Laomedontas drauge su sūnumis patys kovėsi prie miesto sienų, tačiau jų jėgos išseko, daugis krito nuo Heraklio strėlių, o kitus helėnai paėmė į nelaisvę. Žuvo karalius Laomedontas ir bemaž visi jo sūnūs.

Džiaugsmingai šaukdami, graikai paėmė miestą. Karaliaus dukterį gražuolę Hesionę Heraklis kaip belaisvę atidavė narsiajam Telamonui. Trojos karalaitė puolė po kojom savo naujam valdovui ir su ašarom meldė duoti laisvę tam iš likusių gyvų brolių, kuri jam parodys. Ji lig savo amžiaus galo nešiosianti vandenį į pilį nugalėtojui, tik tegul Laomedonto giminė nežūstanti nelaisvėje. Telamonas, sujaudintas belaisvės ašarų ir grožio, paklausė Heraklį patarimo.

Tuomet didvyris tarė Hesionei:

– Gera, pasirink brolių, paleisime jų, tačiau turėsi išpirkti kokia dovana kaip tikrą vergą.

Apsidžiaugusi Hesionė nusiėmė nuo galvos diademą ir uždėjo ją vienam broliui. Jis buvo vardu Podarkas, tačiau nuo tol liko pavadintas Priamu, o tai reiškė „išpirktasis“.

Po šios pergalės Heraklis laimingai grįžo į tėvynę, nors ir pūtė nepalankūs vėjai. Juos buvo siuntusi Hera, kuri niekuomet nepamiršo savo keršto. Keliaudamas jis užsuko į karaliaus Pelopo rūmus, ir čia pirmą kartą jam pasirodė Dzeusas griausmavaldis, jo olimpinis tėvas. Jis meiliai nužvelgė sūnų ir šypsodamas tarė, kad nori su juo pasigalynėti.

Po ilgos kovos Heraklis įveikė savo tėvą. Nustebintas didvyrio jėgos, Dzeusas palinkėjo kloties ir palaiminęs išnyko. Didvyriui ausyse ilgai skambėjo atsisveikinimo žodžiai:

- Mano sūnau, sunkų likimą tau skyriau, tačiau tavęs laukia didybė ir amžina šlovė. Ir nebetoli diena, kada sėsi su manim už Olimpo puotos stalo.

Toms varžyboms su Olimpo valdovu atminti Heraklis Olimpijoje surengė žaidynes, kuriose dalyvavo garsiausieji Heladės kariai. Priešais karaliaus Pelopo rūmus jis pastatė milžinišką aukurą Dzeusui ir dvylikai Olimpo dievų.

Dabar Heraklis nusprendė duotis į Etoliją ir aplankyti senąjį Oinėją – Meleagro tėvą – ir jaunutę karalaitę Dejanirą. Juk Požemiuose jaunikačio šešėliui buvo davęs žodį perduoti jiems sveikinimus. Karaliaus rūmus jis rado sunerimusius ir nuliūdusius. O priežastis buvo nepaprasta.

Tai atsitiko Pleurone, gražiam mieste, kuris priklausė Dejaniros tėvui. Pieš keletą metų, kai mergaitė tik išaugo vaikiškus drabužėlius, vienąsyk lankoj ją pamatė upių dievas Achelojas ir be galo karštai pamilo. Pasivertęs į baisų jautį, jis atėjo į Oinėjo rūmus ir paprašė karalaitės rankos. Išvydusi tokį jaunikį, Dejanira nežmoniškai išsigando ir verkdamą nubėgo į savo kambarį. O Oinėjas griežtai atsisakė dukrą už jo leisti.

Tačiau meilės pagautas Achelojas neatstojo. Jis antrą kartą aplankė karaliaus rūmus, tik dabar pasivertęs į neregėtą slibiną su blizgančiais žvynais. Tačiau Dejanira iš baimės nualpo, ir tarnai turėjo ilgai gaivinti, kol jinais atsipeikėjo.

Oinėjas, jaunystėje buvęs narsus riteris ir tik gyvenimo smūgių per anksti susendintas, nė dabar neišsigando siaubingo svečio ir jam tiesiog išrėžė, kad neatiduos mylimos vienturtės, kad jai laimės trokšta. Juk negali žmona būti laiminga su vyru, kurio jinais bijosi, kuris jai pasišlykštėjimą kelia.

Tačiau įkyrusis gerbėjas negalėjo tenkintis tokiu atsakymu ir trečią kartą atėjo pas Oinėją reikalaut karalaitės į žmonas. Grasino visą Etoliją užliesiąs vandenių, jeigu jos negausiąs. Ilgai svarstė Oinėjas, nežinodamas, ką paaukoti: dukterį ar savo kraštą.

Šitaip jam besukant galvą, pilies kieme kilo kažkoks triukšmas. Netrukus jis pamatė dailų, augalotą vyriškį, kuris ant pečių buvo užsimetęs liūto kailį, o ant galvos užsidėjęs šalną iš jo nasrų. Su džiaugsmu ir palengvėjusia širdim Oinėjas puolė jam ant krūtinės, nes pažino svetimšalį esant seną bičiulį Heraklį.

Lig tol Dejanira liūdna ir susijaudinusi gulėjo savo kambariuos, bijodama kelti koją iš rūmų, kad nepačiuptų šlykštusis Achelojas. Išgirdusi, kas svečiuojasi pas tėvą, ji vogčiom žvilgterėjo į puotų salę. Pamačius šlovingąjį didvyrį, karalaitei neramiai suspurdo širdis. O ir jis, išvydęs nuostabią mergaitę, nebegalėjo nuo jos atitraukti akių.

Ūmai visi pašoko ir išbėgo į kiemą. Ausis užgulė baisus triukšmas, tarsi nuo kalnų būtų pasipylę šimtai krioklių. Tai Achelojas ėjo pas savo išrinktąją. Jo kūnas buvo žmogaus, galva jaučio, o iš snukio tryško vandens srautai. Dejanira užsidengė veidą rankomis ir šaukdama leidosi bėgti atgal į rūmus. Oinėjas nustebusiam Herakliui trūkčiomis papasakojo apie baisingąjį dukters garbintoją. Tuomet didvyris, kuriam miela mergaitė giliai įkrito į širdį, šitaip pasakė:

– Nedaugel kartų gyvenime esu ko prašęs žmogų, bet šiandien savo likimą atiduodu tau į rankas, Oinė-

jau. Aš įveiksiu tą upių atklydėlį ir jei tuomet atiduosi man Dejanirą, būsiu tau visą gyvenimą dėkingas! Aš ją pamilau iš pirmo žvilgsnio.

Paniuro senasis Oinėjas, nes prisiminė ne tik Heraklio šlovę, pergales, nežmonišką jėgą, bet ir kruviną Megaros šešėlį, sukapotas jo vaikų galvutes, ir jį pagavo baimė dėl savo vienturtės likimo. Tačiau nebuvo laiko ilgai svarstyti: įsiutęs, kad karalaitė nuo jo bėga ir taip ilgai spyriojasi, Achelojas jau prie rūmų vartų nuožmiai riaumoja ir drabsto iš snukio putas.

Ir Oinėjas, nebetekęs vilties, sutiko:

– Kuris nugalės, tas ir gaus Dejanirą.

Taigi karaliaus ir etoliečių akyse užvirė kova tarp dviejų varžovų. Nors ir talžomas galingų didvyrių kumščių, Achelojas atstatė į jį kruvinus ragus ir ėmė siaubingai vartyti akis. Susikibę už pečių, ilgai galynejosi abu priešininkai ir kits kito niekaip negalėjo įveikti. Juodu apgaubė vandens purslų debesis, kuris saulėje suspindo vaivorykštės spalvom.

Pagaliau, sukaupęs paskutines jėgas, Heraklis partrenkė po kojom upių dievą. Achelojas tą mirksnį pasivertė į nuodingą gyvatę ir šnypšdamas ėmė šlykščiai vyniotis didvyriui apie kojas. Tačiau

Heraklis, né negalvodamas apie pavojų, čiupo šliužą aukščiau plokščios galvos, norėdamas jį pasmaugti.

Tik staiga jis pajuto, kad nieko nebėra tarp pirštų, ir prieš jį radosi milžiniškas jautis, palenkęs galvą su kruvinais ragais. Įtūžęs didvyris stvėrė jį už ragų ir taip smarkiai trenkė į žemę, kad tas net suvaitojo iš skausmo, o rankoje liko nulaužtas vienas ragas.

Dabar Achelojas gavo prisipažinti nugalėtas ir, atsivertęs į iškaršusį senį su žalia barzda, pradingo upės bangose.

Prasidžiugo karaliaus Oinėjo rūmai. Po Kalidone iškeltų vestuvių, kur buvo suvažiavę daugybė riterių iš viso krašto, kiek laiko Heraklis gyveno laimingas su savo mylima žmona ir džiaugėsi lig tol nepatirta ramybe. Dejanira susilaukė dailaus berniuko, kuriam buvo duotas vardas Hilas. Heraklis ne kartą glostydavo kūdikiui galvelę ir svajodavo apie jo ateitį.

Vieną dieną jisai sužinojo, kad geriausias ir seniausias bičiulis Iolajas sunkiai serga. Heraklis nusprendė jį aplankyti. Nenorėdamas skirtis su savo žmona, pasiėmė ir ją į kelionę. Ilgai ėję, pagaliau jie atsidūrė prie Eueno upės.

Čia gyveno senas kentauras Nesas, vienas iš nedaugelio, kurie liko gyvi po Heraklio ir Tesėjo

surengtų skerdynių. Jisai pernešdavo per upę kelevius. Heraklis pats perbrido patvinusią upę, o Dejanirą paėmė nešti Nesas. Vidur upės klastingasis kentauras šoko į šoną ir leidosi bėgti, norėdamas pagrobtį didvyrio žmoną. Mat, visą laiką nekenė jo už tai, kad kitados pas Folą išgalabijo brolius.

Heraklis atsigręžė, išgirdęs Dejaniros riksmą, ir pamatė sprunkantį Nesą. Supratęs niekšingus kentauro ketinimus, didvyris paleido į jį užnuodytą strėlę. Mirštamai sužeistas Nesas sukniubo ant kranto ir, paleidęs Dejanirą, prie krūtinės pridėjo silpstančią ranką, norėdamas sustabdyti kraują. Karalienė jau buvo bebėganti pas vyrą, tačiau išgirdo šnabždant mirštantį kentaurą:

– Išklausk mane, Oinėjo dukterie! Kadangi tave paskutinę pernešiau per Eueno upę, norėčiau dar patarnauti. Paimk iš mano žaizdos krešuliuką kraujo ir turėk jį paslėpusi. Kai pajusi, kad vyro širdis tau atšalo ir palinko į kitą moterį, patrink tuo krauju pačios siuvinėtus marškinius ir padovanok savo vyrui. Kai tik juos užsivilks, svetima meilė išgaruos jam iš širdies, ir bus tau ištikimas ligi pat mirties.

Dejanira padėkojo kentaurai už patarimą, paėmė jo kraujo krešuliuką ir greitai nubėgo pas vyrą, kuris jau nekantravo ant kranto.

Toliau be jokių nuotykių juodu nusigavo į Iolajo namus ir, kokią valandą pas jį pasisvečiavę, nukeliavo į Trachinę, kur nusprendė ilgiau pabūti.

Bet nežinia, ar senas įprotis keliaut ir ieškot nuotykių, ar neužmiršta skriauda Heraklį vėl išviliojo nuo namų židinio. O gal kur širdies kertelėje jisai ilgėjosi gražuolės Ijolės iš Eubojos, todėl ir ryžosi patraukt į naują žygį, įveikti Echelijos karalių Euritą, kuris jam kažkada atsakė savo dukters ranką. Jis surinko narsių helėnų kariauną ir iškeliaavo į Euboją. Laimė jam buvo palanki, paėmė pilį, nugalėjo karalių ir tris jo sūnus, o gražuolė Ijolė kaip belaisvė atsidūrė jo pergalės vežime.

Tuo metu Dejanira nuliūdusi ir pasiilgusi laukė žinių iš savo vyro. Bet diena bėgo po dienos, o ji vis keldavos su neramia širdim ir tuščiai laukdavo Heraklio pasiuntinio. Ir galop vieną gražią dieną prie rūmų pasigirdo triukšmas ir džiaugsmingi šūksniai. Į Dejaniros kambarį bemat įbėgo Lichas, Heraklio pasiuntinys, ir sušuko:

- Sveikinu tave, garbingojo Heraklio žmona! Dievai palaimino didvyrio kalaviją ir dar kartą jį apvainikavo pergale bei šlove. Garbingai grįždamas su triumfu, jis nori padėkoti už malonę savo tėvui Dzeusui ir dabar atnašauja auką ant jūros kranto. O tau,

valdove, jis siunčia šią belaisvę, kuri tarnaus kaip vergė.

Taręs šiuos žodžius, jis parodė Ijolę, o ta, pakėlusi galvą, žvelgė į karalienę savo liūdnom, žydrom akim.

Susijaudinusi Dejanira paklausė mergaitę apie jos giminę ir artimųjų likimą. Tačiau Ijolė tylėjo, nudūrusi akis į žemę, tik dvi didelės ašaros nuriedėjo jai iš po blakstienų. Užtat Lichas Dejanirai greitai paaiškino, kad ji esanti kažkokio mūšyje žuvusio Echelijos karžygio duktė.

Su užuojauta pažvelgusi į belaisvę, Dejanira atidavė ją tarnams ir liepė jos neskriausti.

Ir toliau karalienė nekantriai laukė savo vyro, skaičiuodama, kada išmuš jo sugrįžimo valanda. Staiga tyliai girgžtelėjo kambario durys, ir linkčiodamas vidun įėjo tarnas. Iš baimės kas akimirką dairydamasis, jis ėmė šnabždėti:

– Karaliene, netikėk Licho žodžiais. Jis tavo vyro patikėtinis ir kalba tik tai, ką jam valdovas liepia. Tačiau jis slepia teisybę. Iš jo paties lūpų agoroje¹³ girdėjau, kad Ijolę vežąs ne kaip tavo vergę, o kaip tavo vyro ir valdovo meilužę. Prieš tave pažindamas, Heraklis jau mylėjo Ijolę, galingojo karaliaus Eurito

¹³ Turgavietės aikštė senovės Graikijos miestuose.

dukterį, ir todėl dabar, panoręs gauti gražuolę karalaiteį, jis ir žygiavo nukariauti Echelijos.

Išgirdusi šiuos žodžius, Dejanira labai nuliūdo. Ji negalėjo įtikėti savo nelaime, vengė ir galvoti apie Heraklio išdavystę, tačiau iš širdies gelmių klastingai ir tyliai išplaukdavo abejonės, kurios pančiodavo ją įtarumo ir nepasitikėjimo pančiais.

Karalienė raudodama slankiojo po kambarius kaip šešėlis. Staiga tarp tarnaičių ji pamatė Ijolę. Dejanira stovėjo prie kuodelio ir su liūdesiu žvelgė į pablyškusią mergaitės veidelį, į jos nulinkusius grakščius pečius, į auksines vešlių plaukų garbanas. Matydama šį paniekintą grožį ir jaunystę, galvodama apie nelaimingą belaisvės dalį, apie jos užmuštą tėvą ir brolius, karalienė nepatyrė jokio džiaugsmo, nes skaisčioj Dejaniros širdy nebuvo vietos kerštui. Ji gailėjosi Ijolės, kurios grožis tapo prakeiksmu ir pražudė tėvynę, o tėvui ir broliams atnešė mirtį.

Lėtai nuėjo sau Dejanira, netarusi Ijolei nė žodžio.

Juk nekalta Eurito duktė. Tokia pat, o gal ir labiau už ją nelaiminga.

Ūmai jai toptelėjo kokia mintis. Ji greitai pašoko iš lovos, pribėgo prie senos skrynios, atsivežtos dar

iš tėvo namų Etolijoje, atvožė dangtį ir, skubiai pasiraususi tarp drabužių, kažką pasičiupo.

Tai buvo kentauro Neso dovana. Dabar ji pravers. Tik greitai reikia veikti. Heraklis įžengs į namus tik ją, o ne Ijolę mylėdamas.

Dejanira užsidarė kambaryje, pasiėmė iš skrynios brangų apdarą, patrynė jį vandeniui, praskiestu kentauro krauju, ir įdėjo dailiai raštuoton dėžėn. Medžiaga žerėjo skaisčiai kaip rubinas ir atrodė tikrai verta karaliaus pečių.

Tuomet Dejanira pasišaukė Lichą ir sako:

– Nunešk mano vyrui Herakliui šį drabužį, pačios rankomis austą. Tegul jį, kaip kuklią mano dovana, užsivelka per iškilmes, kada nemirtingiems dievams atnašaus padėkos aukas. Paimk dar šį žiedą kaip ženklą, kad esi mano siūstas.

Lichas tučtuojau išvyko į kelionę, o jam iš paskos išėjo vyriausias, Heraklio mylimiausias sūnus Hilas, kuris niekaip negalėjo sulaukti tėvo.

Valandos eina lėtai. Nerasdama vietos iš nerimo, Dejanira slampinėja be darbo po visus rūmus. Apie vidudienį ji atsidūrė kambary, kur dažė tą drabužį savo vyrui. Ji atkreipė akis į vilnos gniužulą, kuri mirkė į kentauro kraują. Su juo karalienė trynė medžiagą ir skubėdama čionai paliko. Pasibaisė-

jusi jinai pamatė, kad kraujas keistai suputojęs ir virtęs gelsvai žaliais nuodais, o jie spėję pragrauzti net skrynią toj vietoj, kur gulėjo gniūžulas.

Nelaimės nuojauta apėmė Dejanirą.

Nebegalėdama nusėdėti rūmuose, ji išėjo už vartų pažiūrėti į kelią.

Kas ten? Ar ne Hilas? Bet koks pasikeitęs? Dievai! Kas gi nutiko?

- Dejanira, - tarė sūnus, - kodėl užtraukei nelaimę mano tėvui didvyriui? Ak, nebus gyvenimo nei tau, nei man!

Motina sustojo, prispaudusi ranką prie krūtinės, ir nebegalėjo pratarti nė žodžio.

- Grižau pas tėvą, - trūkčiomis kalbėjo toliau Hilas, negalėdamas sutramdyti ašarų, - ir pamačiau jį tą akimirką, kai krovė auką ant dievų aukuro. Kai mes atėjom, jis labai apsidžiaugė ir, paėmęs iš Licho rankų tavo niekšingą dovaną, ėmė gėrėtis dailiu apdaru. Beregint jį apsigerbęs, tėvas žengė su peiliu rankoje prie Dzeuso aukuro paskersti dvylikos juodų gražuolių jaučių.

Staiga, aukos dūmams pradėjus kilti į viršų, Heraklis susverdėjo, prakaito lašai išmušė jo kaktą, skausmas iškreipė veidą, ir visas kūnas ėmė virpėti. Tėvas norėjo nuo savęs nusimesti apdarą, kuris

deginu gyva ugnim, bet deja! Jis buvo įsigraužęs į kūną ir tik su oda galėjai atplėšti.

Pamišęs iš skausmo, jis ėmė šaukti nežmonišku balsu ir keikti Lichą, tavo nelemtą pasiuntinį. Svirduliuodamas Heraklis stvėrė jį ir nusviedė į pajūrio uolas. Žmonės ėmė šauktis dievų pagalbos, ir niekas nedrįso prie tėvo priėti, bijodami Licho dalios. Tuomet Heraklis krito ant žemės ir įsiutęs prakeikė tave, žudike, kad pasmerkei tokioms kančioms. Pagaliau jis pažvelgė į mane ir sušuko:

– Hilai, mano sūnau mieliausias, jei dar tavo širdy rusena meilė tėvui, paimk mane iš čia ir pargabenk namo, kad nemirčiau svečioje žemėje.

Ir šit jį atvežiau čionai mirštantį nuo baisių kančių, gali pasižiūrėti, žiauruole, savo darbo! Didžiausią Heladės didvyrį nužudei, Dejanira! Nuo šiol tu man nebe motina! Vargas man! Vargas tau! Vargas mums visiems! Dievų pyktis atsikreipė prieš mus!

Išgirdusi šiuos sūnaus žodžius, Dejanira ištiesė į priekį rankas, tarsi nuo ko gindamasi, ir pamažu nusliūkino, klupdama kaip neregė.

Tuomet prie Hilo priėjo sena auklė, kuri žinojo savo valdovės paslaptį. Išgirdusi jaunikaičio žodžius, jam viską apsakė: kaip Dejanira kentėjusi dėl Ijolės, kaip ji gavusi iš kentauro Neso dovaną, kaip kara-

lienė norėjusi grąžinti sau vyro širdį, ir tik čia jos kaltė.

Jaunikaitis net išbalo ir nubėgo pilin paskui motiną. Tačiau buvo jau per vėlu. Dejanira gulėjo ant lovos be gyvybės ženkle, iš nevilties nusidūrusi kalaviju. Sūnus sukniubo prie motinos, kurios mirtį patsai pagreitino.

– Sūnau, sūnau, kur tu? – iš alpulio pažadino jį tėvo balsas. Draugų padedamas, Heraklis atsvirduliavo į rūmus. – Imk mano kalaviją ir perverk mane, kad baigtųsi kančios! Matai, juk aš, Heraklis, kaip moteris verkiu iš skausmo! Pažvelk į mane – tai aš, užmušęs Nemėjos liūtą, sutramdęs Diomedo žirgus, įveikęs Erimanto šerną, aš, nepabūgęs Tartaro tamsybių, pagrobęs iš pragaro patį Cerberį. Nei dievas, nei žmogus, nei joks laukinis žvėris manęs nėra nuveikęs, o kritau nuo silpnos moters rankos. Ak, užmušk mane, sūnau Hilai, ir atkeršyk už mano mirtį!

Staiga didvyris nutilo. Ant lovos jis pamatė savo žmonos Dejaniros lavoną. Kruviną kalaviją laikanti ranka buvo sustingusi ant krūtinės.

Pyktis atlėgo didvyriui, širdį suspaudė neapsakomas gailestis, kai jis sužinojo, kaip viskas atsitiko.

- Ak, mylimoji Dejanira! Kaip galėjai pagalvoti, kad aš lioviausi tave mylėjęs? O su tavim, klastin-gasai Nese, Požemiuose atsiskaitysiu.

Jis liepė su pagarba palaidot Dejaniros kūną, o pats, kad ir skausmų kankinamas, bet jausdamas artėjant mirtį, pasišaukė prie lovos sūnų su Ijole, savo skaisčiaake belaisve, ir juodu sutuokė.

Tuomet Heraklis įsakė save užnešti į Oitos kalno viršūnę. Iš pušų rąstų ten buvo sukrautas milžiniškas laužas. Heraklis vargais negalais užlipo ant jo ir liepė padegti. Tačiau niekas iš jo artimųjų nenorėjo tai padaryti. Visų širdis spaudė skausmas ir gailes-tis. Niekas nedrįso pildyti baisaus įsakymo.

Nebegalėdamas klausytis gailiai maldaujančio nelaimingojo didvyrio, kuris jau alpėjo iš skausmo, - Neso nuodai jam draskė vidurius, o deginantys marškiniai kurstė vis didesnę karštį jo gyslose, - senasis draugas Filoktetas žengė prie laužo ir padegė jį su liepsnojančiu deglu. Atsidėkodamas už šitą paskutinę paslaugą, Heraklis bičiuliui atidavė savo taikliąsias strėles ir pergalingą lanką. Kai lieps-nos apėmė sausus rąstus, aplinkui didvyrį sustoję žmonės ėmė vaitoti.

Staiga giedrą mėlynę perskrodė žaibai, ir į lieps-nojančią laužą trenkė perkūnas. Sidabrinis debesis

apgaubė laužą ir, dundant griautiniui, Heraklį nunešė į Olimpą.

Kai laužas baigė degti, ir beliko vien krūva pelenų, priėjo sūnus, giminės ir bičiuliai, norėdami urnon surinkti pusdievio palaikus. Tačiau jo kaulų čionai nebuvo nė žymės. Dabar jau niekas neabejojo, kad Olimpo valdovas Heraklį pasiėmė į savo padangių viešpatiją, kur jo laukė nemirtingojo dalia.

* * *

Olimpe tuo laiku buvo didis džiaugsmas ir linksmybė. Heraklį pas dangaus gyventojus atsivedė pelėdakė valdovė Atėnė. O jo galingoji priešininkė Hera, dėl kurios tiek prisikentėjo žemėje, padavė jam maloningą ranką ir priėmė kaip sūnų, paskui į žmonas atidavė dukrą amžinosios jaunystės deivę Hebę. Savo narsumu Heladės didvyris pasiekė didžiausią pergalę, nes nugalėjo Olimpo valdovę, todėl jis ir vadinamas Herakliu – *Heros pašlovin tuoju*.

ALKESTIDĖ

Tesalijoje gyveno narsus karalius Admetas. Jis buvo dievų ir žmonių bičiulis. Visokių menų dievas Apolonas, kitados už slibino Pitono užmušimą metams ištremtas iš Olimpo į žemę, Admetui ganė gyvulių bandas. Karalius nežinojo, kad tasai jaunas, dailus piemuo, kur miškuose ir lankose su arfa groja nuostabias melodijas, yra dievas, tačiau labai jį mėgo ir dažnai kviesdavo prie savo stalo puotauti. Apolonas, po bausmės sugrįžęs į Olimpą, šito nepamiršo.

O karalius Admetas turėjo jauną ir gražią žmoną, vardu Alkestidė. Švelni ir grakšti, ji buvo karaliaus draugė ir patikėtinė.

Kartą karalius, grįžęs iš pergalingo karo žygio, staiga susmuko prie puotos stalo ir griuvo ant žemės be amo.

Tai juodasparnis Tanatas atskrido į karaliaus kambarį aukso peiliu nukirsti drąsiajam kariui kuokšto plaukų ir paaukoti juos Požemio dievui. Jau tamsus mirties šešėlis krito Admetui ant veido, bet apie tai sužinojo Apolonas, dangiškasis jo globėjas. Jis kuo

greičiausiai leidosi į Hado karalystę (netgi dievams tai nebuvo maloni kelionė) ir tokius žodžius tarė Požemio valdovui:

– Ak, teisingasis Hadai ir jūs, baisūs teisėjai Radamantai, Minai ir Ajaksai, sulaikykite Atropo peilį, kad jis be laiko nenutrauktų Tesalijos karaliaus Admeto gyvybės siūlo. Jisai narsus, garbingas vyras ir daug gera Žemėj gali nuveikti. Tai jis vaišindavo mane savo namuose, kai, išvarytas iš Olimpo, klaidžiojau po kalnus ir miškus. Amžiną draugystę jam esu prisiekęs.

Apolonas vos vos palietė auksines dieviškos arfos stygas, ir niūriajame Požemy, kur viešpatavo tamsa ir nuo amžių tebuvo girdėti Stikso šniokštimas, suskambo saulėta daina. Sušvelnėjo rūstus valdovo Hado veidas, netgi Radamantas, Minas ir Ajaksas nusišypsojo visa burna ir pakeitė savo tvirtą sprendimą.

– Tegul Klotė ir Lachesė toliau verpia Admeto gyvybės siūlą. Tačiau Žemėje turi rasti mirtingasis, kuris pats, savo noru, eis į pražūtį už Tesalijos karalių.

Apolonas skubiai grįžo iš Požemio. Bet nei mirštančio karaliaus bičiuliai, nei tarnai, nei karo žygių ar medžioklės bendrai, nei karališkų puotų daly-

viai nenorėjo savo gyvybės aukoti už Admetą. Net senukai karaliaus tėvai, kurie jau viena koja karste buvo, mieliau tiko matyti sūnų nebegyva, o ne patys palikti šitą pasaulį.

Prie mirštančio vyro lovos budėjo nuliūdusi jaunoji Alkestidė. Pro ašaras, kurios temdė akis, jinai matė pageltusius Admeto skruostus, skausmo suraštantas lūpas ir užgesusias akis. Ji buvo praradusi nuovoką, negirdėjo, kas aplinkui dedasi, nematė, kaip tuštėja karaliaus dvaras, kaip iš jo bėga ir po kampus slapstosi seni bičiuliai, net nepastebėjo, kaip į savo kambarius nulindo uošviai.

Paskutinę akimirką nuo skausmo nebylios Alkestidės lūpos virptelėjo, ir ji sušnabždėjo:

– Ak, didysis Požemių valdove, imk mano gyvybę už Admetą. Be savo vyro aš nevaikščiosiu po žemę, nutviekstą ryškių Helijo spindulių.

Sulig tais žodžiais tamsa uždengė jai akis, ir Alkestidė pajuto švelniai prisiliečiant šaltus Nakties sūnaus sparnus.

Vis labiau seko jėgos, bet gėstančiu žvilgsniu ji dar pamatė, kad mylimas vyras Admetas atsisėdo lovoje ir pasitrynė akis. Jau ir skruostai išblyškę paraudo, akys sužvilgo, ir šypsena pasirodė veide.

Bet koks siaubingas buvo jo prabudimas! Prie galvūgalio ant žemės negyva gulėjo mylima jo žmona Alkestidė.

– Ak, rūstusis Hadai! Už ką man tokį žiaurų skyrei likimą! Geriau jau būčiau žuvęs mūšyje, negu išvydęs savo mylimos Alkestidės mirtį! Ką tu man padarei!

Ir iš sielvarto krito ant mirusios kūno.

Kaip tik tuomet pro karaliaus Admeto rūmus Heraklis ėjo ieškoti Diomedo žirgų. Ilgai keliavęs, jis dabar dairėsi nakvynės.

Jau iš tolo nuo rūmų vartų Heraklis išgirdo raudant ir vaitojant miestiečius. Dvariškių minios su gedulo drabužiais lakstė po kiemą, kažką baimingai šnabždėdamosi.

Heraklis greitai žengė į karaliaus kambarius ir ten pamatė liūdną vaizdą. Ant neštuvų gulėjo gražuolė Tesalijos karalienė Alkestidė, o dėl jos pasiaukojimo į neviltį puolęs Admetas bejėgiškai žvelgė, kaip Tanatas neša į Požemius mirusios vėlę.

Karaliaus skausmo sujaudintas, Heraklis galin gom rankom čiupo mirties dievą ir tol su juo grūmėsi, kol Tanatas karalienei grąžino gyvybę.

Tuomet Admeto sielvartas ir gedinčiųjų raudos virto laime ir džiaugsmu. Šermenys dabar paliko

linksma puota, ir visiems virš galvų auksinė Apolono arfa skleidė nežemiškos muzikos garsus. O nenugalimas didvyris džiaugėsi čia susirinkusiųjų laime.

Po to atsitikimo Nakties sūnus ilgai lenkėsi karaliaus pilies, nes negalėjo užmiršti, kaip stipriai jį užsprando buvo nučiupęs didvyris. O visi tesaliečiai po to ilgus metus gyveno ramūs ir sveiki.

ARGONAUTŲ ŽYGIS

Vieną kartą jaunikaitis Jasonas, Esono sūnus, ėjo upės pakrante. Tai buvo sraunioji Anaūra, kuri tekėjo netoli gražaus Tesalijos miesto Jolko. Staiga priešais jį iš griovos išlipo susikūprinusi, susiraukšlėjusi senutė ir paprašė pernešti per upę. Jaunikaitis paėmė senutę ant rankų ir pernešė į kitą upės krantą. Senoji moteris jam padėkojo ir dingo. Jasonas nuėjo toliau, nė nežinodamas, kad tai būta pačios deivės Heros. Ji norėjo išbandyti didvyrį, todėl ir pasivertė į nepažįstamą senutę. Nuo tol deivė tapo galinga Jasono gobėja ir ne kartą jam padėjo.

Jaunikaitis žengė ankstų rytą linksmas, dainas sau niūniuodamas. Jam buvo gera ir smagu. Ei! Dar daug kas gyvenime nenuveikta, tiek tolimų kraštų eikliu žingsniu nepraeita, tiek nepaprastų nuotykių nepatirta, tiek didvyriškų žygių neatlikta!

Užsisvajojęs Jasonas nė nepastebėjo, kad, nešdamas senutę, upės dumble paliko sandalą, ir dabar traukė toliau viena basa koja.

Taip jis atsidūrė prie klestinčio Jolko vartų. Virš miesto dunksančioj kalvoj rūko šventieji aukurai. Tai karalius Pelijas, vyresniųjų ir žynių apsuptas, atnašavo dievams aukas.

Jolko valdovas buvo labai neramus ir prislėgtas. Apie kažką jis sunkiai galvojo ir atidžiai stebėjo praeivių kojas, tarsi ko ieškodamas ant žemės.

Staiga karalius sudrebėjo ir visas išbalo. Jis užlindo už ažuolo ir iš ten išsigandęs stebėjo jaunikaitį, dailų kaip Apolonas, išmintingo žvilgsnio, garbanotų plaukų ir gražaus augumo. Jisai artėjo prie atnašautojų minios. Nerūpestingai atsirėmęs į ietį, jaunikaitis žiūrėjo į aukurų dūmus, kurie lėtai kilo viršun.

Karalius Pelijas negalėjo atitraukti akių nuo jo kojų. Nepažįstamas ateivis teturėjo vieną sandalą, kita koja buvo basa. Pelijas pamatė, kad pildosi jo likimas. Mat kažkada šventojo Delfų orakulo žynė Pitija jam buvo išpranašavusi: „Saugokis to, kuris avės tik vieną sandalą.“

Bet atėjo metai, o lig šiol niekas jam negrėsė. Ir šit dabar tasai jaunas keliauninkas!

„Kas jis galėtų būti?“ – galvojo susijaudinęs Pelijas.

Ir tuojau liepė tarnams kviesti ateivį pasisvečiuot jo rūmuose. Tenai prie vaišių stalo ir išklausinės, kas jis toks, kur ir ko keliauja.

– Esu Jasonas, užaugintas išmintingojo kentauro Chirono. O einu į pasaulį ieškoti nuotykių, nes nusi-bodo man uolų urve, kur vien mokiausi ir medžiojau. Noriu gyventi ir pelnyti šlovę, – žaižaruojančiom akim sušuko jaunas keliauninkas.

Išgirdęs Jasono vardą, karalius Pelijas suvirpėjo, tačiau bemat susitvardė ir dar širdingiau ėmė prašyti savo svečių ragauti vyno ir midaus.

Tik vėlią naktį baigėsi puota, ir Jasonas, nepratęs gerti, tučtuojau kietai užmigo jam skirtam kambary.

O Pelijas, likęs vienas, suko galvą, kaip pragai-šinti tą neprašytą svečią. Savo pilyje jo užmušti negalėjo, nes Jasonas, kaip svečias, kuris valgo jo duoną ir miega po jo stogu, pasidarė neliečiamas. „Betgi galima kam liepti nužudyti, kai tik išeis už miesto vartų“, – galvojo klastingasis valdovas.

– Taip, teisybė, šitaip bus geriausia. Reikia tuoj pat pasišaukti galvažudį iš priemiesčio. Jau ne kartą jis rūmuose atliko visokius juodus darbus.

Tuo laiku Jasoną iš gilaus miego prižadino kaž-koks negirdėtas ir įkyrus balsas viršum lovos.

Pro miegus atsisėdo jaunikaitis ir pamatė priešais save susiraukšlėjusį senį su prastu tarno apdaru.

– Pabusk, pone, negaišk nè valandėlės! – šnabžda virpančios lūpos.

– Kas nutiko, seni, kam mane žadini? Negi šiam krašte tokie keisti papročiai, kad svečiui neleidiama ramiai išsimiegoti?

– Atleisk man, Jasonai, ir išklausk, ką tau pasakysiu. Ar žinai, kieno namuose esi? Savo tėvų rūmuose, kur prieš dvidešimt metų gimei. Ir visas Jolkas yra tavo palikimas, lygiai kaip ir šie prašmatnūs rūmai.

– Seni, ar ne per daug vienas iš mudviejų esame vyno išgėrę? – pradėjo juokauti Jasonas.

– Nepertark manęs, pone, maža turime laiko. Senasis Pelijas jau tikriausiai ką sugalvos, kaip tave nugaluoti. O tu turi atkeršyti už savo šlovingojo tėvo Esono skriaudą. Greičiau apsirenk, Jasonai, ir eime pas tėvą, kuris su ilgesiu tavęs laukia. Jau jam sakiau apie tavo atvykimą. Aš poną iš karto pažinau, kai tik pamačiau aukų kalvoj, – baigė pasakoti tarnas ir greitai padavė jaunikaičiui drabužius.

Jasonas, jau visai prabudęs po tų nelauktų naujienų, sutriko ir apsidžiaugė, kad netrukus pamatys lig šiol neregėtus tėvus, liepė tarnui tučtuojau

vesti į jų namus. Pakeliui iš seno tarno ir išgirdo savo istoriją.

Prieš dvidešimt metų Jolką valdė narsus ir garbingas karalius Esonas. Jisai turėjo gudrą ir pavydų brolių Peliją, kuris tik dėjosį jį mylįs, o iš tikrųjų tegalvojo, kaip paveržti iš jo tėvo palikimą ir pačiam atsistoti į sostą. Jis apginklavo stiprią kariauną ir vieną naktį slapta užpuolė brolio miestą.

Po trumpo mūšio – mat nei Esonas, jei Jolko gyventojai nesitikėjo užpuolimo – užėmė pilį ir išvarė brolių su žmona ir mažu sūneliu. Tačiau baidulius ir nuožmus Pelijas po to niekur ramybės nerado. Nors Esonas kautynėse buvo sunkiai sužeistas ir jau niekuomet nebeatgavo visų jėgų, Pelijas būkštavo jo įpėdinio, mažojo Jasono, kuris užaugęs gali atimti klaidą užgrobtą valdžią.

Todėl karalius nusprendė brolių užmušti.

Pelijo ketinimus sužinojo senas išvarytojo karaliaus tarnas ir perspėjo Esoną, kokiam piktam darbui rengiasi jo brolis. Tuomet Esonas visiems apskelbė, kad jo sūnus Jasonas staiga mirė, o ištikimam tarnui liepė berniuką išsiųsti pas senąją Chironą, gerąjį kentaurą, kuris jau ne vieną didvyrį išauklėjo.

– Šitaip ir išsaugojom tau gyvybę, Jasonai, – baigė pasakoti senis.

Didžiai apsidžiaugė Esonas ir jo žmona, pamatę savo sūnų užaugusį. Jis buvo toks gražus, tvirtas, kupinas jaunatvės, kad net nušvito jų vargana pastogė, kurioje drauge su keliais tarnais gyveno. Kiaurą naktį Jasonas tarėsi su tėvu, ką reikia daryti, kad atgautų palikimą ir sostą.

Ankstų rytą Jasonas su lanku ir Chirono ietimi išėjo į Pelijo rūmus. Karalius jį meiliai priėmė ir paklausė, kodėl taip anksti atsikėlęs.

– Pelijau, – tarė Jasonas, – nevadinu tavęs karaliumi, nes toks nesi. Nenoriu dėtis tavo draugu. Aš viską žinau ir reikalauju grąžinti palikimą, kurį išplėšei iš mano tėvo Esono.

Išgirdęs tuos žodžius, Pelijas išbalo ir ilgai negalėjo pratarti žodžio iš pykčio ir baimės. Pagaliau jis susitvardė ir klastingai šyptelėjo, tardamas:

– Esi įžūlus, jaunikaiti, žiūrėk, kad dėl to gailėtis negautum. Tačiau jaunystė turi savo teises, todėl senatvė privalo būti pakanti. Taigi ir aš tau atleidžiu, Jasonai, mano brolio Esono sūnau. Aš neužginu tau tėvo palikimo teisės, juoba kad esu senas, ir neilgai gausi laukti sosto, juk Afroditė man nedavė sūnų.

– Nė nemanau laukti tavo mirties! Dar šiandien pat į Jolko sostą turi sėsti mano tėvas, teisėtas val-

dovas. Kitaip mudu grumsimės, – iš didžio atrėžė Jasonas.

Gudrusis karalius, žinodamas, kad jaunikaitis, Chirono išauklėtas griežtai pagal įstatymus ir papročius, tučtuojau sumetė klastą, kaip nekenčiamu brolienu nusikratyti.

– Gerai, Jasonai, mielai atiduočiau tau karalystę, nes man, prisipažinsiu, įgriso valdymo vargai, tačiau dievų valia aš negaliu to padaryti, kol neišpildysi vienos sąlygos.

– Sakyk, kokia ta sąlyga!

– Švento Delfų orakulo pasakyta, kad po manęs Jolko sostą gaus tik tas, kas virš karaliaus lovos pakabins auksinį avinėlio kailį iš Kolchidės.

Po tų žodžių Jasonas susimąstė, tačiau, būdamas išauklėtas dievų pagarboj, nediršo priešintis ir tarė:

– Aš tau atnešiu tą auksinį kailį, tačiau prieš tą žygį turi priimti į pilį mano tėvus, nes negaliu nė galvoti, kad jie lindi varganoj lūšnoj, o tu naudojiesi jų teisėmis, kurias esi pamynęs.

Matydamas, kad kitaip nebus, Pelijas sutiko. Jisai tikėjosi, kad tolimam žygyje Jasonas tikrai žus, o jis susidoros jau su paliegusiu Esonu.

* * *

Orchomenos mieste Beotijoje tarp žydinčių alku stovėjo karaliaus Atamanto rūmai. Jo žmona buvo rūko ir debesų deivė Nefelė. Juodu turėjo du vaikus, sūnų Friksą ir dukrelę Helę.

Vaikai laimingai gyveno savo tėvų namuose. Jie žaidė alyvų giraitėse, šokinėjo lankose, skynė gėles miškų laukymėse ir gaudė margasparnius drugius. Rūmai skardėjo nuo Friksos ir Helės juoko, laimė nebuvo nusigrėžusi nuo karaliaus šeimos.

Deivė dažnai pasikinkydavo žirgus į stebuklingus ratus ir vežiodavo vaikus po dangų, o balti debesėliai lenkdavo savo valdovės žydrają vežimą.

Kvapnus zefyras pamažėliais sūpuodavo jį važinėjantis.

Vieną kartą Friksas ir Helė išbėgo į kalno šlaitą ir laukė, kaip visuomet, kada žydrais rūko ratais sugrįš jų miela motulė. Jau besileidžianti saulė auksino kalnų keteras, miškai ėmė skęsti violetinėse sūtemose, jau laukus apgaubė rūkas, o žydrųjų motinos ratų vis nematyti. Gal ji užmiršo juos savo tolimoj padangių kelionėj?

– Neverk, Hele, motulė tikriausiai atvažiuos ir pasiims mus, – guodė verkiančią sesutę Friksas.

Bet veltui vaikai kasdien dairėsi motinos ratų. Dangus atrodė labai tolimas ir nemielas.

Bėgo laikas, auksingasis Helijas jau daug kartų apsuko dangų, o Nefelė vis nesirodė. Karalius Atamantas vedė antrą kartą, ir piktavalė Ina, Tėbų karalaitė, tapo Frikso ir Helės pamote. Jinai buvo graži, tačiau kietos ir šaltos širdies. Ina nekenė deivės Nefelės vaikų ir visaip stengėsi jų nusikratyti.

Kartą drauge su tarnais ji verdančiu vandeniu nuplikino sėjai parengtus grūdus. Pavasarį grūdai nesudygo, laukai liko pliki ir tušti. Badas pažvelgė į karaliaus Atamanto valdinių trobas, ir žmonės šią nelaimę laikė dievų pykčio ženklą.

Tuomet karalius išsiuntė tarnus pas orakulą, kad tasai patartų, ką daryti, kaip dievus permaldauti. Piktoji Ina papirko tarnus ir liepė jiems karaliui sakyti, kad dievai reikalauja paaukoti Friksą ir Helę.

Ir nelaimingas tėvas turėjo paaukoti savo vaikus žiauriam įstatymui.

Buvo paskirta kruvinos aukos diena. Ina džiaugėsi. Pagaliau ji atsikratys nekenčiamų povaikių. Tačiau paskutinę naktį Friksui prisisapnavo motutė Nefelė, liepė pasiimti seserį ir tučtuojau bėgti iš rūmų. Ir pasakė, kad už miesto laurų miškely jų lauks avinėlis; jis ir nuneš į tolimus kraštus, kur joks pavojus nebegrės.

Friksas prižadino sesutę, paėmė ją ant rankų ir slapta išsmuko iš rūmų.

Viskas buvo taip, kaip motinos sakyta. Jau iš tolo vaikai išgirdo bliaunant avinėlių, o kai jį pamatė, net sušuko iš pasigėrėjimo. Tai buvo ne paprastas, o auksavilnis avinėlis, kuris mokėjo kalbėti žmogaus balsu ir oru skristi.

Vaikai susėdo jam ant nugaros. Mažoji Helė iš visų jėgų laikėsi už aukso vilnos. Stebuklingasis avinas akies mirksniu pakilo į orą. Kalnai, salos ir jūros tik šmėkščiojo vaikams pro akis taip pašėlusiai skrendant.

Staiga tolumoj sugrumėjo duslus griaustinis. Danguje skriejo juodi debesų kamuoliai, genami vėtros. Apačioj grėsmingai riaumojo jūra.

Juoda naktis užgesino dienos šviesą, ir žemę apgaubė tamsa. Vaikai, virpėdami iš šalčio, prisiglaudė prie kito.

Išsigandusi Helė ėmė verkti ir iš baimės paleido aukso vilną. Susisuko mergaitei galva, ir ji nukrito į jūrą, kuri nuo tol vadinama Helespontu, arba Helės jūra.

O Friksas laimingai nuskrido į pasakų šalį Kolchidę. Ji buvo prie Juodosios jūros, nuo tol vadi-

namos Svetingaja, nes jos krantuos prisiglaudė vargšas tremtinys.

Kolchidės valdovas, Saulės sūnus Ajetas, berniuką širdingai priėmė, pavaišino jį ir apgyvendino savo rūmuose. Friksas labai mylėjo auksinį avinėlį, kuris priminė jam prarastą motiną ir seserį, ir niekuomet su juo nesiskirdavo. Dažnai su savo padangių ristūnu jis leisdavosi į ilgas keliones ir ne kartą aukštai tarp besileidžiančios saulės nurausvintų debesų sutikdavo savo motinos Nefelės žydruosius ratus.

Kai stebuklingo avinėlio dienos baigėsi, Friksas jo auksinį kailį padovanojo savo geradariui karaliui Ajetui, o tas pakabino jį ant ažuolo šventajame Arėjo alke.

* * *

Klatingasis Pelijas šito kailio parnešti ir išsiuntė jauną didvyrį.

Jasonas kuo skubiausiai po visą Heladę išsiuntinėjo šauklus, kurie skelbė žinią apie tolimą užjūrio žygį.

Dar nė vienas graikas nebuvo nusigavęs lig to nuošalaus krašto, apie kurį sklido tik neaiškūs pasa-

kojimai. Todėl žymiausi didvyriai, narsiausi ir šlovingiausi kariai panoro dalyvauti žygyje, patirti nepaprastų nuotykių ir nuveikti didžių darbų, kurie Graikijos vardą išgarsintų pačiuos tolimuos pasaulio kampuos.

Taigi į Jolką atvyko didysis pusdievis Heraklis, visoj Heladėj pagarsintas didvyris, ir narsusis Atėnų karalius Tesėjas drauge su savo neatskiriamu bičium Piritaju, ir du broliai Dioskurai, Dzeuso sūnūs – Kastaras ir Poliuksas, kurie taip mylėjosi, kad ir po mirties nesiskyrė, o Dzeuso valia ir šiandien šviečia danguje kaip Dvynių žvaigždynas; atvyko ir jaunas, bet šlovingas karžygis Nestoras – tasai pats, kur tiek apdairumo ir išminties Trojos kare parodė. Čia buvo ir žvitriaakis Linkėjas, ir drąsusis valdovas Pelėjas, būsimasis Achilo tėvas, ir sparnuotieji Šiaurės vėjo Borėjo sūnūs Kalaidas ir Dzetas, ir jaunylis Pelėjo brolis Telamonas, iš Argo atvažiavo šlovingas karalius pranašas Amfiarajas, o galiausiai atvyko Tėbų karalius Amfionas ir dieviškasis dainius Orfėjas su savo arfa.

Paakinti tokių nuostabių vyrų, dalyvauti žygyje plaukė ir plaukė dar daugiau narsuolių. Galop prisirinko apie penkiasdešimt – pats helėnų jaunikaičių žiedas.

Pagal deivės Atėnės nurodymus buvo pastatytas didelis laivas su penkiasdešimčia irklų ir pavadintas Argu, tai reiškia greituoju. Jo priekyje buvo išpjaustyta Jasono globėjos Heros statula. Tai buvo pirmas didelis Heladės laivas. Laivo vairininku tapo narsusis Tifis.

Buvo sudėtos aukos dievams, ir vieną ankstų pavasario rytą argonautai, palydėti Jolko ir jo apylinkių gyventojų, išplaukė į tolimą kelionę parsigabenti auksinio kailio ir pelnyti šlovės.

Oras buvo nuostabus. Traukė stiprus pietryčių vėjas, ir linksmi plazdėjo Argo burės, išpūstos kaip balti debesys. Sidabraspalviai delfinai šokinėjo apie laivą, išnirdami iš jūros bangų. Jaunatviška linksmybė, aistra ir narsa degė žygio didvyrių veidai.

Jau kelias savaites be jokių nuotykių nešė juos palankus vėjas. Maloningi graikų dievai draugiškai šypsojosi argonautams iš Olimpo aukštybių, nes jie mėgo drąsias mirtingųjų širdis ir veržlų jaunatviškumą.

Taip jie priplaukė Lemną ir nusprendė čia išlipti į krantą pailsėti, nes prie irklų ir burių buvo labai nusiplūkę. Kai tik pririšo Argą prie uolos ir atsidūrė pakrantėje, juos bemat apsupo daugybė moterų. Pašėlusio džiaugsmo pagautos, jos ėmė šokti apie

argonautus ir dainuoti kokią nuostabią, negirdėtą dainą.

Keistas buvo tų salos gyventojų likimas. Prieš daugel metų jos užsitraukė Afroditės pyktį, ir už bausmę deivė nuo jų nukreipė vyrų širdis; užuot mylėję, jie ėmė savo žmonų ir mylimųjų nekęsti ir jomis bjaurėtis. Todėl ir sugalvojo jas mesti ir iš netolimos Trakijos sau kitas žmonas parsigabenti. Tuomet paniekintos Lemno moterys sumanė baisų kerštą. Slaptom pasitarusios, jos ryžosi vieną naktį saloj išžudyti visus vyrus. Taip ir padarė. Suteptos nusikaltimo, prakeiktos visų dievų ir žmonių, nuo tol jos vienišos gyvena saloje, apšlakstytoje jų vyrų ir brolių krauju.

Argonautai ilgai neužgaišo pas lemnietes – nenorėjo toj prakeiktoj žemėj teršti vardo. Salos gyventojų su ašarom ir aimanom palydėti, pasiėmę vandens ir valgio, jie išplaukė į tolesnį kelią.

Paskui nusigavo prie žaliųjų Frigijos krantų, kur buvo Kisiko miestas. Bet čia liovėsi pūtę palankūs vėjai, ir grakštusis Argas ilgai liko stovėti nurimusių jūroj. Nė mažiausias vėjelis nedrumstė lygaus paviršiaus. Didvyriai leido dienas medžiodami laukinius žvėris arba vakarais prie židinio porindami apie drąsius žygius ir tolimas keliones, o jiems vadovavo

Heraklis ir Tesėjas, kurie jau buvo patyrę gausybę nuotykių. Tačiau labiausiai karžygiai mėgo klausytis Orfėjo skambinimo. Tuomet visa nutildavo, net jūra ramiau šniokšdavo, tarsi ir ji būtų norėjusi pasiklausyti dieviškosios arfos muzikos.

Ir toliau nesulaukdami vėjo, didvyriai ėmė nerimauti ir nekantrauti. Tuomet jie užlipo į aukštą kalną, norėjo iš ten pasidairyti po apylinkes, taip pat duoti auką dievams, o ypač Jasono globėjai Herai, kad jinai siųstų palankų vėją. Aukų dūmai kaip stulpas pakilo aukštai į giedrą dangų, ir staiga padvelkė gaivus vėjo gūsis, o jūroj suputojo balti bangų karčiai. Padėkoję Olimpo valdovei, argonautai skubiai nusileido prie kranto nustumti į vandenį pririšto laivo. Bet apačioj jie sustojo kaip įbesti.

Visa pakrantė buvo nusėta akmenų nuolaužom ir baisių milžinų lavonais. Ant vienos uolos jie pamatė Heraklį su kuoka rankoj grumiantis prieš tris milžinus, kurie į jį svaidė akmenis ir su šaknim išrautus medžius.

Pačiu laiku atbėgo draugai, nes Heraklio jėgos jau seko. Dabar lengvai jie įveikė likusius užpuolikus ir po trumpo poilsio, nebenorėdami ilgiau būti nesvetingoj žemėj, nuplaukė nuo kranto. Pasirodo, jiems atnašaujant aukas ant kalno, laukiniai milži-

nai, šitos žemės gyventojai, nusprendė prieplauką užverst akmenimis, atkirst didvyriams kelią, o naktį juos užklupt ir išgalabinti. Bet laimė, kad jie užtaikė Heraklį, kuris liko pakrantėj prie laivo ir juos gerai pamokė.

Nešamas palankaus vėjo ir varomas penkiasdešimties tvirtų irklininkų, Argas kaip kregždė skrodė jūrų gelmes. Dabar jie plaukė palei kalnuotos Traikijos apsnigtus krantus ir po ilgos kelionės išlipo Bitinijos įlankoje. Krašto gyventojai juos priėmė sveitingai ir su smalsumu apžiūrinėjo jų ginklus ir drabužius, klausėsi helėnų kalbos.

Heraklis atsistojo nuo puotos stalo ir nuėjo į netolimą mišką nusikirsti storos šakos irklui, nes senasis jam buvo sulūžęs.

Su argonautais plaukė ir jaunėlis Hilas, Heraklio mylėtinis ir augintinis, kuriuo garsus didvyris rūpinosi kaip tikru sūnumi.

Tada Hilas atsistojo nuo stalo, pasiėmė ąsotį ir nuėjo į miško šaltinį vandens atsigaivinti. Netoli stovyklos tankiuos brūzgynuos buvo gilus šaltinis. Jaunikaitis pasilenkė prie sidabrinio vandens. Kaip tik patekėjo mėnulis, ir vandeny atsimušė virpantis ir siūbuojantis bangose Hilo veidas. Šlamesio pažadinta, iš vandens išniro šaltinio nimfa ir, pamačiusi

jaunikaitį, susižavėjo jo grožiu. Apkabinusi ranka berniuko kaklą, išitraukė jį į gelmes.

Hilo riksmą išgirdo Heraklis. Jis tučtuojau pasi-
leido per krūmus ton pusėn, kur sušuko berniukas.

Kai jis atbėgo prie šaltinio, sujudintam vandeny
dar tebesklido ratai. Baisiai nuliūdo Heraklis, pra-
radęs savo augintinį. Nenorėjo patikėti jaunikaitį
mirus ir ryžosi jį surasti; visaip jisai svarstė: gal kur
pagrobė laukiniai krašto gyventojai, o gal girioje
pasiklydo. Ne, jis berniuko nepaliks, nieko nepa-
darysi, neplauks su argonautais į jų šlovingą žygį,
tekeliauja vieni, tebūnie jiems dievai maloningi. Jis
nekels kojos iš čia, kol neras vargšo Hilo, kuriam
atstojo ir tėvą, ir motiną.

Veltui jam draugai aiškino, kad Hilas tikriausiai
nuskendęs šaltinyje, nes ant kranto rastas tuščias
ąsotis. Heraklis buvo neperkalbamas ir liko tame
krašte apgailėtas draugų, kurie kitą dieną išplaukė
tolesnėn kelionėn.

Dar ilgai argonautai matė ant kranto galingą
didvyrio figūrą, kol toji pagaliau dingo iš akių.

Argonautai plaukė toliau ir toliau pasitikti savo
likimo. Netrukus jie atsigavo į Trakijos Salmidesą,
kur gyveno karalius Finėjas. Jo žmona buvo gražuolė
Borėjo duktė Kleopatra, kurią, piktavalės burtinin-

kės Idos prikalbėtas, karalius laikė uždaręs kalėjime.

Dievai skaudžiai nubaudė Finėją. Jis buvo apdovano-
tas aiškiaregio galia ir žmonėms spėdavo likimą. Todėl dabar Apolonas, jau seniai pavyduliavęs tokio žinojimo, atėmė jam akių šviesą ir užleido baisias paukštes su moters veidu, vadinamąsias harpijas. Jos grobdavo iš po rankų nelaimingam karaliui valgių ir gėrimą arba taip bjauriai jį apteršdavo, kad Finėjas visiškai badmiriavo. Ir taip turėjo trukti tol, kol išsipildys pranašystė: Finėjo bausmė pasibaigsianti, kai podraug su graikų jūreiviais atplauksią Borėjo sūnūs.

Taigi viltis atgijo senio širdyje, kai sužinojo atplaukiant graikų laivą. Išėjo jis iš savo urvo ir suklusęs žvelgė jūros pusėn, tarsi būtų stengęs įveikti savo akių tamsybę. Galgi iš ten atplaukia išgelbėjimas.

Argonautai išlipo į krantą ir nuėjo į karaliaus rūmus viešnagėn. Bet tenai jie rado tik išsigandusius tarnus, tuščius, apleistus, voratinklių ir šikšnosparnių pilnus kambarius, kurie vien liūdesį tekėlė.

Sužinoję Finėjo nelaimę, argonautai kuo greičiau nuskubėjo į urvą, kur gyveno savo pilį palikęs karalius. Jie pamatė prie angos stovintį susikūpri-

nusį senį, kuris nejudėdamas žvelgė į jūrą. Pagailo didvyriams karaliaus. Tai buvo vien žmogaus šešėlis. Sudžiūvęs – tiesiog vieni kaulai, – atsirėmęs į šakotą lazda, jis visas virpėjo iš alkio ir nusilpimo. Kai argonautai priėjo arčiau, jisai pakėlė ranką ir sušuko:

– Ak, didieji Heladės karžygiai! Juk iš tiesų čia esate jūs, apie kuriuos kalbėjo Dzeuso orakulas, pasigailėkite manęs vargšo ir pagelbėkite! Aš esu Agenoro sūnus Finėjas, toks pat graikas, kaip ir jūs. Buvau trakų karalius, o žmoną turėjau gražuoją Borėjo dukterį Kleopatrą. Sunkiai aš jai nusikaltau, bet jau ganėtu už tai atgailauti. Ar tarp jūsų nėra Borėjo sūnų Dzeto ir Kalaido? Jau daugel metų aš jų laikiu, dieną naktį maldauju rūščiuosius dievus, kad juos greičiau atsiųstų.

Sulig tais žodžiais iš argonautų būrio žengė du jaunikaičiai su sparnais ant pečių, apkabino jį, širdingai priglaudė ir pasakė, kad išvaduos iš piktųjų harpijų smurto. Tučtuojau jie pataisė nelaimingajam valgio ir pastatė ąsočius vyno. Bet kai tik karalius ėmė valgyti, su triukšmu atskrido šnypšdamos plėšikės paukštės ir kaip padūkusios puolė prie maisto. Didvyriai norėjo jas nubaidyti šauksmais ir lazdomis, tačiau šlykštūs padarai taip pasmardino orą, kad jie

gavo sprukti, užsiėmę nosis. O vargšas Finėjas liko vienas prie tuščio ir apdergto stalo.

Staiga pakilo vėjas, ir šviežias gūsis išsklaidė bjaurų kvapą. Tai Kalaidas ir Dzetas, narsūs Borėjo sūnūs, išskleidė sparnus ir su kardais ėmė baidyti šlykščias paukštes.

Harpijos šnypšdamos pakilo į orą, o sparnuoti didvyriai puolė jas vytis. Nusiginė lig pat Stikso slėnio, ir iš ten harpijos niekuomet nebesugrįžo į Finėjo kraštą.

Dabar Borėjo sūnūs paleido iš kalėjimo savo seserį ir jos du sūnus, kuriuos apakino piktoji Ida. Kleopatra palietė ranka savo sūnums akis ir sugrąžino regėjimą. Borėjų šeima vėl paliko laiminga.

Finėjas nežinojo, kaip atsidėkoti narsiems didvyriams. Už tai išmintingasis aiškiaregys šitokį davė jiems patarimą:

– Jūs priplauksite sąsiaurį, kuriam iš dviejų pusių stūkso didžiulės uolos Simplegadės. Tai dvi judamos akmeninės baidyklės, kurios plauko po jūrą. Lygiais laiko tarpais jos suartėja, uždaro sąsiaurį ir sutraiško viską, kas tik ten pakliūva. Jei nenorite žūti tarp tų uolų, pirma paleiskite balandį, ir kai tik Simplegadės susiglaus, tučtuojau pasirenkite irkluoti. Netrukus jos pradės viena nuo kitos tolti,

o tada turite kaip strėlė tarp jų pralėkti, kitaip jums neišvengiama mirtis.

Karžygiai padėkojo karaliui ir, jo palaiminti, išplaukė toliau.

Finėjo sūnūs sėdo prie irklų vietoj Heraklio ir Hilo ir išplaukė drauge su argonautais.

Gana ilgai jie yrėsi be jokių kliūčių, bet staiga jūra baigėsi sąsiauriu, ir jie iš tolo pamatė niūrius Simplegadžių siluetus.

Pamokyti išmintingojo Finėjo, argonautai į priekį paleido balandį. Paukštis taip greitai praskrido, kad grėsmingos uolos nespėjo susiglausti ir jo sutraiškyti. Tuomet didvyriai pagal Orfėjo ženklą iš visų jėgų užgulė irklus ir tą pat mirksnį, kai akmeninės baidyklės atšlijo viena nuo kitos, greitai praplaukė sąsiaurį.

Prakaitas žliaugė argonautams nuo pečių, raumenys buvo įtempti iš paskutiniųjų, lygus bangų teliuškavimas susiliejo su švelniais Orfėjo arfos garsais, ir Argas greitai kaip mintis skriejo į laisvę, į atvirą jūrą! Pagaliau! Pagaliau! Toli liko sąsiaurio nasrai, ir argonautai išplaukė į Svetingosios jūros platybes.

O Simplegadės nuo tol sustingo vietoje ir niekuomet jau nebepajudėjo.

Dabar su naujom jėgom argonautai plaukė vis toliau ir toliau. Vakarop jie pasiekė amazonių kraštą. Termodonto upė čia nešė savo sraunius vandenį į jūrą. Prisimindami Finėjo perspėjimą, keliautojai nelipo iš laivo, tik prisiyrė prie kranto ir nakvojo denyje po atviru dangum ir pro ausis nepraleido nė menkiausio šnaresio krante. Mat amazonės neleisdavo vyrams išlipti į krantą. O kaip karo dievo Arėjo dukros, buvo neįveikiamos ir bebaimės. Jeigu riteriai būtų panorę išlipti jų žemėn, kruvinos kovos nebūtų išvengta.

Ankstų rytą jūreiviai atrišo laivo lynus ir išplaukė iš nesvetingo krašto toliau. Kai kurie plaukė, gailaudami giliai širdyje, nes norėjo pamatyti tas moteriskarius ir su jom pasigalynėti, tačiau Jasonas buvo griežtai uždraudęs naktį išeiti iš laivo, o jo, žygio vado, visi turėjo be atodairos klusti.

Tolesnė kelionė ilgai nieko įdomaus nenutiko. Tik mažos salelės krante keliautojų laukė maloni staigmena. Keli karžygiai miško gilumoj rado du plikus, iš bado ir šalčio virpančius jaunikaičius, kurie gražiausia graikų kalba prašėsi pagalbos. Pasirodė, tai buvo Frikso sūnūs.

Po tėvo mirties norėdami išpildyti paskutinę jo valią, juodu leidosi kelionėn į Graikiją ieškoti senojo

Orchomeno, pasveikinti senelį Atamantą. Veltui nuo to žygio su ašarom stengėsi atkalbėti vargšę Chalkiopė, Ajeto duktė. Netgi senojo Ajeto pyktis nebeatvėsino juodviejų įkarščio.

Menku laiveliu su keliais tarnais jie išplaukė jūron ieškoti saulėtos savo tėvo šalies, apie kurią tiek nuostabių dalykų jiems buvo pripasakota. Tačiau audra sudaužė jiems valtį, neteko visų draugų ir patys tik per stebuklą išplaukė į tos salos krantą.

Argonautai susigraudinę klausėsi jaunikaičių pasakojimo, davė jiems švarius drabužius, pagirdė ir pavalgydino, nes buvo alkani kaip vilkai, ir pasiėmė į savo laivą. Didvyriai su malonumu žvilgčiojo į grakščius jaunikaičius, šviesias jų garbanas ir be galo dailius veido bruožus. Iš tėvo ir savo dieviškos senelės Nefelės jie paveldėjo nepaprastą graikų efebų¹⁴ grožį. Tik žaižaruojančios akys priminė, kad jų gyslose teka Saulės anūkės Chalkiopės kraujas.

Sužinoję argonautų ketinimus, jaunikaičiai su baime pažvelgė į kits kitą. Ar graikų karžygiai nepažįsta jų senelio valdovo Ajeto? Iš savo saulėtojo tėvo jis paveldėjo galią, prieš kurią nieks neatsilaiko. Aje-

¹⁴ *Efebas* – senovės Graikijoje jaunikaitis, besirengiantis karo ir valstybės tarnybai. Čionai: dailus jaunikaitis.

tas labai nuožmus ir išdidus kaip dievas, kuris jam davė gyvybę. Ak, tegul kuo greičiau gręžia laivą ir plaukia į savo tėvynę, nes jos niekuomet neišvys, užrūstinę Kolchidės karalių.

Tačiau argonautai tik pasijuokė iš jaunikaičio žodžių, o Tesėjas atsakė:

– Nusiraminkite, nepraris tas jūsų baisus senelis, o jei gausime stoti į mūšį, tuo geriau – ir mes esame dievų vaikai, nebijome šlovingos kovos!

Jaunikaičiai nutilo ir nustelbė tik žvilgčiojo į graikus keliautojus. O toluoj, melsvam rūke, jau dunksojo tamsus krantas. Į jūrą leidosi kalnų gaugarynas, kurio viršūnės buvo tarsi apdrabstytos baltom putom. Baisūs ir galingi atrodė tie rūstūs kontūrai.

Tai buvo kalnuotas, turtingas ir laukinis kraštas. Prieš nustebusių keliautojų akis, nelyginant sniego kaskados, stūksojo aptrupėjusios Kaukazo viršūnės. Čionai kentėjo prie uolos prikaltas titanas, didysis Prometėjas. Kalnų papėdėje, vėsiam klony, kur pilna vynuogių ir rožių, stovėjo Saulės sūnaus Ajeto miestas. Karaliaus deimantiniai rūmai saulės spinduliuos mainėsi tūkstančiais spalvų.

Perėję pirmą kiemą, apstatytą kolonom kaip kokiais bronziniais medžiais, jie pasuko į kitą, kur

tyliai čiurleno fontanai, ir augo nuostabaus kvapo neregėti krūmai.

Tuo laiku iš galerijos išėjo moteriškė su auksu siūtu apdaru. Pamačiusi keliautojus, ji tyliai aiktelėjo ir kaip įbesta liko stovėti.

Tuomet nuo argonautų būrio atsiskyrė du grakštūs jaunikaičiai ir bėgte pribėgo prie moteriškės, šaukdami: „Mama! Mama!“ Tai buvo Chalkiopė. Išplaukus sūnums, ji kaip pamišusi slankiojo po rūmų kambarius, kiemus ir galerijas. Kasdien ji vis labiau geso, nerimdama ir ilgėdamasi vaikų, kurie kažkur negailestingoj jūroj grūmėsi su mirtimi.

Sunku apsakyti jos džiaugsmą, kai pamatė sūnus gyvus ir sveikus. Kiek atsipeikėjusi ir padėkojusi karžygiams už sūnų išgelbėjimą, Chalkiopė tuojau nuvedė juos pas savo tėvą.

Karalius Ajetas gražiai priėmė atvykusius graikus, nors jam ir parūpo, ko čia prisirinko tiek šaunių didvyrių.

Jis sėdėjo auksinėj salėj, soste su liūto kojomis, o aplinkui stovėjo kariai, apsigerbę aukso šarvais.

Tuomet iš helėnų būrio žengė Jasonas ir šitokius tarė žodžius:

– Galingasai karaliau Ajetai, saulėtos Kolchidės valdove! Tavo šlovė pasiekė tolimąją Heladę, kurios

sūnūs mes esame. Prieš daugelį metų į tavo rūmus atvyko graikiško kraujo jaunikaitis, vardu Friksas. Jis atsigavo čionai raitas ant auksavilnio avinėlio. Mano tėvynės dievai per orakulą liepė gauti avinėlio kailį ir pakabinti jį karaliaus kambary, klestinčiam Jolko mieste, kurį aš esu paveldėjęs.

Todėl atvykome pas tave, karaliau, perplaukę nežinomą jūrą, įveikę daugybę pavojų, ir prašome atiduoti mums šventojo avinėlio kailį. Tuomet ramūs grįšim į savo tėvynę ir visoj Graikijoj šlovinsim tavo vaišingumą.

Į tai Ajetas atsakė:

– Narsieji vyrai! Tarp jūsų matau daug žymių karžygių, kurių garsas atsklidęs net čionai, į nuošalų mano kraštą. Nieko jums negaliu atsakyti, nes esate svečiai. Duosiu tau, jaunikaiti, auksinio avinėlio kailį, nors jis šventajame alke paaukotas dievui Arėjui ir neša laimę mano kraštui. Tačiau gausi vieną darbą atlikti. Į plūgą pasikinkysi Hefaisto dovanojus Saulės jaučius ir su jais suarsi Arėjo lauką. Tam lauke pasėsi slibino dantis ir įveiksi iš jų atsiradusius ginkluotus vyrus – slibino vaikus. Kai visa tai atliksi, galėsi pats pasiimti aukso kailį.

Šurmulys nuėjo per salę. Sunkus buvo darbas. Tačiau Jasonas tikėjo savo laime, o kita vertus, kuo

čia baisu pakinkyti į plūgą jaučius, kad ir pačius aršiausius? Blogiau su tais slibino sūnumis, bet ir juos turėtų nurungti, padedamas savo globėjos Heros.

Taigi sutiko jis su Kolchidės karaliaus sąlyga.

Tačiau helėnai riteriai nematė, kaip džiaugsmu nušvito Ajeto veidas, kaip išsigandusios sužiuro jo dukterys, kurioms pagailo tikrai mirčiai pasmerkto dailaus jaunikaičio.

Vos švintant, visi didvyriai išėjo į Arėjo lauką, kur Jasonas turėjo pakinkyti Saulės jaučius. Varžybų pasižiūrėti prigužėjo žmonių iš kalnų ir slėnių. Aikštė priešais jaučių tvartą knibždėte knibždėjo. Apsuptas karių, karalius Ajetas su Hefaisto šarvais ant krūtinės sėdėjo aukso soste, pakėlęs ranką.

Argonautai, susispietę į glaudų būrį, stovėjo kolchų minioje. Ajetas davė ženklą, ir Jasonas, plikas, visas žvilgantis nuo alyvos, kuria išsitepė kūną prieš grumtynes, žengė drąsiai pakelta galva link tvarto, kur dusliai maurojo jaučiai.

Jis atstūmė žalvario sklastį ir be baimės įėjo vidun.

Žmonės laukė nustėrę. Jaučiai liovėsi baubti, užtat buvo girdėti, kaip jų žalvarinės nagos pasiutusiai daužo tvarto sienas. Netrukus išėjo Jasonas,

geležine grandine vedinas dviem žalvario baidyklėm. Jos buvo su didžiuliais plieno ragais, o iš šnervių tryško liepsna ir siera.

Karalius Ajetas sujudo savo soste.

O Jasonas paleido grandinę ir plikom rankom čiupo pabaisas už ragu, nepaisydamas nė liepsnos, einančios jaučiams iš snukių. Be vargo uždėjo ant sprandų jungą, paskui įkinkė juos plūgan ir su ietimi nusivarė į lauką. Jaučiai kaip ramūs avinėliai klusniai traukė plūgą. Per pusę valandos laukas liko užartas. Tuomet Jasonas nuvedė jaučius į tvartą ir pririšo prie ėdžių.

Visi be galo nustebė. Helėnai su džiaugsmu ir pasididžiavimu garsiai šaukė Jasono vardą. Laukiniai kolchai iš susižavėjimo daužė sau plaštakom per šlaunis. Tik karalius Ajetas sėdėjo tylėdamas ir paniuręs.

Mostelėjęs ranka, jis pasišaukė Jasoną ir metė jam po kojom slibino iltis. Eidamas vagomis, didvyris visas jas pasėjo dirvoje.

Iš jų beregint išaugo būrys ginkluotų vyrų, ir jie su kardais rankose puolė Jasoną.

Tuomet jis sviedė į pat būrio vidurį didžiulį akmenį, kuris prislėgė kelis karius, o kiti, nežino-

dami, kas jų priešas, su įniršiu puolė vieni kitus ir ėmė piktai tarpusavy grumtis.

Netrukus visi slibino sūnūs gulėjo negyvi Arėjo lauke, kritę brolžudiškam mūšyje.

Argonautams šaukiant, Jasonas priėjo prie karaliaus sosto ir tarė:

– Atlikau užduotį, Ajetai. Taigi parodyk man vietą, kur yra aukso kailis.

Kolchidės valdovas ilgai tylėjo ir niūriai žvelgė į didvyrį.

Pagaliau tarė:

– Didelį darbą nuveikei, Esono sūnau Jasonai, ir, matyt, tave lydi dievų ir paties Arėjo malonė, kad jie leido tau pakinkyti jaučius ir nugalėti karius. Dabar tikiu, kad tau atiteks Kolchidės aukso kailis; jisai kabo šventajam dievo Arėjo alke, ir jį saugo šimtakakis slibinas, kuris niekuomet nemiega.

Sulig tais žodžiais karalius Ajetas atsistojo, pakvietė argonautus į puotą ir nuėjo rūmų link. Didvyriai spaudė Jasonui dešinę ir prie vyno ąsočių šlovino jo žygius.

Jasonas klausėsi pagyrų, truputį šypsodamas, tik kartais atsigręždavo ton pusėn, kur sėdėjo karaliaus palydos moterys, tarytum būtų ko tarp jų ieškojęs.

Staiga atsistojo Tesėjas, nuliejo dievams šlaką vyno ir tarė:

– Dzeusai griausmavaldi, dievų ir žmonių tėve! Dėkojame tau, kad Graikijai davei tokį didvyrį, jaunąjį mūsų Jasoną iš Jolko. Kad daugiau mūsų kraštas turėtų tokių sūnų, kurie šlovina jo vardą.

Po tų žodžių suklego karžygiai ir puolė sveikinti Jasono. O jis sėdėjo pakelta galva, į tolį išmeigęs akis.

– Iš tiesų jo kuklumas prilygsta didvyriškumui, – nustebę šnabždėjosi argonautai, o dieviškasis Orfėjas palietė arfos stygas ir uždainavo rapsodiją¹⁵ apie jauną narsuolį.

Jasonas gėdijosi didvyrių pagyrų, net jo veidas nukaito. Mat ne jo drąsa lėmė pergalę, o tamsi moters burtų galia.

Be Chalkiopės, karalius Ajetas turėjo ir kitą dukrą – pavojingą gražuolę Medėją. Ji buvo niūriosios nakties deivės Hekatės žynė ir beveik visą gyvenimą praleido jos šventykloje, kruvinų aukų rūmuose ir verdamų slaptos galios žolių ir šaknų tvaike. Jinai žinojo gamtos paslaptis, ir Hekatė jai

¹⁵ Senovės graikų epinio veikalo fragmentas, dainuojamas keliaujančių dainių rapsodų.

buvo suteikusi nežemišką galią stebuklingai rasti čia vienoj, čia kitoj vietoj, žmones paversti į žvėris ir prikelti juos iš numirusių.

Kai Medėja savo tėvo puotoje pirmąkart pamatė Jasoną, jos širdis užsidegė karšta meile. Išgirdusi tėvo ištarmę jaunikaičiui, jinais sunerimo ir pasiryžo žūtbūt jį išgelbėti. Naktį pas jį nusiuntė vieną savo patikimą tarnaitę ir liepė jam ateiti į Hekatės alką, kuris yra kalvoj už pilies sienos.

Smalsumo pagautas, didvyris su tarnaitė atsidūrė tamsiam, niūriam miškelyje, kur šalia akmens aukuro priešais juodą baisiosios deivės statulą stovėjo Medėja ir kuždėjo savo slaptingus užkeikimus. Išsigandęs Jasonas jau norėjo bėgti iš tos baisios vietos, tačiau jį sulaukė burtininkės žodžiai:

– Eikš pas mane, Jasonai, Esono sūnau, imk šį stebuklingą balzamą ir išsitepk visą kūną, prieš eidamas į Saulės jaučių tvartą. Jis tave apsaugos nuo Hefaisto liepsnų, ir tuomet be vargo atliksi savo darbą.

Nustebęs didvyris žengė į priekį ir iš Medėjos rankų paėmė mažą indelį su stebuklinguoju tepalu.

Mėnulio šviesoje sublizgo Medėjos akys, ir kaip ugnies gyvatės ryškiai sukibirkščiaavo garbanoti plaukai. Jasonas ilgai stovėjo priešais žynę, pake-

rėtas jos nežemiško grožio, negalėdamas net ištarti padėkos žodžių. Šnabždėdama užkeikimą, Medėja pakėlė ranką jam viršum galvos ir pamažu ėmė trauktis nuo jo, paskui visai dingo už Hekaltės juodos statulos.

Tarsi iš sapno nubudęs, Jasonas grįžo į pilies kambarį. Miegoti negalėjo, gulėjo atmerktom akim, žiūrėdamas į mėnulio diską, kuris tyliai plaukė virš Kolchidės.

Rytą išsitepė kūną stebuklinguoju balzamu ir išėjo į Arėjo lauką.

Todėl dabar puotoje jam buvo nesmagu klausytis bičiulių pagyrų, nes jautėsi jų nenusipelnęs.

Vakare Jasonas liepė savo draugams pasirengti kelionei ir laukti laive. O pats, vėlei tarnaitės lydimas, nuėjo į Hekatės alką. Tenai jau laukė Medėja. Ant trikojų priešais deivės aukurą ji virė kažkokias burtažoles.

Pagaliau viralas buvo gatavas. Žynė atsistojo nuo ugnies ir, paėmusi Jasoną už rankos, tarė:

- Dabar eime į Arėjo alką. Po ąžuolu ten guli šimtaakis slibinas ir dienąnakt saugo aukso kailį. Aš eisiu su tavim ir šitom žolių nuovirom užmigdysiu slibino akis, kurios lig šiol nebuvo užsimerkusios. O tu nuo ąžuolo šakos pasičiupsi avino kailį ir kuo

greičiau spruksi į laivą. Nes kai slibinas pabus, vargas tau, jisai ras tave ir rūmuos, ir laukuos, ir kalnų tarpekliuos. Tik jūra tave nuo jo apsaugos, nes jinai jau Poseidono viešpatija.

- Medėja, kaip tau atsidėkoti už išgelbėjimą? Be tavo pagalbos aš būčiau sudegęs Hefaisto ugnyje. O mano narsūs draugai tikriausiai jau gulėtų Kolchidėj po velėna. Dabar antrąkart gelbsti. Kaip aš galiu bėgti į laivą, išplaukti ir tavęs, savo geradarės, daugiau neberegėti? Ne, prisiekiu Afrodite, maloningąja Kipro valdove, šito nebus!

Turbūt, nesu aš tau, valdove, nemielas, jeigu man tiek pasišventei ir prieš savo tėvo Ajeto valią nori nuo mirties išgelbėt! Plaukime drauge, Medėja, į mano saulėtą tėvynę. Ten lygiai su manim viešpatausi gimtojo Jolko soste, tau jis daugiau nei man priklauso, nes juk tu savo burtais gausi avinėlio kailį!

Ilgai tylėjo Medėja, žvelgdama Jasonui į akis. Pagaliau paėmė jo ranką ir, priėjusi prie deivės Hekatės aukuro, tarė:

- Ar prisieki didžiąja Hekate, tamsos valdove, kad būsi man ištikimas ir nepaliksi ligi mirties?

Sudrebėjo Jasonas, išgirdęs tuos žodžius, tačiau drąsiai atsakė:

– Prisiekiu!

Tuomet Medėja gęstančion aukuro ugnin įbėrė kokių svaiginančių žolių ir, pakėlusi galvą, valandėlę žvelgė į juodą savo deivės veidą. Galop paleido Jasono ranką, čiupo indą su nuovirom ir nusivedė jį keleliu į Arėjo alką.

Kai tik įžengė juodu į alką, išgirdo dusliai maurojant slibiną. Tolumoj pamatė blyškų aukso atšvaitą. Tai ant ažuolo švietė Frikso avinėlio kailis. Medėja greitai pribėgo prie slibino ir, kai tas išžiojo narsus, kliusterėjo jam į gerklę burtažolių skystimą.

Beregint slibinui nulinko galva, viena po kitos užsimerkė akys, galiausiai ir pati šimtoji, įveikta slaptingosios galios, neatsilaikė prieš miegą. Dabar jau be jokių kliūčių Jasonas gali pasiimti taip trokštamą aukso kailį.

Paskui greitai greitai į priekį, prie jūros, pas draugus!

– Palauk manęs, – sušnabždėjo Medėja, – tuojau atbėgsiu, turiu kai ką iš rūmų pasiimti!

Sulig tais žodžiais ji dingo Jasonui iš akių.

Laimingai atbėgęs prie jūros kranto, Jasonas su džiaugsmu pamatė lieknąjį Argą, lengvai ir grakščiai sūpuojantį ant bangų, tarsi nekantraujantį ir

raginantį skubėti. Visi vyrai sėdi prie irklų. Laivas akies mirksniu gali išplaukti nuo kranto.

Bet reikia laukti Jasono įsakymo. Kas gi dar turi ateiti – kas? Nežinia. Susiraukę karžygiai šnabždasi: juk aukso kailis jau gautas, niekas nebekliudo kuo greičiau sprukti iš šio laukinio krašto. Dabar, atlikę žygį, jie taip ėmė ilgėtis Heladės, kad buvo gaila kiekvienos valandos. Jeigu ne sugaištis, tai būtų jau išvydę tolimos, tokios brangios tėvynės krantus.

– Ei, meskite lieptą, kažkas atbėga! – pasigirdo šūksnis iš laivo priekio.

Apsigaubusi tamsią maršką, įbėgo Medėja ir keli patikimi tarnai. Už rankos ji laikė mažąjį Absirtą, savo broliuką, kurį pasiėmė į laivą. Stebėjosi argonautai, šnabždėjosi tarpusavy, bet nėra kada aiškintis. Laikas plaukti nuo kranto į atvirą jūrą, į Graikiją.

Jau mažta kalnuotos Kolchidės krantai ir nyksta toliū rūke, tiktai dar baltuoja snieguotos Kaukazo viršūnės. Netrukus ir jos dingsta jūros bangose.

Medėja neramiai vaikšto po denį. Sužinoję, kad tai Jasono sužieduotinė, karžygiai iš smalsumo nenuleidžia nuo jos akių.

– Greičiau, greičiau irkluokite, – staiga sušuko Medėja. – Karaliaus Ajeto laivai mus vejasi! Greičiau!

Iš tikrųjų tolumoj pasirodė maži taškeliai, kurie greitai augo ir artėjo. Tai kolchų laivai! Juos vejasi!

– Prie irklų! – sušuko Jasonas. O Ajeto laivai jau per strėlės šūvį priartėjo prie Argo.

Bet kas tai? Iš karaliaus laivo ėmė šokti į jūrą žmonės ir gaudyti kažką bangose. Aukso ir purpuro spalvom dažytas karaliaus laivas, užuot vijęsis pabėgėlius, pradėjo tolti ir visai į kitą pusę pasuko savo nosį. Ir vėl žmonės šoka į jūrą ir atkakliai nardo. Ką tai reiškia? Ne metas spėlioti. Reikia pasinaudoti priešo sutrikimu ir skubėti skubėti į priekį.

Po kurio laiko argonautai žymiai nutolo nuo kolchų laivų ir pagaliau visai dingo iš akių.

Pavojus praėjo. Tačiau visų širdyse liko baimė ir grėsmė.

Mat visi jau žinojo, kodėl Ajetas liovėsi juos vytis. Medėja užmušė savo mažąjį broliuką Absirtą, sukaipo jį ir po gabalą sumėtė į jūrą. Ajetas, pamatęs savo mylimo vienturčio galvą, iš sielvarto užmerkė akis ir liepė irklininkams ištraukti jo kūno dalis, kad galėtų palaidoti.

Medėjos nusikaltimas aptemdė visą žygį. Giedrą tylią naktį denyje jau nebeskambėjo Orfėjo arfa. Dieviškasis dainius nutilo ir nuliūdo, o artimiausiame Trakijos krante išlipo ir paliko Argą. Nebuvo girdėti

dainų ir linksmų pašnekesių – visi baukščiai nutildavo, kai tik prieidavo išdidžioji barbarė. Netgi Jasonas, tik per šią moterį likęs gyvas, liovėsi ją mylėjęs ir negalėjo savo širdy įveikti siaubo.

Pagauti pykčio ir pasibjaurėjimo, dievai nusigręžė nuo argonautų.

Olimpo valdovė, Jasono globėja Hera, iš baimės net veidą užsidengė.

Vargšai keliautojai ilgai bastėsi po jūras ir patyrė daugybę pavojų bei nuotykių. Jie aplankė nemažą salų, į kurias nebuvo žengusi žmogaus koja, bet, persekiojami audros ir nepalankaus vėjo, negalėjo rasti tėvynės krantų.

Ilgai klaidžioję, pagaliau jie prisiyrė prie Eginos salos. Iš čia jau laimingai pasiekė gimtąją šalį, kur juos su džiaugsmo ašarom pasitiko giminės ir artimieji. Mat visi jau galvojo, kad jų kaulai dūla tolimuos kraštuos ar guli nuskendę jūros dugne.

Visas Jolkas išbėgo sveikinti didvyrių. Nuo tol avinėlio kailis švietė karaliaus kambaryje, o Jasonas atsisėdo į tėvo sostą. Karalius Pelijas su savo šeima gavo persikelti į kuklų namą slėnyje.

Senąjį Esoną tik sūnaus grįžimo viltis palaikė, todėl jis iš džiaugsmo jėgų neteko, kai pamatė Jasoną, tokią šlovę pelniusį jūrų žygyje. Senis vis

labiau silpo ir jau visai prie mirties buvo. Jasono prašoma, Medėja sutiko savo burtų galia tėvui grąžinti gyvybę. Iš slaptųjų žolių, kurių pati Tesalijos miškuos ir tarpekliuos su pjautuvu tamsią naktį prisiplovė, ji pataisė nuovirą ir mirštančiam tėvui įpylė į burną. Hekatė ir šikart jai nepagailejo malonės. Esonas atsikėlė iš mirties patalo sveikas ir pilnas jaunatviškų jėgų.

Visame krašte pasklido žinia apie tą stebuklą. Iš toli ir arti į Jasono rūmus pradėjo plaukti keliauninkai ir prašyti burtininkės pagalbos.

Vienąkart sunkiai pasiligojo senasis Pelijas, kuris kadaise buvo Jolko valdovas ir iš Jasono paveržė palikimą. Pelijo dukterys atėjo į Medėjos rūmus, užsidengusios veidus, ir ėmė maldauti karalienę pasigailėti, sugrąžinti jų tėvui sveikatą.

Medėja žinojo Pelijo darbus ir vyrui padarytą skriaudą, jo dukras sutiko išdidžiai ir šaltai, tačiau pagelbėti neatsisakė. Jinai davė joms visokių žolių ir pamokė, ką daryti, kad tėvas iš ligos atsikeltų. Laimingos karalaitės padėjo burtininkei ir grįžo namo.

Rytojaus dieną visą miestą sukrėtė siaubas. Štai po gatves svirduliuoja basos, palaidais drabužiais,

paklaikusios iš sielvarto Pelijo dukros, o jų tėvo lavonas guli menėje.

Nuožmioji Medėja joms davė kitų žolių, nuodingų, kurios, užuot pagydziusios, numarino Peliją.

Po šio nusikaltimo Jasonas nebegalėjo likti mieste. Prieš jo giminę atsikreipė dievų ir žmonių rūstybė.

Susirinkę miestiečiai ir vyresnieji pasmerkė jį drauge su vaikais ir Medėja ištremti.

Jasonas išvyko į Korintą, į Kreonto rūmus. Karalius, tiek legendų ir rapsodų girdėjęs apie garsų didvyrį, priėmė jį išskėstomis rankomis. Bet Korinto pily neilgai truko ramybė ir laimė.

Kreontas turėjo nuostabią dukterį, vardu Glaukė. Jos grožis ir žydros akys iš pirmo žvilgsnio sužavėjo Jasoną. Karžygio širdis palinko į tą skaisčią, mielą mergaitę, kuri savyje buvo tarytum įkūnijusi visą tėvų žemės grožį. Medėjos jis bijojo, gėrėjosi ja, jautė amžiną dėkingumą, tačiau nemylėjo.

Dabar jis pamilo visa širdimi. Karalaitė Glaukė, pati to nežinodama, lygiai pamilo žavingąjį didvyrį. O ir pats senasis Kreontas mielai būtų tikęs, kad jo giminę pratęstų toksai narsuolis.

Ir šit Jasonas metė Medėją su vaikais, vedė Glaukė ir apsigyveno Kreonto rūmuose.

Jisai užmiršo savo baisią priesaiką, Medėjai duotą tolimoj Kolchidėj, tamsiame Hekatės alke, užmiršo, kad ji tiek kartu išgelbėjo jam gyvybę ir dėl jo susitėpė rankas nusikaltimais.

Atsiskirdamas Jasonas pasakė, kad pagal graikų įstatymus tos barbariškos priesaikos nieko nereiškia, kad juodviejų vaikai nesą teisėti jo įpėdiniai.

Pyktis ir skausmas suspaudė širdį pamestai Medėjai. Ji ryžosi atkeršyti neištikimam vyrui. Ir žiauriai atkeršijo.

Ji apsimetė norinti atsisveikinti su Jasonu ir Glauke, nes su vaikais išvažiuojanti tolimon kelionėn, kur tikisi užmiršti juodviejų padarytą skriaudą. O atminimui karalienei ji atnešė puikų apdarą, dar Kolchidėje aukso ir sidabro siūlais pačios siuvinėtą. Sulig tais žodžiais ji išklėtė ant suolo savo dovaną ir išėjo drauge su vaikais.

Sužavėta dailaus audeklo, Glaukė užsimetė apsiaustą ant pečių ir nubėgo prie veidrodžio pasižiūrėti. Staiga rūmuose nuskardėjo baisus riksmas ir aimanos. Vargšė karalienė iš skausmo raitėsi ant žemės. Paslaptinių žolių syvuose sumirkytas apsiaustas gyva ugnimi jai degino kūną, graužėsi į odą ir niekaip nebuvo galima jo nuplėšti. Gelto-

nos ir žydros liepsnelės jau laižė Glaukės plaukus, o netrukus apėmė ją visą.

Išgirdęs dukters riksmą, į kambarį įbėgo tėvas, senasis Kreontas. Pamatęs liepsnojančią dukterį, puolė prie jos, norėdamas užgesinti ugnį. Nelaimingasis! Glaukės neišgelbėjo, o ir pats sudegė nuo tos užnuodytos Medėjos dovanos.

Tuo metu pilies kieme kaip tik buvo Jasonas. Išgirdęs aimanas ir pamatęs iš Glaukės kambario besiveržiančius dūmus, jis strimgalviais puolė į rūmus. Dar nepribėgęs žmonos kambario, miegamajame jis pamatė kruvinus savo sūnų kūnelius.

Tai Medėja, trokšdama kuo skaudžiau atkeršyti, užmušė savo pačios vaikus ir jų lavonus numetė Jasono namuose, o pati sparnuotais slibinais pakinkytu vežimu išskrido iš Korinto.

Jasonas vienas liko ant savo namų griuvėsių; iš sielvarto jis pasismeigė ant kardo ir nugriuvo prie rūmų slenksčio.

O Argas? Kas ištiko greitaeigį Argą?

Po Jasono mirties jis buvo paaukotas dievams, o tie legendinį laivą paėmė į dangų, ir dabar kasnakt gali juo gėrėtis, kai jis ramiai plaukia per mėlynas gelmes.

DEDALAS IR IKARAS

Kretos saloje gyveno Dedalas, didysis skulptorius, statytojas ir visokių menų meistras, kuris buvo ištremtas iš Atėnų, savo saulėtosios tėvynės.

Visose šalyse buvo pasklidęs garsas apie jo darbus. Dedalo statulos stovėjo Heladės šventyklose ir taip jau priminė gyvus žmones, jog net gamtos paslaptis išmanantys žyniai pririšdavo jas grandinėmis, kad nepabėgtų nuo aukurų.

Tačiau Dedalas nebuvo laimingas, nors pagarbos ir šlovės jam nestokojo. Jį graužė tėvynės ilgesys. Vienintelė jo svajonė tebuvo dar kartą pamatyti Atėnus, savo mylimą gimtąjį miestą.

Tuo metu Kretoj viešpatavo rūstus karalius Minas Antrasis. Jis nenorėjo Dedalo leisti už savo karalystės ribų. Tuščiai Dedalas skundėsi savo dalia ir maldavo rūstųjį valdovą, kad leistų jam grįžti į savo kraštą.

Tačiau, Minui tebesispyriojant, Dedalas vis dažniau imdavo galvoti apie pabėgimą. Deja, tėvynė buvo už tolimų jūrų, o salą, karaliui įsakius, dieną-nakt saugojo sargai.

Buvo saulėtas rytas.

Dedalas susimąstęs vaikščiojo prie jūros, su ilgesiu žvelgdamas į gervių būrį, skrendantį šiaurės linkui.

Laimingos, netrukus pamatys Graikiją ir Atėnus, – atsiduso jisai. Ak, kad taip galėtum prisitaisyti sparnus ir skristi oru kaip paukštis! – Nuo tos akimirkos šioji mintis Dedalui nedavė ramybės. Valandų valandas jis stebėjo skrendančius paukščius ir tyrė jų sudėjimą.

Pagaliau Dedalas įminė gamtos paslaptį. Dabar ne vien paukščiai viešpataus erdvėse.

Ši keistą ir paslaptinę tėvo darbą susidomėjęs stebėjo meistro sūnus Ikaras. Dirbtuvė buvo pilna paukščių plunksnų.

Sulysęs, liepsnojančiom akim tremtinys dieną naktį buvo įnikęs į savo išradimą. Su ištirpintu vašku jis lipino plunksnas, kol išėjo didžiuliai sparnai lyg kokio pasakų paukščio milžino.

– Sūnau, sugalvojau, kaip išsigelbėti! Netrukus pamatysime savo namus, ir tu galėsi žaisti Atėnuos alyvmedžių pavėsyje. Piktasis Minas tėra Žemės ir jūros valdovas, bet niekuomet jam nepriklausė dangaus žydrynė. Ir nebereiks tau, Ikarai, pavydėti kregždei jos greitojo skrydžio.

Sulaikęs kvapą, Ikaras klausėsi tėvo žodžių. Nuo tol berniukas kasdien žaisdavo vėjo nešiojamom plunksnom ir maigydavo tarp pirštų geltoną vašką, o kai tėvas kartais leisdavo prie rankos prisilipinti plunksnų, jo džiaugsmui nebūdavo galo.

Pagaliau atėjo laukta diena, kada meistro svajonė išsipildė, ir jis pirmąsyk lengvai kaip paukštis pakilo virš žemės.

Padangėje, arčiau saulės, Dedalas susijaudino ir, apsvaigęs nuo pergalės, išdidžiai pagalvojo:

– Kuo aš nelygus dievams?

Ir jam pasirodė, kad žemai, tarp kiparisių miškelių ir baltų, grakščių kolonų, mato savo jaunystės miestą.

Vis aukščiau nešė jį sparnai, žemė vis mažėjo ir mažėjo jo akyse, o po išvargtų metų atgauta laisvė net gniaužė krūtinę.

Tiktai pagalvojęs apie sūnų, likusį kalėti Mino saloje, jis prisivertė leistis iš aukštybių ir grįžti žemėn.

Nuo skridimo dar virpančiom rankom jis rišo Ikarui prie pečių sparnus ir susijaudinęs šnabždėjo:

– Neskrisk, sūnau, arti prie saulės, kad nuo jos karščio neištirptų vaškas, tačiau nenusileisk ir prie pat jūros, kad bangose nesuslaptum sparnų.

Ir kaip du dideli paukščiai juodu pakilo į orą, skrido vis aukščiau ir aukščiau, o nelaisvės sala ėmė tolti, kol pagaliau visai paskendo rūke.

Apsvaigintas skridimo, Ikaras nė negalvojo apie išmintingus tėvo perspėjimus. Užmiršęs pavojų, jis skrido vis arčiau ir arčiau prie saulės. Jau balti debesys liko žemai jam po kojom. Virš jo virpėjo tik safyrinis dangus ir didžiulė auksinė saulė.

Buvo vidudienis. Kaitra vis didėjo. Nuo Ikaro sparnų ėmė tekėti sunkūs vaško lašai. Berniuko kelią vis dažniau žymėjo nuo sparnų nukritusios plunksnos. Jau praskristos Paro, Delo ir Samo salos. Ikaras ėmė plasnoti sunkiai ir nelygiai, kaip pašautas paukštis. Tatai pamatęs, tėvas išsigando. Iš visų jėgų jis ėmė mosuoti sparnais, puolė sūnui į pagalbą. Jau buvo visai prie Ikaro, tačiau per greitą skridimą jis negirdėjo tėvo beviltiško šauksmo.

Dabar juodu skrido viršum mažos vienišos salelės. Senis žvejys sėdėjo ant jūros kranto ir taisė savo tinklus. Jisai matė keistus, didžiulius žmogaus pavidalo paukščius ir išsigandęs nubėgo į gretimą mišką.

– Tėveli, gelbėk! – iš paskutiniųjų jėgų sušuko alpdamas Ikaras ir kaip akmuo ėmė kristi žemyn. Žalios jūros bangos jį amžinai prarijo. Paviršiuje dar

ilgai plūduriavo auksinēs Ikaru sparu plunksnos.
O toji jūra nu to vadinama Dedalo sūnaus vardu –
Ikaru jūra.

TESĖJAS

Tesėjas buvo Atėnų karaliaus Egėjo ir Aitros, Troi-dzenos valdovo Pitėjo dukters, sūnus. Egėją skaudžiai palietė dievų rykštė, ir jis ilgus metus neturėjo palikuonių. Veltui jis šventyklose maldavo Afroditę palaiminti – laikas ėjo, o įpėdinio vis nebuvo. Jam tiesiog gėlė širdį, ypač kai pamatydavo laimingą savo brolių Palantą, kuris turėjo penkiasdešimt sūnų ir ne kartą užsimindavo, kad po Egėjo mirties Atėnų sostas atiteks Palantidų giminei.

Kartą Egėjas iškeliavo į Delfus maldauti dievų malonės ir ten išgirdo neaiškią pranašystę, kurios niekaip negalėjo įminti. Grįždamas atgalios, jis aplankė savo seną bičiulį Pitėją, kuris buvo Troi-dzenos karalius. Jisai apsakė draugui savo rūpestį ir pakartojo paslaptinguosius žodžius, kuriuos išgirdo Apolono alke.

Savo išmintim garsėjęs Pitėjas nesunkiai suprato pranašystę. Pagal ją Egėjo artimiausias moterystės ryšys bus palaimintas, ir jis susilauks sūnaus, kuris bus vienas iš didžiausių Heladės didvyrių.

Tuomet Troidzenos karalius prikalbino Egėją slapta vesti jo dukrą Aitrą, nes norėjo išgarsinti savo giminę didžiojo įpėdinio šlove. Bet po kurio laiko Egėjas turėjo grįžti į Atėnus, kur turėjo teisėtą žmoną. Prieš palikdamas jaunutę Aitrą, jis nusivedė ją ant jūros kranto, nusiavė nuo kojų sandalus, nusi juosė kardą, pakišo juos po didele uola, kurią savo galinga ranka pakėlė.

Tuomet tarė:

– Jeigu dievai palaimins mūsų santuoką, kuriai ryžausi ne iš lengvabūdiškumo, o paties Dzeuso valia, ir jei susilauksi sūnaus, auklėk jį pagal papročius šauniu karžygiu. O kai užaugs ir įgaus vyro jėgą, atvesk jį čionai, prie šios uolos, ir liepk iš po jos pasiimti savo tėvo sandalus ir kardą. Kai įstengs tатаi padaryti, tuomet atsiųsk jį pas mane į Atėnus.

Išvažiavus Egėjui, Aitra susilaukė sūnaus ir pavadino jį Tesėju. Berniukas laimingai augo savo senelio rūmuose ir visų buvo laikomas Poseidono sūnumi. Tą dievą troidzeniečiai itin garbino kaip savo miesto globėją.

Poseidonas nešykštėjo savo malonių jaunajam Tesėjui ir ne kartą jį kvietė į vandens karalystę jūros dugne. Jo žmona Amfitritė taip pamilo jaunikaitį,

kad padovanojo jam stebuklingą aukso vainiką ir pati uždėjo ant galvos.

Atėjus metui, Tesėjo motina liepė eiti paskui ją ant jūros kranto. Sustojusi prie uolos, jinai šitaip tarė:

– Mieliausias sūnau! Dievų valia turiu tau pasakyti teisybę. Nuritink tą akmenį ir pasiimk savo tėvo sandalus ir kardą!

Nustebęs Tesėjas pasižiūrėjo į motiną, bet, pamatęs įsakmų jos žvilgsnį, įrėmė pečius į uolą, įtempė raumenis ir bemat nuvertė akmenį. Paskui apsiavė tėvo sandalus ir prie šono prisijusė kardą.

Išdidžiai sužibo Aitros akys:

– Dabar žinau, kad esi vertas savo didžiojo tėvo. Jis yra Egėjas, Atėnų karalius, ir pas jį, Tesėjau, turi skubėti, paremti jį senatvėje ir sustiprinti jo valdžią. Tai eik, ir tebūna palankūs tau dievai.

Anuomet kelias į Atėnus buvo baisiai pavojingas, nes jame knibždėjo plėšikų ir galvažudžių. Daugelių savo kelionėse nurungė Heraklis, ir tuomet ramiai galėjo keliauti pirkliai ir praeiviai, tačiau dabar tasai didvyris buvo toli vienam savo žygyje, ir Graikikoj vėl pakėlė galvas plėšikai, laukiniai milžinai ir žmogžudžiai, kurių taip būkštavo taikūs gyventojai.

Tačiau Tesėjas nesibijojo pavojų ir troško eiti Heraklio pėdomis, nes jį nuo vaikystės laikė sau pavyzdžiu. Kai jam tebuvo septyneri metai, kartą Heraklis aplankė senelį Pitėją. Svečiams sėdint prie stalo, mažasis Tesėjas drauge su kitais Troidzenos berniukais norėjo pasižiūrėti į narsųjį didvyrį. Nuo vyno apšilęs Heraklis buvo nusimetęs liūto kailį ir pasidėjęs šalia savęs ant suolo.

Tą kailį pamatę, berniukai išsigando ir akies mirksniu išlakstė, galvodami, kad tai tikras liūtas. Tiktai vienas Tesėjas niekur nebėgo, o greitai čiupo tarnui iš rankų kirvuką ir šoko prie suolo, užsimojęs kirsti liūtui per galvą. Visi svečiai ėmė juoktis iš mažylio drąsos, o Heraklis pasisodino jį ant kelių ir, glostydamas galvą, pasakė Pitėjui, kad iš jo išaug garsus didvyris.

Nuo tol Tesėjas dieną naktį svajojo vien apie savo būsimus didžius darbus ir žygius, kovas ir nuotykius.

Todėl dabar jis nė valandėlės nedvejojo ir pasirinko pavojingiausią sausumos kelią iš Peloponeso į Atėnus.

Pirmiausia jis patiko plėšiką, vardu Perifetą. Jis buvo ginkluotas didžiule geležine kuoka, su kuria triuškindavo visa, kas tik po ranka pakliūdavo.

Kai Tesėjas įžengė į Epidauro apylinkę, iš tankaus miško iššoko, baisiai šaukdamas, Perifetas ir pastojo jaunikaičiui kelią. Tačiau Tesėjas neišsigando ir puolė jį su kardu rankoje. Po trumpos kovos Perifetas, nė nespėjęs gerai užsimoti kuoka, jau tysojo prie nugalėtojo kojų. Tesėjas paėmė užmuštojo ginklą ir nuėjo toliau.

Kitą plėšiką jis sutiko netoli Korinto sąsmaukos. Tai buvo Sinidas Pušialenkis. Mat jis kiekvieną užklyptą keleivį pririšdavo prie dviejų pušų, paskui jas galinga ranka prilenkdavo prie žemės ir paleisdavo – tos, staiga atsitiesdamos, perplėšdavo nelaimingąjį.

Šitą piktadarį Tesėjas užmušė su kuoka ir nukeliavo toliau.

Gausiai patyręs nuotykių ir pavojų, įveikęs dar daug plėšikų ir laukinių žvėrių, Tesėjas nusigavo į Megarą ir čia sutiko Skironą. Tai buvo milžinas, kuris gyveno didžiulėje uoloje prie jūros, tarp Megaros ir Atikos. Kiekvienam sučiuptam pakeleiviui jis liepdavo plauti jam kojas, o kai tas pasilenkdavo, bemat nustumdavo į prarają.

Tesėjas įveikė ir šį siaubūną – jį lygiai taip nužudė, kaip tas kad savo aukas galuodavo.

Jau Atikos žemėje, netoli Eleusino miesto, Tesėjui kelią pastojų milžinas Kerkionas. Kiekvieną patiktą keleivį jisai iššaukdavo į kumštynes ir tučtuojau užmušdavo. Tesėjas stojo su juo grumtis, nugalėjo ir žmones išvadavo dar nuo vieno piktadario.

Nuvargęs po kovos su Kerkionu, Tesėjas pamažuėjo toliau, bet staiga iš pakeleis krūmų išsoko Damastas, nuožmaus žvilgsnio milžinas. Jis dar buvo vadinamas Prokrustu, t. y. Kojatempiu. Jisai turėjo dvi lovas, vieną labai trumpą, kitą labai ilgą.

Kai jo apylinkėn įžengdavo mažo ūgio keleivis, žiaurus plėšikas guldydavo jį į didžiąją lovą ir tol vargšą tempdavo, kol tas galą gaudavo. O kai sučiupdavo aukštą keleivį, guldydavo į trumpąją lovą ir nukirsdavo jam virš galų išsikišusias kojas.

Atkakloj kovoj jį nugalėjo Tesėjas ir nužudė taip, kaip buvo nusipelnęs.

Dabar jau niekas nebekliudė tolesnės kelionės jaunajam didvyriui, ir jis netrukus atsidūrė Atėnuose, savo tėvo mieste.

Didžiai apsidžiaugė Egėjas, kai į rūmus atėjo narsus jaunikaitis, kuris rankoje laikė jo kardą ir buvo apsiavęs jo sandalus. Jis pakėlė į dangų ranką ir ėmė karštai dėkoti dievams už malonę. Jau neberekės drebėti prieš Palantidus, kurie trokšta užvaldyti

sostą, jau nebežus jo šlovinga giminė, o senatvės nebeteks vienumoj leisti.

Bet neilgai džiaugėsi Atėnai žinia apie karaliaus sūnaus sugrįžimą. Mat į uostą atplaukė Kretos laivas su karaliaus Mino pasiuntiniais, kurie reikalavo jiems priklausančios kruvinos duoklės. Mieste pasigirdo verksmai ir dejonės. Moterys užsidengė veidus ir garsiai raudėjo, o vyrai, žvangindami kardais, niūrūs susirinko į Egėjo pilies kiemą. Jau treči metai Atėnai vaitojo dėl savo rūstaus likimo. Trečią kartą jie turi duoti pabaisai praryti savo jaunimo žiedą, savo akių džiaugsmą ir senatvės dienų ramstį.

Prieš trejus metus į Atėnus atplaukė jaunylis Mino sūnus Androgėjas. Tai buvo dailus ir narsus jaunikaitis. O Atikos apylinkėse anuomet siautėjo baisus Maratono jautis, ir daugis karžygių rengėsi šį žvėrį medžioti. Medžioklėn išėjo ir Androgėjas ir krito, jaučio subadytas.

Tuomet Kretos karalius Minas, užmuštojo jaunikaičio tėvas, baisiai įširdo ant Atėnų, kad juose prarado savo sūnų, atplaukė su dideliu laivynu ir ėmė viską lig pamatų niokoti ir deginti. Atėniečiai drąsiai gynėsi, tačiau priešai buvo žymiai pranašesni, ir karalius Egėjas galų gale turėjo pasiduoti.

Mino sąlygos buvo sunkios. Iš atėniečių jis pareikalavo kasmetinės duoklės: septynių mergaičių ir septynių jaunikaičių, kuriuos turi suėsti baisus Minotauras, gyvenantis Kretoje, tam tikram statiny – Labirinte.

Minotauras buvo Mino ir karalienės Pasifajės sūnus, kuriuo juos nubaudė dievai, kada išpuikę ėmė neberodyti jiems deramos pagarbos. Tai buvo pabaisa su vyro liemeniu ir jaučio galva, ir mito ji žmogiena. Norėdamas paslėpti sūnų nuo žmonių akių, Minas įsakė žymiam architektui Dedalui, kuris tuomet kaip tik gyveno Kretos saloje, pasatyti toki statinį, kad į jį kiekvienas galėtų įeiti, bet niekas nerastų kelio atgalios. Šitaip žiaurusis valdovas norėjo savo sūnui parūpinti maisto ir paslėpti jį nuo valdinių akių. Tuomet Dedalas ir pastatė Labirintą.

Dabar vėl atėjo metas Atėnams duoti kruvinąją duoklę. Visas miestas apsigaubė gedulu. Žmonės vis labiau piktinosi nevykėliu valdovu, kuris sutiko tenkinti tokius bairius reikalavimus. Mino pasiuntiniai grasino, kad jų karalius Atėnus sudegins ir sulysins su žeme, jeigu kada bus netesėtas susitarimas.

Tuomet išėjo Tesėjas ir pasakė atėniečiams, kad plauks į Kretą su būriu jaunikaičių. Arba žus tenai, arba užmuš Minotaurą ir gimtąjį miestą išvaduos

nuo kasmetinės duoklės. Kai žmonės tatai išgirdo, ėmė garsiai šaukti iš džiaugsmo. Visi patikėjo, kad šlovingas didvyris atliks šį žygį. Juk buvo girdėję, kad karaliaus sūnus apvalė kelius nuo baisių plėšikų, kad įveikė Perifetą ir Skironą, kad Prokrustą perkirto jo paties lovoje.

Skirtą dieną visas miestas išėjo ant jūros kranto atsisveikinti su savo vaikais, plaukiančiais pasitikti mirties ar išsigelbėjimo.

Palaužtas žmonių ir savo paties nelaimės – po trumpo džiaugsmo vėl amžinai gali prarasti vienatinį sūnų – į pakrantę atėjo ir Egėjas. Laive suplazdėjo juoda burė. Visų apverkiamas ir gailaujamas, Tesėjas drauge su septyniais jaunikaičiais ir septyniom mergaitėm žengė į denį. Tuomet Egėjas liepė vairininkui iškelti baltą burę, jeigu Tesėjas laimės; visas miestas turėtų linksmiai pasipuošti išgelbėtųjų sutikimui. Dievams sudėjus paskutinę auką, laivas išplaukė Kretos linkui.

Atplaukę jie buvo nuvesti pas rūstųjį karalių Miną. Valdovas priėmė išdidžiai, sėdėdamas aukso soste. Paskui iškėlė puotą, liepė nešti stalan kuo gardžiausius patiekalus ir kuo geriausius vynus, tačiau graikų jaunikaičiai ir mergaitės nė neprisilietė val-

gio kaupinų indų ir vyno amforų¹⁶, nes niekaip negalėjo užmiršti jų laukiančių baisumų.

Karaliaus kairėje sėdėjo gražuolė jo duktė Ariadnė. Gailestis ir liūdesys suspaudė karalaitei širdį, kai ji pamatė tiek aukų, atiduotų mirčiai į nagus. Ji negalėjo atitraukti akių nuo skaisčiaveidžio Tesėjo, kuris atsilošęs, su Amfitritės vainiku ant galvos, išdidžiai sėdėjo prie jos tėvo stalo ir ramiai kalbėjo su karalium, tarsi nė negalvodamas apie tykanti pavojų.

Tuomet karalaitė ryžosi Tesėją ir atėniečius išgelbėti nuo pražūties.

Kitą dieną, kai aukos buvo nuvestos prie Labirinto vartų, atlapų ir tamsių kaip pragaro žiotys, ji slapta padavė Tesėjui kamuoliuką siūlų ir pamokė, ką reikia daryti, kad nepaklystų vingiuotuos paslaptingojo statinio koridorius.

Tesėjas pririšo siūlo galą prie Labirinto angos ir, eidamas priekin, vyniojo kamuoliuką, kurį laikė rankoje. Auksinis Amfitritės vainikas savo spindesiu

¹⁶ *Amfora* – senovinis dviąsis ąsotis su siauru kaklu, naudojamas vynui, aliejui ir kitokiems skysčiams. Amforos būdavo dažnai puošiamos paveikslais ir piešiniais, kurie turi didžiulę reikšmę graikų ir romėnų gyvenimui pažinti.

sklaidė tamsą. Netrukus jie išgirdo tolumoj dusliai riaumojant Minotaurą. Jisai pajuto savo aukas ir dabar laukė viduriniam kambaryje, į kurį iš visurėjo uoloje iškalti koridoriai, išsišakoję ir raizgūs, bet galop vedantys tik į pabaisos nasrus.

Pagaliau Tesėjas, žengęs visų priekyje, pamatė Minotaurą. Tai buvo tankiais plaukais apžėlęs milžinas su jaučio galva ir kruvinom akim. Negaišdamas nė valandėlės, Tesėjas suspaudė rankoj geležinę Perifeto kuoką ir iš visų jėgų smogė. Jautis sudrebėjo, baisingai subaubė iš skausmo ir pritrenktas suklupo. Tuomet Tesėjas jį pervėrė kardu.

Laimingi Atėnų jaunikaičiai ir mergaitės iš didelio džiaugsmo ėmė šūkauti, šokti prie užmuštos pabaisos ir šlovinti didvyrio narsą.

Tačiau reikėjo kuo greičiau sprukti iš niūrių Labirinto urvų. Pamačiusios išmėtytus žmonių kaulus, drabužių skutus ir krauju apšlakstytas kambario sienas, mergaitės išsigando, o jaunikaičiams širdis suspaudė siaubas, kai pagalvojo apie savo likimą, kuris galėjo juos ištikti.

Žingsnis po žingsnio, pamažu vyniodami kamuolį, jie pagaliau atsidūrė prie įėjimo ir džiaugsmo bei palengvėjimo šūksniais pasveikino skaisčius saulės spindulius.

Dabar jie turėjo skubiai nešdintis iš prakeiktos salos, nes rūstusis Minas galėjo keršyti už užmuštą sūnų.

Taigi jie greitai leidosi prie laivo, kuris sūpavosi, išmetęs inkarą, atrišo lynus ir išplaukė nuo Kretos krantų. Bet ne jie vieni buvo laive. Su jais plaukė jų išgelbėtoja Ariadnė, Tesėjo sužadėtinė, kurią slapta nuo Mino jis vežėsi į savo tėvynę, į Egėjo pilį. Aukso vainikas dabar tviskėjo ant Ariadnės galvos, pats Tesėjas ją papuošė brangiaja Amfitritės dovana.

Virš jų žydravo pavasario dangus, jūros vėjas glamonėjo veidus, o gražuoliai delfinai lyg vestuvių palyda šokinėjo aplinkui laivą.

Taip jie atplaukė į Dijos salą, vėliau pavadintą Naksu. Čia sapne Tesėjui pasirodė dievas Dionisas, liepė palikti Ariadnę ir tučtuojau išplaukti į Atėnus. Girdi, Dionisas ją į žmonas pasirinkęs.

Tesėjas, Aitros ir Pitėjo dievobaimingai auklėtas, nedrįso priešintis likimui. Nors ir labai krimsdamasis, turėjo pildyti Dioniso valią. Naktį paslapčiom, kad nepažadintų ramiai miegančios sužadėtinės, jis išplaukė iš Nakso ir Ariadnę vieną pačią paliko saloje.

Su skaudama širdim plaukė didvyris į Atėnus. Meilė amžinai prarastai karalaitei jį kankino lig pat gyvenimo galo.

O Dioniso išrinktoji peržengė Olimpo slenkstį. Ištekėjusi už jaunojo dievo, kuris ją apdovanojo nemirtingumu ir amžina jaunyste, Ariadnė užmiršo Tesėją ir toliau sau kaip deivė gyveno. Dionisas savo mylimajai nuo galvos nuėmė auksinį Amfitritės vainiką ir pakabino danguje, kur jis skleidė savo spindulius, nušviesdamas kelią jūreiviams beribėse vandenų platybėse.

Tuo laiku atėniečių laivas skrodė bangas ir greitai artėjo prie namų. Jau iš tolo matyti virš miesto kūpsantys kalnai, jau žėri Egėjo rūmai.

Bet kas tai? Iš miesto sklinda aimanos ir raudos, visur plazda gedulo kaspiniai, į viršų kyla aukų dūmai, lydimi graudžių giesmių.

Ne džiaugsmo muzika, o gedulu ir dejonėmis Atėnai sutinka savo sūnus. Karaliaus pilyje guli Egėjo lavonas, o raudotojos sielvartingai drasko savo drabužius.

O buvo šitaip: Paladės miesto gyventojai nežinojo, kad laivu plaukia sveiki jų sūnūs, dukros ir karaliaus įpėdinis, nežinojo, kad jie išsigelbėję iš Minotauro nasrų. Mat, skubėdamas ir strimgalviais bėgdamas iš tos nelemtos salos, o paskui gailaudamas prarastos Ariadnės, Tesėjas užmiršo tėvo įsakymą juodas laivo bures pakeisti baltom, kurios turėjo visiems

skelbti apie gimto miesto išvadavimą. Iš tolo pamatę juodus mirties ženklus, besiplaikstančius ant stiebų, nusiminė atėniečiai ir paskelbė gedulą.

Senasis karalius Egėjas, išgirdęs toluoj pasirodžius graikų laivą, nuėjo ant aukštos uolos už savo pilies sienų. Kai tik pamatė laive plevėsuojant juodas bures, jisai šoko į jūrą, nebenorėdamas gyventi be sūnaus ir savo akimis išvysti nelaimę. Nuo tol toji jūra ir vadinama nelaimingojo karaliaus Egėjo vardu.

* * *

Sudėjęs gedulo aukas, Tesėjas sėdo į tėvo sostą. Laivas, kuriuo išgelbėti atėniečiai grįžo namo, tapo brangiausia miesto žymybe ir ilgus amžius buvo rodomas keleiviams.

Naujasis karalius pasirodė esąs ne tik narsus didvyris, prieš kurį drebėdavo priešai, bet ir išmincingas valdovas.

Ligi tol Atikos gyventojai buvo išsibarstę aplink pilį ir miestą, gyveno atskiom bendruomenėm ir kaimais, kurie neretai tarp savęs kivirčydavosi ir susigrumdavo. Tesėjas pirmasis sutaikė nesutarian-

čias gentis, suvienijo jas visas ir padėjo Atikos valstybės pamatus. Bet jis nebuvo tironas.

– Aš jūsų vadas kautynėse, dievų ir žmonių teisių gynėjas, o taikos metu, kaip ir kiekvienas miestietis, klūstu savo liaudies papročių ir įstatymų, – sakydavo jis valdiniam. Jo laikais, sakoma, gyventojai buvę suskirstyti į aristokratus, žemdirbius ir amatininkus.

Jam viešpataujant, išaugo Atėnai, suklestėjo menai ir amatai, į miestą iš tolo plūdo visi, kam buvo brangi ramybė ir tvarka. Tuomet Paladės miestas pasidarė galingas ir didus. Iškilmingos šventės sutraukdavo visus Atikos gyventojus ir sujungdavo juos tvirtais bendruomenės saitais.

Tačiau neilgai buvo lemta ramiai viešpatauti Tesėjui. Šit vieną naktį prie Akropolio sienų atsibastė laukinių amazonių būriai, vadovaujami drąsios karalienės Hipolitės. Jos jau buvo pavergusios didelę dalį Azijos ir dabar kėsinosi paimti Tesėjo miestą, apie kurį išgirdo savo karalystėje.

Jau atrodė, kad kris Atėnai, nes Tesėjas buvo užpultas netikėtai; jau nusiaubė jos Atiką, ligi vieno išpjovė vyrus, apsupo Akropolį, ir miestas su baime laukė savo likimo. Bet ir šį kartą jį išgelbėjo jaunasis karalius Tesėjas. Daugelyje kautynių jis buvo susirėmęs su amazonėmis, pats patyrė jų tvirtą ranką,

ir tik stori šarvai gelbėjo nuo jų taiklių iečių. Vieną dieną voroje jis pamatė gražulę amazonę, karalienės Hipolitės bičiulę, jaunutę Antiopę. Tesėją taip užbūrė jos dailumas, kad net ranka su ietimi sustingo. Gražulė amazonė taip pat išvydo susižavėjusį riterį, ir širdį jai pervėrė Eroto strėlė.

Pamačiusi Antiopės širdy gimstant meilę dailiam jaunikaičiui, Hipolitė atšaukė savo būrius, nutraukė apsupimą ir išvyko į Temiskiros miestą, nes bijojo netekti savo numylėtinės.

Pasitraukus amazonėms, nusilpusią karalystę užpuolė Palantidai, Tesėjo giminaičiai, kurie pavydžiai stebėjo jo valdymą ir seniai troško įsiviešpatuoti Atėnuose. Tačiau Tesėjas nugalėjo Palantidus ir išvarė už savo valstybės sienų.

Toje kovoje karaliui padėjo narsus didvyris, vardu Piritojas, Iksiono sūnus. Jo tėvas kadaise buvo galingas karalius.

Jaunystėje Iksionas atliko daug drąsių žygių, tačiau vienąkart baisingai nusikalto. Pykčio pagautas, jisai užmušė savo uošvį ir turėjo palikti gimtą kraštą, ieškoti, kaip atpirkt savo kaltę. Matydamas karžygį atgailaujant, patsai Dzeusas jo pasigailėjo, įsileido prie savo aukurų ir apvalė nuo žmogžudystės

sutepties. Paskui pasiėmė į Olimpą, ir ten Iksionas sėdo prie puotos stalo drauge su deivėm ir dievais.

Kai tik išvydo Dzeuso žmonos Heros dievišką grožį, širdyje suliepsnojo nusikalstama meilė, ir jaunikaitis ryžosi ją iš olimpiečio pagrobtį. Žinodamas Iksiono mintis, Dzeusas nusprendė ją išmėginti. Paėmęs vieną debesį, plūduriuojantį apie Olimpą, Griausmavaldis suteikė jam Heros pavidalą.

Matydamas deivę vieną sau vaikštinėjančią rojaus sode, Iksionas čiupo ją ir nusinešė į kalnus, galvodamas, kad tai Hera. Įsitikinęs Iksiono bedieviškumu, Dzeusas ją nutrenkė į Tartarą, kur, prikaltas prie degančio rato, amžinai turi suktis liepsnose. O iš jo santuokos su tariama Hera ėmė rasti kentaurai, pusiau žmonės, pusiau žirgai. Tai buvo laukiniai, nesutramdomi žvėrys – tikra Žemės nelaimė. Iš jų tebuvo vienas teisingas ir išmintingas kentauras Chironas, dievų nemirtingumu apdovanotas.

Tai va kurio Iksiono sūnus buvo Piritojas. Iš tėvo jis paveldėjo nežabotą charakterį ir drąsą. Žmonės sako, kad, prieš susibičiuliaudami, Tesėjas ir Piritojas buvo atkaklūs priešai. Vieną kartą Piritojas nusivarė Tesėjo bandą, besiganančią Maratono šlaituose. Tesėjas išėjo į laukus ieškoti grobiko.

Du priešininkai su šarvais ir ietimis rankose susitiko, pasirengę kautis. Staiga abu nuleido ginklus ir padavė vienas kitam ranką. Jie buvo taip sužavėti kits kito vyriško stoto ir narsos, kad iš priešų tapo nuoširdžiais bičiuliais ir abu prisiekė amžiną draugystę.

Vienoje savo kelionėje Piritojas susipažino su Tesalijos karaliaus dukra Hipodamėja iš lapitų giminės ir nusprendė ją imti už žmoną. Tuomet jis pasikvietė Tesėją į savo vestuves.

Lapitai buvo išdidūs Tesalijos kalniečiai, kurie pirmieji Graikijoje išmoko jaukinti laukinius arklius. Tačiau Piritojo sužadėtinė niekuo nepanėšėjo į savo laukinius giminaičius – ji buvo grakšti, žavinga, švelnaus žvilgsnio ir nuostabios šypsenos, savo dailumu ji palenkėdavo visų širdis. Patys galingieji Tesalijos didvyriai dalyvavo tose vestuvėse.

Piritojas į puotą turėjo pasikviesti ir savo giminaičius kentaurus. Jie abu aršūs lapitų priešai; tačiau prie vyno senoji neapykanta buvo užmiršta, ją pakeitė santaika ir draugystė.

Piritojo rūmai gaudė nuo juoko, karžygių klegesio ir vestuvinių dainų. Stalai linko nuo mėsos ir vyno ąsočių. Pilies kieme po medžiais drauge sėdėjo lapitai ir kentaurai.

Tačiau nuo stipraus vyno užvirė laukinis kentaurų kraujas. Vienas jų, vardu Euritionas, jau puotos pradžioj nenuleidęs spindinčių akių nuo gražios Hipodamėjos, dabar ryžosi ją pagrobti. Išgirde kentauro tempiamos sužadėtinės riksmą, visi pašoko nuo stalų.

Pamatę šitaip išūliai pasielgus Euritioną, padūko ir kiti kentaurai. Su riksmu jie puolė grobstyti Tesalijos moteris, kurios su savo vyrais ir broliais buvo atvykusios į puotą, ir bemat visuos rūmuos teskardėjo sielvartingi nelaimintųjų pagalbos šauksmai.

Iš pradžių lapitai stovėjo apstulbę, o paskui su įniršiu puolė kentaurus. Atgijo senoji neapykanta tiems, kurie trempė pievas ir grobstė bandas, prisiminė visas jų padarytas skriaudas. O paskutinis įžeidimas perpildė taurę ir šaukėsi kruvino keršto.

Vos tik sušukus sužadėtinei, Piritojas pašoko nuo suolo ir su kardu rankoje puolė per stalus, vartydamas vyno amforas, stumdydamas būrius lapitų ir kentaurų, susikibusių mirtinose grumtynėse. Nusiėjo jisai Euritioną, bet jį aplenkė bičiulis Tesėjas. Nespėjęs pasičiupti kardo, jis griebė netoliese stovintį didžiulį akmens ąsotį iš Kretos ir trenkė juo į galvą grobikui. Gavęs mirštamą smūgį, kentauras susmuko ant žemės ir paleido iš rankų Hipodamėją.

Dabar užvirė kova visam kieme ir už rūmų vartų. Visur galėjai matyti, kaip įniršę kalniečiai su peiliais, kardais ir ietimis rankose galuoja sprunkančių kentaurų būrius. Tesėjas su Pirituju guldė visus, kurie tik pakliuvo jiems po kerštinga ranka.

Dar ilgai truko kova tarp įsiutusių lapitų ir kentaurų, kol pagaliau krito bemaž visi Iksiono sūnūs, ir naktis mūšio lauką apgaubė tamsa ir tylą.

Kitądien Tesėjas atsisveikino su savo draugu ir iškeliavo atgal į Atėnus.

Bendroje kovoje dar labiau sustiprėjo abiejų bičiulių draugystė.

Grįžęs į Atėnus, Tesėjas rado atvykusius Heraklio pasiuntinius – Iolają ir Hilą, Heraklio sūnų. Jie pakvietė didvyrį žygin į amazonių kraštą, kur Heraklis turįs Euristėjui gauti stebuklingą Hipolitės diržą. Tesėjas, kuris nuo amazonių antpuolio dažnai galvodavo apie skaisčiąsias Antiopės akis, su džiaugsmu sutiko. Jis dievino Heraklio didybę ir svajojo atsidurti jo draugų būryje.

Taigi mielai ištraukė jis į naują žygį. Laivas plaukė garsiojo Argo keliu, ir Heraklis susijaudinęs minėjo savo veržlios jaunystės ir draugystės su Jasonu akimirkas. Jie praplaukė siaurą sąsiaurį pro sustingusias Simplegades ir atsidūrė Juodojoje

jūroje. Pagaliau pasiekė Termodono upės žiotis, kur stovėjo amazonių miestas – garsioji Temiskira.

Amazonių karalienė Hipolitė atvykusius graikų didvyrius priėmė svetingai, nes drąsia savo širdim mokėjo vertinti Heraklio ir jo garsių draugų didybę.

Puotos metu Tesėjas tik ir dairėsi tarp amazonių Antiopės, kurios nė metai jam iš atminties neišdildė. O ji sėdėjo karalienės dešinėje ir žvelgė į jį savo didelėm, skaisčiom akim. Vos Tesėjui pažvelgus, jos veidas nukaito, bet mergaitė tučtuojau susitvardė, nenorėdama parodyti, kad jaudinasi.

Nors ir nuoširdžiai amazonių kviečiamas, Heraklis nusprendė nakvoti laive, ir visi riteriai paliko Hipolitės rūmus. Tačiau, prieš išeidamas, Heraklis spėjo kažką sušnibždėti Antiopai į ausį. Ir šit ankstų rytą, dar tamsos gaubiama, į helėnų laivą atėjo Antiopė, po apsiaustu nešina Hipolitės diržu, dėl kurio Heraklis čion surengė žygį. Didvyriai apsidžiaugė be galo.

Tesėjas su pasididžiavimu žvelgė į nuostabiąją Antiopę, kuri dėl jo atsisakė karalienės meilės ir paliko savo giminę.

Karžygiai greitai puolė rišti lynų, ir laivas jau turėjo išplaukti iš Temiskiros.

Tačiau amazonės apsižiūrėjo, kad nebėra diržo, kad neištikimoji Antiopė pabėgusi, ir šoko graikus vytis. Dar nespėjusius sulipti į laivą apsupo būrys įsiutusių karių. Prasidėjo mūšis. Nors amazonių buvo gausybė – visas miestas Hipolitės įsakymu stojo į kovą, – tačiau be Arėjo diržo jos nebeturėjo ankstesnės galios. Mūšyje krito karalienė, narsioji Hipolitė, krito dešimtys kitų, ir pergalės svarstyklės pakrypo į helėnų pusę. Kerštingai šaukiant mieste likusioms amazonėms, jie pagaliau nusiyrė nuo kranto ir ėmė plaukti į tėvynę.

Grižęs į Atėnus, Tesėjas Antiopę nusigabeno į rūmus ir paėmė už žmoną, nors atėniečiai kiek murmėjo, kad turės karalienę barbarę. Antiopė iš Tesėjo susilaukė sūnaus, kurį savo mylimos karalienės atminimui pavadino Hipolitu.

Tačiau ji nebuvo su Tesėju laiminga. Buvusiai amazonei nedavė ramybės senų, laisvų dienų ir draugių, tolimų žygių ir linksmų puotų prisiminimai, sąžinės priekaištai, kad išdavė savo tėvynę dėl svetimtaučio vyro. Ji dažnai naktim išeidavo prie jūros kranto ir su ilgesiu žvelgdavo į pietus, kur buvo jos gimtasis miestas.

Sūrus jūros vėjas glostė jai kaktą, tarsi nešdamas žinią apie tolimą tėviškės šalį. Nors ir kupina

meilės savo vyrui Tesėjui ir sūneliui Hipolitui, Antiopės širdis buvo nuliūdusi. Todėl ji vyto kas diena ir pagaliau, staiga gavusi kokią nežinomą ligą, daugiau nebesikėlė iš lovos. Paskutiniai jos žodžiai buvo: „Hipolite, ar man atleisi?“

Netekęs Antiopės, Tesėjas tuojau išvyko į naują žygį, negalėdamas pakęsti tuštumos ir liūdesio, kuris įsiviešpatavo rūmuose. Mažasis Hipolitas augo, globojamas tarnų, ir traukė visų akį savo grožiu ir skaisčiu žvilgsniu. Ilgai nebuvo Tesėjo namuose; Hipolitas girdėjo iš tarnų ir globėjų apie savo šlovingo ir galingo tėvo žygius ir narsą, ir jo vaikišką širdelę užliedavo saldus pasididžiavimas.

Pagaliau Tesėjas grįžo iš žygio. Apkabino sūnų, paklausė, ar moka šaudyti iš lanko ir svaityti ietį, ir nuėjo į savo kambarius. Užsiėmęs valstybės reikalais, kurie per dažnus jo žygius buvo apleisti, Tesėjas negalėjo daug laiko pašvęsti sūnui. Todėl Hipolitas amžinai ilgėjosi savo tėvo, o vienatvė be laiko rimtimi paženklino jam kaktą.

Po keleto metų, valstybės vyresniųjų patartas, Tesėjas nusprendė antrąkart vesti. Kraštas negali būti be karalienės.

Tuomet didvyris, niekados nepamiršęs savo gelbėtojos Ariadnės, ryžosi keliauti į Kretą ir ten iš

Mino, to paties, kuris jį kitados siuntė mirti į Mino-tauro nasrus, namų paimti sau žmoną. Jis prisiminė, kad Ariadnė turėjo seserį, mažąją Fedrą. Dabar Fedra tikriausiai išaugusi ir tokia pat graži, kaip jo neužmirštama sužadėtinė.

Prie Kretos krantų priplaukė puikus graikų laivas su purpuro burėm, su Paladės, Atėnų globėjos, statula priekyje.

Mino sūnus, kuris tuomet, po tėvo mirties, viešpatavo Kretoje, graikų svečius labai gražiai sutiko. Senos skriaudos buvo užmirštos, kita vertus, dabar Tesėjo suvienyta Atika pasidarė kur kas galingesnė, o Kretos didybė buvo pradėjusi smukti.

Su džiaugsmu, bet ir su skausmu Tesėjas žvelgė į Fedrą. Ji buvo taip panaši į Ariadnę, kad didvyris delnu prisidengė akis ir akimirką jam net pasirodė, jog girdi saldų karalaitės balsą: „Imk tą siūlą kamuolį ir vyniok jį, eidamas Labirinto koridoriais...“

Kada tai buvo? Tiek metų praėjo, o jis užmiršti negali...

Kretos karalius savo seseriai Fedrai iškėlė šaunias verstuves, prikvietė svečių, ir po kelias dienas trukusios puotos bei žaidimų Tesėjas su savo laivu išsivežė jaunutę žmoną į Atėnus. Atrodė, kad dabar laimė grįžo į Tesėjo namus. Fedra buvo gera

ir švelni, Hipolitas mylėjo pamotę, o jinai taip pat jam draugystę rodė.

Neilgai trukus, pasaulį išvydo du berniukai: Demofoontas ir Akamantas. Tesėjas labiau laukė dukterų, nes slapta troško sostą palikti savo mylimam Hipolitui. O atėniečiai labai džiaugėsi, karaliui gimus sūnums, nes visą laiką buvo nepatenkinti Tesėjo ir Antiopės vedybomis ir bodėjosi minties, kad barbarės amazonės sūnus turės ateity juos valdyti.

Tuo laiku Tesėjas buvo senojo bičiulio Piritujo reikalais vėl gavo ilgai iš namų išvykti. Mat pasimirė jo žmona Hipodamėja, ir Piritoją prislėgė sunkus sielvartas. Įsiutęs iš didelio skausmo, garbingas Iksiono palikuonis ryžosi pagrobti Hado žmoną Persefonę ir šitaip priversti Požemių dievą atiduot Hipodamėją.

Atvykusiam Tesėjui jis apsakė savo liūdną likimą ir patikėjo paslaptį, ką ketina daryti.

Iš siaubo Tesėjas net žado neteko. Pagrobti Persefonę, Hado valdovę! Ne, turbūt Piritojas bus proto netekęs. Reikia kuo greičiau jam tą mintį išvyti, kad kerštingasis Hadas neišgirstų ir nepakeltų prieš jį savo bausmės rankos. Tačiau veltui Tesėjas stengėsi įtikinti Piritoją, kad jo ketinimai beprotiški. Pabąlęs iš sielvarto, Piritojas apie nieką kitą nė girdėt nenorėjo.

- Grižk į Atėnus, Tesėjau, grižk pas savąją Fedrą. Žinau, kad be jos nerimsti. O mane palik savo likimui. Niekad nebuvai man tikras bičiulis ir dabar nesi. Draugą nelaimėję pažinsi! - tarė jis vienąkart, besiginčydamas su Tesėju.

Didvyrių pyktis pagavo; pirmą mirksnį jis norėjo pašokti ir išeiti iš nedėkingojo namų, tačiau dora karžygio širdis neleido jam palikti draugo tokio susikrimumo. Taigi Tesėjas nusprendė nevažiuoti ir likti su Piritaju ligi galo. Taip, dėl draugystės reikia iškęsti su juo ir tą nelaimę, kitaip negalima.

Ir podraug su savo pamišėliu bičiuliu jisai peržengė Hado vartus. Kai tik juodu atsidūrė Persefonės karalystėje, jai įsakius (juk deivė žinojo jų ketinimus), buvo prie uolos tvirtom grandinėm prikalti. Visą amžių jie turėjo taip kentėti už savo bedieviškus kėslus.

Tačiau Tesėją išvadavo Heraklis, kuris kaip tik tuo laiku Euristėjo buvo atsiųstas į Hado Požemių karalystę atvesti Cerberio, o Piritojas turėjo likti amžiams prikaltas, nors jį taip pat užtarė herojus. Įširdęs Požemių valdovas nesileido Heraklio perkalbamas ir nenorėjo išvaduoti pamišėlio.

Trejus metus Tesėjas išbuvo Požemyje. Hado šešėliai ir sutemos taip pakeitė jo išvaizdą, kad,

pagaliau išėjęs į paviršių, atrodė kaip gyvenimo palaužtas senis. Ir jo sielą lygiai taip prislėgė pragaro tamsybės. Jis pasidarė niūrus ir nesukalbamas, tylus ir amžinai užsisvajojęs. Išblėso jo akių spindesys, ir linksma šypsena dingo nuo lūpų.

Vieną dieną jisai atsidūrė Atėnuose.

Tačiau nebuvo lemta Tesėjui pasidžiaugt ramybe savo rūmuose. Mat jo žmona Fedra, pagalvojusi, kad Tesėjas žuvo žygyje, apie kuri su baime kalbėjo visa Graikija, ėmė dairytis į savo posūnį gražuolį Hipolitą ir karštai pamilo jį nusikalstama meile. Iš pradžių jaunikaitis nekreipė dėmesio į Fedros keistą elgesį, nematė spindint jos akių, kai jį užkalbindavo, ir toliau savo pamotei rodė tik sūnaus pagarbą. Tačiau pyktis ir siaubas pagavo Hipolitą, kai Fedra, nestengdama įveikt aistros, liovėsi slapstytis, prisipažino jaunikaitį mylinti ir norinti turėti jį už vyrą.

Tatai įvyko visai prieš sugrįžtant Tesėjui. Sužinojusi, kad vyras jau parkeliauja į Atėnus, Fedra išsigando, kad Hipolitas tėvui apsakys jos išdavystę. Ir nusprendė ji geriau mirti, negu Tesėjui į akis pažvelgti. Tačiau prieš mirtį Fedra dar troško atkeršyti jaunikaičiui, kuris drįso atstumti jos meilę. Tuomet ji parašė vyrui laišką, kuriame apkaltino

Hipolitą, kad tas kėsinęsis į jos šlovę, ir kad ji, negalėdama pakęsti tos gėdos, nusižudanti.

Baisiai nuliūdo Tesėjas, kai, po daugelio metų grįžęs namo, rado Fedros lavoną menėje ir perskaitė jos priešmirtinį laišką. Juk neteko ne vien žmonos, bet ir sūnaus, kurį labiau už gyvenimą mylėjo. Pagautas pykčio ir siutulio, net Hipolito akyse nepamatęs, jis ėmė maldauti savo dievišką globėją Poseidoną, kad mirtim nubaustų išdaviką, kad jo nebenešiotų Atėnų žemė.

Poseidas išklausė karžygio prašymą, ir nekal tas Hipolitas žuvo savo mylimo tėvo valia. Jauni-
kaičio žirgai pasibaidė slibino, kurį atsiuntė prieš juos Poseidas, šoko į šoną, ir vežimas su Hipolitu sudužo į uolas.

Tesėjas nuo tol užsitraukė dievų pyktį. Po sūnaus mirties atėjo vienas namiškis ir papasakojo karaliui visą teisybę apie Fedros klastą. Ir šitos nelaimės jam nepašykstėjo likimas. Ne žmogaus jėgoms tokios kančios. Juk pražudė nekaltą, pražudė tauriausią pasaulyje savo pirmagimį sūnų. O Fedra, ta mėloji Fedra, tokia panaši į Ariadnę, toji Fedra pasirodė esanti išdavikė! Taip, ir dar didesnę nusikaltimą padarė, iš keršto mirti pasmerkusi Hipolitą.

Tesėjas užsidarė rūmuose ir sėdėjo, niūriai susimąstęs, niekam netardamas žodžio, baisus.

Tuo laiku Atėnuose įvyko sukilimas prieš Tesėją. Vyresnieji, žyniai ir galingos šeimos, o ypač likę Palantidai, kuriuos kitados jis sutriuškino, vėl pakėlė galvas ir skleidė kuo pikčiausius gandus, kad likimas baudžia Atėnų valdovą, kad Atėnams Dzeusas siųs didžias nelaimes, jeigu dievų prakeiktas Tesėjas pasiliks juose.

Ir miestas sukilo prieš karalių.

Iš pradžių sielvarto slegiamas Tesėjas nenorėjo nė gintis nuo užpuoliku, tačiau, prašomas saujelės savo šalininkų ir bičiulių, jis dar kartą kaip parblokštas liūtas puolė į mūšį. Bet nebebuvo jaunystės jėgų ir galios. Nusileido jis pranašesniems priešams ir, nenorėdamas daugiau lieti kraujo, nusprendė savo valia palikti Atėnus. Jisai iškratė iš sandalų gimtosios žemės dulkes, nes ji pasirodė tokia nedėkinga ir į nelaimę įstūmė, ir išplaukė į Skiro salą pas savo seną bičiulį Likomedą, o Atėnų valdžią paliko maištininkų vadui Menestėjui.

Skiro valdovas Likomedas praeity daug gera patyrė iš Tesėjo. Gausybę turtų ir karo grobio tasai atidavė apdairiam pataikūnui Likomedui. Tačiau dabar, kai likimas nusigrėžė nuo nelaimingo senio,

gudrusis Likomedas užmiršo draugystę ir dėkingumą ir slaptomis palaikė Menestėją. Tesėją savo mieste jis dėl akių gražiai priėmė, o širdyje slėpė klastingus ketinimus. Mat jis bijojo, kad iš Atėnų išvytas Tesėjas panorės tapti Skiro valdovu ir jį nuvers nuo sosto.

Vieną dieną jis nuvedė Tesėją ant aukštos uolos, nuo kurios buvo toli toli matyti. Tesėjas užlipo į viršūnę ir, prisidengęs delnu pavargusias akis, ėmė žvelgti tenai, kur buvo jo jaunystės ir šlovės miestas – Atėnai.

Ir Likomedas Tesėją staiga nustūmė į prarają.

Tuomet Atėnuose viešpatavo Menestėjas. Tesėjo sūnūs, kuriuos didvyris, prieš išplaukdamas į Skirą, paliko savo artimo draugo Elefonaro rūmuose, buvo dar nesuaugę ir negalėjo kovoti už savo paveldėjimo teises. Taigi Menestėjas galėjo sau vienas be jokios baimės viešpatauti.

* * *

Praėjo daugel šimtmečių. Dulkės nuklojo Tesėjo laikų atėniečių kapus ir namus. Graikai kariavo su persais. Po pergalės su padėkos dovanom į Delfus atvykusiems Atėnų pasiuntiniams orakulas įsakė:

Atėnai turi iš Skiro parsigabenti Tesėjo palaikus ir juos su derama didvyriui pagarba palaidoti.

Bet kaipgi rasti kapą? Juk jo kūnas prieš amžius sutiško į kalvų akmenis! Turbūt, nė dulkių iš kaulų neliko.

Ir šit ką sako legenda.

Garsus atėniečių vadas Kimonas užėmė Skiro salą. Žinodamas pranašo žodžius, jis išėjo ieškoti Tesėjo kapo. Kimonas traukė kalnų takeliu, tuščiai dairydamasis, ir staiga išvydo uolą, viršų kurios sklandė didžiulis aras. Jisai stabtelėjo ir pamatė, kad aras nutūpė ant uolos ir ėmė ją draskyti tvirtais savo nagais, tarsi norėdamas vidun įsirausti.

Kimonas tai palaikė dievų ženklu, tučtuojau liepė žmonėms suskaldyti uolą ir giliai žemėje rado milžino kaulus su didžiuliu kalaviju rankoje. Visų buvo pripažinta, kad tai Tesėjo kaulai.

Brangūs palaikai buvo paimti karo laivan ir atvežti į Atėnus. Čionai, miesto agoroje, sudėjus aukas dievams, buvo iškilmingai palaidotas Tesėjas, ir šiam kitados išvytam karžygiui pastatytas dailus antkapis. Taip po daugelio užmaršties amžių didvyris grįžo į savo didžiąją tėvynę.

TANTALAS

Turtingojoj Frigijoj, Sipilo pilyje, kitados viešpatavo galingas karalius Tantalas.

Jis buvo laimingas dievų išrinktasis, ir patsai Dzeusas kviesdavo jį į Olimpo puotas, kur Tantalas, mirtingasis, galėjo gerti dieviškąjį nektarą ir valgyti ambroziją. Tantalas regėjo nežemišką deivių grožį ir dievų šlovę, gėrėjosi nimfų šokiais, o baltarankės charitės žiedais jam puošdavo galvą. Jis klausydavo dangiškos muzikos ir iš tiesų galėdavo užsimiršti esąs tik žmogus. Ir kiek syk Tantalas dalyvaudavo Olimpo puotose, visuomet gailėdavo, kad jo nemato draugai ir bičiuliai žemėje.

Vieną kartą jis nusprendė išmėginti, ar dievai iš tiesų visažiniai, ar tik liepia žmonėms tuo tikėti. Tačiau būdą pasirinko baisingą.

Jis pasikvietė visą Olimpą puoton į Sipilo pilį.

Skirtą dieną olimpiečiai susirinko prie savo numylėtinio stalo. Čia buvo kuo gardžiausių valgymų ir vyno iš toliausių pasaulio kampų. Prieš atnešant kitą patiekalą, tyliai grojo arfos, ir šoko nuostabiausios šokėjos iš Medijos. Ore sklido rožių, miros ir žibuo-

klių kvapas. Žydraakis Ganimedas, Dzeuso taurininkas, jo lieptas, pasiėmė iš Olimpo kiek ambrozijos ir nektaro, ir dabar dieviškas maistas puotaujančių gyslomis skleidė nuostabios laimės bangas.

Baigiantis puotai, vergės su aukso pusdubeniais atnešė dar vieną patiekalą, dailiai papuoštą vynuogių lapais. Tantalas apskelbė, kad nemirtingųjų svečių garbei vakare pats nušovė elnią, ir čia yra jo kepsnys, naujo virėjo pataisytas ligi šiol nežinomu būdu.

Naujas valgymas buvo išdalytas, o taurės pripildtos vyno. Tylutėliai grojo muzika, o rožių lapeliai be paliovos biro ant stalų ir dievams ant drabužių.

Tantalas, slėpdamas smalsumą, stebėjo savo svečius dievus. Išvydę kepsnį, olimpiečiai pasibjaurėjo ir pasipiktino. Nė vienas neparagavo patiekalo. Tik deivė Demetra, susimąsčiusi ir liūdna – nes ką tik buvo išsiskyrusi su mylima dukra Persefone, – per savo išsiblaškymą suvalgė gabaliuką mėsos nuo mentės, bet tučtuojau su pasišlykštėjimu atstūmė ją ir, baisiai iširdusi, pakilo nuo stalo.

Kapų tylą stoji puotų salėje, Tantalas išbalo kaip negyvėlis. Visi dievai ir žmonės baimingai sužiuro į Dzeusą. Piktai suraukęs antakius ir kaktą, akim svai-

dydamas žaibus, Griausmavaldis stovėjo ir žiūrėjo į Tantalą, o jo tylėjimas buvo baisėsnis už riksmą.

Net dievai niekuomet nebuvo matę jo tokio rūstaus. Baisus buvo Tantalo nusikaltimas ir svečių įžeidimas.

Mat, visai suįžūlėjęs, jis įsakė užmušti savo vienatinį sūnų Pelopą ir pataisyti iš jo kepsnį olimpiečiams. Tantalas vylėsi, kad tie nepažins klastos, o tuomet jis įsitikins ir dievus klystant.

Už tą negirdėtą nusikaltimą jo laukė baisi bausmė.

Jis buvo nutrenktas į Tartaro dugną ir per amžius turėjo kęsti troškulį, pats ligi kelių stovėdamas upėje. Šaltas vanduo taip arti, o pasiekti jį ranka niekaip negalima. Kai tik pasilenkia, norėdamas numalšinti troškulį ir vandeniui pavilgyti sukepusias lūpas, staiga upė nusenka, ir akys temato sausą žemę.

Tantalas kenčia ir amžiną alkį. Jam virš galvos nuo medžio prie upės svyra dailūs, sultingi vaisiai. Kai tik pakelia akis, iš jo tarsi šaiposi didžiulės, geltonos kriaušės, gaivinantys granatai ir raudoni obuoliai, o iš po lapų kyšo violetinės figos ir saldžios datulės. Bet kai tik pasmerktasis ištiesia į juos ranką, viesulas ūmai supurto kamieną, ir šakos su vaisiais pakyla aukšty.

Be troškulio ir alkio, Olimpo valdovas Tantalą pasmerkė dar žiauresnei kančiai. Jį visą laiką persekioja mirties baimė, nes jam virš galvos ore pakibusi milžiniška juoda uola. Jinai linguoja, nusvyra, atrodo, lyg tuojau, tuojau nugrius, suknežins jam kiaušą ir sutrupins kaulus.

Taip nesibaigiančia triguba kančia nubaudė Dzeusas nedorėlį Tantalą, Frigijos Sipilo karalių, kitados buvusį savo numylėtinį.

Tantalo sūnui Pelopui, kuris paties tėvo buvo užmuštas, verpėja Klotė dievų valia grąžino gyvybę, o Demetros prakąston mentėn įstatė gabalą dramblio kaulo. Nuo tol visi Pelopo palikuonys ant mentės turi didelę baltą žymę. Iš jų ir jų įpėdinių kilęs Peloponeso pavadinimas.

SLIBINO NUODAI

Europa

Turtingame Sidono mieste gyveno Finikijos valdovas galingasis Agenoras. Jis turėjo neregėto grožio dukterį, vardu Europa.

Vieną kartą karalaitė Europa su savo draugėmis ir tarnaitėmis žaidė žydinčioj pievoj ant jūros kranto. Jos skynė gėles, pynė vainikus, maudėsi sūriose jūros bangose ir šoko saulėtoj pakrantėj.

Staiga žiūri, pievoje – baltas, dailus jautis, kurio kailis tikras atlasas, o akys švelnios, ir jis visai jų nesibijo, netgi tarytum domisi, kaip jos žaidžia.

Smalsumo pagautos, mergaitės priėjo prie gyvulio, ėmė gėrėtis jo meiliomis, didelėmis, protingomis kaip žmogaus akimis, jo žvilgančiais plaukais ir milžiniškais ragais.

Ir Europa priėjo prie jaučio ir ėmė glostyti jo baltą kaip jūros putą nugarą. Tuomet – stebuklas! – jautis priklaupė prieš ją, sakytum, siūlydamas pasijodinėti. Karalaitės draugės ėmė ploti iš džiaugsmo, puolė įkalbinėti Europą, kad nesibijotų ir sėstų ant

gyvulio. Europa valandėlę dvejojo, paskui staiga užšoko jaučiui ant nugaros ir įsikibo rankomis jam į ragus.

Tasai atsistojo ir vis greičiau ir greičiau ėmė lakstyti su Europa po lanką. Mergaitė juokėsi iš džiaugsmo, jos bičiulės šokinėjo aplinkui ir pliaukšėjo delnais, o jautis dar smarkiau bėgti pagavo; karalaitei jau ir oro trūksta, visa išbalo kaip drobė, išsigandusi pradėjo šaukti. Dabar jautis kaip baltas debesis lėkė per pakrantės pievas, net birus smėlis žiro veidan karalaitei, tarsi viesulo nešamai jūros linkui.

Jau melsvos bangos skalauja jaučio nagas, ir šalotos putos šlaksto mergaitei kaktą. Tuščiai šaukė ir verkė ant kranto likusios draugės, tuščiai plaukus rovėsi iš sielvarto ir siaubo! Jautis nuplaukė per putojančias jūros bangas į nežinomus tolius ir pagaliau dingo joms iš akių, ant nugaros nusinešdamas pagrobtąją Europą.

Tėbų slibinas

Tatai Dzeusas, pasivertęs jaučiu, pagrobė Sidono valdovo dukrą ir nusinešė toli į Kretos salą. Ten

jai pastatė puikius deimanto ir aukso rūmus, kur Europa susilaukė trijų sūnų: Mino, Radamanto ir Ajakso.

Tuo metu Sidone dukters netekęs Agenoras niekaip negalėjo nusiraminti. Pagaliau, kai visi ieškojimai apvylė, jis pasišaukė savo sūnų Kadmą ir išsiuntė į pasaulį, liepęs be dingusios sesers į gimtus namus nebegrįžti.

Ilgus metus klaidžiojo Kadmas po toliausius kraštus. Nė mažiausių Europos pėdsakų niekur neužėjo. Kai jau nebeteko vilties rasti seserį, nusprendė kur nuolatos įsikurti ir atsikvėpti po ilgų kelionių. Mat bijojo grįžti į tėvynę ir išvysti tėvo klausiančias akis.

Taigi nusigavo jis į Delfų Apolono orakulą ir paklausė dievą, kokiam krašte jam patartų apsigyventi. Apolonas sapne jam pranašu pasirodė ir šitaip atsakė:

– Nuošalioj pievoj rasi telyčią, kuri dar jungo nebus mačiusi. Kur ji tave nuves, ten ir sustok; o toje vietoje, kur atsiguls, statykis mūrus ir miestą pavadink Tėbais.

Vos tik išėjęs iš šventojo urvo, Kadmas netoliese pamatė telyčią, ramiai sau besiganančią žolėje. Lėtai gromuliuodama, ji pamažu ėjo priekin. Jaunikaitis patraukė iš paskos. Jau gerą galą nuėjo, ir kojos

pradėjo neberemti; jau ir saulė suskato leistis už jūros poilsio, tik staiga gyvulys stabtelėjo, atsigręžė atgalios, pasižiūrėjo į vakarį dangų, o paskui ramiai atsigulė vešlioje žolėje.

Kadmas apsidairė. Vieta buvo puiki miestui įkurti, žemė derlinga ir naši. Nuo figmedžių ir alyvų giraičių lankon krito maloni ūksmė. Iš dėkingumo Apolonui Kadmas puolė ant žemės ir susijaudinęs ją pabučiavo. Jisai norėjo pagerbti savo globėją ir liepė tarnams atnešti aukai vandens. Tiems ilgai negrįžtant, išsiuntė jų ieškoti kitą draugų būrį, bet, ir tų nesulaukęs, pagaliau pats pėdom išėjo.

Netolimais, tarp rudom samanom apaugusių uolų, juodavo didelis urvas, iš kurio tryško skaidraus vandens šaltinis. Ir čia prie jo angos Kadmas pamatė baisų vaizdą. Tenai tysojo užmuštų jo draugų kūnai, o greta tupėjo siaubingas slibinas, kuris iš nasrų kvėpė ugnį. Jam iš akių tvoskė pragariškas karštis, milžiniškas kūnas rangėsi ir vijosi, o žabtuose klaidkiai kaleno keturios eilės ilčių. Dėl žuvusių narsių ir ištikimų tarnų pagautas pykčio, Kadmas neišsigando pabaisos, stojo su ja į kovą ir mirštamai pervėrė ietimi. Sužeistas slibinas riaumodamas išliaužė į urvą, ir netrukus skaidrus šaltinio vanduo paraudo nuo jo kraujo.

Tuomet dailios moteriškės pavidalu Kadmui pasirodė Atėnė Paladė ir liepė išlaužti slibinui iltis ir pasėti telyčios parodytoj žemėj. Kadmas taip ir padarė. Suarė pievą ir šviežiose vagose pasėjo slibino iltis. Nustebęs žiūri, – ogi iš žemės dygsta šarvuoti kariai su ietimis ir skydais rankose ir bemat su neapykanta puola kits kitą, žeisdamies ir žudydamies brolžudiškame mūšyje. Jau beveik visi slibino kareiviai guli negyvi ant žemės, kuri godžiai geria jų kraują. Liko tik penki. Atėnės paliepti, jie numetė ginklus ir liovėsi kautis.

Jų padedamas Finikijos keliautojas Kadmas pasistatė miestą ir pagal Apolono pranašystę pavadino Tėbais, o visą kraštą tos lemtingosios telyčios atminimui – Beotija. Kadmas valdė išmintingai ir teisingai, ir dievai jį globojo, netgi išleido už jo Arėjo ir Afroditės dukterį gražuolę Harmoniją.

Semelė ir Dionisas

Ir Kadmas susilaukė keturių dukterų: Semelės, Agavės, Autonojės, Inos, o taipgi sūnaus Polidoro. Slibino kariai už žmonas paėmė čionykščių girių ir laukų nimfas, o jų palikuonys buvo vadinami spar-

tais – „sėtiniais“. Bet jų kraujas tebeturėjo baisių slibino nuodų, kurių buvo prisigėrusi Beotijos žemė, dėl to ilgai negalėjo patirti laimės ir saldžios ramybės.

Karaliaus Kadmo sūnų Polidorą medžioklėje sudraskė šernas. Vyriausioji duktė Semelė savo grožiu palenkė paties Dzeuso širdį, ir nuo to prasidėjo jos nelaimės. Kiekvieną mėnesieną Dzeusas rasdavosi jos kambaryje, pasivertęs dailiu jaunikaičiu. Niekas iš mirtingų žmonių nepatyrė tokios laimės, ir Semelė tartum pražydo dangišku grožiu, keldama savo seserų širdyse pavydą. Pavyduolės Dzeuso žmonos Heros patartos, jos prikalbėjo Semelę paprašyti savo mylimąjį, kad kitą kartą jai pasirodytų visa dieviška didybė; tik tuomet jos patikėsiančios, kad tikrai dievas lankantis.

Neapdairioji Semelė leidosi seserų įkalbama ir sidabruotą mėnesienos naktį, kada jauno medžiojojo pavidalu kambaryje pasirodė Dzeusas, ėmė ją maldauti:

– Kažkada žadėjai, viešpatie, išpildyt bet kokią mano norą. Nieko ligi šiol netroškau, vien tavo meilės, bet dabar prašau: pasirodyk man toks, kokį tave mato dievai debesuotam Olimpe.

Nuliūdo spindulingosios Dzeuso akys, bet negalėjo laužyti kartą duoto žodžio. Semelei iš akių dingo jaunikaitis, šnibždėjęs jai meilės žodžius, o po akimirkos tylią mėnesienos naktį, aidinčią nuo lakštingalų balsų, sugrumėjo perkūnas, ir sustugo uraganas. Visoj Beotijoje kilo gaivalinga audra. Semelė išėjo į pilies kiemą ir, abi rankas prispaudusi prie sunerimusios širdies, pakėlė akis į juodus debesų gaugarynus.

Tuo laiku dar smarkiau sugriaudėjo, erdves nutvieskė akinanti šviesa, ir prasiskyrusiame danguje Semelė pamatė Olimpo valdovą Dzeusą su žaibų vainiku ant galvos. Mirtingos karalaitės akys neištvėrė dieviškos didybės spindesio, ir ugnies žaibas ją sudegino savo karščiu. Saujelę suanglėjusių palaikų vėjas išsklaidė po pasaulį.

Tačiau žemėje, toj vietoj, kur stovėjo Semelė, audros išgąsdintas, pravirko mažas vaikelis. Dzeuso lieptas, Zefyras pasiguldė jį tarp vėjo sparnų ir nunešė į Olimpą. Tasai vaikelis buvo Dzeuso ir Semelės sūnus Dionisas. Žmonės sako, kad po mirties Dzeusas Semelę pavertęs mėnulio deive, kad sidabrinėje šviesoje ją ne kartą esą galima matyti su spindulių vežimu šviečiančią savo sūnui, kuris šoka ant Kiterono kalno.

Mažasis Dionisas buvo toks gražus, kad net rūšioji Hera, pamačiusi kūdikį, motiniškai jam nusišypsojo ir panoro pati savo krūtim maitinti. Tikriausiai ji nežinojo, kad tai jos vyro ir mirtingos moteriškės sūnus. Bet kažkuri iš paslaugiujų nimfų tatai pasakė jai (mat liežuvautojų netrūksta ir Olimpe). Deivė kaip tik maitino mažąjį Dionisą. Išgirdusi apie savo vyro neištikimybę, jinai supykusi ištraukė vaikui iš burnytės krūtį. Balta srove pienas trykštelėjo į dangų ir sustingo šaltose erdvėse. Šitaip atsirado šviesus Paukščių Takas.

Dionisas baudžia Agavę ir Pentėją

Antra Tėbų karaliaus duktė Agavė ištekėjo už vieno iš penkių spartų – slibino sūnų ir susilaukė kūdikio, vardu Pentėjas. Agavė buvo moteris pavydi ir trokštanti valdžios. Kadangi jos brolėnas, šerno sudraskyto Polidoro sūnus, buvo mažas vaikas ir dar šlubas (todėl jis pramintas Labdaku), o kitos seserys, Autonojė ir Ina, dar jaunutės mergaitės, tai jos sūnui ir buvo lemta užimti Tėbų sostą. O Kadmas, jau pasenęs ir gyvenimo nuvargintas, su džiaugsmu atidavė valdžią vaikaičiui. Išpuikėlė Agavė darė

didelę įtaką savo sūnui, kuris ją be galo gerbė ir visais klausimais su ja tarėsi, visiškai priklausė nuo motinos valios.

Tai buvo laikai, kada naujo dievo Dioniso, jaunatviško ir džiaugsmingo, kultas apėmė visą senovinę Heladę. Vyno ir džiaugsmo dievo garbei žmonės visur linksminos, pasipuošę gebenėmis, dieviško siautulio pagautos moterys palikdavo namų židinius ir eidavo šokti į šventąją Kiterono kalną. Įsismaginusių bakchantės su tirsais¹⁷ rankose, grojant timpams¹⁸, cimbolams ir fleitoms, lakstė po miškus ir girias, visur skelbdamos žinią apie naujas misterijas.

Apie Dionisą buvo pasakojama daug legendų, girdi, jis važiuoja vežimu, kur pakinkyti leopardai ir liūtai, girdi, pasipuošęs vynuogienojo atžala, o rankoj turi laurais apipintą tirsą. Jį lydi būrys miško pabaisų, gauruotų silenų, ožiakojų satyrų, nimfų ir menadžių, apsigerbusių elniukų kailiais.

Naktimis prie liepsnojančių laužų, iš miškų ir kalnų laukymių aidint frigiškų fleitų garsams ir

¹⁷ Žalia lazda su viršų užmautu kankorėžiu.

¹⁸ Graikų ir romėnų instrumentas, panašus į būgną, naudojamas orkestre ir religinėse iškilmėse Dioniso ir Kibės garbei.

šauksmams: „Euoi!“, „Euoi!“, žmonės vienas kitam porindavo nuostabius pasakojimus, kaip Dionisas baudžia netikinčius jo dievybe, kaip, dar paauglys būdamas, jį pagrobt pasišovusius piratus pavertė delfinais. Arba prisimindavo Minijo dukterų istoriją.

Karalius Minijas turėjo tris neregėto grožio dukteris. Nuo pat vaikystės visos trys karalaitės kiauras dienas siuvinėdavo dailiausius audeklus ir drabužius, ir jau taip mėgo savo darbą, kad nenorėdavo nuo jo atsitraukti. Rūmuose visur buvo pilna jų rankdarbių. Stalai ir suolai uždengti nuostabaus rašto gobelenais, ant sienų kabo siuvinėti audeklai, kur pavaizduoti ne vieno Heladės didvyrio žygiai.

Vieną dieną į jų karalystę atkeliavo Dionisas su savo šokančia palyda, ir bemat visą miestą ir jo apylinkes pagavo dieviškų misterijų siautulys. Visos moterys išbėgo į kalnus dalyvauti šventuose šokiuose, šviečiant mėnesienai.

Tik tai trys atkaklios siuvinėtojos, karaliaus Minijo dukros, nenorėjo eiti į dionisijų apeigas, su panieka tarydamos, kad gaila laiko toms laukinėms, barbariškomis orgijoms.

Dionisas jas žiauriai nubaudė. Rūmus pavertė vynuogynu, o karalaites trim bjauriais, plėvėtais

šikšnosparniais, kurie bijosi saulės šviesos ir gyvena tamsiuose urvuose.

Ir Kadmo karalystėje karžygiai ir moterys, laisvieji ir vergai kartojo šias legendas bei pasakojimus. Beotija didžiavosi, kad jai teko garbė pagimdyti džiaugsmo dievybę, kurią garbino visa helėnų žemė.

Tiktai Agavė ir jos dvi seserys, Ina ir Autonojė – išdidžios pavyduolės, negalėjo nė pagalvoti, kad Dionisas buvo Semelės, jų sesers, sūnus. Tos bedievės Semelės, kuri gyrėsi, kad ją lanko Dzeusas, ir kurią už tai dievas sudegino žaibo ugnimi.

Ir Agavė nusprendė uždrausti savo valdiniams dalyvauti šventose apeigose naujojo dievo garbei.

O tuo laiku Dionisas su savo silenų ir nimfų palyda patraukė į Beotiją, savo gimtąją žemę.

Tačiau prie Tėbų vartų niekas nepasveikino jo su gėlėmis ir apeigų dainomis, žmonių akys neliepsnojo iš džiaugsmo ir siautulio, ir vynas nesiliejo upeliais jo garbei.

Tik nedaugis drąsuolių, neišsigandusių karaliaus ir karalienės pykčio, išėjo pasitikti dievo, puolė kniūbsti priešais jo vežimą ir maldavo pasigailėti užsispyrėlio miesto.

Paniuro Dioniso veidas, visuomet toks giedras ir ramus. Jis žinojo, kad Agavė ir Pentėjas jo nekenčia, ir nusprendė juos nubausti.

Tarytum pasiutimas pagavo Agavę, jos seseris ir visas Kadmo miesto moteris. Plikos, ant pečių teužsimetusios laukinių žvėrių kailius, jos išlėkė į miškus ir ten ėmė beprotiškai šokti.

Išgirdęs, kas čia atsitiko, Pentėjas baisiai užpyko ir sušuko:

– Tėbiečiai! Koks čia pamišimas jus ištiko, jus, slibino sūnus, prieš nieką nesudrebėjusius? Ko išsigandote silpno paauglio, išlepėlio, kuris, apsuptas moterų ir senių, šoka vyro nevertus šokius! Jis toks pat žmogus, kaip ir jūs, ir tuojau pamatysite jį surištą prie mano kojų, maldaujantį pasigailėti.

Karalius įsakė savo tarnams čiupti Dionisą ir atgabenti gyvą ar mirusį. Netrukus grįžo pasiuntiniai sukruvintais veidais.

– Kur Dionisas? – juos pamatęs, sušuko Pentėjas.

– Niekur jo neradome, – su baime tie atsakė. – Tačiau tau, valdove, atvarėm kokią senį iš jo palydos.

Ir prie karaliaus sosto jie atvedė senį su gebenių vainiku ant galvos.

– Ar žinai, seni, kad tau gresia mirtis? Sakyk, kas tavo tėvai, ir iš kokio krašto kilęs? Jo daugiau

nebematysi. Kodėl tą girtuoklį kaip dievą garbini? – grėsmingai paklausė kalinį karalius.

– Vadinuosi aš Atetas, o mano tėvynė Meonija, – ramiai atsakė senis, be baimės žvelgdamas Pentėjui į akis. – Kaip ir mano tėvas, buvau jūreivis. Vieną kartą, plaukiant į Delo salą, vėjas nunešė mus į dyką žemę, kur nebuvo nė gyvos dvasios. Mano draugai išlakstė po miškus, o aš, drebedamas iš šalčio, pernakvojau ant smėlio kranto. Kitos dienos rytą įkopiau į aukštą kalvą ir norėjau apsidairyti, kur esu. Jau iš tolo pamačiau prie kranto sūpuojantį laivą ir savo draugus, kurie tempė kažkokį nuostabaus grožio jaunikaitį su vynuogienojų vainiku ant galvos. Jis buvo surištas virvėmis.

Tučiuojau nubėgau laivo linkui ir ėmiau smalsiai žiūrėti į berniuką. Iš pirmo žvilgsnio pamačiau, kad tai nėra mirtingasis. Dar nežinojau, koks dievas juo pasivertęs, bet su baime puoliau į kojas, maldaudamas nekeršyti mums už tai, kad jį pagrobėm. Draugai ėmė juoktis iš manęs, kvailiu vadinti ir, nepaisydami mano įspėjimo, surištą jaunikaitį užsitempė ant denio.

Kai, baisiai išsigandęs, šokau su jais grumtis, norėdamas išvaduoti dieviškąjį belaisvį, vienas jūreivis mane nusviedė į jūrą. Tikriausiai būčiau nusken-

dęs, jei nebūčiau įsikibęs į laivo bortą. Tuo metu berniukas, kuris lig tol ramiai sėdėjo, staiga tarytum iš sapno pabudo ir atsistojo, papurtė tankias garbanas, nustebęs pažiūrėjo į savo pančius, į nuožmius jūreivių veidus ir paklausė:

– Kur aš esu, kas man atsitiko? Pasakykit, gerieji žmonės.

– Nieko nebijok, mano berniuk, – tarė vyriausiasis jūreivis, – tavęs nenuskriausime, tik pasakyk, kur norėtum būt nuvežtas, ir mes mielai tau pagelbėsime.

– Tai gerai, – atsakė šypsodamas berniukas, – nuvežkite mane į Nakso salą, tenai mano gimtinė.

Niekšai dėjosi sutinką, iškėlė bures ir nuplaukė nuo kranto, betgi aš mačiau, kad pasuko visai ne į tą pusę, kur yra Naksas.

O jaunikaitis apsidairė po jūrą, pasižiūrėjo į dangų ir sušuko:

– Klausykit, klausykit, sukite į vakarus, paklydote, tasai krantas ne Nakso!

Jūreiviai garsiai nusijuokė, ir tada berniukas suprato esąs apgautas.

Liūdnei jis nužvelgė visus ir nuleido galvą ant krūtinės.

Staiga laivas stabtelėjo kaip įkaltas ant jūros bangų. Tuščiai stengėsi vairininkas, jūreiviai veltui

tampė virves ir plūkėsi su irklais, laivas tarsi įaugo vandenin ir nejudėjo iš vietos.

Tuomet Dionisas, mat jisai ten buvo, atsistojo, nuo kūno jam nukrito pančiai, rankoje sužaliavo sausa šaka ir apkibo sultingų vynuogių kekėmis, prie kojų radosi meilikaujantys tigrai ir plėšrios pante-ros, o nuostabus vyno kvapas beregint pasklido ore.

Korsarai pamatė, kad patį dievą sučiupo, ir išsi-gandę ėmė šaukti, vienas per kitą šokti į jūrą. Dioni-sas juos pavertė į žuvis; iš rankų jiems išaugo žiauo-nos, kojos virto uodegom, kūnas apsidengė žvynais. Tik aš vienas iš dvidešimties likau denyje ir visas drebėjau iš baimės.

- Nebijok, - tarė man maloningas dievas, - plauk Nakso salos linkui.

Su džiaugsmu čiupau laivo vairą. Plaukėme len-gvai, lyg su sparnais skriejome, nors irklininkų nebuvo, ir vėjas visai nepūtė. Kai išlipome į krantą, Dionisas mane nusivedė alkan, kur stovėjo jo auku-ras, ir liepė man aukoti vyną ir midų, - baigė pasa-koti senis.

- Per ilgai jau klausomės tavo paistalų, - piktai sušuko Pentėjas, - imkite jį ir įmeskite į kalėjimą!

Tarnai tučtuojau surišo senį ir įmetė į rūmų požemį.

Tačiau vakare nematoma ranka ją išvadavo iš kalėjimo.

Tuo metu pilį pasiekė naujos žinios apie nepaprastą pergalingojo dievaičio žygį. Atbėgo žmonės degančiom akim, išsidraikiusiais plaukais ir susijaudinę pasakojo minioms agoroje, kad Tėbų žemėje stebuklai dedasi. Moterys su tirsais rankose lydi Dionisą, o kur jis tik maloningai pažvelgia, ten sodai pražysta, kur savo palaimingu tirsu prisiliečia, ten vandens šaltiniai ištrykšta, pieno upeliai baltuoja, iš ažuolų saldus midus ima tekėti.

Pentėjas, kurį tos žinios dar labiau užrūstino, ryžosi pats stoti prieš naujo dievo palydovus ir smurtu juos atsivaryti į miestą. Susišaukė savo ištikimą kariauną, apginklavo ją skydais ir ietimis ir nuskubėjo prie Kiterono, kur skambėjo linksmos dainos ir švelnūs fleitų garsai.

Netrukus pasigirdo triukšmas ir šauksmai. Jie žengė dar sparčiau, ir staiga priešais išdygo patsai Dionisas. Tvirta ranka stvėręs aukštos pušies viršūnę, dievaitis prilenkė ją lig žemės, čiupo Pentėją ir pririšo prie medžio šakų. Paskui paleido pušį, ir Pentėjas liko aukštai kyburiuoti.

Tuomet dievas rūščiu balsu sušuko:

- Ei, greičiau čionai, pasižiūrėkit į šitą bedievį ir nubauskit, kaip jis nusipelnęs.

Beregint subėgo bakchantės ir, pamačiusios pušy iš baimės drebantį Pentėją, iškėlė prieš jį savo tirsus. Šokdamos ir garsiai šūkaudamos, jos nutraukė karalių nuo medžio, paskui ėmė draskyti ir plėsti jo drabužius.

Jo motina Agavė, kerštingo dievo dūkulio pagauta, savo sūnaus nepažino ir pati pirmoji puolė prie jo.

- Mama, - šaukė Pentėjas, - negi nepažįsti savo sūnaus?! Mama, ką darai?!

Tačiau Dionisas beprotybės rūku aptraukė motinai akis, o jos ausys nebegirdėjo sūnaus balso. Tarsi nelabojo apsėsta, ji galvojo, kad priešais ją kalną liūtas, ir baisingu balsu ragino savo seseris ir kitas bakchantes mušti.

Nukirstą Pentėjo galvą Agavė užsimovė ant savo tirso ir, ja nešina, įžengė pro Tėbų vartus.

Po tokio nusikaltimo Kadmo dukterys, susitepusios krauju, nebegalėjo liktis Tėbų karalystėje ir turėjo eiti tremtin. Ina iškeliaavo į gretimą Orchomeno miestą, kur ištekėjo už karaliaus Atamanto ir tapo žiauria deivės Nefelės vaikų Frikso ir Helės pamote.

Tačiau po daugelio metų ir Inai išmušė atgailos valanda. Norėdama atpirkti savo kaltę, ji šoko į jūrą ir jos gelmėse, jau kaip baltoji nimfa Leukotėja, gelbėjo audros sudaužytų laivų jūreivius.

Iškaršęs Kadmas, palaužtas jo namus ištikusių nelaimių, paliko nelemtą Tėbų žemę ir drauge su savo žmona Harmonija nusigavo į tolimąją Ilyriją, kur abu dar ilgus metus ramiai ir tyliai gyveno, kol dievai juos pavertė žalčiais.

Akteonas

Kadmo vaikaitis Akteonas irgi mirė baisia mirtimi. Jis buvo aistringas medžiotojas ir kiauras dienas praleisdavo miške. Kartą, tankynėj medžiodamas elnią, Akteonas stabtelėjo pailsėti prie nuostabiai dailaus ežeriuko. Jo skalikai, garsiai lodami, laigė po krūmus, augančius aplinkui.

Akteonas žvelgė į žalią vandenį, skaidrų kaip kalnų krištolas, į dangų, atspindintį ežero paviršiuje, ir baltus debesis, plaukiančius tarp vandens lelijų. Staiga pro pakrantės gluosnių šakas jis pamatė nimfas, rateliu šokančias apie savo valdovę Artemidę.

Akteonas bemat ją pažino ir, užuot nukreipęs akis nuo dieviško miškų valdovės grožio, susižavėjęs žiūrėjo, kaip ji maudosi.

Tuoju pamačiusios mirtingą žmogų, nimfos kažką sušnabždėjo savo valdovei ir nėrė gilyn į vandenį.

Artemidė suraukė antakius ir piktai nužvelgė tą ižūlų jaunikaitį, kuris drįso savo mirtingom akim žiūrėti į apsinuoginusią deivę.

Staiga Akteonas pajuto, kad jam keisti dalykai dedasi: šit iš galvos jau dygsta tvirti, didžiuliai placiašakiai ragai, ant rankų ir kojų ima rasti elnio nagos, o visas liemuo apauga gelsvais ir tankiais plaukais. Nelaimingas medžiotojas dar bandė šaukti ir maldauti, bet ne žmogaus, o žvėries balsas pasigirdo – lyg tai baubimas, lyg tai vaitojimas.

Kai tankmėj lakstantys skalikai netoliese pajuto elnią, bemat visi apipuolė Akteoną. Veltui mėgino vargšas ragais gintis – sudraskė jį į gabalus paties šunys. Taip rūsčioji Artemidė negarbingai pražudė drąsuolį, kuris savo ižūlumu sudrumstė jai ramybę.

Antiopė ir Dirkė

Savo valia išvykus Kadmui iš Tėbų, jo rūmai liko tušti – čia tegyveno senojo karaliaus vaikaitis, anksti mirusio Polidoro sūnus, paliegėlis ir silpnadvasis Labdakas drauge su savo žmona ir sūnum Laju. Nusilpusią karalystę ėmė valdyti du broliai: Likas (vilkas) ir Niktėjas, kilę iš netolimos Eubojos salos. Tėbų sostan sėdo Likas, o broliui atidavė pusę karalystės.

Niktėjas turėjo dukterį, vardu Antiopę. Jinai buvo tokia graži, kad ją susižavėjo pats Dzeusas, pamatęs kažkada vienmečių būryje. Per dionisijas šventajame Kiterono kalne Olimpo valdovas pasigrobė ją ir nusi-nešė į nuošalią piemenų lūšną tankmėje. Ten su ja susilaukė dviejų vaikų dvynukų: Dzeto ir Amfiono. Jau dvejus metus Antiopė gyveno tam miške ir buvo be galo laiminga.

Bet vieną rytą atsibudusi neberado troboj savo numylėtinio. Liko viena pati tankynėje su dviem verkiančiais vaikais. Nusiminusi ji laukė daug dienų ir naktų, vis dar vildamasi, kad vyras sugrįš, kad tik trumpai ją paliko.

Tačiau miško lapinę telankė vien paprasti piemenys, kurie ganė avis kalnų pievose. Pagaliau, nebe-

tekusi jokios vilties, Antiopė nusprendė grįžti į tėvo Niktėjo rūmus ir maldauti jį pasigailėjimo.

Dvynius paliko saugoti senam piemeniui, o pati basa, sudriskusiais drabužiais, tik su vynuogių lapų vainiku ant juodų kasų, ištraukė į tėvo rūmus. Vėlų vakarą po ilgos kelionės jinai sustojo prie Niktėjo vartų. Tačiau išsigandę tarnai nuo jos nusigrėžė ir neleido pas užsirūstinusį tėvą. Mirštamai sergantis Niktėjas uždraudė dukrai kelti koją į pilį.

Kedro lovoje jis gulėjo kambary, nuo saulės uždangstytam storu lininiu audeklu. Išgirdęs sugrįžus palaidūnę vienturtę, jis nenorėjo jai atleisti, o prieš mirtį prakeikė dukterį ir, pasišaukęs savo brolių Liką, prašė jį išpildyti paskutinę valią ir užmušti Antiopę, kuri namams užtraukė nešlovę. Mat rūstusis Niktėjas galvojo, kad duktė pabėgo į kalnus su koku aviganiu, kuris ją suvedžiojo, ir dabar grįžo pamesta meilužio. Jis buvo nuožmus žmogus, gailėstis niekuomet jam širdies nesusšvelnindavo. Net tikros dukters nepasigailėjo.

Po Niktėjo mirties Likas pasiėmė Antiopę į savo rūmus Tėbuose, tačiau, palenktas jos grožio ir sielvarto, nebesiryžo nužudyti. Todėl paliko gyvą ir kaip vergę atidavė savo žmonai, gražuolei Dirkei.

Antiopė, su liūdesiu širdy visąlaik galvojusi apie sūnelius, paliktus nuošalioj kalnų lūšnoj, puolė karalienei po kojomis ir apsakė jai savo nutikimą, tik vieno prašydama: kad leistų jai iš lapinės pasiimti vaikus, nes negalinti gyventi, kol jų likimas neaiškus.

– Tik šitą prašymą išpildyk, karaliene, ir tau būsiu dėkinga visą gyvenimą. Aš, karaliaus duktė, Dzeuso mylėtinė, visą gyvenimą būsiu tau kuo ištikimiausia vergė, – susijaudinusi šaukė Antiopė.

Bet piktavalė Dirė, bijodama, kad užaugę Antiopės sūnūs nepareikalautų paveldėtojų Tėbų, nusprendė ją pražudyti.

Tegauna galą toji mergšė, kuri drįsta didžiuotis paties dievo meile, ir tesprogsta jos vaikai kalnų tankynėse! O pagaliau ir pernelyg graži toji vergė! – viena sau svarstė karalienė.

Ir žiaurioji Dirė liepė Antiopę įmesti į drėgną Tėbų pilies rūšį.

– Tegul tavo mylimasis Dzeusas išgelbsti tave ir sūnus! – tyčiojosi ji iš kalinės.

Daugel metų Antiopė išbuvo drėgnam rūsy, ilgesio ir kančių metų, kurie iščiulpė jos grožį ir jaunystę.

Tačiau Dzeusas neužmiršo savo mylėtinės, nors ir skyrė jai tokias kančias. Vieną vakarą, kai švietė mėnulio pilnatis, ir buvo linksimų dionisijų metas, o iš Kiterono kalno sklido fleitų ir timpanų garsai, Antiopė pajuto kažką nepaprasta. Išsekusiu kūnu perbėgo pulsuojančio kraujo banga, į jos gyslas įsiliejo nepatirta jėga, o širdis krūtinėj ėmė plakti kaip senais senais laimės ir jaunystės laikais.

Dzeuso valia ji sutraukė pančius ir išbėgo iš požemio laisvėn. Antiopė nuskubėjo tenai, kur skamba muzika ir dainos, kur prieš metų metus išmušė jos likimo valanda. Susirado ji miško laukymę, kur didžiulio jovaro paunksmėje stovėjo piemens lūšna, rėsta iš ažuolinių rąstų.

Sukaupusi paskutines jėgas, ji puolė vidun ir ten pamatė – kokia laimė! – du tvirtus nuostabaus grožio jaunikaičius. Ant baltų kaktų jiems krito juodos garbanos, didžiulės akys švytėjo nežemiškos šviesos spinduliais, o stotas rodė galią ir didybę. Taip, tai jos sūnūs, niekas kitas neturi tokių akių.

Nustebusiems jaunikaičiams ji viską apsakė, ir tie bemat čiupo lankus ir ietis.

– Palauk čia, mama, mūsų, eisime atkeršyti už tavo skriaudą! Dirkei ir Likui nebus vietos po Helijo spinduliais!

Ir išbėgo iš lūšnos. Įkvėpti nežemiškos jėgos, Dzeuso sūnūs nugalėjo Liko kariauną. Pats Likas krito mūšyje, o jo žmoną keršytojai pririšo laukiniam jaučiui prie ragu, ir tas ją mirtinai užtampė. Josios palaikus jaunikaičiai įmetė į šaltinį tam pačiam urve, kur Kadmas kitados užmušė slibiną. Dirksės vardu nuo tol ir pavadintas tasai šaltinis.

Antiopės sūnūs drauge su motina apsigyveno Tėbų sostinėje. Daugel metų jie gyveno laimingai, miestas išsiplėtė, išaugo jo galybė ir reikšmė, žmonės buvo turtingi ir ramūs. Broliai valdė teisingai ir išmintingai ir visur klausė savo motinos patarimo. Patyrusi tiek kančių, Antiopė pagaliau džiaugėsi saldžia ramybe. O apie jos sūnų meilę visa Beotija dainavo legendas.

Antiopės širdžiai ypač mielas buvo Amfionas, kurį Dzeusas apdovanojo gebėjimu groti lyra. Jo muzika, kaip sakoma, pakerėdavo ne tik žmones ir laukinius žvėris, bet net medžius, uolas ir šaltinius. Senoliai, dar menantys Pentėjo ir Agavės laikus, pasakojo, kad broliai kartą sutarė vis tebeaugantį miestą apmūryti nauja siena. Amfionas atsisėdo ant akmenų ir ėmė skambinti su arfa. Ir jis taip gražiai skambino, kad didžiulės uolos ir akmenys, kurių joks žmogus nebūtų galėjęs pajudinti, ėmė apie jį šokti ir

patys gulti į sienas, o medžių kamieniai, palikę savo kelmus, sustojo į tvirtus vartus, kurių joks priešas nebūtų stengęs nuversti.

Aplinkui Tėbus atsirado septyneri tokie vartai, panašiai kaip Amfiono lyros septynios stygos.

Pastatęs miesto sieną, Amfionas ištraukė į tolimą žygį po pasaulį. Visur, kur tik žengė, sklido jo šlovė, subėgdavo žmonės, laukiniai žvėrys glaustydavos jam apie kojas, medžiai lenkdavo prieš jį vainikus ir maldaudavo dieviškos muzikos. Iš to žygio Amfionas parsivežė žmoną, Frigijos karalaite, Tantalo dukterį, vardu Niobė.

O jos brolis Dzetas vedė gražuolę miškų nimfą Tėbę, ir kai kas sako, kad jos vardu buvęs pavadin-tas septynbokštis miestas, kurio istorija tokia šlo-vinga ir kraupi.

Niobė

Nuščiuovo Parnaso uolos. Nei paukštis nedrįso sučiulbėti, nei svirplys užtraukti savo melodijos. Karštas auksinis saulės diskas persirito per zenitą ir siuntė į žemę švytinčius spindulius. Miške liovėsi kuždėti medžiai, iš susižavėjimo apmirė žolė. Visi

tvariniai, sulaikę kvapą, klausėsi dieviškų Apolono arfos garsų. Tiktai Kastalijos vandenys, kaip visuo-
met, čiurleno tankmėje ir nešė į slėnį nuostabią žinią
apie Apoloną, mūzų valdovą.

Tvanki popietė žemę ir dangų aptraukė žydrū
rūku. Ant rausvos uolos, prie pat upelio, sėdi jau-
nikaitis dievas su arfa rankoje ir šypsodamas žvel-
gia į mažą, kaip vanduo žalią driežą, ropojantį lyros
kraštu. Jo smulkus kūnelis rangosi kaip gyvačiukė,
o arfos stygos vos vos virpa, skleisdamos prislopin-
tus garsus – čia lyg dejonės, čia lyg nerimo. Aplink
dievą tyliai šoka mūzos su ilgais drabužiais, nuo
rankų žemėn šlakstydamos sidabrinis šventojo šal-
tinio lašus.

Staiga tylią arfos melodiją nustelbia kažkokie gar-
sai – tai dainuoja nimfos, lydinčios Apolono ir Arte-
midės motiną deivę Lėtoją.

Jinai su deivių palyda artėja prie sūnaus.

Pašoko dievas, išvydęs savo garbingąją motiną.
Žalias driežas tik suvinguriavo žolėje ir dingo uolos
plyšyje. Jis ten per amžius pasakos kalnų uoloms
apie tą vienintelę palaimingą valandėlę, kai į jį
pažvelgė maloningos Delfų valdovo akys. Žolių šluo-
telės staiga nulinko nuo ūmaus vėjo šuoro. Mūzos
kaip šoko, taip ir sustingo. Tik garbingoji Kaliopė

atsisėdo, pasirengusi atidžiai klausytis, kad paskui galėtų dieviškais metrais apsakyti epopėją.

Deivė pikta ir įskaudinta. Ją, dievų motiną, griausmavaldžio Dzeuso, dangaus ir Žemės viešpačio, mylėtinę, drįso įžeisti mirtinga moteriškė.

– Sūnau, ar tu pakęsi šią mano gėdą, ar leisi mirtingam padarui aukštintis prieš deivę, tavo ir Artemidės motiną? Antai Niobė, bedievio Tantalo duktė, Tėbų karaliaus Amfiono žmona, atsisakė man aukoti auką ir dar piktažodžiavo, kad jai pačiai toji dieviška garbė priklausanti, nes ji esanti septynių dukterų ir septynių sūnų motina. Niekšai ir bailiai jos žmonės mano alke užgesino šventąją ugnį ir ėmė giedoti himnus savo karalienei.

Apolonai, ar tavo širdies dar nedegina pyktis?

Sunkiai alsuodama, deivė atsisėdo po ąžuolu. Grėsminga keršto kibirkštis sužėrėjo žydrose Apolono akyse. Paėmė dievas savo arfą, ir suskambo jį ilgu, pratisu, galingu garsu. Tarsi kovos trimitai nuskardėjo miškais, atsimušdami į kalvų viršūnes ir smailias uolas, o kalnų nimfos jų aidą nunešė tolyn, į girių tankumynus.

Šitaip Apolonas šaukia savo seserį Artemidę Medžiotoją.

Išgirdo garsus miško deivė ir, čiupusi lanką su strėlėmis ugninėm, o ietį – į kitą ranką, nuskubėjo, šaukiama brolio. Tankmėse jau ambrija šunys, ir vis arčiau traška laužomos šakos. Parnaso saulėtuos šlaituos pasipila Medžiotijos palyda: laukiniai žvėrys, medžių nimfos, skalikai, o jiems įkandin skuba pati Artemidė – išsidraikiusiais plaukais, su diržu perjuostu trumpu chitonu, ir pilna strėline už pečių.

* * *

Tuo gi metu Tėbų karalystėje žmonės sau šoko ir žiedų vainikais puošė karalienę Niobę, sėdinčią ant pakyls. Ji buvo apsupta dailių mergaičių ir jaunikaičių būrio.

Tatai jos sūnūs ir dukros. „Palaiminga valdovė ir iš tiesų verta tos garbės“, – galvojo ne vienas jos valdiny, garsiai šlovindamas Niobidų motiną. Dainas, šokius, gėlių vainikus ir amforas su medum, pienu, vynu ir vandeniu – viską gaubia dūmai, kylantys nuo aukuro, kur liepsnoja auka – vienerių metų ėriukas.

– Garbė ir šlovė tau, karaliene! Garbė, Niobidų motina! Viešpatauk mums per amžius, mūsų valdove! Džiaukis, aukščiausioji, esi dievų numylėta ir pati tikra deivė. Palaimintos tavo iščios, Niobe!

Moterys, apsitačiusios baltais drabužiais, su rožių vainikais ant galvų ir glėbiais gėlių rankose, lenkiasi prieš karalienę ir galais pirštų liečiasi jos apdaro. Nuo to randasi džiaugsmas santuokos gyvenime, vaikų balsai suskamba namuose. Ne viena moteris, kuri ašarom laistė savo nelaimę, palytėjusi karalienės drabužį, netrukus jau supdavo rankose kūdikį.

Ak, laimingas kraštas, kuriam viešpatauja tokia valdovė. „Iš tikrųjų Tėbų karalienė didesnė už Lėtoją, – kalbėdavo viens kitam valdiniai. – Iš tiesų su ja negali lygintis Lėtoja, kuri teturi du vaikus, Apoloną ir Artemidę. O Niobė? Tiesiog akį veria jos sūnūs ir dukros, švytėte švyti jaunikaičiai ir mergaitės, auksinės Niobidų garbanos“.

Staiga debesis užtraukė giedrą spindulingą dangų, į visas puses išsidraikė aukuro dūmai; užuot kilę į viršų, jie ėmė virsti pažeme, aitriu tvaiku skverbdamiesi į žmonių minią.

Kažkas sielvartingai suriko. Tai vyriausiasis karalienės sūnus, narsusis Ismenas, krito pervertas auksinės strėlės. Dar nenustojo virpėti jo krūtinėj strėlė, o jau brolis Sipilas ir trečias, Tantalas, tokiu vardu pavadintas savo senelio atminimui, ir ketvirtas žydraakis Fedimas šit guli prie motinos kojų,

pakirsti kerštingųjų šūvių. Kaip perkūno nutrenktas, sukniubo ir dieviško grožio Alfenoras, ir drąsusis Damasichtonas.

Žmonės nustėro iš siaubo. Nuščiuvo linksma daina. Tik žynys virpančiom lūpom išsigandęs šnabždėjo:

– Tai dievų kerštas!

– Dievų kerštas, kerštas! – išbalę kuždėjo ir valdiniai. – Dievai, atleiskite mūsų kalnę!

Lyg suakmenėjusi, Niobė valandėlę dar pasėdėjo soste, paskui vargais negalais atsistojo ir, labiau išblyškusi, nei jos vaikų veidai, be žodžio pažvelgė į mirstančius sūnus, tarsi netikėdama savo akimis, kad tai jos kraujas ir kūnas, jos mylimi sūnūs guli dulkėse ir miršta, kažkieno nukauti.

Gailiai raudodamos ir šaukdamos, dukterys puolė prie brolių, ištraukė jiems iš krūtinių auksines strėles ir delnais norėjo sustabdyti kraują, tačiau viskas veltui. Štai vėl sušvilpė strėlė, ir paskutinis sūnus, patsai jauniausias ir mylimiausias, Ilionėjas skausmingai sudejavo, o gęstančias jo akis aptraukė mirties rūkas.

Motina stovi kaip įbesta, rankas sugniaužusi, tik tai virpančios lūpos ir baltas lyg drobė veidas terodo ją esant gyvą. Bet staiga ji rūščiai suraukė antakius,

pykčiu ir niršuliu sužaižaravo akys; pakėlusi ranką į juodais dūmais aptrauktą dangų ir ištiesusi ją virš užmuštų sūnų, ėmė šaukti:

– O kerštingoji ir rūščioji Lėtoja! Nori mane sunaikinti ir įstumti į sielvartą. Tu man atėmei akių džiaugsmą ir širdies paguodą, mano mylimus sūnus, nepalikai nė vieno, netgi jaunylį nekaltybė nesu-
jaudino tavo akmeninės širdies, žiauruole!

Tačiau manęs nepalauši, Lėtoja! Dar ir dabar, ir dabar tave pranokstu! Septynių dukrų kaip gėlių vainikas dar tebepuošia man galvą. Netgi dabar, pavyduole, aš nugalėtoja!

Žmonės išsigandę žado neteko ir stovėjo tarytum sustingę. Kiti, siaubo pagauti, išlakstė, bijodami klausytis bedieviškų paklaikusios karalienės žodžių. Žynys ėmė garsiai kalbėti užkeikimus ir paslaptin-
gas maldas, norėdamas nukreipti dievų pyktį.

Kraupioj tyloj tegalėjai girdėti sielvartingai raudant seseris, sukniubusias ant savo brolių lavonų. Pievos žaluma ir gėlės, dar neseniai tokios žydraspalvės ir lyg paausutos, dabar nusidažė jauni-
kaičių krauju.

Svaidydama pykčio žaibus, Niobė pakėlė ranką virš vaikų lavonų.

O Apolonas ir Artemidė iš padangių, kurios aptrauktos rudais dūmais, jau vėl šaudo strėles už motinos įžeidimą. Išdidžioji Lėtoja kursto jų pyktį ir kerštą.

Jau dvi vyriausiosios dukros krito ant savo brolių, kuriems ką tik šluostė nuo išblyškusių kaktų mirties prakaitą, o tuoj pat trečia ir ketvirta griebėsi už širdies, norėdamos ištraukti ugnines strėles, dar tebevirpančias krūtinėje.

Likusios gyvos, gailiai verkdamos, ėmė glaustis prie motinos.

– Ak, motute, gelbėk mus, gelbėk nuo mirties! Motute, mes norim gyventi! Motute, motute! O dievai, pasigailėkite mūsų!

Tuomet karalienę pagavo siaubas ir baimė. Su sielvartu jinai apglėbė dukras ir savo pačios krūtine norėjo apsaugoti nuo pražūties.

Tačiau ji veltui blaškėsi ir beviltiškai glaustė dar gyvas dukteris. Silpstančiomis rankomis į jos apdarą kabinosi penktoji duktė ir staiga susmuko ant žemės mirdama.

Niobė puolė ant kelių. Jos didybė palaužta. Ėmė maldauti keršytojus gailestingumo:

– Pasigailėk, Lėtoja! Pasigailėkite, dievai! Juk esi tokia pat motina, kaip ir aš... Palik man nors tas dvi jauniausias paguodai vienatvėj!

Ji sukniubo ant žemės ir ėmė raudoti, virpėdama visu kūnu. Iš paskutiniųjų ji glaudė prie savęs vaikus, tarsi norėdama juos uždengti savo kūnu nuo dievų strėlių.

Bet ore vėl sušvilpė nelemtoji strėlė, ir nauja auka krito motinai ant krūtinės, apšlakstydama ją srūvančiu iš žaizdos krauju.

Jauniausioji mergaitė, dar visai kūdikis, silpna ir liauna, glaudė galvelę prie motinos kelių, gręždamasi nuo baisaus mirties vaizdo aplinkui. Viena ranka Niobė guldė ant vejų mirusią dukterį, kita spaudė prie savęs jauniausiąją vaiką.

Jėgų nebetekusi karalienė su paskutine dukra ant rankų nusvirduliavo prie ataušusio Lėtojos aukuro ir ėmė maldauti negailestingąją deivę:

– Lėtoja, paliki man nors tą vienintelę!

Aplinkui stėjo tylą. Užgeso aukų laužai. Trylika lavonų guli laukymėje, Niobidų kraujas sunkiasi į miško veją.

Žmonės paklaikusiom iš siaubo akim žiūri, tyli ir klausosi.

O ten padangėse, virš debesų, Apolonas dieviškom akim žvelgia į savo motiną Lėtoją ir laukia, ką ji pasakys.

Tačiau Lėtojos lūpos lyg sustingusios, o pyktis iškreipęs jos veidą.

O Artemidė? Medžiotojos širdis šalta, ir gailestis jos nepalenkia.

Šypsodama deivė įtempė lanką paskutinį kartą, ir jauniausioji Niobės mergaitė susmuko motinai prie kojų su strėle dar vaikiškam kūnelyje.

– Būkite prakeikti jūs ten padangėse, triskart būkite prakeikti, – tarsi apdujusi iš sielvarto, sušuko Niobė ir be žado krito ant dukrelės.

Užmuštųjų lavonai guli laukymėje, kurią gaubia kapų tyla. Netoli stovi žmonių minia ir žiūri. Žiūri jaunikaičiai ir seniai, moterys ir jaunutės mergaitės. Visų akys kupinos baimės ir gailesčio. Joks balsas netrikdo tylos. Žmonės stovi, sulaikę kvapą. O gal ir jie nebegyvi?

Taip, bausmės liudininkai sustingo prie Niobidų kūnų ir nebegrįžo į savo namus. Dievai pavertė juos į akmens statulas, o šaltasai Zefyras pačiupo karalienę Niobę ir ant savo sparnų nunešė į jos gimtinę Frigiją, toli už jūros.

Ir ligi šiol ant Sipilo kalno tebestovi Niobidų motinos akmens statula. Po daugelio amžių keliautojai gali apžiūrėti tą skausmingą granito statulą, pamatyti, kaip tikros ašaros rieda sustingusiu veidu, kaip akmenyje jos išgraužė galias, juodas kančios vagas.

* * *

Kai, grįžęs po kelionės, Amfionas sužinojo apie nelaimę, iš sielvarto jo širdis viskam šalta paliko. Ilgai jis buvo toks pusiau miręs, pusiau gyvas, kol pagaliau susitvardė ir su savo broliu Dzetu iškeleliavo į Delfus, Apolono šventovėn, maldauti Lėtojos sūnaus, kad pasigailėtų ir atleistų kaltę. Kai tik juodu atsidūrė prie dievo aukuro, tuojau krito ant laiptų, perverti augsinių strėlių. Tatai Apolonas, negailestingos ir kerštingos Lėtojos prašomas, užmušė juos abudu, kad pražūtų visa išdidžioji Amfiono giminė.

Edipas

Žlugus Amfiono namams, Tėbų karaliumi tapo Lajas, Labdako sūnus. Jo tėvą kitados nuo sosto nuvertė Likas ir Niktėjas.

Lajo žmona buvo gražuolė Jokastė, Tėbų kunigaikščio Kreonto sesuo. Kadangi ilgus metus juodu neturėjo vaikų ir labai troško susilaukti sosto įpėdinio, Lajas išsiuntė į Delfus žygūnus sužinoti iš Apolono orakulo, kodėl dievai nuo jo nusigręžę.

Orakulas davė tokį šiurpų atsakymą, kad net kraujas gyslose stingo: dievai draudžia jam turėti palikuonį, nes jį nuo pat lopšio lydės baisiausios nelaimės ir nusikaltimai. O jeigu Lajas su Jokaste prieš dievų valią susilauks sūnaus, tai jis užmuš savo tėvą ir ves tikrą motiną.

Todėl, kai Jokastei po keleto metų gimė sūnus, išsigandę tėvai nusprendė jį nužudyti, kad savo baisiu nusikaltimu neplėštų namams šlovės.

Geležim perdūrę pėdas ir dar surišę, jie liepė ištikimam tarnui Forbui, karaliaus bandų piemeniui, kūdikį nunešti į Kiterono kalną ir ten numesti girioje. Piemuo žadėjo sąžiningai išpildyti karaliaus įsakymą. Užkopus į kalno viršūnę, kur turėjo berniuką palikti laukiniams žvėrimis suėsti, pagailo Forbui tyliai verkiančio kūdikio, ir jis ryžosi išgelbėti naujagimį iš tikros mirties.

Užuot numetęs girioje, piemuo nunešė berniuką savo senam bičiuliui Euforbui, kuris buvo kilęs iš Korinto. Euforbas žadėjo pasirūpinti vaiku ir tuč-

tuoju ištraukė į savo gimtą miestą, kur atidavė jį Korinto valdovams – Polibui ir Meropei, visai vaikų neturėjusiems.

Kilnysis karalius ir karalienė su džiaugsmu paėmė svetimą kūdikį ir jį kaip savą augino. Berniuką jie pavadino Edipu jo ištirusių kojų atminimui. Berniukas augo laimingas Korinto rūmuose, nieko nežinodamas apie savo kilmę, gerbdamas senus globėjus kaip tikrus tėvus.

Vieną kartą, būdamas jau narsus jaunikaitis, puotoje jis išgirdo, kaip vienas įkaušėlis ėmė šūkauti, kad Edipas – ne tikras Korinto valdovo sūnus, o nežinomos kilmės rastinukas, kurį iš pasigailėjimo paėmė auklėti Polibas ir Merope.

Užsirūstino išdidus jaunikaitis. Veltui tėvai maldavo jį netikėti žmonių kalbom ir nekreipti dėmesio į visokius gandus, kuriuos visuomet skleidžia pavyduoliai. Tačiau Edipas jau prarado ankstesnę ramybę. Įtarimo geluonis giliai įsmigo jam į širdį. Pagaliau jis nusprendė iš Delfų orakulo sužinoti tiesybę ir išsiaiškinti savo kilmės paslaptį.

Siaubingi buvo Apolono vaidilutės žodžiai, kuriuos išgirdo jaunikaitis šventykloje. Negalima Edipui grįžti į savo gimtą kraštą, kur jis turi užmušti tėvą ir vesti motiną.

Polibą ir Merope Edipas laikė savo tikrais tėvais, todėl dabar išsigandęs nutarė niekuomet nebekelti kojos Korintan, kad neišsipildytų orakulo pranašystė. Taip ir ėjo iš vietos į vietą jaunikaitis, nė nežinodamas, kur nuves likimas. Ir atsidūrė jis miškais apaugusiam siauram tarpeklyje, kuriam iš abiejų pusių stūksojo stačios uolos. Čionai suėjo keliai iš Korinto, Atėnų, Fokidės ir Tėbų.

Ir šit priešais jį važiuotas išdygo kažkoks senyvas keleivis drauge su savo palyda. Greit riedantis vežimas užtvėrė kelią siauram tarpeklyje, ir Edipas nuo žirgų kanopų turėjo šokti į šoną, prie uolų sienos, įniršęs jis ėmė grasinti neakylam vežėjui, nes po tokio įžeidimo užvirė jaunas kraujas.

Netruko jisai susiremti ir net kraują pralieti. Būdamas nežmoniškai stiprus, Edipas užmušė nepažįstamą senį ir tris jo draugus. Nuo mirties išsigelbėti pavyko tik vienam tarnui, kuris pabėgo ir pasislėpė tankmėje. Edipas nuėjo toliau savo keliu, net nenujausdamas, kad užmušė tikrą savo tėvą Lają. Tai jis čia važiavo su savo tarnais į Delfus. Šitaip išsipildė pirmoji pranašystė.

Žinia apie karaliaus užmušimą tučtuojau pasklido po Tėbus ir jų apylinkes. Išsigelbėjęs tarnas anksčiau atsidūrė Tėbuose negu Edipas. Kai jaunikaitis

atėjo į miestą, ten jau buvo kilęs didelis sujudimas. Užmuštojo Lajo giminaitis Kreontas pasigrobė skeptrą, tačiau kraštą ištiko nauja nelaimė. Mat įžesti dievai į Tėbus atsiuntė neregėtą pabaisą Sfinklą, atsiradusį iš slibino Tifono giminės. Viršutinė jo dalis buvo jaunos moteriškos, o apatinė – stipraus geltono liūto. Ant pečių jam buvo išaugę aro sparnai, o uodega vijosi kaip slibino.

Sfinklas kėlė siaubą visiems Tėbų ir apylinkės gyventojams. Kas tik prie jo prieidavo, nuo mirties nepabėgdavo. Sfinklas nelaimingajam užduodavo keistą mįslę, nuo kurios įminimo priklausydavo jo gyvybė ar mirtis. Šit toji mįslė: „Kokia būtybė rytą vaikšto keturiom, vidudienį dviem, o vakare trim kojom?“

Niekas negebėjo jos įminti, ir vis daugiau ir daugiau aukų žūdavo keisto padaro liūto naguose. Tėbų gyventojai, palikę žemę ir turtą, ėmė bėgti iš savo sodybų į tolias šalis.

Tuomet karalius Kreontas į visas puses apskelbė, kad tas, kas Tėbus išvaduos iš Sfinkso, gaus karalienės Jokastės, užmuštojo Lajo žmonos, ranką ir sostą.

Tai šitokie dalykai dėjosi Tėbuose, kai į juos įžengė Edipas. Tatai išgirdęs, narsus jaunikaitis tuoj pat ištraukė pas Sfinklą. Stojęs priešais pabaisą,

Edipas drąsiai atlaikė liepsningą žvilgsnį, o į jos klausimą atsakė:

– Tai žmogus toji būtybė, kuri rytą vaikšto keturiom, vidudienį dviem, o vakare trim kojom. Jis dar vaikas ropoja keturiomis, amžiaus brandume vaikšto dviem kojom, o gyvenimo vakare turi lazda pasiramstyti.

Kai tik tuos žodžius pasakė, žiūri, ogi gražiosios Sfinkso akys apsiblausė, aro sparnus mirties traukuliai ėmė tampyti. Liūto nagai pagavo rausti žemę, ir po akimirkos negyva pabaisa nugarmėjo į prarają.

Laimingi tėbiečiai savo išgelbėtoją nešė ant rankų ligi pat Kreonto pilies. Čionai Edipas vedė dar visai gražią Jokastę, kuri, būdama spartų kraujo, ne taip greitai seno, kaip kitos moterys, ir ėmė valdyti visą kraštą.

Keturių vaikų iš Edipo susilaukė Jokastė. Dviejų sūnų – Eteoklio ir Poliniko ir dviejų dukterų – Antigonės ir Ismenės. Atrodė, joks šešėlis netemdo karaliaus šeimos laimės. Tėbiečiai mylėjo Edipą kaip teisingą ir kilnų valdovą, jo išmintingai tvarkomas kraštas išsiplėtė ir suklestėjo. Niekas nenujautė, kad netrukus likimo ir bausmės deivės Nemezidės ranka palies Edipo giminę.

Jau dvidešimt metų Edipas viešpatavo Tėbų žemėje, ir staiga baisi liga paplito po visą kraštą ir užnuodytu pjautuvu ėmė guldyti jaunos ir senus, vaikus ir moteris. Žmonės krito kaip nukirstos varpos, nebeliko namų, iš kurių nebūtų sklidę našlaičių raudos ir miršančiųjų dejonės.

Edipas su savo žmonėmis daugybę aukų dievams aukojo, norėdami permaldaut jų prakeikimą, tačiau viskas veltui – mirties pjūtis darėsi vis gausesnė. Tuomet Edipas, patartas visoj Heladėj išgarsėjusio burtininko Tiresijo, į Delfus nusiuntė Kreontą iš Apolono žynio sužinoti dievų pykčio priežasties.

Delfuose buvo apreikšta nemirtingųjų valia. Tėbus baudžia dievai, užsirūstinę, kad lig šiol neatkeršyta karaliaus Lajo mirtis. Kol žudikas nebus nubaustas, nesiliaus dievų kerštas.

Tuomet Edipas pasišaukė Tiresiją, kad padėtų išaiškinti tamsias lemties paslaptis. Tiresijas ilgai vengė eiti, nes seniai žinojo apie karaliaus nusikaltimus, tačiau jam buvo gaila nelaimingojo Edipo. Bet pagaliau jis stojo prieš karalių – aklas, senas, sukaupęs penkių kartų išmintį, savo aiškiaregyste nušviečiantis likimo ūkanas.

Baisus pyktis įsigavo Edipo širdin, kai Tiresijas mėgino jam pakelti praeities ir ateities uždangą.

Kaip jis galėjęs būti savo tėvo žudikas? Tai neįmanoma! Juk dėl to ir išėjęs iš Korinto, kur ligi šiol gyvena mylimi tėvai, juk dėl to amžinai išsižadėjęs jų ir sosto, kad nepadarytų to nusikaltimo, kurį išpranašavo Pitija. Toji išdavystė sumanyta sosto ištroškusio Kreonto, kuris ir prikalbino senį apjuodinti Edipą žmonių akyse.

Išgirdusi kivirčo atgarsius, Jokastė taip pat stojo Edipo pusėn. Neverta tikėti pranašystėmis, jos tamsios ir pinklios, ir žmonės klaidingai jas aiškinasi. Šit ir Lajui prieš daugelį metų buvo pranašauta, kad žus nuo sūnaus rankos, ir todėl ji, motina, prarado savo vienturtį kūdikį, pametė jį kalnuose, o tuo metu Lają nužudė plėšikai kalnų tarpeklyje prie Delfų kryžkelės.

Sudrebėjo Edipo širdis, kai išgirdo savo žmonos pasakojimą, ligi tol slėptą visus jų gyvenimo metus.

Kažkoks neaiškus įtarimas ėmė neduoti jam ramybės.

Nejaugi tasai senis, kurį kitados, jaunystės įkarščio pagautas, užmušė kely, galėjo būti jo tėvas Lajas? Betgi tai neįmanoma, juk Lajas, kaip žmonės pasakoja, užmuštas gaujos plėšikų! Dievai, nuplėškite tą siaubingą uždangą!

– Kad ir iš žemių iškaskit man tarną, kuris buvo Tėbų karaliaus mirties liudininkas, – įsakė Edipas slapto nerimo kupinu balsu.

Ir puolė jis prieš namų aukurą, maldoj ieškodamas paguodos.

Tuo laiku į Tėbų rūmus atėjo Korinto žygūnas. Tai buvo Euforbas, tasai piemuo, kuris kitados priglobė vaiką, jam duotą Forbo, ir nunešė į savo valdovo Polibo rūmus.

Dabar ilgai gyvenęs Polibas numirė, ir Euforbas atskubėjo pranešti Edipui, kad šlovingas Korintas jį, kaip teisėtą sosto įpėdinį, išsirinko karaliumi.

Sunku apsaakyti Edipo jausmus, kai išgirdo tą žinią. Polibą jis mylėjo kaip tikras sūnus ir labai nuliūdo, sužinojęs apie jo mirtį. Bet, kita vertus, baisus akmuo nukrito jam nuo krūtinės. Vis dėlto Polibas mirė savo mirtimi. Mirė jo tėvas, taigi pirmoji pranašystė neišsipildė. Tačiau į Korintą Edipas nenori grįžti, nors ir kalbina miesto pasiuntinys. Tenai dar yra Meropė, jo motina, ir nieku gyvu negalima leistis, kad likimas jį įpainiotų į savo pinkles.

Euforbas, išgirdęs, kad dėl kokios senos pranašystės Edipas vengia grįžti į motinos namus, šitaip pasakė:

- Meropė ir Polibas nėra tavo tėvai – jie paėmė tave auginti iš mano rankų, o aš tave gavau iš Tėbų piemens, vardu Forbo, kuris, užuot palikęs tave ant Kiterono kalno, kaip buvo liepta jo valdovų, atidavė man globoti. Tuomet ir atnešiau tave į savo karaliaus Polibo ir jo žmonos Meropės rūmus. Neseniai jie buvo netekę savo vaikelio, kuris gimė negyvas, ir su džiaugsmu tave priglaudė kaip tikrą sūnų. Taigi, tau niekas nekliudo grįžti į Korintą ir užimti savo tėvo sostą. Pranašystė, apie kurią kalbėjai, negali liesti Meropės. Grįžk drauge su manim, Edipai, aš tik vienas žinau tavo paslaptį.

Po tarno žodžių stojo tylą, kurią sutrikdė sielvartinga dejonė. Tatai Jokastė, išgirdusi Euforbo pasakojimą, sverdėdama išėjo iš salės.

Tačiau Edipas nieko nematė ir negirdėjo. Šaltas prakaitas išpylė jam kaktą. Nujautimas pamažu virto tikrove. Vadinasi, tasai senukas tarpekly prie Delfų sankryžos buvo Lajas? Ak, tegul saulė užtemsta, jeigu tai teisybė. Netikrumo pakęsti negalima, reikia sužinoti visą teisybę.

- Kur Forbas, mano išgelbėtojas? Kuo greičiau jį atveskite, – pagaliau vargais negalais pasakė.

Senasis Forbas įėjo ir atsistojo priešais karalių.

- Sakyk teisybę, nieko neslėpk, - sako Edipas tarnui.

- Tu esi Edipas, Lajo ir Jokastės sūnus, - tarė piemuo drebančiom lūpom, - tavo pėdos buvo pervertos geležim, todėl garsiai verkei, ir aš negalėjau išpildyti tėvų įsakymo. Po daugelio metų patį pažinau tarpeklyje, kur gavau sprukti nuo tavo kalavijo.

Grėsmingai sukuždėjo minia. Paskutinė uždanga nukrito Edipui nuo akių.

Tuo laiku Jokastė, išgirdusi korintiečio pasakojimą ir viską supratusi, negalėjo pakęsti nešlovės, greitai nubėgo į savo kambarį ir ten pasikorė su juosta.

Suklupęs prie savo motinos ir žmonos lavono, Edipas pats sau išbadė akis, kad neberegėtų Helijo šviesos. Jeigu jos buvo tokios aklos ir nesergėjo nuo lemties, te nemato ir saulės, nes nėra jos vertos.

Su kruvinom akim ir kančios išbalintais plaukais, pasiramsčiuodamas elgetos lazda, Edipas išėjo iš prakeiktųjų Tėbų. Jį vedė mylima duktė Antigonė, kuri nepaliko tėvo nelaimėje. Juodu atkeliavo į Atėnus ir apsigyveno keršto ir atgailos deivių erinių alke. Jos dieną naktį kankino, neduodamos nė valandėlės atlėgio, tačiau juodu nieko nepaisė ir ryžosi čionai lig mirties pasilikti. Po daugelio metų gailes-

tingoji Žemė pasiėmė Edipą gyvą ir padarė galą jo kančioms. Kaip pasakojama, ilgus amžius Edipas gyveno jos gelmėse kaip Atėnų geroji dvasia ir globėjas.

Septyni prieš Tėbus

Po Edipo Tėbų valdžią antrąkart paėmė į rankas Kreontas, kuris pavadavo nepilnamečius karaliaus sūnus Eteoklį ir Poliniką.

Kai berniukai suaugo, jis atidavė jiems sostą, tik pareikalavo, kad pamečiui kraštą valdytų. Tačiau Eteoklis, patsai pirmas sėdęs į tėvo sostą, išvijo iš miesto savo brolių Poliniką, nes nenorėjo su juo dalytis karūna. Tada Polinikas kreipėsi į Argo karalių Adrastą.

Tuo metu Argo pilyje atsitiko keistas dalykas. Ir kitas tremtinys radosi prie Adrasto namų aukuro ir paprašė viešnagės bei globos. Tai buvo Tidėjas, Oinėjo iš Etolijos sūnus, Meleagro ir Dejaniros brolis, išvarytas iš gimtinės tėvų priešų, kuriems norėjo sukliudyti klastingas žabangas.

Abu jaunikaičiai, nakčia susitikę, pradėjo kivirčytis, ir juos taikyti gavo patsai Adrastas. Geriau įsižiū-

rėjęs į nepažįstamuosius, karalius nusteбęs pamatė, kad Tidėjas (dalyvavęs garsiojoje Kalidono medžio-klėje) ant šalmo atminimui nešioja šerno galvą, o Polinikas Heraklio garbei ant skydo išsikalęs liūto galvą. Tuomet Adrastas prisiminė seną pranašystę, kurios paslaptį reikšmė pradėjo tik dabar aiškėti. Pitija kažkada jam buvo liepusi savo dukteris išleisti už liūto ir šerno.

Taigi dabar Adrastas apsidžiaugė, galėdamas išpildyti dievų valią, atidavė tremtiniams savo dukras į žmonas ir nusprendė tol nenurimti, kol abu žentai neatgaus prarastų sostų. Tuomet jo karalystė, prisijungusi turtingas Etolijos ir Tėbų žemes, taps galingiausia Heladėje.

Taigi visi trys sutarė skelbti karo žygį prieš Eteoklį ir jėga grąžinti karūną ištremtam Tėbų karalaičiui.

Ir ėmė visam krašte rinkti karžygius. Greit po Heladę pasklido garsas apie žygį ir vėl, kaip Meleagro ir Jasono laikais, iš tolimiausių kampų pradėjo atsišaukti jauni, garbės ištroškę didvyriai ir gausiai plūsti į Adrasto rūmus.

Atvyko narsusis Partenopėjas, Atalantės ir Hipomeno sūnus, ir drąsusis Kapanėjas, ir bebaimis Hipomedontas. Tačiau karalius Adrastas dar norėjo

į sumanytą žygį įtraukti savo svainį šlovingąjį Amfiarają, kuris kitados dalyvavo argonautų žygyje ir garbėjo kaip narsus karys ir pranašas, dievų apdovano-
tas aiškiaregyste.

Ilgai spyriavosi Amfiarajas, nenorėdamas dalyvauti žygyje prieš Tėbus, nes Poliniko poelgį laikė gėdingu. Nevalia, girdi, prieš tėvynę eiti su priešais dėl savo paties tikslų.

Galų gale Amfiarajas nusileido, prašomas savo giminaičių. Matydamas jį taip atsisakinėjant ir žinodamas, kad be šio argonauto nepasiseks užpulti Tėbų, Polinikas jo žmonai, Adrasto seseriai Erfilei, padovanojo savo motinos karolius, kuriuos buvo pasiėmęs iš Tėbų lobyno.

Tai buvo garsi Kadmidų brangenybė, vadinama Harmonijos karoliais, nes jie priklausė Tėbų karalių giminės prosenelei. Kadaise juos Kadmas išplėšė iš užmušto Tėbų slibino. Nuo tol šiais Harmonijos karoliais paeiliui puošėsi visos Tėbų karalienės. Negalėdama atsispirti prieš gražią dovaną, Erifilė pažadėjo Polinikui padėti ir parodė, kur rasti jos vyrą.

Amfiarajas, labai sukrėstas žmonos išdavystės, nenorėjo pasirodyti bails ir leidosi perkalbamas, nors pats visai kitaip galvojo. Aiškiai matydamas

ateitį, jisai žinojo, kad žygis baigsis nelaimingai, kad jo laukia mirtis.

Taip pagaliau prieš Tėbus buvo surinkti septynių vadų būriai. Kariai išžygiavo iš Argo ir ėmė kopti stačiu takeliu į kalnus. Netoli Dzeuso šventojo alko Nemėjoj jie patyrė žygiui pikta lemiantį ženklą. Ieškodami šaltinio, argiečiai pasiklausė kelio kažkokią moterį su mažu kūdikiu ant rankų. Tai buvo Ofelto, Dzeuso žynio Likurgo sūnelio, auklė. Palikusi vaiką ant žolės, Hipsipilė (toksai buvo jos vardas) patraukė šaltinio linkui. Koks siaubas pagavo auklę, kai grįžusi rado vaiką pasmaugtą didžiulės gyvatės.

Bet tas atsitikimas neatvėsino jaunų vadų karščio. Tik vienas Amfiarajas žinojo tai esant dievų ženklu ir perspėjimu prieš žygį. Galop užpuolėjų būriai sustojo prie Tėbų sienų ir apgulė šlovingąjį Kadmo miestą. Argiečiai nusprendė vienu metu pulti septynerius miesto vartus ir paskirstė juos septyniems vadams.

Išsigando Tėbų gyventojai, pamatę gausias priešų voras. Tuomet Kreontas nusprendė pasišaukti senąjį burtininką Tiresiją, kad tas apsakytų dievų valią. Pranašas atėjo, remdamasis tvirto Kreonto sūnaus Menoikėjo peties. Kai senis įžengė į sosto salę, nutilo tėbiečiai, laukdami apreiškimo.

Tuomet Tiresijas prisidengė ranka neregės akis ir tarė:

– Tėbams lemta pražūti, jei neatsiras kas iš Kreonto giminės, kuris savo noru paaukos gyvybę už tėvynę.

Išgirdęs tuo žodžius, Menoikėjas, – kilnus ir drąsus jaunikaitis, karštai mylėjęs savo gimtą miestą, – nepaisydamas seno tėvo prašymo ir maldavimo, ryžosi pasiaukoti visų labui.

Taigi jis užlipo ant miesto sienos ir ten visų žmonių akyse pervėrė save kalaviju, kad tėvų miestas būtų išgelbėtas.

Tuo metu priešų žiedas vis smarkiau veržė Tėbus. Tačiau tėbiečiams Menoikėjo žygdarbis įkvėpė drąsos, ir jie su dvigubu įniršiu puolė argiečius.

Prie visų septynerių vartų užvirė arši kova.

Prie vienu vartų, vadinamųjų Kalnų vartų, grūmėsi patsai tremtinys karalaitis ir nelaimės kaltininkas Polinikas. Priešais jį nutarė stoti jo brolis Eteoklis. Taip prasidėjo brolžudiška dvikova, kurioje abu Edipo sūnūs vienas kitą nužudė.

Tačiau svarbiausią ataką tėbiečiai atrėmė. Argiečių vadas Hipomedontas krito mūšyje, jo kariauna miesto gynėjų buvo išžudyta, o likę gyvi leidosi bėgti. Ir kiti vadai patyrė pralaimėjimą. Krito ir nar-

susis Atalantės sūnus Partenopėjas. Tiktai karaliui Adrastui pavyko išsigelbėti – jį išnešė iš mūšio stebuklingas žirgas, vardu Arionas.

Vienas bebaimis Tidėjas dar atkakliai grūmėsi su minia priešų ir nė negalvojo trauktis. Atėnė Paladė, dangiškoji jo globėja, labai mėgo narsą, todėl savo galia sergėjo jo ranką. Jeigu ne nuožmi Tidėjo širdis, jis būtų išsigelbėjęs nuo neišvengiamos mirties, nes jau buvo iškapojęs sau laisvą praėjimą priešų minioje.

Tėbietis Melanipas, kuris gynė Tidėjo puolamus vartus, matydamas savo karius vis labiau išsigąstant Etolijos milžino smūgių, ryžosi žūtbūt nukauti baisųjį karžygį. Keletą kartų jau sviedė ietį, bet vis pro šalį. Galų gale pasisekė pataikyti. Tidėjas krito, sužeistas į pilvą, bet, sąmonės dar nepraradęs, ragino savo draugus į mūšį. Argiečiai pamatė savo vadą mirštant ir įnirtę puolė priešus, norėdami krauju atkeršyti už jo žūtį.

Melanipas ėmė trauktis nuo iečių ir kardų sienos, bet netrukus jį apsupo priešai, ir tėbiečio galva nusirito į mirštančio Tidėjo rankas. Su įniršiu jis suleido dantis į priešo kiaušą. Nors mirtis jau traukė jam akis rūku, tačiau neapykanta buvo neatvėsusi.

Šį baisų vaizdą pamatė Atėnė Paladė, kaip tikėjusi prie savo mylėtinio, nešina taure nemirtingo nektaro, ir nusigrėžė nuo jo su pasibjaurėjimu. Ne, nesuvilgys jinaį nektaru kraujuotų Tidėjo lūpų, jis vertas ne didvyrio, o laukinio barbaro vardo. Ir gyvybės taurę deivė sudaužė mirštančiam virš galvos.

Tuo laiku prie Senujų vartų tebevirė kova. Tenai karštakraujis Kapanėjas, negalėdamas įsigauti anapus sienos, nuo kurios ant jo karių lėkė akmenų ir iečių kruša, nusprendė ugnimi sudeginti Tėbus.

Jisai paėmė liepsnojančią deglą ir ėmė lipti kopėčiomis, norėdamas jį nusviesti į miestą. Tačiau Dzeusas jį pamatė ir tą pat mirksnį iš dangaus nutrenkė perkūnu. Kapanėjo kūnas nukrito žemyn ir tėsėkėsi į uolas.

Tatai palaikę Dzeuso malonės ženklų, tėbiečiai atidarė vartus ir visa jėga puolė argiečius.

Kovos baigmė buvo nulemta. Netgi drąsusis argonautas Amfiarajas, tiek jau mūšiuose patyręs, apgrėžė savo vežimą ir leidosi bėgti. Bet netoli tenubėgo nuo besivejančio tėbiečio. Prie Ismeno upės pasivijo jį priešas ir jau taikėsi užmušti virš galvos pakelta ietim, bet staiga žemė prasivėrė po Amfiarajo kojomis ir paslėpė jį savo gelmėse drauge su žirgais ir vežimu.

Taip baigėsi visoj Heladėj garsus Septynių žygis prieš Tėbus.

Antigonė

Po pergalės prieš argiečius Tėbų džiaugsmui ir didžiavimuisi nebuvo galo. Tik gedulingai apsitaisiusios Antigonė ir Ismenė graudžiai raudėjo prie savo žuvusių brolių.

Jos norėjo garbingai palaidot užmuštųjų kūnus, kad jie gautų atilsį šešėlių karalystėje. Tačiau Kreontas, jau trečią kartą valdžios vairą paėmęs į rankas, liepė miestui iškilmingas laidotuves kelti vienam Eteokliui, Tėbų gynėjui. O Poliniką, į gimtąjį miestą atvedusį priešus puolikus, įsakė išmesti už sienos, kad lavoną sukapotų grifai.

Siaubas sukaustė seserų širdis po šitokios ištarmės. Būdama neveikli ir baikšti, Ismenė nedrįso prieštarauti Kreonto valiai, bet išdidi ir kilni Antigonė negalėjo pakęsti brolio nešlovės ir ryžosi prieš karaliaus valią išpildyti savo šventą pareigą žuvusiam. Nepaisydama išsigandusios Ismenės prašymo, Antigonė nuėjo ton vieton, kur gulėjo nepalaidoti Poliniko palaikai. Būriai grifų ir šunų sukiojosi apie

karalaitį. Antigonė apibėrė pliką mirusiojo kūną žeme ir atliko šventąjį ritualą pagal senovinius papročius, kurių laikėsi visi helėnai.

Čia ją ir užklupo sargas, kuris, Kreonto įsakymas, saugojo Poliniko kūną, kad niekas nedrįstų jo laidoti.

Sučiupta ir atvesta pas senąjį valdovą, Antigonė drąsiai ir išdidžiai rėžė jam į akis:

– Taip, aš apibėriau nelaimingojo brolio kūną žeme ir aukas aukojau, nes gyvieji negali mirusiam užginti jo teisių, ir nedera keršyti užmuštiesiems. Teisybė, Polinikas išdavė tėvynę, tačiau buvo nubaustas mirtimi.

Kreontas, griežtas valstybės įstatymų sergėtojas, pasmerkė myriop Antigonę. Nė nedvejodamas, jis paskelbė tokį nuožmų nuosprendį savo tikrai seserėčiai ir vienatinio sūnaus Haimono sužadėtinei. Ji turi būti nubausta, kad žmonės žinotų, jog įstatymas yra įstatymas, jog išimties jis nedaro net karališko kraujo palikuonims.

Tuščiai maldavo Haimonas nepalenkiamą tėvą, karaliaus nesujaudino nė Ismenės prašymai. Kreontas nepakeitė nuosprendžio. Antigonė turi mirti. Ir liepė ją nuvesti požemin ir gyvą ten užmūryti. Visus žmones apėmė siaubas.

Nesuvirpėjo Antigonei lūpos, kai sužinojo savo likimą.

Ji ramiai sutiko kankinės mirtį. Nors ir buvo gaila jaunystės, dar nepatyrusios laimės ir meilės, tačiau Antigonė nė valandėlės nesigraužė dėl to, ką buvo padariusi.

Žmonės nedrįso priešintis karaliaus valiai, nors ir palaikė Antigonę.

Išvedus seserėčią, Kreontas nusiminęs bastėsi po savo kambarius, kamuojamas niūrių minčių. Tačiau kitaip pasielgti negalėjo. Būdamas karaliaus valdžios atstovas, jis turėjo sergėti valstybės įstatymus. Ir pats Dzeusas, dievų valdovas, tikriausiai būtų taip pasielgęs.

Taip jam besvarstant, staiga priešais išdygo senis Tiresijas ir, tolyn išmeigęs savo neregės akis, daugydamas šakota lazda grindis, piktai ėmė šaukti:

– Du kartus nusikaltai, Kreontai, ir dievai nuo tavęs nusigrėžė. Požemis priklauso mirusiems, o gyvenimas – gyviesiems. Tu pažeidei šventąją tvarką ir už tai būsi nubaustas. Nė diena nepraeis, o tavo namus aplankys mirtis.

Niekuomet Tiresijas neatrodė toks grėsmingas.

Išsigandęs pranašystės, Kreontas nusprendė atšaukti savo įsakymą. Rėkdamas išbėgo į pilies kiemą: tegul kuo veikiau neša Poliniko kūną į

Kadmidų kapą, tegul paleidžia užmūrytą Antigoną! Greičiau, greičiau! Kur Haimonas? Kur jo sūnus?

Nuskubėjo Kreontas į požemį, kur liepė gyvą palaidoti Antigoną. Nelaimę lemianti nuojauta ginė ją į bausmės vietą. Atsidūręs prie uolos urvo, karalius liepė išdaužti angą mūro sienoje ir įlindo į niūrų požemį. Tenai pamatė siaubingą vaizdą. Ant žemės guli negyva Antigona su kilpa ant kaklo, o jai prie kojų dejuoja Haimonas, sukniubęs ant sužadėtinės lavono. Išvydęs tėvą, jis pervėrė save kalaviju.

Tėbų sugriovimas

Tuo metu Adrasto kariuomenės likučiai liūdna laidotuvių eiseną traukė Argo vartų link. Ten jų laukė raudančios didvyrių žmonos, seserys ir motinos. Atėnų karaliui Tesėjui užtarus, Kreontas sutiko atiduot giminėms žuvusiųjų kūnus.

Užmuštųjų vadų sūnūs savo tėvų laidotuvėse prisiekė rūščiai atkeršyti už jų mirtį. Karalių palaikai buvo sudeginti ant bendro laužo Atikos Eleusine, ir Tesėjas pats atliko šventąjį ritualą.

Septynių sūnūs, vadinami epigonais, t. y. vėliau gimusiais, sudarė tarpusavy glaudžią sąjungą. Po

dešimties metų, jau suaugę į vyrus, su didžiule kariuomene patraukė jie į Tėbus. Keršytojų priekyje ėjo Poliniko sūnus Tersandras, Tidėjo sūnus Diomedas, Kapanėjo sūnus Stenelas ir narsusis Amfiarajo sūnus Alkmeonas. Prie jų prisidėjo dar gyvo Adrasto sūnus Aigialėjas. Su jais ėjo ir kitų karių, žuvusių Septynių žygyje, sūnūs ir broliai.

Vadovaujami Alkmeono, visi jie ištraukė į žygį ir netrukus sustojo prie Tėbų vartų. Šį kartą laimė šypsojosi epigonams. Po Kreonto mirties Tėbų sostą buvo užėmęs Eteoklio sūnus Laodamas. Su juo į kovą stojo narsusis Aigialėjas, tačiau krito nuo Tėbų karaliaus rankos.

Tuomet geriausias Aigialėjo draugas Alkmeonas, norėdamas atkeršyti už bičiulio mirtį, puolė Lao-damą ir nukirto su kalaviju.

Pamatę žuvus karalių, tėbiečiai liovėsi kautis. Didingieji septynvarčiai Tėbai liko atviri nugalėtojams. Pasiėmę visą savo turtą, gyventojai nakčia pasitraukė iš Kadmidų miesto ir išsisklaidė po visą Heladę.

Kitą dieną epigonai, įžengę į paimtus Tėbus, terado apleistus namus ir tuščias gatves. Jie nusprendė sudeginti prakeiktąjį slibino miestą ir suarti jo nuodų prisigėrusią žemę.

KARALIUS MIDAS

Senų senovėj gyveno karalius Midas. Savo rūmų požemiuos jis turėjo gausybę lobių.

Jo išdinėj kūpsojo krūvos aukso ir sidabro luitų, didžiulių deimantų, geltonų topazų, žalių smaragdų, žydrų safyrų.

Kas rytą ir vakarą karalius apžiūrėdavo savo turtus ir viena tegalvodavo – kaip juos dar pagausinti. O alkani valdiniai tuščiai beldėsi į savo valdovo rūmų vartus.

Tuomet Dionisas ryžosi nubausti jį už godumą.

Buvo vakaras, jau temo. Karalius Midas kaip tik sunkiais raktais rakino geležines lobyno duris.

Staiga priešais save jis išvydo miško deivių, menadžių, silenų ir satyrų, pasipuošusių vynuogienojais, ratelį.

Tai buvo Dioniso palyda.

– Karaliau Midai, nuo šiol visi tavo norai bus išpildyti! – tarė dievas. – Tik sakyk, ko trokšti.

Apsidžiaugė karalius ir, nė nepagalvojęs, sako:

– Padaryk, didysis Dionise, Dzeuso griausmavaldžio sūnau, kad visa, ko prisiliesiu, virstų į auksą.

– Tebūnie tavo valia, Midai, – tarė dievas ir pranyko su savo palyda.

Nuo tos akimirkos visa, ko prisiliesdavo Midas, – ir grindys po kojom, ir karaliaus drabužiai, ir lova, ir sienos, prie kurių prisiglausdavo, – viskas virsdavo auksu.

Karalius nenustygo iš džiaugsmo ir vaizdavosi esąs laimingiausias pasaulyje valdovas. Auksas, auksas, kur tik pažvelgi. Ilgai klaidžiojo Midas po savo rūmų kambarius, negalėdamas atsigėrėti žvilgančiu brangiuoju metalu.

Pagaliau nuvargo ir išalko.

Tačiau bėda! Kai tik paliečia maistą – tasai ir sustingsta į šaltą aukso gabalą. Netgi vynas, pilamas iš amforos, virto aukso srove.

Taigi karalius Midas merdėjo iš bado prie puotos stalo, nors aplinkui kūpsojo krūvos aukso. Lyg iš proto išsikraustęs, jis ėmė bėgti nuo aukso, kuris pasidarė jo prakeiksmu.

Sukaupęs paskutines jėgas, karalius įpuolė Dioniso šventyklon, atsiklaupė prieš altorių ir ėmė maldauti dievą, kad jo pasigailėtų.

– Dionisai, mirštu, pasigailėk manęs!

Tuomet dievas tarė karaliui:

- Tu, Midai, buvai godus aukso ir likai pelnytai nubaustas. Bet šįsyk tau dar dovanosiu.

Ir išvadavo karalių nuo bausmės, kurią pats Midas buvo užsitraukęs.

Praėjo kiek laiko. Karalius Midas vaikštinėjo po žalius Arkadijos alkus.

Ant medžių šnarėjo lapai, sraunūs upeliai kaskadomis krito nuo kalnų, tyliai gurgėjo šalti miškų šaltiniai, paukščiai linksmi ulbėjo tankynėse.

Tačiau Mido ausys negirdėjo miško muzikos, o akys neregėjo stebuklingojo šalies grožio, nes godus ir besotis karalius, kad ir Dioniso pamokytas, toliau galvojo vien apie savo turtus.

Šventajame alke stovėjo balta dievo Apolono šventykla.

Vieną kartą dievas pastojų Midui kelią ir ėmė skambinti su arfa, o miškas pritarė stebuklingai melodijai.

Tačiau Midas skaičiavo savo lobius ir nė nestabtelėjo pasiklausyti kerinčių garsų.

Apolonas užsirūstino ir tarė:

- Ne tokioms asilo ausims, kvailas šykštuoli, mano dainos!

Ir stebuklai! Karaliui išaugo ilgos asilo ausys.

Siaubas pagavo Midą. Jis norėjo paslėpti savo nešlovę, bet tuščiai maldavo dievus, kad juokų valdiniam iš jo nedarytų.

Taigi nulindo jis į miško tankmę, tačiau vikruolės voverės, žali medžiai ir net meldai svyruokliai su pašaipa šnabždėjo:

– Karalius Midas su asilo ausim! Karalius Midas su asilo ausim!

Paukščiai, vėjas, dangaus debesys taip pat sužinojo šią paslaptį, ir po visą kraštą pasklido žinia: „Karalius Midas su asilo ausim!“

Taip dievai nubaudė turtingąjį karalių, kuris labiau už viską pasaulyje mylėjo auksą ir buvo nejautrus muzikos grožiui.

ORFĖJAS IR EURIDIKĖ

Ledų ir sniegynų nuklota kalnuotoji Trakija buvo didžiausio Heladės dainiaus ir pranašo Orfėjo gimtinė. Apolono jis buvo apdovanotas gebėjimu groti arfa. Ir jis taip gražiai grodavo, kad pats dievas ne kartą su pavydu klausydavosi jo muzikos, o laukiniai žvėrys ratu apstodavo stebuklingąjį dainių. Netgi šalti akmenys palikdavo miške savo samanotą guolį ir tarsi gyvi jam po kojom nuklodavo lygų taką.

Orfėjo žmona buvo gražuolė miško nimfa hama-driadė, vardu Euridikė, kurią jis mylėjo labiau nei gyvenimą. Vieną kartą Euridikę pamatė Apolono ir nimfos Kirenės sūnus, drąsusis medžiotojas Aristėjas. Tatai atsitiko gražiausiame Graikijos slėnyje – Tempėje.

Čionai atvyko Euridikė su savo vyru ir, šiam nuėjus netoliese esančion šventyklon, žaidė sau su nimfom lankoje. Aristėjas nesitikėjo, kad gražioji hama-driadė gali būti ištekėjusi už Orfėjo, kurį jis pažinojo ir mylėjo už gražias dainas, todėl leidosi Euridikę vytis. Bėgdama į mišką, ji nepamatė ant tako besišildančios nuodingos gyvatės ir užmynė jai uodegą.

Gyvatė šnypšdama susirangė į kamuolį ir kirto nimfai į pėdą.

Euridikė mirė nuo nuodų.

Neapsakomai nuliūdo Orfėjas, kai grįžęs neberado žmonos. Jisai ėmė bastytis po miškus, kalnus ir alkus, tikėdamasis ją rasti, kur paklydusią tankynėse. Nutilo jo auksastygė arfa, nebejaudino žmonių širdies švelni dainos melodija. Pagaliau dainiaus pasigailėjo viena miško nimfa, pati mačiusi Euridikės mirtį, ir viską jam apsakė.

Tuomet Orfėjas nutarė keliauti į Hado karalystę ir maldauti Požemio valdovus, kad jam grąžintų mylimąją. Veltui bičiuliai stengėsi jį atkalbėti nuo to šiurpulingo ketinimo, primindami visus šešėlių karalystės baisumus. Niekas negalėjo jo sulaikyti.

Pasiėmęs savo brangią lyrą, jis ištraukė ten, kur iš Požemio lankų bei pelkių išteka Stikso upė, ir žengė į didžiulį urvą, einantį žemės gelmėn, niekuomet nenušviečiamom skaisčiojo Helijo spindulių.

Su arfa rankose ėjo Orfėjas per pragaro tamsybes, o jo arfos auksinės stygos švietė kelią. Prie vartų sutiko trigalvį Cerberį, baisingąjį Požemių sargą, tačiau šuo, užsiklausęs keisto atėjūno muzikos, tiktai išžiojo savo siaubingus nasrus ir jį pra-

leido, nors jautė, kad čia ne dvasios, o gyvo žmogaus esama.

Krištolinių arfos garsų aidas atsimušė nuo niūrių Požemio uolų. Ar tamsa kiek prasisklaidė, ar akys prie jos priprato, tačiau Orfėjas ėmė įžiūrėti, kur atsidūręs. Prieš jį šniokštė juodos Stikso gelmės. Toji upė devynis kartus juosė Požemio karalystę. Pelkėtam Acheronto krante prie kits kito glaudėsi būriai žmonių šešėlių, virpėdami iš šalčio ir baimės, jie laukė perkeliami. Senas kėlėjas barzdotasis Charontas, paėmęs į savo valtį būrį mirusiųjų, atsistūmė irklu nuo kranto ir per teškančias bangas plaukė į kitą pusę. Tolumoj bolavo palaimintųjų Eliziejaus laukai.

Irklų pleškenimas nutraukė Orfėjo mintis. Dainininko stipriau užgauta, arfa suskambo skaidriais garsais, kokių nebuvo girdėjusios Stikso bangos. Numirėlių šešėliai su smalsumu apstojo Orfėją, nes dar ne visi buvo gėrę Letės užsimiršimo vandens, ne visi prisilietę baltųjų uolų Leukadžių, kurios sugeria visas žmogaus mintis, svajones ir troškimus, o širdyje palieka vien tuštumą ir šaltį, padaro ją nebejautrią nei džiaugsmui, nei skausmui. Netgi niūrusis Charonas atsirėmė irklo ir klausėsi, užmiršęs savo amžiną kėlėjo pareigą. Ir stojo didelė tylą pra-

garo Požemyje. Tą vienut vienutėlę akimirką liovėsi pasmerktųjų kančios, ir nuožmiausios erinijos atstojo nuo savo aukų.

Tuomet Tantalas pirmąkart po savo mirties numalšino troškulį, nes upės bangos, užsiklausiusios dieviškų garsų, valandėlę vėliau pasitraukė nuo jo sukepusių lūpų. Ir amžinas pasmerktasis Sizifas pagaliau nors trumpai gavo atsitiesti, nes akmuo, kurį jis ritino į kalną, stabtelėjo suklusęs.

Arfos muzika vis labiau artėjo prie galingų Tartaro valdovų rūmų, prie dantytų jų sienų. Sujaudintas dainų, Charontas veltui perkėlė Orfėją kitapus Acheronto, nepaėmęs netgi įprastinio obolo, ir drąsusis dainius netrukus išvydo milžiniškus Hado ir Persefonės rūmų vartus.

Stojęs priešais Požemio valdovų sostą, Orfėjas neatitraukė rankos nuo stygų, o jomis šįkart skambėjo sielvartas ir skundas. Gailia daina jis pasakojo valdovams apie savo skausmą, praradus mylimą žmoną, maldavo juos pasigailėti ir grąžinti jai gyvybę.

Gailestis suspaudė jautrią Persefonės širdį, jinai užjautė dainių dėl tokios nelaimės ir stebėjosi jo meile, kuri nepabūgo pragaro tamsybių ir pabaisų.

Ir prikalbėjo ji savo vyrą, rūstųjį Hada, išpildyti Orfėjo prašymą. Pragaro valdovas linktelėjo galvą ir sutiko atiduoti Euridikę, tačiau su viena sąlyga:

Atsidūręs už Tartaro vartų, Orfėjas turi eiti pirmas, o paskui jį Hermis ves Euridikę.

Tačiau Orfėjui nevalia atsigręžti, kol išsigaus iš Požemio.

Nė kiek nedelsdamas, kadangi tamsus pragaro tvaikas žalingas gyvam žmogui, Hadas liepė Hermiui atvest Euridikę ir tuoj pat leistis kelionėn.

Ilgai jieėjo Hado takais. Laimingam ir nekantraujančiam Orfėjui atrodė, kad keliui niekuomet nebus galo.

Takas vingiavo aukštyn ir aukštyn, jau pro žemės plyšius ėmė skverbtis saulės šviesa, jau keletas žingsnių teskyrė juos nuo Hado vartų. O ten viršų jų laukia gyvenimas, laimė, saulė ir džiaugsmas.

Ir Orfėjas, užmiršęs dievo įsakymą, su džiaugsmu galvodamas apie greitą Euridikės išvadavimą, jau norėjo pribėgti prie stebuklingai išgelbėtos žmonos ir drauge su ja šią nepaprastą, nepakartojamą akimirką pažvelgti į dievišką Helijo veidą.

Atsigręžia jisai ir – amžinoji tamsa!

Euridikė prapuolė. Visadai dingo prarajoj!

Apmirusį Orfėją pažadino trenksmas, su kuriuo užsivėrė pragaro vartai.

Pamišusiom akim, su ilgesiu ir deginančiu skausmu širdy bastėsi nuo tol Orfėjas po savo šalotosios tėvynės kalnus ir tankynes. Bet netgi Trakijos žarų nurausvinti sniegynai nedavė jo sielai atvangos ir ramybės.

Vieną pilnaties naktį, eidamas, kaip paprastai, per mišką, Orfėjas išgirdo kažką nežmoniškai dainuojant, dundant būgnus, grojant siringas, lengvai trepsint kojomis, ir staiga jį apstojo būrys dūkstančių Dioniso šokėjų, bakchantiškam siautuly besisukančių menadžių. Pamačiusios Orfėją, jos kaip beprotės puolė jį ir sudraskė į gabalus.

Apolonas liepė savo mūzoms surinkti įkvėpto dainiaus palaikus ir Lemno saloj palaidoti.